

KRE

Károli Gáspár Református Egyetem

Károli Gáspár University of the Reformed Church in Hungary
Állam- és Jogtudományi Kar | Faculty of Law

Károli Gáspár Református Egyetem
Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola

dr. Salvador Neto Luís

**A migrációs diplomácia megoldásai Afrikában és Európában,
különös tekintettel a menekültügyi együttműködések lehetőségeire**
PhD értekezés

A Doktori Iskola vezetője: Prof. Dr. Jakab Éva DSc., egyetemi tanár,
az MTA doktora

Témavezető: Prof. Dr. habil. Rixer Ádám egyetemi tanár,
KRE ÁJK, Közigazgatási Jogi Tanszék vezetője

Budapest, 2021.

Témavezetői ajánlás

Salvador Neto Luis *A migrációs diplomácia megoldásai Afrikában és Európában, különös tekintettel a menekültügyi együttműködések lehetőségeire* című doktori értekezésében a magunk mögött hagyott időszak egyik legfrekvenciáltabb kérdését vizsgálja. Annak a problémakörnek egy lényeges aspektusát, amely – vélhetően – az előttünk álló évtizedeknek is középponti kérdése lesz, s így tudományos jelentősége is átlag feletti.

Salvador Neto Luis nem csupán a terület elkötelezett kutatója, de egyúttal hosszú ideje maga is diplomáciai területen dolgozik. Kutatásai szervesen ráépülnek azokra az eredményekre, amely a vizsgált témában a Károli Gáspár Református Egyetem Lőrincz Lajos Közjogi Kutatóműhelyében születtek [lásd például Rixer Ádám (szerk.): *Migrants and Refugees in Hungary: a legal perspective*. Budapest, KRE, 2016].

A fogalmi tisztázás és a tágabb nemzetközi összefüggések áttekintése mellett a munka jelentős részben Angola és Magyarország példáinak feldolgozását végzi el: a normatív alapok, a tényleges gyakorlatok és mindezek politikai, történeti kontextusainak meghatározása nem csupán tudományos igényességet jelez, de ezzel a szerző a téma komplexitására tekintettel megkerülhetetlen interdiszciplináris megközelítést is alkalmazza. Az alkalmazott módszert jól kiegészíti, illetve hitelesíti az elkészült, és rövidített formában a dolgozatban is megjelenített interjúk sora.

Több államtudományi terület eredményeit is felhasználva mutatja be a diplomácia egyes általánosabb, illetve nagyon is konkrét, a migráció kezelésében alkalmazott eszközeit, mindvégig kiemelten kezelve és hangsúlyozva az államok egymásra utaltságát.

Az értekezés a hazai és az angolai szakirodalom mellett a releváns nemzetközi irodalom ismeretéről is tanúskodik; bemutatja a vonatkozó tudományos trendeket, főbb megközelítéseket, továbbá egyes Magyarországon egyébként nehezen vagy egyáltalán nem hozzáférhető tényeket is feltár a további diskurzushoz.

Mindezek alapján, valamint a jelölt szakmai kvalitásaira és doktori képzés során az átlagost jóval meghaladó publikációs tevékenységére tekintettel támogatom és javasolom a fokozatszerzési eljárás megindítását, illetve az értekezés munkahelyi vitára bocsátását.

Prof. Dr. Rixer Ádám, témavezető

Budapest, 2021. május 6.

Köszönetnyilvánítás

Mindenekelőtt hálával tartozom Istennek, hogy kaptam erőt és időt e dolgozat megírásához! Sokan mondják, hogy a doktori kutatómunka alapvetően önálló munka, pedig valójában nem teljesen így van, mert a kutatás során mindenki segítségre szorul. Saját esetemből tudom, hogy témavezetőm tanácsai, útmutatásai nélkül ez a disszertáció sem születhetett volna meg. Egy ilyen dolgozat felépítésének minden szakaszában sokan segítenek. Számos doktorandusz kollégám, munkatársam, barátom, ismerősöm járult hozzá kisebb-nagyobb mértékben jelen munka befejezéséhez, akár tanácsaival, akár anyaggyűjtéssel, vagy a dolgozat anyagához fűzött észrevételeivel. Hálásan köszönöm egykori és jelenlegi tanárainak a segítségét. Elnézést kérek, amiért nem említek mindenkit külön-külön.

Nem tudom szavakban kifejezni a hálámat, mert a szavak sokszor elégtelenek, de legnagyobb köszönettel és hálával témavezetőmnek, Rixer Ádám professzor úrnak tartozom, akinek tanácsai és segítőkészsége nélkül ez a dolgozat aligha készült volna el. Értékes gondolatokkal gazdagíthattam tudásomat és elkészíthettem dolgozatomat. Professzor úr, ez egy végtelen köszönet a nélkülözhetetlen szakmai segítségért.

Köszönöm a Komplexvizsga-bizottság elnökének, Prof. Dr. Stipta István egyetemi tanár úrnak, és a bizottság további két tagjának, Dr. Gregóczy Etelka egyetemi docens asszonynak [Nemzeti Közszolgálati Egyetem], és Dr. Törő Csaba Attila egyetemi docens úrnak [Károli Gáspár Református Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar volt dékánja], hogy konstruktív kritikájukkal igyekeztek további távlatokat nyitni a kutatási témámmal összefüggésben. Köszönöm majd a bíráló bizottság tagjainak a hasznos kritikákat. Köszönettel tartozom Miskolczi-Bodnár Péter professzor úrnak, aki értékes tanácsokat adott. Írásban is szeretném megköszönni azokat a biztató szavakat, amiket a felvételi beszélgetésen mondott. Elengedhetetlen volt a készséges segítség és türelem, amit a Doktori Iskola koordinátoraitól, titkárától és a Kar könyvtárosaitól kaptam.

Köszönettel tartozom Dr. Kovács Beatrixnek a kutatás elvégzésében nyújtott segítségéért. Dr. Annus Ildikónak köszönöm néhány írásom nyelvi lektorálását. Köszönöm Gil Famoso Sebastião da Silva úrnak, az angolai Belügyminisztérium Migrációs és Idegenrendészeti Szolgálat (SME: Serviço de Migração e Estrangeiros) volt főigazgatójának pedig a tanácsokat, javaslatokat, melyekkel a kutatás során segített.

Munkám végére érve köszönetemet és nagyrabecsülésemet fejezem ki mindazoknak, akik e dolgozat megírása során segítségemre voltak. Végül, de nem utolsósorban a családomnak

szeretném megköszönni azt az állandó támogatást, amit tanulmányaim során kaptam. Mivel az emberek örökké vándorolnak, ezért ezt a munkát az egész emberiségnek ajánlom.

Budapest, 2021. május 6.

A szerző

Tartalomjegyzék

Témavezetői ajánlás	3
Köszönetnyilvánítás.....	4
1. Bevezető gondolatok.....	9
1.1. Témaválasztás aktualitása és indoklása	14
1.2. Hipotézisek, alapkoncepció	15
1.3. Módszertani alapok.....	16
2. A migráció definíciója és csoportosítása.....	19
2.1. A migráció definíciójának összetettsége	19
2.2. A migráció jogi megközelítése	22
2.3. A migráció politikai megközelítése	25
2.4. A migráció közigazgatási megközelítése.....	26
2.5. A migráció gazdasági megközelítése.....	27
2.6. A migráció kulturális megközelítése	30
2.7. A migráció jelenségének csoportosítása	31
2.7.1. A migráció és kulturális-pszichés átalakulások összefüggései.....	33
2.8. A menekült fogalma az 1951. évi Genfi Egyezmény alapján.....	40
2.9. Összefoglalás és következtetések	42
3. Afrika: A migrációs diplomácia megoldásai.....	42
3.1. Agyarmatosítás történeti áttekintése	43
3.2. Kényszermigráció	44
3.3. Az afrikai migráció napjainkban	45
3.4. A szubszaharai migráció és jogi keretei	53
3.5. Az afrikai migrációt kiváltó tényezők	55
3.5.1. A legális és illegális migráció kérdései	57
3.5.2. Az illegális migráció veszélyei.....	59
3.5.3. A legális és illegális migráció kezelése	60
3.6. Összefoglalás és következtetések	65
4. Angola: A migrációs folyamatok kezelése.....	67
4.1. Angola története.....	68
4.2. Kubai katonai beavatkozás és bevándorlás Angolában	69
4.3. Angola gazdasága	74
4.4. A magyar-angolai kapcsolat kiépülése	75

4.4.1.	Angola mint Magyarország felvevőpiaca.....	76
4.4.2.	A jövő együttműködési lehetőségei.....	77
4.5.	A migráció kezelésének módszerei Angolában.....	78
4.6.	Angola alkotmánya	82
4.7.	Angolai jogszabály a külföldi állampolgárokról	84
4.7.1.	Vízummentességnek és a vízumkiadás egyszerűsítésének feltételei.....	87
4.8.	Új koronavírus-járvány (Covid-19) Angolában és rendeletek.....	88
4.9.	Összefoglalás és következtetések	93
5.	A magyarországi migrációs folyamatok a rendszerváltás után	94
5.1.	A magyarországi migrációs folyamatok a délszláv válság hatására.....	94
5.2.	A magyarországi migrációs folyamatok az EU-hoz való csatlakozás után	97
5.3.	A bevándorlás okai	99
5.4.	Összefoglalás és következtetések	101
6.	Az európai menekültválság 2015 után	102
6.1.	A 2014-15-ös nagy migrációs hullám.....	102
6.2.	Magyarország helye a globális migráció rendszerében	109
6.3.	A Magyarországon élő afrikai menekültek és migrációs tendenciái	110
6.4.	Összefoglalás és következtetések	112
7.	A diplomácia mint eszköz a migráció kezelésében	112
7.1.	A migráció kezelésének vizsgálata a diplomáciai szinten	115
7.2.	Menedékjog	119
7.2.1.	Területi menedékjog.....	120
7.2.2.	Diplomáciai menedékjog.....	121
7.2.3.	Diplomáciai menedékjog nemzetközi jog szempontjából.....	123
7.3.	Összefoglalás és következtetések	124
8.	A migrációs diplomácia jelentősége Afrika és Európa viszonylatában.....	125
8.1.	A migrációs szakdiplomata és a bevándorlási összekötő tisztviselő	125
8.2.	A Cotonoui Megállapodás	127
8.3.	ENSZ Migrációs Paktum lényege.....	129
8.4.	Hatalmi viszonyok a migrációkérdésben	129
8.5.	Emberi jogi szempont	130
8.6.	Migrációs összekötő tisztviselők	131
8.7.	Kivándorlás Afrikából Európába	132
8.7.1.	Afrika és Európa közötti gazdasági szakadék mint a kivándorlás kiváltó oka	136

8.8.	Európai migrációs stratégia	136
8.9.	Emberkereskedelem elleni fellépés	143
8.10.	Embercsempészet elleni fellépés.....	145
8.11.	Európai Unió migrációs politikája	147
8.12.	Afrikai migrációs stratégia	149
8.13.	A közös Afrika–EU stratégia	151
8.14.	A preventív diplomácia jelentősége az illegális migráció elleni fellépésben..	153
8.15.	Összefoglalás és következtetések.....	154
9.	Menekültügyi együttműködések lehetőségei Afrika és Európa között.....	155
9.1.	Menekültügyi nemzetközi egyezmények.....	155
9.2.	UNHCR szerepe a menekültügyi válság kezelésében	156
9.2.1	Az UNHCR tevékenysége és 2018. évi jelentése.....	158
9.3.	Szolidaritás és felelősségvállalás	159
9.4.	EU Fejlesztési politika és humanitárius segítségnyújtás	161
9.4.1.	Gyakorlati együttműködési intézkedések	162
9.5.	Összeegyeztethetetlen érdekek a menekültkérdésben	162
9.6.	Összefoglalás és következtetések	164
10.	Kutatási interjúk	165
11.	Összegzés, következtetés	167
	Összefoglaló.....	178
	Summary	179
	Felhasznált irodalom	180
	Angolai jogszabályok.....	197
	Magyar jogszabályok	198
	Európai Uniós jogszabályok	198
	Nemzetközi jogszabályok.....	198
	A szerző értekezéshez kapcsolódó publikációi.....	199
	Melléklet	202
	Kutatási interjúk	202

*„Újra és újra végigjártam azt a szellemi ösvényt,
amely annak fontosságát hirdeti, hogy nem attól kell félnünk,
hogy különbözünk egymástól, hanem hogy nem értjük meg, vagy félreértjük egymást.
A béke és biztonság kiindulópontja a dialógus, az egymásra való odafigyelés, hogy az
emberek között hidakat építsünk, hogy megtaláljuk és megértsük embertársainkat.
Én erre a hidépítésre adtam a fejemet.”¹*

1. Bevezető gondolatok

Amikor a migrációról – ezen belül a menekültkérdésről – van szó, fontos lenne, hogy az egyes államok képviselői ezt a kifejezést használják a tárgyalóasztal mellett: migrációs diplomácia. Ha a világ gazdaságilag kiegyensúlyozott és problémamentes hely volna, nem lenne szükség diplomatákra.

A migráció természetes emberi jelenség, mely a mindennapoktól gyakorlatilag elválaszthatatlan, és mára a világ érdeklődésének homlokterébe került. Azt gondolom, hogy nehéz újdonságot közölni napjainkban e témakörrel, hiszen számos tudományos publikáció jelent meg a nemzetközi és magyar szakirodalomban erről. Ennek a munkának legnagyobb újdonsága Angola migrációkezelésének bemutatása és elemzése. Hangsúlyoznom kell, hogy a migráció kezelésének modelljei a disszertáció egészének kiindulópontjául szolgálnak.

Sokszor felmerül a kérdés, hogy vajon miért a diplomácia avatkozik be a migráció kérdésébe. Éppen ezért találó a fenti idézet, hiszen világossá teszi a dialógus és a megértés jelentőségét. Az utóbbi években a migráció és a diplomácia szoros kapcsolatban áll egymással. Az államok gyakran használják a diplomácia eszközeit a migráció kezelésére, ezért a diplomácia szerepe napjainkban nagyobb, mint valaha. A migrációs kihívások megoldásában, Afrika migrációs problémáinak kezelésében felbecsülhetetlen a diplomácia jelentősége. A diplomácia szerepe korábban is jelentős volt, de talán dominánsabbak voltak a katonai megoldások, illetve egy kevésbé globalizált és mediatisztált világban a jelenség objektív súlya is kisebb volt.

¹ BOGYAI Katalin: *A multilaterális és kulturális diplomácia szerepe a nemzetek közötti párbeszédben.* Bogyay Katalin ENSZ- nagykövet diszélőadása a Honoris Causa cím átvétele alkalmával, Kőszegi Kampusz, Pannon Egyetem, 2016. március 9. http://www.kx.hu/kepek/iask/egyeb_anyagok_hirekhez/honors_causa.pdf (2019.10.22.)

A jelenlegi új koronavírus járvány (Covid-19)² nemcsak a Föld országainak egészségügyi rendszere számára jelent kihívást, hanem a szolidaritás és az emberi méltóság megőrzése előtt is komoly akadályt állít. A járvány ugyanakkor óriási kihívást jelent Afrika és Európa gazdasága számára. A világ csak akkor lesz képes legyőzni az új koronavírus és annak pusztító következményeit, ha közösen lépünk fel ellene a szükséges egészségügyi óvintézkedések maradéktalan betartásával.

A globális kihívások közül a migráció kérdése határozza meg Afrika és Európa viszonyát, így a migrációs diplomácia nélkülözhetetlen eszközzé válik a két kontinens külpolitikájában. A korábbi évtizedek gazdasági, társadalmi, politikai és természeti változásai következtében központi kérdéssé vált a migráció kérdésköre, és e jelenség kihívásai, hatásai leginkább e két földrész országában mutatkoznak meg. Az emberek többsége nem csupán kedvtelésből vándorol, hogy új helyeket ismerhessen meg, hanem azért is, hogy jobb életet, békét és biztonságot találjon önmaga és szerettei számára.

Ebben a dolgozatban a migrációs diplomácia általános kérdéseit vesszük sorra, Afrika és Európa migrációs viszonyára, annak lehetséges megoldásaira fókuszálva, Angola és Magyarország példáját vizsgálva. A migrációs diplomácia megoldásaihoz szükségünk van mindenekelőtt a kooperációra, a két földrész történetének és szükségleteinek ismeretére, valamint a saját migrációs politika megértésére is.

A disszertáció 11 fejezetből áll. A fejezetek logikailag követik egymást, a megelőző fejezetek mondanivalója és kutatási eredményei a további fejezetek kiindulópontjául szolgál. A dolgozat utolsó részében összefoglalom minden fejezet lényegét, és egyúttal olyan következtetéseket is levonok, melyek túlmutatnak az egyes fejezetek megállapításain, miközben alkotó módon felhasználják azokat.

Korunk egyik leggyakrabban elemzett kérdése a migrációs jelenségekre adott állami válaszok problematikája, illetve a szűken vett jogi, jogtudományi elemzések ma már a migrációs jelenségek vonatkozásában is szükségképpen ki kell, hogy egészüljenek az egyéb társadalomtudományi – így politikatudományi, arról leváló közpolitikai, szociológiai és egyéb – érvekkel, megközelítésekkel.

A magyar és nemzetközi szakirodalom legnagyobb része az állam és a migráció kérdéseinek tárgyalásakor elsősorban a jogi instrumentumokra és a nemzetközi összefogás lehetséges módozataira fókuszál. S valóban, a nemzetközi tapasztalatok alapján azt is

² Az Egészségügyi Világszervezet (WHO) 2020. március 11-én világjárvánnyá nyilvánította a Covid-19-et <https://www.who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-covid-19---11-march-2020> (2020.07.25.)

eredménynek kell tekintenünk, ha az állam hatékonyan tudja kezelni a migrációs folyamatokat és képes a jog keretein belül a társadalomba befogadott külföldiek beilleszkedését biztosítani, természetesen az állam érdekeit szem előtt tartva, s egyúttal próbára is téve a jóléti állam alkalmazkodóképességét.³

Egyenlőtlenségek alakulnak ki a világ különböző régióiban, mivel igen eltérő demográfiai sajátosságokat mutatnak a különböző népek, egyesek gyorsan szaporodnak, mások lélekszáma stagnál, ismét másoké pedig kifejezetten csökken.

Alapvetően megváltozott az utóbbi másfél-két évtizedben a migráció hagyományos, történetileg kialakult jellege, és ezzel újfajta konfliktusok alakultak ki, melyek nehezen kezelhetők az afrikai és az európai országok számára.

A mai migrációnak többféle sajátossága van. Az egyik, hogy otthonukból nem saját szabad elhatározásukból indulnak el, hanem elűzik őket (etnikai-vallási üldöztetés, háború, szegénység). A másik az, hogy abban a reményben tesznek meg nagy távolságokat, hogy ezáltal kiutat találnak a nehézségekből maguknak és családjuknak. Itt szeretném megjegyezni, hogy disszertációmban nem a „migráns” kifejezést használom, mert ezt a szót inkább politikai propagandára használják, hanem helyette a kivándorló, bevándorló és külföldi állampolgár szavakat használom.

Egyre nagyobb fokú frusztrációt okoz az Európai Unió bevándorlással kapcsolatos problematikája a tagállamoknak, köztük Magyarországnak is, amely probléma mihamarabbi megoldásra vár.

2015 első felében a közel-keleti és afrikai katonai és politikai konfliktusok miatt (Iszlám Állam, líbiai és szíriai polgárháború) nagymértékben megnövekedett azon bevándorlók száma, akik Magyarországra, illetve rajta keresztül Európa más országaiba érkeztek. A legsúlyosabb és legjelentősebb nyomás többek között Magyarországra nehezedett a bevándorlás tekintetében, hiszen 50 430 bevándorlót regisztráltak az év első 5 hónapjában. Október végére ez a szám meghaladta a 176 ezret.⁴

A migrációs folyamatok, az azokkal kapcsolatos politika és a társadalmi viselkedések kölcsönösen hatnak egymásra. Ez a 2015-ben kezdődött európai migrációs válság esetében is így volt.

³ RIXER Ádám: *A mai közigazgatás a jó állammal szembeni elvárások tükrében*. In: SZIGETI Szabolcs – FRIVALDSZKY János (szerk.): *A jó kormányzásról: Elmélet és kihívások*. Budapest, L' Harmattan Kiadó, 2012, 113-115.

⁴ SCHILD Marianna: *A migráció pszichológiai vetületei*. *Hadtudományi szemle*, 2016, 9. évfolyam, 1. szám, 271.

Napjainkban egészen más szempontokat és kezelési eszközöket, módszereket kíván meg a migráció kezelésének kérdése, mint korábban. S egészen más kihívásokkal kell szembesülniük az afrikai és az európai országoknak, melyek között a migráció kiemelt helyet foglal el.

Jelen dolgozatom célja, hogy a migrációs diplomácia jelentőségét meghatározza a jellemzők feltárásának bemutatásával, és emellett áttekintse a migráció kezelésének kihívásait Afrikában és Európában.

Egyes szerzők (mind a magyar, mind a nemzetközi szakirodalomban) gyakran összekapcsolják a terrorizmust a migrációval, aminek következtében módosul a társadalmak viszonyulása a bevándorlókhoz. Ez a fajta átrendeződő magatartás egyúttal a politikai és diplomáciai kapcsolatokban is érződik, sok esetben az államok külkapcsolataiban konfliktusokat okozva. Egyúttal azt is megfigyelhetjük, hogy egy, a hidegháborúhoz hasonló jelenség bontakozik ki, amely politikai és gazdasági nagyhatalmi átrendeződést von maga után.

Dolgozomban is bemutatom a migráció különböző típusait, azaz a következőket:

1. Külső vagy belső (országban belüli vagy nemzetközi) migráció
2. Kifelé vagy befelé irányuló migráció (kivándorlás vagy bevándorlás)
3. Egyéni vagy többes (csoportos, tömeges) migráció
4. Szabad akaraton alapuló vagy kényszer szülte migráció (önkéntes vándorlás vagy menekülés)
5. Időszakos vagy tartós (ideiglenes vagy állandó célú, elsődleges és másodlagos migráció)
6. Gazdasági, politikai, ökológiai és kulturális migráció
7. Ellenőrzött vagy ellenőrzésen kívüli (legális vagy illegális, reguláris vagy irreguláris, dokumentált vagy dokumentálatlan) migráció.⁵

Értelmezésem szerint a migráció olyan cselekvés, amely az emberek földrajzi térben történő áttelepítése, akár ideiglenesen, akár véglegesen, ami az emberiség kezdete óta hozzájárult az egyén túléléséhez. A migráció tehát az emberiség történelmének állandó sajátossága, amely átfogó hatást gyakorol minden társadalomra.

Az említett migrációtípusok közül a negyedikkel fogok részletesen foglalkozni, azaz a szabad akaraton alapuló vagy kényszer szülte migrációval (önkéntes vándorlás vagy menekülés). A szabad akaraton alapuló migrációnak tipikus esete az Európai Unió belüli

⁵ HAUTZINGER Zoltán – HEGEDÜS Judit – KLENNER Zoltán: *A migráció elmélete*. Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 2014, 7-17.

szabad munkavállalás (lásd: *5.2. A magyarországi migrációs folyamatok az EU-hoz való csatlakozás után*). A kényszer szülte migráció tipikus esete pedig a 2014-2015-ben kezdődő nagy migrációs hullám, ami mind a mai napig tart (lásd: *6. Az európai menekültválság 2015 után*).

Hangsúlyoznom kell, hogy a turizmus jelenségeit nem vizsgálom – még akkor sem, ha a kettő gyakran összefügg. Dolgozatomban elsősorban a külső migrációval foglalkozom, azaz a nemzetközi migrációval.

Munkámban áttekintem a többes, azaz a csoportos, tömeges migrációt. Tömeges migrációt okozhat az ellehetetlenülő politikai, gazdasági viszony, vagy túlnépesedés is. A 2014-15-ös nagy migrációs hullám egyértelműen tömeges migráció, ahogy azt majd a dolgozatomban is láthatjuk.

Az európai menekültválságról elmondhatjuk, hogy a menekültek többsége illegálisan utazik, a zöld határokon lépnek át megfelelő úti okmány nélkül, és sok esetben embercsempészek segítségét veszik igénybe.

Disszertációmban nemcsak az afrikai, hanem az európai menekültkérdéssel is foglalkozom. A tanulmány harmadik fejezete (lásd: *3. Afrika: migrációs diplomácia megoldásai*) az afrikai migráció elsődleges állomásait, annak hátterét és jellemzőit, a migrációt kiváltó tényezőket, továbbá a migráció kezelésére vonatkozó modelleket mutatja be. Célja egyrészt annak vizsgálata, hogy Afrika mely területeiről, milyen céllal és okokkal vándorolnak el az afrikaiak, másrészt annak megismerése, hogy milyen volt a korábbi évek afrikai migrációs trendje, valamint milyen intézkedéseket hoztak a legális és illegális migráció kezelésére. Fontos kiemelni, hogy az afrikai vándorlás sokkal inkább a kontinensen belül zajlik, az afrikai vándorlók előszeretettel választják egy észak-afrikai állam valamelyikét, mintsem hogy a kontinensen kívülre, más térségek irányába mozogjanak. A kontinensen belüli, délről északra irányuló migráció elsődleges okai is a magasabb életszínvonal reményében rejlenek.

Disszertációm hetedik fejezetében (lásd: *7. A diplomácia mint eszköz a migráció kezelésében*) a diplomácia szerepével foglalkozom, amely hatékony eszköz lehet a migráció problémájának kezelésében. A migrációs probléma megoldásában vezető szerepet kell betöltenie a diplomáciának, a nemzetközi konfliktuskezelés hagyományosan kialakult szervezett tevékenységének. Amennyiben a probléma megoldási lehetőségei a figyelem középpontjába kerülnek, a diplomáciai kapcsolatok is feszültté válnak, ezért a tömeges migrációhoz kapcsolódó problémakör egyetemleges megoldást és összefogást sürget.

Munkám nyolcadik fejezetében (lásd: *8. A migrációs diplomácia jelentősége Afrika és Európa viszonylatában*) bemutatom, hogy a diplomáciának milyen szerepe és törekvése van a migrációkérdésben. Véleményem szerint ez a fejezet az értekezés „lelke”, „irányítója”. Ez a fejezet újdonság, ugyanis itt támasztom alá az általam feltett öt hipotézist. Ebben a fejezetben fontosnak tartom bemutatni az állami érdekeket és az alkupoziációt a migráció kérdésében. Nagyon fontos az államok számára önnön szuverenitásuk, tehát az, hogy miért, illetve miért nem fogadnak bevándorlókat. Disszertációmban ezekre a kérdésekre is keresem a válaszokat.

A kilencedik fejezetben (*9. Menekültügyi együttműködések lehetőségei Afrika és Európa között*) bemutatom a különböző menekültügyi nemzetközi egyezményeket. Ebben a fejezetben részletesen ismertetem és elemzem az 1951. évi Genfi Egyezményt és az 1967. évi New York-i jegyzőkönyvet, amelyek a nemzetközi menekültvédelem alapját jelentik. Bemutatom, hogy az UNHCR-nek, azaz az Egyesült Nemzetek Menekültügyi Főbiztosának milyen fontos szerepe van a menekültügyi válság kezelésében. Kitérek a szolidaritásra és a felelősségvállalásra is, valamint az Európai Unió fejlesztési politikájára és humanitárius segítségnyújtására.

A tizedik fejezetben (*10. Kutatási interjúk*) összefoglalom az általam Angolában és Magyarországon készített interjúkat. Végül a dolgozat tizenegyedik fejezetében (*11. Összegzés, következtetés*) összefoglalom minden fejezet lényegét.

1.1. Témaválasztás aktualitása és indoklása

A téma aktualitását mutatja, hogy a migrációs válság napjainkban a globális problémák miatt nemcsak az Európai Unióban, hanem világszerte egyre növekszik, így mindennapi problémává vált a migrációs válság.⁶ A migráció kérdésköre vizsgálatának aktualitását mi sem bizonyítja jobban, mint hogy az afrikai és európai diplomácia egyik legfontosabb kérdésévé vált. A migráció kérdésének egy átható történeti, politikai és gazdasági hatása van nemcsak Afrikára és Európára, de az egész világ számára is. Kétségtelen az, hogy a két kontinens elkötelezte magát a migráció kérdésének megoldása mellett. Mindig érdeklődtem a migráció kérdése iránt, ezért szeretném mélyebben megismerni ezt a témát. Úgy gondolom, hogy érdemes reflektorfénybe helyezni a témát, és ebben a dolgozatban feltárni a személyes gondolataimat, hogy többen bekapcsolódhassanak a vitába.

⁶ CASTLES, Stephen: The Forces Driving Global Migration. *Journal of Intercultural Studies*, 2013, Vol. 34. No. 2., 122–140.

Dolgozatom témájának kiválasztásában jelentős szerepet játszott, hogy közel áll hozzám a migráció témaköre. Egyrészt személyes indokok miatt, hiszen rokonaim és barátaim körében is előfordult a kivándorlás. Másrészt a szakmai kíváncsiság vezérelt, amikor a munkahelyemen, az Angolai Köztársaság magyarországi Nagykövetségén elkezdtem elemezni a 2015-ös európai migrációs és menekültválság okait. A munkakörnyezetemben igen gyakran foglalkozunk a migráció kérdésével, főleg amikor Angolában dolgozom. Mindezek mellett szeretném hangsúlyozni a diplomácia szerepét, törekvéseit a migráció kezelésében, mert ebben a kérdésben nemcsak az illegális migrációról van szó, hanem a legális migrációról is. Motivált az is, hogy viszonylag terjedelmes irodalma van a témának, amelynek a feldolgozása segített az elemző munkában. Úgy gondolom, ebben a témában a migráció kezelése a legfontosabb. Leendő diplomataként megfelelő szintű tudással kell rendelkezni a migrációról és annak kezeléséről, beleértve a migrációs probléma megoldását is. Afrikának és Európának a diplomácia révén egyetértésre kell jutnia a hatékony migrációs és menekültügyi politika tekintetében.

1.2. Hipotézisek, alapkoncepció

A hipotézisek összeállításához elsőként előkutatást végeztem, és ennek alapján konceptualizáltam a kérdéskört, majd a téma változóinak beazonosításával megfogalmaztam a tudományos problémát. Meghatároztam a vizsgálandó területeket és a hipotéziseket, majd ehhez illesztettem a szükséges kutatási módszereket. Ennek alapján a következő hipotéziseim alakultak ki:

- 1. A mai diplomácia nem képes hatékonyan megoldani a migrációs problémákat, hiszen minden államnak más-más érdeke van ebben a témakörben. A diplomáciai tárgyalások során összeegyeztethetetlen érdekek merülnek fel.*
- 2. Angola és Magyarország együtt tud működni a migráció kezelésében, az illegális bevándorlás kapcsán magyar tapasztalat adható át Angolának (pl. határellenőrzés).*
- 3. Angola és Magyarország kölcsönösen példa lehet egymás számára a bevándorlás-politika tekintetében, ugyanis Angola és Magyarország is sikeresen védte határait, és sikeresen szabott határt annak, hogy földjüket elárasszák a bevándorlók.*
- 4. Álláspontom szerint a problémát a gyökerénél kellene megpróbálni kezelni. A kibocsátó államokban nemzetközi összefogással folyamatos humanitárius segílyt*

kellene nyújtani. A háborús övezetekben elő kellene segíteni a béke megteremtését, ami egy idő múlva a gazdasági növekedésnek is teret adhat.

5. *A hagyományos diplomácia nem képes megoldani Afrika és Európa migrációs kérdéseit, ezen belül a menekültügyi problémákat sem.*

Kutatómunkámat többségében az általános kutatási módszerek jellemezték, amelyekbe beletartozik az analízis, az indukció, a dedukció és a szintézis egyaránt. Az összegyűjtött szakirodalmat az analízis módszerével rendszereztem, azok az ismeretanyagát, majd az elméleti és gyakorlati megállapításokat új egységbe szintetizáltam. A kutatás alapját jelentő általános definíciókat (migráció, bevándorló, diplomácia, menekültválság stb.) logikai összehasonlító elemzés alá vettem, vagy az analógia módszerével alakítottam ki; Dolgozatom alapkoncepciója az, hogy nélkülözhetetlen a diplomácia szerepe, törekvései a migráció kezelésében.

1.3. Módszertani alapok

A szekunder kutatásban a következő módszerekkel dolgoztam:

Szakirodalom feldolgozása (dokumentumelemzés) - szekunder: A témához (A migrációs diplomácia megoldásai Afrikában és Európában, különös tekintettel a menekültügyi együttműködések lehetőségeire) mérvadó forrásmunkák kiválasztása (könyvtári és internetes anyaggyűjtés), elolvasása, majd kijegyzetelése, és a későbbi hivatkozásokhoz a források pontos bibliográfiai adatainak rögzítése. Kronologikus-történeti vizsgálati módszert alkalmaztam a migráció történetének feldolgozása során, amelynek eredményeként összegyűjtöttem a rendelkezésre álló szakirodalmat.

Interjú (primer): Angolában és Magyarországon is interjúkat készítettem, diplomatakat kerestem fel. Az interjú egy kommunikációs szituáció két vagy több ember között, ahol a kérdező irányítja a beszélgetést érdeklődése szerint. A strukturált interjúban – amelyet én is használtam – a kérdések pontosan meghatározottak, sorrendjük adott, és minden alanynak ugyanolyan módon teszik fel, a válaszok ekképpen összehasonlíthatóak, számszerűsíthetőek és statisztikák alapját képezhetik.

A mélyinterjú négy szemközt készülő kvalitatív eljárás, amelynek – amiként a neve is jelzi – az interjúalany legmélyebb motivációinak, tudattalan (nem tudatos) indítékainak megismerése a legfőbb célja.

Az interjúkat lehetőleg személyesen kell elkészíteni.⁷

1. A témában feldolgoztam a rendelkezésre álló anyagokat.

A mintavétel tudatos módon, tudományos alapokra helyezve történt.

Munkám során arra törekszem, hogy disszertációm ne deskriptív, adatközlő-leíró legyen, hanem vitázó, érveket egymás mellé helyező, következtetéseket levonó, szekunder információgazdálkodásból új információs anyagként jelenjen meg. A szekunder kutatás valamely tudományos problémát már meglévő és hozzáférhető (mások által közzétett vagy saját korábbi) információkkal old meg. Lényege az ilyen adatok, megállapítások, stb. gyűjtése, rendezése, ütköztetése és önálló véleményezése. Munkámban a szekunder kutatás alkotó, azaz kreatív változatát, az ismeretgazdálkodást használom, ami egy tárgykörben folyamatosan a szekunder kutatás információit analitikusan elemzi, majd azokat kombinálva és szintetizálva – részben heurisztikus módszerekkel – új (vagy bővített) ismeretelemeket hoz létre. Saját ismeretgazdálkodásom azon alapul, hogy a rendezett információkat átnézem, tanulmányozom, egybevetem, kombinálom, ami olyan mentális folyamatokat indít el, amelyek új ismeretek, felismerések alkotásához vezetnek.⁸

Disszertációm készítése során a következő munkafolyamatot alkalmaztam:

1. Pontosan meghatároztam a témát, ami a következő: *A migrációs diplomácia megoldásai Afrikában és Európában, különös tekintettel a menekültügyi együttműködések lehetőségeire*. Azért ezt a témát választottam, mert ez egy jól körülhatárolható, valódi téma, s vannak benne megoldhatatlan, de az elvégezhető kutatásban megoldható feladatok (lásd: hipotézisek. Pl. 2. *Magyarország és Angola együtt tud működni a migráció kezelésében, az illegális bevándorlás kapcsán magyar tapasztalat adható át Angolának (pl. határigazgatás)*)
2. Szekunder (magyar és nemzetközi szakirodalom) és primer (interjúk) anyagot gyűjtöttem. Sokkal több anyagot olvastam, mint amit felhasználtam a munkámhoz. Egyetértek Tomcsányival, aki szerint minél alaposabban felderítjük a szakirodalmi környezetet, annál biztosabban mozgunk benne, és annál inkább tudjuk bizonyítani azt, hogy mi magunk valami újat tettünk hozzá, elvégre a saját eredmények és a saját vélemény a legfontosabb.⁹

⁷ KISS Zoltán László – TÓTH Szilvia: Módszertani alapismeretek In: KISS Zoltán László (szerk.): Bevezetés a Szociológiába. Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2019, 121.

⁸ TOMCSÁNYI Pál: *Általános kutatómódszertan. Az ismeretalkotás –és közlés tudományraktól független elmélete és gyakorlata*. Gödöllő - Budapest, Szent István Egyetem, 2000, 20-22.

⁹ TOMCSÁNYI i.m. 135.

Az anyaggyűjtésnél fontosnak tartom a jogforrásokat, mivel ez egy jogtudományi doktori iskola. A jogforrás fogalmát az állam és jogelméleti, valamint az alkotmányjogi szakirodalom általános felfogása szerint a belső és külső jogforrások megkülönböztetése alapján definiálják. E szerint a belső jogforrás azt a tényezőt (szervet) jelenti, amelytől a jog származik, a külső jogforrás pedig azt a megnyilvánulási formát, amelyben a jog megjelenik.¹⁰

Belső jogforrás	Külső jogforrás
Országgyűlés	Alaptörvény, törvények
Kormány	Rendelet
Miniszterelnök és miniszterek	Rendelet
Önkormányzatok	Rendelet

1. sz. táblázat: Jogalkotó szervek és az általuk kibocsátott jogszabályok

Forrás: Saját szerkesztés

Jogforrás alatt a jogalkotó szervek által kibocsátott jogszabályok megjelenési formáját értjük. A jogforrási rendszerről csak áttekintést érdemes adni, ezért a jogforrásokat nem részletezem, hiszen ezek köztudomású tények.

A közigazgatási jog forrásai a hatályos jogalkotási törvény szerint leginkább a következők:

- törvény,
- kormányrendelet,
- MNB elnökének rendelete,
- miniszterelnöki rendelet,
- miniszteri rendelet,
- önkormányzati rendelet¹¹

Magyarországon a törvényeket az Országgyűlés fogadja el. Az Alaptörvény¹² értelmében az alapvető jogokra és kötelezettségekre vonatkozó szabályokat törvényben kell megállapítani. Az Országgyűlés a törvényeket egyszerű szavazattöbbséggel (a jelenlévő képviselők több mint felének szavazatával) fogadja el, kivéve az Alaptörvény által meghatározott ún. sarkalatos törvényeket, amelyek elfogadásához és módosításához a jelenlévő országgyűlési képviselők kétharmadának szavazata szükséges.

¹⁰ PESCHKA Vilmos: *Jogforrás és jogalkotás*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1965, 52.

¹¹ Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.) Alapvetés T) cikkében (2) tételesen felsorolja, hogy mi minősül jogszabálynak

¹² Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)

A kutatási módszert illetően a következőképpen jártam el:

1. Rendszereztem az anyagot. A rendelkezésemre álló magyar és idegen nyelvű irodalmat elemeztem és értékeltem.
2. Újra tanulmányoztam a témát, közvetlenül a források alapján.
3. Formába öntöttem az addigi észrevételeket. Az alkotásokat röviden ismertettem, értékeltem és leírtam azokat.
4. Úgy fogalmaztam, hogy érthető legyen, és hogy a forrásmunkák visszakereshetőek legyenek.

Emellett végig azt tartottam szem előtt, hogy alázatos maradjak, mert ennél a témánál csak a legnagyobb alázattal lehet eredeti álláspontot megfogalmazni. A migrációról tudományos, de mégis könnyen befogadható elemzést szeretnék írni.

2. A migráció definíciója és csoportosítása

2.1. A migráció definíciójának összetettsége

Azzal, hogy kísérletet teszek a migráció fogalmának tisztázására (bár megjegyzem, hogy manapság nincs egy egységesen, mindenki által elfogadott meghatározás), annak összetettségére kívánok rámutatni, s ez egyúttal a migrációs hullámhoz kapcsolódó problémák és nehézségek összetettségét is jelzi.

A migráció latin eredetű szó, amelynek magyar megfelelője a vándorlás. Jelentése: költözik, megy, utazik, egyik helyről a másikra vonul, gyalogol, más tájakra is eljut, stb.¹³

A nemzetközi szakirodalomban a migráció úgy jelenik meg, mint „a lakosság lakóhely változtatása egy országon belül, vagy áttelepülése az egyik országból a másikba.”¹⁴ Fontos, hogy ez a fogalom nem tesz különbséget a nemzetközi migráció és a belső migráció között, ami egyes szakértők szerint nem is kifejezetten tekinthető annak.¹⁵

Amint azt Ritecz és Sallai (2015), azaz a rendészettudományi terület képviselői összegzően megfogalmazzák, a migráció kifejezést jellemzően „*azokra a népességmozgási*

¹³ TÓTH Pál Péter: *Népességmozgások Magyarországon a XIX. és a XX. században* In: LUKÁCS Éva – KIRÁLY Miklós (szerk.): *Migráció és Európai Unió*. Budapest, Szociális és Családügyi Minisztérium, 2001, 35-41.

¹⁴ BAKOS Ferenc: *Idegen szavak és kifejezések szótára*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1972, 541.

¹⁵ MASSEY, Douglas S. – ARANGO, Joaquin – HUGO, Graeme – KOUAOUCI, Ali – PELLEGRINO, Adela – TAYLOR, J. Edward: *Theories of international migration: A Review and Appraisal. Population and Development Review* 1993 September. In: SÍK Endre (szerk.): *A migráció szociológiája*. Budapest, ELTE TáTK, 2012, 24.

folymatokra használják, ahol a vándorlásban részt vevők helyváltoztatásuk során közigazgatási határt is átlépnek”.¹⁶

Maslow elméletét alapul véve tudjuk, hogy minden emberi tett a szükségletekből fakad¹⁷, s amennyiben ezt a szükségelméletet a migrációra szeretnénk alkalmazni, úgy véleményem szerint érdemes Ritecz és Sallai (2015) megfogalmazását figyelembe venni. E szerint „a migráció (...) elsősorban a biztonsági¹⁸, illetve más szükségletek kielégítése érdekében végzett tartós helyváltoztatás, amely más érintett embercsoportok biztonsági és más szükségleteinek kielégítését akadályozhatja, veszélyeztetheti.”¹⁹

1998-ban az Egyesült Nemzetek Szervezete a tagországok számára ajánlást adott ki a bevándorló fogalmának meghatározásához. Azt a személyt tekintik bevándorlónak, aki egy másik országban legalább egy teljes évig tartózkodik. Ezzel ellentétben az Európai Unió országaiban a tartózkodási időre vonatkozóan általában 3 hónap és 1 év között mozog az az időtartam, amelytől fogva bevándorlónak tekintenek valakit. A bevándorlók meghatározásánál Svédország, Ciprus és Nagy-Britannia szigorúan tartja az egyéves időkorlátot,²⁰ míg Németországban a bevándorló személyt már a tartózkodás megkezdésétől bevándorlónak tekintik.²¹

Az Eurostat statisztikatudományi megfogalmazása szerint az a személy kivándorló, akinek legalább 12 hónapra megszűnik az adott országban a szokásos tartózkodási helye. Bevándorló az a személy, aki vállalkozik a bevándorlásra, míg az a személy a kivándorló, aki vállalkozik a kivándorlásra, a kivándorlás és a bevándorlás folyamatát pedig egy cselekménynek tekinti. Ugyanígy különbséget tesz a migráció és a migráns fogalma között. A migráció egy folyamat, míg az a személy a migráns, aki a folyamatot végzi.²² Itt most kivételesen használtam a migráns szót a fogalom tisztázása érdekében, egyébként tartom magam a bevezetésben leírtakhoz, azaz hogy disszertációmban nem a migráns kifejezést

¹⁶ RITECZ György – SALLAI János: *A migráció trendjei, okai és kezelésének lehetősége*. Budapest, Hanns Seidel Alapítvány, 2015, 11.

¹⁷ MASLOW, A. H.: Elmélet az emberi motivációról. *Psychological Review*, 1943, 50. 370–396.

¹⁸ A biztonság fogalma: A biztonság egy újabb világháború megelőzését szolgáló garanciák megteremtését hivatott kialakítani. Jogi értelemben a külső és belső garanciák rendszereként értelmezendő. Ennek tudatában a védelem a mai korban a megelőzésre, a béke megőrzésére szolgál elsődlegesen. Lásd: DEÁK Péter (szerk.): *Biztonságpolitikai kézikönyv*. Budapest, Osiris Kiadó, 2007, 11–13.

¹⁹ RITECZ-SALLAI i.m. 11.

²⁰ DAVIS, Yuval Nira–WEMYSS, Georgie–CASSIDY, Kathryn: Everyday bordering, belonging and the reorientation of British immigration legislation. *Sociology*, 2017, 52 (2), 228–244.

²¹ DE BEER, Joop - RAYMER, James - VAN DER ERF, Rob - VAN WISSEN, Leo: Overcoming the Problems of Inconsistent International Migration data: A New Method Applied to Flows in Europe. *European Journal of Population*, 2010, 26, 459–481.

²² MIKÓ Eszter: A magyar migráció alakulása az 1800-as évektől napjainkig, jövőbeli kitekintéssel. *Valóság*, 60. évfolyam, 7. szám, 2017, 73.

használok, mert ezt a szót politikai propagandára használják. Ehelyett inkább a *bevándorló* és *külföldi állampolgár* szavakat használom.

Póczik és Dunavölgyi (2008) kriminológiai megközelítésű meghatározása szerint a migráció fogalma alatt az egyes embereknek, illetve azok kisebb vagy nagyobb csoportjainak egyik országból más országokba való olyan, politikai vagy gazdasági okokból történő utazásait értjük, amelyeknek célja a tartós, illetve végleges letelepedés, egyúttal munkavállalás és a befogadó ország mindazon infrastruktúrájának igénybevétele, amely hosszabb időre szóló berendezkedésnek is előfeltétele, ami viszont összefügg a munkavállalással.²³

A migráció egy másik megközelítés szerint nem más, mint egy olyan esemény, amely során az egyén szokásos tartózkodási helyét megváltoztatja. A szokásos tartózkodási helynek nemzetközi migráció esetében az az ország tekinthető, ahol az egyén a legtöbb idejét tölti.²⁴

Összefoglalóan elmondhatjuk, hogy a migráció az egyének vándorlása és tartós, de nem feltétlenül végleges lakóhely-változtatása, amely valamennyi országot érintő, rendkívül összetett társadalmi jelenség. A migráció koronként változó intenzitással a történelem kezdete óta korunk meghatározó tényezője. Kiváltó okait tekintve megkülönböztetjük a szabad akaratlan alapuló önkéntes, valamint a kényszer szülte migrációt. A korábbi időszakban világszerte, de elsősorban az Európai Unió tagállamai között azt tapasztalhatjuk, hogy a migrációs szabályozás hiánya miatt előtérbe került a menekültügy kérdése. Figyelembe véve a menekültáramlat korábbi évekre jellemző növekvő számadatait, a tagállamoknak komoly kihívásokkal kell szembenézniük a migrációs válság tekintetében. Nem feledkezhetünk meg arról a tényről sem, hogy a migráció nem csupán európai, hanem közös globális ügy (disszertációmban az európai mellett az afrikai migrációt érintem, de ugyanúgy jellemző az ázsiai és az amerikai országokra is), így ebből fakadóan a probléma megoldásához átfogó, közös szolidaritáson alapuló rendszer létrehozása és kinyilvánítása szükséges.²⁵

Beszélhetünk a migráció speciális eseteiről is, azaz a száműzöttekről és a menekültekről.

²³ PÓCZIK Szilveszter – DUNAVÖLGYI Szilveszter: *Nemzetközi migráció – nemzetközi kockázatok*. Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 2008, 33.

²⁴ MASSEY és mtsai i.m. 24.

²⁵ HATTON, Timothy J. – WILLIAMSON, Jeffrey G.: *Global migration and the world economy. Two centuries of policy and performances*. Massachusetts, The MIT Press Cambridge, 2005, 10-13.

Ahogy a fogalommeghatározásnál láthattuk, a migráció nem más, mint földrajzi, lakóhely-változtatással járó folyamat. Vannak a migrációnak speciális esetei, ezek a száműzöttek és a külföldiek.

Megállapíthatjuk, hogy szabad döntésen alapul a migráció, míg a migráció speciális eseteinél, a menekülteknél és a száműzötteknél, egy kényszerű döntésről van szó, ahol az aktuális hely elhagyása az egyén egyetlen lehetősége, méghozzá saját pszichés és fizikai integritása védelmében. A menekülés oka lehet vallási, politikai vagy etnikai üldöztetés, háború.²⁶

2.2. A migráció jogi megközelítése

A magyar és nemzetközi jogtudományi szakirodalom legnagyobb része az állam és a migráció kérdéseinek tárgyalásakor elsősorban a jogra és a nemzetközi összefogásra fókuszál. A nemzetközi tapasztalatok alapján azt is eredménynek kell tekintenünk, ha az állam hatékonyan tudja kezelni a migrációs folyamatokat és képes a jog keretein belül beilleszteni a társadalomba befogadott külföldieket, természetesen az állam érdekeit szem előtt tartva.

A fentiek alapján ezért disszertációmnak ebben az alfejezetében a migráció jogi megközelítésével foglalkozom.

A migráció az egyes államok vagy államközösségek társadalmi és gazdasági rendszerét közvetlenül befolyásolja. Ennélfogva a migráció révén olyan szükségletként jelentkezik az adott állam társadalmi struktúrájában bekövetkező helyzetek szabályozása, amely egyrészt rendezi a vándorlók tartózkodásának és utazásának adminisztratív lehetőségeit, másrészt kidolgozza mindazokat a normákat, amelyek szükségesek az adott közösség utazásához, avagy az ebbe a közösségbe érkezők fogadásához, letelepedéséhez, nem utolsósorban a folyamatos vagy időszakos tartózkodás feltételeinek megteremtéséhez. Tehát a migráció szabályozása nem más, mint a migrációval érintett közösség (állam) hivatalos formában közreadott akarata az egy adott közösségből való kiutazásra, beutazásra és tartózkodásra vonatkozóan az egy adott közösségbe nem tartozó személyek felé. Emellett az emberi mozgás szabályozása kiterjed mindazokra a jogokra, amelyek a migráció alanyait megilletik. A migráció szabályozása tehát nemcsak az egyes államok meghatározta, esetleg

²⁶ SIPOS Szandra: A migráció főbb pszichológiai megállapításai. *Nemzetbiztonsági Szemle*, 4. évfolyam, 1. szám, 2016, 27.

korlátozta lehetőségeket jelentik, hanem mindazokat a jogosítványokat is, amelyek az emberi természetből, jelen esetben a mozgás szabadságából következnek.²⁷

A nem honos állampolgárok megnevezése és jogállása a történelemben mindig sajátos figyelmet igényelt. Például Athén virágzó városállamként megannyi kívülről érkezőt fogadott be, akik külön jogalanyi kategóriát (metoikosz vagy metic) jelentettek. A metoikoszok szabad bevándorlók, szívesen látott idegenek voltak, de sem ők, sem leszármazottaik nem szerezhettek athéni állampolgárságot. Ellenben cselekvőképesek voltak, földtulajdonuk lehetett, sőt aktív és passzív politikai jogokkal rendelkeztek, illetve részt vehettek az igazságszolgáltatásban is.²⁸

Az ókori Rómából származnak a vándorlás jogának első jogi emlékei.²⁹ A *ius migrandi* a helyváltoztatás vagy a mozgás szabadságaként egyszerre foglalta magában a letelepedés és a bevándorlás lehetőségét és a kivándorlással összefüggésben azt, hogy milyen jogkövetkezménnyel jár a római polgár más államba költözése.³⁰

A későbbiekben a migráció joga a mozgásszabadság jogával fonódott össze. Maga a mozgásszabadság a legrégebben elismert és ezáltal gyakorta korlátozott alapjoggá vált a történelem során.³¹

A jogtörténetben először az országon belüli költözés és letelepedés szabadságát jelentette a mozgásszabadság, és a 20. században a nemzetközi migráció szabályozása csak bizonyos idővel később, a modern állam megjelenésével és az államhatóságok hatósági ellenőrzése alá vonásával alakult ki.³² Ettől kezdve nem pusztán a bevándorlás, azaz valamely területre utazás, az ott-tartózkodás vagy letelepedés jogát jelentette a migráció joga, hanem a kivándorlás, a kiutazás, végső soron más állampolgárság megszerzésének jogi lehetőségét is. Tehát szűkebb értelemben azt a lehetőséget jelenti a migrációs jog, hogy annak jogalánya elhagyja állama területét, illetve hogy oda visszatérjen.³³

Megjegyezendő azonban, hogy napjainkban a kiutazás szabadsága nem jelenti egyúttal a beutazás korlátlanágát, mivel az állami szuverenitásból eredő jog, hogy az egyes országok

²⁷HAUTZINGER – HEGEDÜS – KLENNER i.m. 44.

²⁸ KASIMIS, Demetra Fannie: *Drawing the Boundaries of Democracy: Immigrants and Citizens in Ancient Greek Political Thought*. Dissertation Publishing. Illinois, Northwestern University, 2010, 10-11.

²⁹ LOLOWICZ, H. F. – NICHOLAS, B.: *Historical Introduction to the Study of Roman Law*. Cambridge University Press, 1972, 61.

³⁰ BROADHEAD, William: Rome's migration policy and the so-called *ius migrandi*. *Cahiers Glotz*. XII. 2001. 69. http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/ccgg_1016-9008_2001_num_12_1_1544 (2019.08.14.)

³¹ HAUTZINGER – HEGEDÜS – KLENNER i.m. 43-45.

³² PAP András László: *Mozgásszabadság. Alkotmányjogi és nemzetközi jogi alapok*. Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2009, 13.

³³ SÁRI János: *Alapjogok. Alkotmánytan*. Budapest, Osiris Kiadó, 2003, 89.

a területükre való beutazást nem honos állampolgár számára bizonyos feltételek meglétéhez köthetik, s ennek hiányában azt akár meg is tilthatják.³⁴

Fontos azonban ebben a fejezetben említést tenni a nemzetközi és a magyar jog viszonyáról. Minden állam belső joga viszonyul valamiféleképpen a nemzetközi jogi normákhoz. A nemzetközi jog és a hazai jog viszonya mostohán kezelt közjogi kérdés a magyar alkotmányfejlődésben: a nemzetközi jogi szabályok államon belüli érvényesülését és a Magyarország nemzetközi kötelezettségvállalásaira vonatkozó eljárás kérdéseit évtizedeken keresztül figyelmen kívül hagyták. A magyar alkotmányos berendezkedés különálló jogrendszerként tekint a nemzetközi jogra, amelynek normái csak külön átalakítás (transzformáció) után érvényesülhetnek a magyar jogrendszerben (dualista modell). Az Alkotmánybíróság hiteles alkotmányértelmezése fényében az egyetemes nemzetközi szokásjog (és a nemzetközi jog feltétlen alkalmazást igénylő szabályai), valamint az államok közössége által elismert általános jogelvek az Alaptörvény által megvalósított ún. generális transzformációval, míg a nemzetközi szerződések a kihirdető jogszabályuk által megvalósított ún. speciális transzformációval válnak a magyar jog részévé. Utóbbi jogtechnika alkalmazandó a nemzetközi jog más, írott forrásaira is (például az ENSZ Biztonsági Tanács kötelező erejű határozatai vagy Magyarország egyoldalú jognyilatkozatai kapcsán). A dualista-transzformációs megközelítés mellett a magyar jogrend kifejezetten nyitott és elfogadó módon viszonyul a nemzetközi jogi eredetű szabályokhoz. A nemzetközi szerződések, valamint az egyetemes nemzetközi szokásjog és az általános jogelvek a magyar jogrendben előnyt élveznek a törvényekkel és az alacsonyabb rangú jogszabályokkal szemben. Az Alaptörvénnyel szemben azonban kizárólag azoknak a nemzetközi jogi szabályoknak van alkalmazási elsőbbségük, amelyek a nemzetközi jog feltétlen alkalmazást igénylő szabályai körébe tartoznak. A két jogrend közötti összhang biztosításában a jogalkotás eszközein túl kiemelkedő szerepet játszik a bíróságok jogalkalmazása, valamint a nemzetközi szerződésekkel kapcsolatos, előzetes és utólagos normakontrollra vonatkozó, valamint a jogszabályok nemzetközi szerződésbe ütközését vizsgáló alkotmánybírói hatáskör.³⁵

³⁴ HAUTZINGER – HEGEDÜS – KLENNER i.m. 45-47.

³⁵ MOLNÁR Tamás: *A nemzetközi jog és a magyar jog viszonya*. In: JAKAB András – FEKETE Balázs (szerk.): *Internetes Jogtudományi Enciklopédia* (Alkotmányjog rovat, rovatszerkesztő: BODNÁR Eszter - JAKAB András), 2018. <http://ijoten.hu/szocikk/a-nemzetkozi-jog-es-a-magyar-jog-viszonya> (2020.09.09.)

2.3. A migráció politikai megközelítése

Világszerte erőteljesebb lett a korábbi harminc évben a nemzetközi migráció. Nőtt a bevándorlás nagyságrendje a hagyományos emigránsbefogadó országokban, így például Kanadában, Ausztráliában és az Egyesült Államokban, és az összetételében is döntő változás következett be: eltolódott a történelmileg meghatározó forrást jelentő Európából Afrika, Ázsia és Latin-Amerika felé.³⁶ Ezzel egyidejűleg azok az európai országok bevándorlókat befogadó társadalmakká váltak, amelyek évszázadokon keresztül kibocsátó országok voltak. 1945 után Nyugat-Európa jóformán valamennyi állama vonzó volt a nagyszámú külföldi munkavállaló számára. A kezdeti időkben ez a hatás a Dél-Európa felől érkező migrációban öltött testet, az 1960-as évek végén viszont már többnyire Ázsia, Afrika, a Közel-Kelet fejlődő országai és a Karib-térségből érkeztek a külföldiek.³⁷

Az 1998-as évekre még azok a dél-európai országok is (Portugália, Spanyolország, Olaszország) kezdtek ázsiai, közép-keleti illetve afrikai munkásokat behozni, amelyek a gazdagabb, északi országok felé még egy évtizeddel korábban külföldieket bocsátottak ki. Ugyanebben az időszakban Japán öregedő népességével és magas életszínvonalával a szegényebb latin-amerikai, ázsiai országokból egyre több külföldit fogadott, hogy munkaerő-szükségleteit ki tudja elégíteni.³⁸

Miközben sokszínű, többnemzetiségű társadalommá vált a világ fejlett országa, és ebbe az irányba azok is határozottan elindultak, amelyeket korábban nem érintettek a mozgások, azok az elméleti alapok még mindig gyengék, amelyek segítségével megérthetnénk a migrációt mozgató erőket. A napjainkban érzékelhető bevándorlási hullámot az állampolgárok, hivatalnokok és demográfusok meglepődve szemlélik, a közgondolkodásban a nemzetközi migráció a 19. században kialakult modellek, fogalmak és előfeltevések foglya marad.³⁹

Ma nincs egységes, átfogó elmélete a nemzetközi migrációnak, csak elmélettöredékek léteznek, amelyek egymástól nagyrészt elszigetelten jöttek létre. Viszont a bevándorlásban érvényesülő minták és tendenciák azt jelzik, hogy nem hívhatjuk mindössze egyetlen

³⁶ DELGADO WISE, Raul: A Critical Overview of Migration and Development: The Latin American Challenge. *Annual Review of Sociology*, 2014, 40, 643–663.

³⁷ SÍK Endre (szerk.): *A migráció szociológiája 1. E-tankönyv*. Budapest, ELTE TáTK, 2012 http://old.tarki.hu/hu/about/staff/sb/Migracio_Szociologiaja_1.pdf (2019.05.22.)

³⁸ BODEN, Peter - REES, Phil: *New Migrant Databank: Concept, development and preliminary analysis*. Paper presented at the QMSS2 seminar on Estimation and Projection of International Migration. University of Southampton, 17-19 September 2008, 35-41.

³⁹ MASSEY és mtsai i.m. 25.

tudomány eszköztárát segítségül a jelenlegi migrációs folyamat megértéséhez, az elemzésnek csak egyetlen szintjére nem összpontosíthatunk.⁴⁰

2.4. A migráció közigazgatási megközelítése

Egyes vélemények szerint a migráció államokat, sőt egész népeket hozott létre, vagy éppen sodort el. Ilyen értelemben migráció eredményeként jött létre a honfoglaláskor Magyarország, vagy a legtöbb amerikai állam megalakulása.⁴¹

Az Európai Unió tagállamai között saját alkotmányos és közigazgatási hagyományaik folytán nagy különbségek alakultak ki a menekült jogállás megadásának vagy visszavonásának módját illetően. Azonban biztosítani kell az üldöztetés elől menekülő, nemzetközi védelemért folyamodó emberek számára az alapvető biztosítékokat: a menedékkérőknek tisztességes és hatékony menekültügyi eljárásokhoz kell hozzájutniuk. A menedékkérelmek teljes eljárására vonatkozóan ezért az EU szabályokat határozott meg, többek között a következők tekintetében: hogyan kell a menedékjogért folyamodni, a kérelmet milyen szempontok alapján fogják megvizsgálni, milyen segítséget kapnak a menedékkérők, hogyan lehet az elutasító határozat ellen fellebbezni, mi a teendő akkor, ha ismeretlen helyre távozik a kérelmező, illetve az egymás után többször benyújtott kérelmeket hogyan kell kezelni. A szabályok koherens rendszert hoznak létre, amely biztosítja, hogy a menekültügyi határozatok érvényesek és méltányosak legyenek, és hogy mindegyik tagország ugyanolyan magas szintű normák alapján vizsgálja ki a hozzá beérkezett menedékkérelmeket.⁴²

A közigazgatás kategorizálásának egyik módja, ha különbséget teszünk általános és különös közigazgatás vagy szakigazgatás között. Más kérdés azonban, hogy napjainkban a közigazgatás szervezeti értelemben lényegében szakigazgatást jelent, mivel a közigazgatási szervek más-más közigazgatási területen látják el feladataikat, de ezeknek az ágazatspecifikus tevékenységeknek közigazgatás-tudományi és jogrendszerbeli egységét közös alap, a közigazgatás általános fogalmi rendje és elméleti struktúrája biztosítja.⁴³

⁴⁰ SÍK Endre (szerk.): *A migráció szociológiája 1. E-tankönyv*. Budapest, ELTE TáTK, 2012 http://old.tarki.hu/hu/about/staff/sb/Migracio_Szociologiaja_1.pdf (2019.05.22.)

⁴¹ HALÁSZ Iván: *A nemzetközi migráció és közigazgatás*. Budapesti, Corvinus Egyetem, 2011, 5.

⁴² Európai Unió: *Migráció és menekültügyi politika*. Közérthetően az Európai Unió szakpolitikáiról. Luxembourg, Az Európai Unió Kiadóhivatala, 2014, 11.

⁴³ FÁBIÁN Adrián: *Közigazgatás és szakigazgatás (A szakigazgatás fogalma, jelentősége)*. In: Lapsánszky András: *Közigazgatási jog. Fejezetek szakigazgatásaink köréből*. I. kötet. Budapest, Complex Kiadó, 2013. 20.

A szakigazgatások körébe differenciált, az adott közigazgatási ágazatra jellemző és más ágazatban nem alkalmazott igazgatási módszerek és annak végrehajtásáért felelős (sajátos hatáskörű) szervezetek tartoznak. Így jellemezhetők az adminisztratív idegenjog terrénumába eső feladatok és annak végrehajtásáért felelős szervek, szervezetek is. Erre tekintettel a külföldiek beutazásával, kiutazásával és tartózkodásával, a nemzetközi védelem megadásával, az állampolgárság megszerzésével, nem utolsósorban az előbb felsorolt tárgyú normákkal összefüggő rendészeti szabályok alkalmazásával kapcsolatos sajátos hatósági, igazgatási tevékenység az idegenjogi igazgatásban mint szakigazgatásban foglalkozhatók össze.⁴⁴

2.5. A migráció gazdasági megközelítése

Magyarországon nem releváns gazdasági bevándorlásról beszélni.⁴⁵ A határon túli magyarok ideáramlása folyamatos. Fontos megjegyezni, hogy a magyar közigazgatás fogalma kibővült, a határon túli magyarokkal kapcsolatos igazgatási tevékenység is részévé vált: pl. az ukrajnai magyarok esetében a migráció jelentős probléma.

Érzékelhető egy olyan közpolitikai szemlélet, amely a „közigazgatásának” fogalmát és hatókörét a hagyományos államterületi, illetve állampolgársági szempontokon némileg túlterjeszkedve nyelvi, kulturális és egyéb identitásformáló elemek létéhez is köti – méghozzá a korábbi, hasonló gyakorlatoknál jóval hangsúlyosabban.⁴⁶

Pontos adatok nem állnak rendelkezésünkre, de vélhetően jelenleg kb. 500.000 magyar van (legalábbis a vírus-járvány előtt volt) Nyugat-Európában munkavállalóként vagy végleges kivándorlóként.⁴⁷ A megfelelő szakirodalmi forrás hiánya miatt nem foglalkozom a külföldön élő magyarokra vonatkozó adatokkal, így angolaiakra vonatkozó adatokkal sem. Elméleti modellek sora foglalkozik azzal, hogy a nemzetközi migráció milyen okokra vezethető vissza, és bár végső soron a magyarizációt mindegyik hasonló dologban véli megtalálni, alapvetően különböző feltételezéseket, fogalmakat és vonatkoztatási rendszereket használnak. A neoklasszikus közgazdaságtan a foglalkoztatással és a bérekkel kapcsolatos, országok közötti eltéréseire, valamint a migráció költségeire összpontosít, és általában a jövedelem maximalizálására vonatkozó egyéni döntésekre vezeti vissza a

⁴⁴ HAUTZINGER Zoltán: *Szemelvények a migráció szabályozásáról*. Pécs, AndAnn Kft., 2016, 35.

⁴⁵ SÍK Endre (szerk.): *A migráció szociológiája 1. E-tankönyv*. Budapest, ELTE TáTK, 2012 http://old.tarki.hu/hu/about/staff/sb/Migracio_Szociologiaja_1.pdf (2019.05.22.)

⁴⁶ RIXER Ádám: *A köz természete. Új irányok a magyar közigazgatásban és közigazgatás-tudományban*. Budapest, Patrocinium, 2013. 151.

⁴⁷ <https://osszkep.hu/2019/06/felmillio-magyar-el-nyugat-europaban-jo-ez-nekunk/> (2020.12.24.)

mozgást. A neoklasszikus közgazdaságtan, a makroelmélet a nemzetközi migráció legismertebb és legrégebbi elmélete, amit eredetileg feltételezhetően azért dolgoztak ki, hogy a gazdasági fejlődés folyamatát kísérő munkaerő-vándorlásra magyarázatot adjanak.

48

A nemzetközi migráció az elmélet és az arra épülő magyarázatok szerint a munkaerő-kereslet és –kínálat területi különbségeire vezethető vissza. Azokban az országokban, amelyek jelentős munkaerőforrással rendelkeznek a tőkéhez képest, az egyensúlyi piaci bérek alacsonyak, ott pedig, ahol korlátozottak a munkaerő-piaci tartalékok a tőkéhez képest, magas piaci béreket találunk. A munkások a bérkülönbségek hatására az alacsony bérű országból átmennek oda, ahol magasabbak a fizetések. A tőkeszegény országban a mozgás következményeként a munkaerő-kínálat csökken és növekednek a bérek, abban az országban viszont, amelyik tőkében gazdag, növekszik a munkaerő-kínálat és a kereseti színvonal kezd visszaesni. Ez a folyamat olyan egyensúlyi állapot kialakulásához vezet, amelyben csak az országok közötti mozgás pszichikai és anyagi költségeit fejezik ki a nemzetközi bérkülönbségek.

A tőkeberuházások mozgásának tükörképe a munkaerőben gazdag országokból a munkaerőben szűkölködők felé irányuló munkaerő-áramlás, amely a tőkében szegények felé irányul a tőkében gazdag országokból. A nemzetközi standardok szerint magas megtérülési rátát eredményez a szegényebb országok relatív tőkehiánya, ezáltal vonzást gyakorolva a befektetésekre. A mozgó tőkével együtt humán tőke is érkezik. A magasan képezett menedzserek, munkások, felsőfokú végzettséggel és egyéb szakképzettséggel rendelkező munkavállalók áramlása fontos a tőkegazdag országokból a tőkeszegény országokba. Tehát el kell határolni a nemzetközi munkaerő-áramlason belül a humán tőkének a tőkemozgáshoz kapcsolódó és a munkaerő ezzel ellentétes irányú nemzetközi áramlását.⁴⁹

A mikrogazdasági modell a makrogazdasági modellhez hasonlóan az egyéni választásra épül. E rendszerben azért dönt a migráció mellett az ésszerűen viselkedő egyén, mert a költség-haszon számítások alapján úgy véli, hogy számára a mozgás nettó hasznot hoz. Ez az irányzat az emberitőke-beruházás egy formájaként határozza meg a nemzetközi migrációt. Annak megfelelően választják meg az emberek a mozgásuk irányát, hogy a

⁴⁸ TODARO, Michael P.: *Migration and economic development: a review of theory, evidence, methodology and research priorities*. Institute for Development Studies, University of Nairobi, 1976, 33.

⁴⁹ GROIZARD, José Luis – LLULL, Joan: *Skilled Migration and Growth. Testing Brain Drain and Brain Gain Theories*. *DEA Working Papers 20*, University of the Balearic Islands, Department of Applied Economics, 2006, 67-72.

legnagyobb jövedelmezőséget hol tudják elérni. Mielőtt azonban az eredményesebb munkáért járó magasabb bérekre szert tehetnének, vállalniuk kell bizonyos befektetéseket, amelyek kiterjednek az új nyelv és kultúra elsajátításához szükséges erőfeszítésekre, az utazással kapcsolatos kiadásaikra, az utazás és a munkakeresés időtartama alatt felmerülő létfenntartási költségekre, mindazokra a nehézségekre, amelyekkel az új munkaerőpiachoz való alkalmazkodás során szembekerülnek, de a régi kötelek elszakítását és az új kapcsolatok kiépítését kísérő pszichológiai költségek is idetartoznak.

Az utóbbi években megerősödött az „új közgazdaságtan”, amely megkérdőjelezi a neoklasszikus elmélet számos előfeltevését és következtetését. Az új megközelítés kulcseleme, hogy nem elkülönült egyének hozzák a migrációs döntéseket, hanem általában háztartások vagy családok, tehát közösen cselekvő emberek, akik nem csupán remélt jövedelmük maximalizálására törekednek, hanem arra is, hogy a kockázatokat csökkentsék, és a kudarcok esetleges következményeit enyhítsék.

Eltérő lehetősége van arra az egyéneknek és a háztartásoknak, hogy a gazdasági gyarapodással kapcsolatos kockázatokat a háztartás forrásainak felhasználásán keresztül befolyásolják. Míg egyes családtagokat a helyi gazdasághoz köti gazdasági tevékenységük, mások külföldi munkaerőpiacon képesek értékesíteni munkaerejüket, ami teljes mértékben vagy nagyrészt eltér a hazaiaktól. Abban az esetben, ha a gazdasági helyzet helyben romlik, és a tevékenységek jövedelmezősége csökken, akkor a háztartások a külföldön munkát vállalók anyagi támogatására számíthatnak.

Általában magánbiztosítással vagy kormányzati programokon keresztül minimalizálják a fejlett országokban a háztartások jövedelmi kockázatát, azonban a fejlődő országokban tökéletlen a kockázatkezelés intézményi mechanizmusa, vagy elérhetetlen a szegény családok számára, ami arra ösztönzi őket, hogy a migrációban rejlő lehetőségeket kockázataik csökkentésére kihasználják. Emellett viszonylag jól fejlett hitelpiac létezik a fejlett országokban, amely a családoknak lehetőséget ad arra, hogy olyan új befektetéseket finanszírozzanak, mint amilyenre például szükségük lehet az új termelési technológiákhoz való alkalmazkodás során. Ezzel szemben a legtöbb fejlődő területen alig vannak hitelek, vagy azok csak igen magas költséggel szerezhetők meg. Erős nyomást gyakorolnak a nemzetközi mozgásra az elérhető állami, illetve a finanszírozható magánbiztosítás és a megszerezhető hitelek hiánya okozta kudarcok.

A migrációnak „az új közgazdaságtanból” kinőtt elméleti modellje hipotézisek olyan sorát foglalja magában, amelyek a neoklasszikus elmélet következtéseitől teljes mértékben különböznek, és számos, igen eltérő politikai következtetésekre jut:

- A migráció tudományos elemzéséhez a háztartásokra, a családokra vagy más, kulturálisan meghatározható, fogyasztási és termelési egységekre kell támaszkodni, nem pedig elszigetelt egyénre.
- A nemzetközi migrációra a bérkülönbségek nem szükségképpen adnak elegendő okot, másrészt viszont az a hatás a bérkülönbségek hiányában is erős lehet, amely az országok közötti mozgásra kényszeríti a háztartásokat, hogy a kockázatokat szétterítsék.
- Nem egymást kölcsönösen kizáró lehetőségek a nemzetközi migráció és a helyben történő munkavállalás vagy termelés. Sőt, a háztartások erősen érdekeltek abban, hogy a helyi tevékenységekbe és a migrációs folyamatba egyaránt bekapcsolódjanak. Valójában növelheti a migráció vonzerejét a helyi gazdasági tevékenységből származó jövedelem növekedése, a helyi tevékenységekbe történő befektetést korlátozó tőkehiány és a kockázatok leküzdéséhez a migráció segítséget nyújthat. Tehát nem mérsékli a nemzetközi migrációra nehezedő nyomást a kibocsátó régiókban bekövetkező gazdasági fejlődés.⁵⁰

2.6. A migráció kulturális megközelítése

A nemzetközi globalizáció folyamata a központi tőkés országok és a periféria hozzájuk tartozó országai között kulturális kapcsolatokat hoz létre.⁵¹

Számos esetben hosszú múltra tekintenek vissza ezek a kulturális kapcsolatok, a gyarmati múltat tükrözik, amikor a kormányzati és oktatási rendszert a gyarmatosító országok kiépítették, hogy a periférián fekvő térséget irányítsák és kizsákmányolják.⁵²

Ahogy nő a migráció gyakorisága egy közösségen belül, úgy változik értékrendje és kulturális felfogása, növelve ezáltal is a jövőbeli migráció valószínűségét.⁵³

Maguknak a külföldieknek az ízlését és motivációját alakítják át a fejlett ipari gazdaságban szerzett tapasztalatok. Még ha pusztán rövidtávú pénzkeresési szándékkal érkeznek is a külföldiek, azt gondolván, hogy hamarosan hazatérnek, a migrációt követően megváltozik a képük a társadalmi mobilitásról, a fogyasztói társadalom életstílusáról és ízlésvilágáról, amit az otthoni béreken keresztül nehéz elérni. Aki tehát már egyszer elvándorolt, az erre

⁵⁰ SÍK Endre (szerk.): *A migráció szociológiája 1. E-tankönyv.* Budapest, ELTE TáTK, 2012 http://old.tarki.hu/hu/about/staff/sb/Migracio_Szociologiaja_1.pdf (2019.05.22.)

⁵¹ Theories of International Migration: A Review and Appraisal. *Population and Development Review*, Volume 19, Number 3, September, 1993, 431-466.

⁵² SÍK Endre (szerk.): *A migráció szociológiája 1. E-tankönyv.* Budapest, ELTE TáTK, 2012 http://old.tarki.hu/hu/about/staff/sb/Migracio_Szociologiaja_1.pdf (2019.05.22.)

⁵³ BERRY, John W.: A Psychology of Immigration. *Journal of social issues*, 2001/3, 615-631.

ismét nagy eséllyel vállalkozik, és egy újabb utazás esélye annál nagyobb, minél több útra került korábban sor.⁵⁴

Kulturális vonzatai is lehetnek a vándorlásnak. Egyfelől mozoghat maga a kultúra is: a kulturális migráció nem más, mint hogy az egyes országokra, földrészekre vagy országrészekre jellemző szokások az információ és az ember áramlása révén távoli területekre is eljutnak, annak kultúrájába integrálódnak.⁵⁵ Ebből következően a migráció érdekes vizsgálati terület lehet a kulturális antropológia számára is, amelynek felfogása szerint még annak ellenére is állandósulhatnak a migrációs hullámok, hogy a kibocsátó országokban jobb helyzetbe kerül a gazdaság, vagy a szociálpolitika kedvezőbb lesz. Másfelől vallási, világi vagy szakigazgatási kultúra és ezek megismerésének szándéka húzó tényezőként is jelentkezik, és kisebb vagy nagyobb időre emberek tömegét mozgatja meg.⁵⁶

2.7. A migráció jelenségének csoportosítása

Hautzinger és szerzőtársai⁵⁷, azaz a rendészettudományi szakirodalom több szempont alapján is osztályozza a migrációs jelenségeket. Ennek megfelelően megkülönböztethető belső (országon belüli) és külső migráció, valamint az ellentétes irányú kivándorlás és bevándorlás.

A vándorlók létszáma alapján beszélhetünk csoportos és egyéni migrációról, a migráció okai szerint pedig önkéntes migrációról és menekülésről. A menekülés kiváltó okai lehetnek:

1. háború
2. üldözés
3. erőszak
4. az első három közvetlen fenyegetése.

Az időtartam alapján megkülönböztetünk tartós és időszakos migrációt is. A migrációnak a következő típusai vannak:

1. politikai
2. gazdasági

⁵⁴ SÍK Endre (szerk.): *A migráció szociológiája 1. E-tankönyv*. Budapest, ELTE TáTK, 2012 http://old.tarki.hu/hu/about/staff/sb/Migracio_Szociologiaja_1.pdf (2019.05.22.)

⁵⁵ BERRY, John W. – PHINNEY, Jean S. – SAM, David L. – VEDDER, Paul (eds.): *Immigrant Youth in Cultural Transition Acculturation, Identity, and Adaptation Across National Contexts*. Mahwah, Lawrence Erlbaum Associates, 2006, 22.

⁵⁶ HAUTZINGER – HEGEDÜS – KLENNER i.m. 16-17.

⁵⁷ Uo. 7-17.

3. ökológiai
4. kulturális.

A migráció szabályozottsága alapján ismerünk ellenőrizetlen és ellenőrzött migrációt is.

A push-pull modell szerint, ami a gazdaságtudomány bevett elmélete, a migráció folyamatos áramlást jelent, vagyis a gazdaságilag kevésbé sikeres, szegényebb területeken meglévő népességtöbbletet kivaszítja magából a szegényebb gazdaság, amelyet a gazdag, sikeresebb gazdasággal rendelkező országok magukhoz vonzanak. A már kialakult migrációs folyamatok működését ez a modell jól szemlélteti, azonban arra a kérdésre nem ad választ, hogy a migráció miért csak egyes szegény régiók esetében alakul ki. Erre magyarázatot jelenthet a nemzetközi bevándorlás-hálózatok személyközi kapcsolatrendszere, amely a korábbi bevándorlók és a kivándorlást tervező korábbi honfitársaik kapcsolati hálójaként azonosítható. Jelen esetben a migráció egyik kiváltó oka az a háború volt, ami Szíriában és annak környezetében dúlt.⁵⁸

Cseresnyés Ferenc, a jogbölcseleti és társadalomelméleti tudományterület neves képviselője négyféle aspektusból közelíti meg a migrációt. Ez a négy típus a következő:

1. térbeli: Megkülönböztetünk nemzetközi (interkontinentális, azaz földrészek közötti és kontinentális) és belső vándorlást.
2. a döntés kiváltó okai: kényszeren alapuló vagy önkéntes.
3. az időtartam: folyamatos vagy tartós.
4. terjedelem szempontjai: csoportos és egyéni.⁵⁹

Póczik Szilveszter és Dunavölgyi Szilveszter, azaz a kriminológiai tudományterület képviselői a következő típusokat különböztetik meg:

1. legális, azaz törvényes migráció (hosszú távú tartózkodási célú vagy letelepedési)
2. illegális migráció: Az illegális migráció okai lehetnek szociális-gazdasági célúak (pl. jobb életfeltételek, gazdasági javak megszerzése), bűnelkövetés, rendkívüli politikai helyzet miatt
3. menekültek.⁶⁰

Fontos, hogy a három elem részben át is fedheti egymást – vannak, lehetnek közös metszetei a három kategóriának.

⁵⁸ OLÁH Judit – HALASI György – BALOGH Péter – KÖMÍVES Péter Miklós – POPP József: A migráció megítélése a felsőoktatásban részt vevő hallgatók véleménye alapján. *Vezetéstudomány*, 49. évfolyam, 2. szám, 2018, 27.

⁵⁹ CSERESNYÉS Ferenc: *Migráció az ezredfordulón. A népességmozgások társadalmi és politikai következményei Közép-Európában*. Budapest–Pécs, Dialóg Campus Kiadó, 2005, 18-19.

⁶⁰ PÓCZIK - DUNAVÖLGYI i.m. 47-49.

2.7.1. A migráció és kulturális-pszichés átalakulások összefüggései

Amikor az ember egy jobb élet reményében költözik idegen országba, számos akadállyal kell megküzdenie, mely akár lelki egészségét is veszélyeztetheti. A migráció maga után vonja a kultúra változásait és áthagyományozódását.

A következőkben azt fogom áttekinteni, hogy valaki hogyan jut el odáig, hogy elszánja magát hazája elhagyására. Azt emberek önmaguk hozzák meg azt a döntést, hogy el szeretnék hagyni addigi hazájukat, és más kultúrával, nemzettel szeretnének tovább élni. Alaposan meg kell fontolni a cél kiválasztását, akárcsak az elindulást, a bejutást, az ottani beilleszkedést, valamint az ott-tartózkodást.

A választott célország jogi és társadalmi ismereteiről, kultúrájáról az internetről és egyéb médiumokból (rádió, tv, írott sajtó, stb.) hitelesen és naprakészen lehetséges a tájékozódás, ezáltal mindez könnyűszerrel összevethető saját országa hasonló információival. Meghatározó a migrációs döntés során, hogy mennyire képes a leendő bevándorló az összegyűjthető információkat értékelni, és a leendő új környezethez helyesen megítélni a saját alkalmazkodóképességét.⁶¹ A migráció lehet tömeges önkéntes vándorlás, menekülés vagy egyéni. Kiválthatja ökológiai, politikai, gazdasági vagy kulturális ellentét.⁶²

Gyakran gazdasági motivációs tényezők állnak a migrációs döntés hátterében – ezek az elméletek Ravenstein push-pull elmélete alapján születtek meg. Jövedelmi korlátok, munkalehetőségek hiánya a vándorlók eredeti otthonában, egyéb nehézségek a munkavállalás területén, kedvezőtlen piaci körülmények: mindez eltolja a munkavállalót otthonról. Kedvező lehetőségek a jövedelem és munka szempontjából a célország területén: ez húzza az egyént az új helyre.

⁶¹ TARRÓSY István – GLIED Viktor – VÖRÖS Zoltán: *Migrációs tendenciák napjainkban*. Pécs, Publikon Kiadó, 2014, 17.

⁶² SCHILD i.m. 273.

A következő táblázat Ravenstein (19. század vége) push-pull elmélete alapján készült.⁶³

Ösztönző tényezők	Gátló tényezők
Magasabb bérek	Háború
Családegyesítés	Üldözés (vallási, politikai, nemi)
Gazdasági fejlettség	Szegénység
Munkalehetőségek	Éhezés
Jobb élet reménye	Környezeti katasztrófák
Biztonság	Munkanélküliség
Nyelv ismerete	Oktatási lehetőségek hiánya
Rokoni-etnikai kapcsolatok	Egészségügyi ellátó rendszer fejletlensége
Jobb egészségügyi ellátás	Társadalmi instabilitás

2. sz. táblázat: A migrációt befolyásoló ösztönző és gátló tényezők

Forrás: Schild Marianna: A migráció pszichológiai vetületei. *Hadtudományi Szemle*, 9. évfolyam, 1. szám, 2016. 273.

A migrációs tudatossági tér (awereness space) lesz a célhely keresésének és a kiválasztott lehetséges helyek értékelésének eredménye, ami a bevándorló által számításba jövő ismert célhelyeket és az azokról való tudást tartalmazza. Több forrásból származhat ez a tudatossági tér: egyrészt abból, amit már megismert, azaz aktivitási tér, illetve közvetett érintkezési tér, amivel igazi kapcsolatba még nem került, csak legfeljebb a médián keresztül ismeri.

A személy vagy a csoport új kontextusban kerül szembe a migráció során megélt környezetváltozás eredményeként az adaptáció, alkalmazkodás kérdésével, és megtapasztalja, hogy maladaptív módon működnek a korábban működő automatizmusai. Ez főképpen az úgynevezett „idegenségélmény”, amelynek a testi-lelki apparátus különböző részeire szerteágazó hatása van.

A migráció jelensége sokdimenziós és bonyolult, így történeti, pszichológiai, kulturális és politikai kontextusban is kell szemlélni.⁶⁴

Szociálpszichológiai szempontból többféle szinten lehet vizsgálni a migrációt:

- individuális szinten az egyént, annak magatartásmintáit, személyiségét

⁶³ GRIGG, D. B.: E. G. Ravenstein and the „laws of migration”. *Journal of Historical Geography*, 1977/3, 41.

⁶⁴ HAUTZINGER – HEGEDÜS - KLENNER i.m. 67.

- csoporton belüli tényezők szintjén a csoporton belüli konfliktusokat vizsgálva a konfliktusos területeket öleli fel
- az egyének között megvalósuló sajátosságokat interperszonális szinten
- a különböző kultúrák különbözőségeit vizsgáljuk kulturális szinten
- a csoportok között manifesztálódott konfliktusokat vizsgálja csoportok közötti szinten⁶⁵

Vajon milyen mechanizmusok lépnek fel, amikor különböző csoportban lévő emberek találkoznak? Megkülönböztetünk belső migrációt (az ország határain belüli népességmozgás), és nemzetközi migrációt az államhatárokat érintő jelleg alapján. Az előbbinél beszélünk befogadó országról (kultúra) és kibocsátó országról.

Kényszermigrációról beszélünk motiváció szempontjából, amikor valamilyen ok folytán üldöztetés áll a mozgás hátterében. Többnyire gazdasági okok húzódnak meg az önkéntes migráció hátterében.

Vannak objektív és szubjektív mutatói is a beilleszkedésnek. Fontos azt tisztázni, hogy mik is ezek a szubjektív mutatók. Ezek identifikációs és pszichológiai szempontból jelzik a beilleszkedés sikerét vagy sikertelenségét. A pszichológiai integrációt jelzi a migráció következtében felmerülő nehézségek leküzdése, az elszakadást követő otthonosságérzés kialakulása, és a szülőföldre való kötődés. Rendkívül összetettek a saját környezetükből kiszakadt és másik országba költözött emberek érzései. Nem érvényesek a jól kialakított életvezetési technikák, ezek jóformán használhatatlanná lesznek, amiből egyértelműen fakad a bizonytalanság- illetve idegenségérzet. Mindezek mellett a migrációs ügyintézési procedúra is nagy igénybevételt jelent, amit a megélhetésnek, és az új élettér kialakításának terhe is követ.⁶⁶

Egyfajta gyökértelenséget, kulturális talajvesztést eredményezhet a szülőföldtől, a megszokott közegtől való elszakadás és az ismertnek vélt, mégis számos vonatkozásában idegenként ható új közeg. Ez a nagyfokú változás a szociális és térbeli beilleszkedés teljes mértékben igénybe veszi a személyiséget. A leggyakrabban előforduló krízisprovokáló tényező, a gyász jelensége e lelki folyamatok kapcsán keletkezhet.

Pszichológiai szempontból még abban is rejlik a különbség, hogy biztosan eldöntötte-e az egyén, hogy hol akar egyáltalán ideiglenesen vagy véglegesen letelepedni. Minden esetben szorongást okoz ez az ambivalencia.

⁶⁵ SCHILD i.m. 274.

⁶⁶ LAKATOS Csilla: Az erdélyből magyarországra áttelepültek lelki egészsége. *Keresztény Magvető*, 2008, 114. évf. 3. sz., 409.

Megkezdődik a veszteségélmény megélése az új térben. Ez a pszichológiai tárgykapcsolat-elmélet szerinti tárgyvesztés, ami lehet családtagok, barátok, élmények, helyek vagy akár eszmék vesztesége. Elvész az addig meglévő társas kötésekben rejlő potenciál, és egyelőre nincs helyette más, ami pótolná. Leginkább az esetlegesen előforduló válsághelyzetekben jelentenek hiányt ezek a kapcsolatok, éppen akkor, amikor a támaszra az elválás és újrakezdés időszakában a legnagyobb lenne az igény.

Az otthon elvesztése gyökértelenség-érzetet ad a kezdeti időkben, amely közvetlenül a személy identitását veszélyezteti, hiszen az ember számára szükséges annak érzése, aminek alapján az ismerőség és idegenség dimenziójában elhelyeződik. Mindez a haza elhagyásával ingataggá válik, amivel az egyén csak újabb lelki küzdelem árán tud megbirkózni, azaz újra meghatározni társas identitását és önmagát egyaránt.⁶⁷

A szociálpszichológián belül újszerű irányzat a környezetpszichológia, amely úgy véli, hogy az embert a társas hatásokon túl egyéb környezeti hatások is befolyásolják. Az egyén és élettelen környezet közötti tranzakciókkal, valamint a személyre gyakorolt hatásaikkal ez a szemlélet kiemelten foglalkozik.

A helyidentitás a környezetpszichológia egyik központi témája. Az elképzelés szerint a szociális interakciók mellett a személy identitásának kialakulásában jelentős szerepet játszik az élettelen fizikai környezete is. Ide azok az állandó helyszínek sorolhatók, melyek mindennapjainkban részt vesznek, alakítják életünket (pl.: munkahely, otthon, piac, megszokott útvonal stb.). Ezekhez a helyszínekhez idővel élmények, emlékek, attitűdök, érzések, szokások, normák és jelentések kapcsolódnak. A hely és az ember között mindezek együttese épít ki egy kapcsolatot, mely a valahova tartozás érzését biztosítja, valamint egy tulajdonlás-érzést és érzelmi kötődést. A helykötődés alapját az érzelmi komponens képezi, ami feltehetően a helyidentitás „magja”.

Olyan fontos pszichés igények kielégítésében is szerepet játszik a helyidentitás, mint a valahova tartozás és a biztonság szükséglete. A biztonság igénye alatt a kiszámíthatóság, az ismerős, megszokott élethelyzetek iránti vágyat értjük. Pain⁶⁸ felhívja a figyelmet gazdasági és egyéb tényezők hatására, melyek a helyidentitás alakulását befolyásolják. Azokon az elszegényedett környékeken, ahol a prostitúció, a bűnelkövetés egyre gyakoribb, vagy népszerűtlen csoportok jelennek meg, negatív irányba mozdul az ott lakók helyidentitása, ami szélsőséges esetekben a hely elhagyására is készítheti őket.

⁶⁷ SCHILD i.m. 272-275.

⁶⁸ PAIN, Rachel: Place, social relations and the fear of crime: a review. *Progress in Human Geography*, 2000, (24) 3, 365- 387.

Általánosságban elmondható, hogy a lakóhely változtatása mellett az emberek valamilyen hiányállapot megszüntetése érdekében döntenek, s itt a döntés szó hangsúlyos, mely szándékosságra hívja fel a figyelmet, továbbá egy választási helyzet mérlegelés utáni eredményére utal. Ezalatt a folyamat alatt az egyén a választott új hely remélt előnyeivel és a vele járó hátrányokkal összeveti a régi, elhagyandó hely előnyeit és hátrányait. A természeti katasztrófa, háború áldozataira értelemszerűen mindez nem vonatkozik.⁶⁹

A migráció jelenségét a fenti megközelítés értelmében értelmezhetjük a mindennapi és lakókörnyezet megváltozásaként, mely értelemszerűen érinti helyidentitásunkat is. Az egyén addigi helyidentitása az új környezetbe kerülve érvényét veszti, hiszen kikerülnek a lényegi elemek, s még nem épültek be az újak. A magyar szakirodalom „mentális hajléktalanságnak” nevezi ezt az átmeneti állapotot. Tágabb értelemben tehát az identitás egészét is érinti az egyén helyidentitás-válsága. Fontos szem előtt tartani, hogy az identitás egy alrendszere a helyidentitás, amellyel az kölcsönhatásban működik, nem pedig különálló létesítmény. Megállapíthatjuk, hogy az egyén pszichés integritását megbillenti az eredeti lakóhely, az otthon érzetének elvesztése.

Kibillenti a személyt pszichés egyensúlyából minden olyan lélektanilag kritikus helyzet, amely az egyén életében fordulatot jelent, döntésre kényszeríti (krízis). Tehát olyan változás a krízis, amely az egyént alkalmazkodásra kényszeríti és új problémamegoldó eszközök bevetését igényli. Krízishelyzetben az egyének jellemzően sebezhetőbbek, érzékenyebbek és gyakrabban érznek fenyegetettséget.⁷⁰

A krízishelyzetekre adott válaszreakciók megfigyelhetők affektív, kognitív és viselkedési szinten egyaránt. Kognitív és affektív szinten leggyakrabban szorongás, attitűd- és jövőképváltozás, a helyzetnek nem megfelelő érzelmi reakció figyelhető meg az érintetteknel. A leginkább megjelenő viselkedésreakciók közt említendő a bevándorló személyek körében az inaktivitás, azaz a fogadó közeg tagjaival való társas interakciók elkerülése. A szociális kapcsolat kialakítását esetenként nyelvi nehézségek is hátráltatják, s ez fokozza a marginalizáció veszélyét.⁷¹

A krízisállapot szakaszokra osztható, amely a következőképpen jelenik meg:

- az első fázisban jelenik meg a nehézség észlelése, s a múltban bevált megküzdési stratégiák működésbe lépnek

⁶⁹ DÜLL Andrea: *A környezetpszichológia alapkérdései- Helyek, tárgyak, viselkedés*. Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2009, 237.

⁷⁰ DÜLL i.m. 237.

⁷¹ KOVÁTS Daniella: *Pszichoszociális nehézségek és krízishelyzetek migránsok körében*. In: HEGEDŰS Judit (szerk.): *A migráció pszichológiája*. Budapest, Nemzeti Közszerzői Egyetem, 2014, 55-86

- másodiként jelenik meg a feszültséggel terhelt küzdelem fázisa, amennyiben az egyén nem tud megbirkózni a helyzettel. A krízisben lévő személy ilyenkor új alternatívákat próbál alkalmazni, többnyire sikertelenül.
- a szünni nem akaró kellemetlen helyzet az egyén számára egyre sürgetőbbé válik, ekkor átlép a kapkodás szintjére
- amennyiben a probléma még ilyenkor sem oldódik meg, az erőforrások kiapadnak, az egyén kimerül, a tehetetlenség érzése megjelenik. Számos destruktív magatartásmintát vonhat maga után az összeomlás, úgymint az agresszív viselkedés, az indulatvezérelt viselkedés, acting-out vagy szélsőséges esetben öngyilkosság.⁷²

Kettős folyamatot ölel fel a migráció mint krízis. Az egyénnek egyfelől az otthonával történő szakítást kell feldolgoznia, mely lélektanilag gyászfolyamatként fogható fel. Sok esetben nemcsak a lakóhelyet, de fontos kapcsolatokat, személyeket is hátrahagynak azok, akik földrajzi otthonukkal végleg szakítanak. A magyar és a nemzetközi szakirodalom egyetért abban, hogy többszörös veszteségként értelmezhető a migráció. A személynek meg kell birkóznia a veszteség élményével, azonban ezzel egyidejűleg az új lakóhely kialakításával, az ismeretlen közegbe való beilleszkedéssel is, s ezek együttesen változásokat idézhetnek elő a személyiségben.

A személy számára az otthon intimitása, ismerőssége autonómiaérzést kölcsönöz. Ebből a megállapításból egyértelműen következtethetünk arra, hogy a bevándorló személyek nem rendelkeznek autonómiaérzéssel, vagyis a kiszolgáltatottság frusztráló érzése jellemzi őket. A biztonság és valahova tartozás természetes igényéről azonban nem feledkezhetünk meg, melyek a friss bevándorlók esetében szintén kielégítetlenül maradnak. Gyakran kíséri ezt a kirekesztettség és az idegenségélmény érzése. Nem meglepő, hogy a bevándorlók az azonos lakhelyről származó egyének társaságát keresik, ezzel is erősítve a valahová tartozás érzését.

Nem hagyhatjuk figyelmen kívül a közösséghez való tartozás pozitív élménye mellett azt a szociálpszichológiai megállapítást sem, mely szerint az emberek többségében a bizonytalan, szorongáskeltő helyzetekben fokozódik a csoportosulás iránti vágy. Természetesen közrejátszik a közös kultúra, a közös nyelv, menekültek esetében közös sors, valamint hasznos tapasztalatok, ismeretek megosztásának szerepe is.

⁷² KOVÁTS Daniella: *Katasztrófa helyzetek traumatikus következményei*. In: CSERNYIKNÉ PÓTH Ágnes (szerk.): *Katasztrófa pszichológia*. Budapest, Rendőrtiszti Főiskola, 2007, 42-60.

A krízis a negatív és a pozitív kimenetel lehetőségét is magában hordozza, és itt is két utat kínál. Sikeres esetben az egyénnek mintegy átépül a helyidentitása, a már nem aktuális identitáselemeket sikeresen hátrahagyja, melyeket az újak felváltják, más szóval az új lakókörnyezet a személy egészébe beépül. Ellenkező esetekben az egyén nem tud érzelmileg elszakadni a múltjától, a gyászállapotban rögzül, s ebből adódóan nem képes élni a jelenben.

Ez gyakorlatilag azt jelenti, hogy új kapcsolatokat nem épít ki, az őt körülvevő helyeknek nem ad személyes jelentést, új szociofizikai környezetet nem alakít ki magának, megfosztva magát az intimitást, biztonságot nyújtó otthon érzésétől, melyet kontrollálhat, birtokolhat, s ahol önálló, független egyénnek élheti meg saját magát. Ezzel szemben a lélektani ninstelenség, hontalanság, tehetetlenség jellemzi, amely a tanult tehetetlenség állapotához vezet.⁷³ Összességében megállapítható, hogy a migrációs folyamat igen megterhelő az egyéni pszichikum számára.

Az előzőekben bemutatam a krízishelyzetekkel kapcsolatban előforduló magatartásbeli és lelki jelenségeket. Azonban a nehéz élethelyzetek hatását nagyban befolyásolják az egyéni sajátosságok. A nehézségekkel való megbirkózást támogatják bevándorló személyek esetében a következők:

- az egyén pszichés ellenálló képessége
- az egészséges családi kapcsolatok
- a befogadó közeg iránti elfogadókészség és szimpátia
- magas színvonalú coping-mechanizmusok
- a befogadó közeg tagjaival való pozitív tapasztalatok
- egészséges önértékelés
- lelki egészség
- a lakóhelyváltással kapcsolatos remények beteljesülése
- társadalmi normákhoz alkalmazkodó életvitel
- jó társas készségek
- magas iskolai végzettség
- sűrű szociális háló⁷⁴

⁷³ DÜLL Andrea - LÁSZLÓ János - HORVÁTH – M. Tünde: A helyvesztés vizsgálata migrációban lévő magyar fiatalok körében - kutatási beszámoló. *Magyar Pszichológiai szemle*, 2006, (61) 1, 138.

⁷⁴ KOVÁTS i.m. 55-86.

Az egyének számos problémamegoldó stratégiát mozgósítanak egy új közösségbe való beilleszkedés során, vagy eredménytelenség esetén újakat alakítanak ki, hogy az adaptáció során felmerülő nehézségekkel megküzdjenek.⁷⁵

A beilleszkedésben előnyt jelent a kiterjedtebb támogató kapcsolati háló, a befogadó kultúra és nyelv ismerete, illetve a flexibilisebb személyiség szerkezet. A migráció előtti érzelmi felkészülés és a korábbi akkulturációs tapasztalatok erőforrásként szolgálhatnak. A helybéliekkel való pozitív kapcsolatok kiépítése további segítséget nyújthat. Minél kisebb interkulturális szempontból a kulturális távolság, annál könnyebb az akkulturáció. Nagyobb akadályt képezhetnek a nyelvi, norma- és értékrendszeri, vallási és szokási eltérések.

Az életkor szintén kiemelkedő az adaptáció során, amelyben az egyének szembe kell néznie az akkulturáció kihívásaival. A befogadó ország nyelvét és kultúráját a gyermekek viszonylag gyorsan sajátítják el.

A felnőttek esetében ez egy hosszabb folyamat, mivel ők egész addigi életük során egy más kultúrában szocializálódtak. Kifejezetten lassú az adaptáció folyamata nyugdíjas, idős embereknél. Nemritkán intergenerációs konfliktusok adódnak egy családon belül az eltérő ritmusú akkulturációs folyamat következtében. A gyerekek adaptációja miatt gyakran egy családon belül keverednek a származási- és az új ország kulturális szokásai. A szülők gyakran nem értik gyermekük otthonon kívüli viselkedését, a gyermekek számára pedig nehézséget jelent az iskolai- és az otthoni kultúra elvárásainak egyszerre megfelelni.⁷⁶

Gyakorta előfordul az otthon megjelenő kulturális különbségek miatt, hogy a gyermekek nem szüleikhez fordulnak szociális problémáikkal, mivel úgy gondolják, hogy családjuk nem alkalmas arra, hogy tanácsokkal lássa el őket az őket körülvevő kultúra ismerete hiányában.⁷⁷

2.8. A menekült fogalma az 1951. évi Genfi Egyezmény alapján

Az 1951. évi Genfi Egyezményben foglaltak szerint menekültnek tekintjük azt, aki „*faji, vallási okok, nemzeti hovatartozása, illetve meghatározott társadalmi csoporthoz tartozása, avagy politikai meggyőződése miatti üldözéstől való megalapozott félelme*

⁷⁵ FÜLÖP Márta - SEBESTYÉN Nóra: Kulturális sokk? Kulturális különbségek Budapesten tanuló amerikai egyetemisták szemével. *Pszichológia*, 2011, (31) 2, 81–105.

⁷⁶ MILLER, Arlene Michaels – WANG, Edward – SZALACHA, Laura A. – SOROKIN, Olga: Longitudinal changes in acculturation for immigrant women from the Soviet Union. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 2009/40. 400-415.

⁷⁷ SIPOS i.m. 22-27.

*következtében az állampolgársága szerinti országon kívül tartózkodik, és nem tudja, vagy az üldözéstől való félelmében nem kívánja annak az országnak a védelmét igénybe venni; vagy aki állampolgársággal nem rendelkezve és szokásos tartózkodási helyén kívül tartózkodva, ilyen események következtében nem tud, vagy az üldözéstől való félelmében nem kíván oda visszatérni”.*⁷⁸ A jogi szaknyelv alapján a menekült kizárólag azokra a személyekre alkalmazható, akik esetében fennállnak a menekültként való elismerés feltételei.⁷⁹ E fogalom meghatározását többek között azért tartottam relevánsnak a téma szempontjából, mert nem csak a köznyelv, hanem sok esetben a szaknyelv is egymás szinonimájaként használja a menekült és a menedékkérő terminusokat, holott ezek a fogalmak leginkább egymás kiegészítéseként szerepelnek.

Az 1951. évi Genfi Egyezmény 31. cikke (1) bekezdése szerint *„A Szerződő Államok az országba való jogellenes belépésük, vagy tartózkodásuk miatt nem sújtják büntetéssel azokat a menekülteket, akik közvetlenül olyan területről érkeztek, ahol életük, vagy szabadságuk az 1. Cikkben foglalt meghatározás értelmében veszélyeztetve volt, és akik engedély nélkül lépnek be területükre, illetőleg tartózkodnak ott, feltéve, hogy haladéktalanul jelentkeznek a hatóságoknál és kellőképpen megindokolják jogellenes belépésüket, illetőleg jelenlétüket.”*

Tény, hogy a menekültügy bonyolult kérdése az Európai Uniónak, a politikai döntéshozók napirendjén folyamatosan szerepel, és egyaránt része a tagállami és az univerzális szintű fejlesztési stratégiáknak. A migráció kérdésében szinte minden tagállam érintett.⁸⁰

A Genfi Egyezmény 33. cikke fogalmazza meg a kiutasítás és a visszaküldés tilalmát (non-refoulement) azon menekültek vonatkozásában, akiknek faji vagy vallási okból, nemzeti, társadalmi hovatartozásuk vagy politikai nézetük miatt életük vagy szabadságuk veszélyeztetett. Ez a non-refoulement elve, a menedéket keresők védelmének egyik sarokköve. Összefoglalóan elmondhatjuk, hogy azért nagyon fontos a Genfi Egyezmény, mert a közös menekültügyi politikának a menekültek jogállásáról szóló 1951. évi Genfi Egyezmény és a többi vonatkozó nemzetközi szerződés teljes és mindenre kiterjedő alkalmazásán kell alapulnia.⁸¹

⁷⁸ 1951. évi Genfi Egyezmény 1. cikk A./(2) bek

⁷⁹ SZÉP Árpád: A védett beléptetési eljárás kudarca. A diplomáciai menedékkjog vége? *Iustum Aequum Salutare*, VIII. 2012/1. 147-161.

⁸⁰ RYSZARD, Cholewinski: The EU Acquis on Irregular Migration: Reinforcing Security at the Expense of Rights. *European Journal of Migration & Law*, 2. évfolyam, 3-4. szám, 2000, 361-405.

⁸¹ ANNELIESE, Baldaccini: The Return and Removal of Irregular Migrants under EU Law: An Analysis of the Returns Directive. *European Journal of Migration & Law* 11, No. 1, 2009, 1-17.

Jelenleg az Európai Unióban, és így Magyarországon is érvényesül e jog, tehát a Magyarországon menedéket kérő személyek főszabály szerint élvezik a területen maradás jogát legalább addig, amíg ügyükben döntés nem születik. E jog azonban nem abszolút, nem korlátozhatatlan.

Itt fontos megemlíteni, hogy a határzár létesítése nem feltétlenül ellentétes a genfi egyezmény rendelkezéseivel, kivéve, ha az megakadályozza a menedékkérőket abban, hogy az életüket közvetlenül veszélyeztető szituációban menedéket találjanak.⁸²

2.9. Összefoglalás és következtetések

Disszertációm második fejezetében definiáltam és csoportosítottam a migrációt.

Megállapíthatjuk, hogy a migráció az egyének vándorlása és tartós, de nem feltétlenül végleges lakóhely-változtatása, amely valamennyi országot érintő, rendkívül összetett társadalmi jelenség. A migráció koronként változó intenzitással a történelem kezdete óta korunk meghatározó tényezője. Kiváltó okait tekintve megkülönböztetjük a szabad akaratlan alapuló önkéntes, valamint a kényszer szülte migrációt.

Részletesen bemutattam a migráció jogi, politikai, közigazgatási, gazdasági és kulturális megközelítését. Ebben a fejezetben elemeztem a menekült fogalmát is az 1951. évi Genfi Egyezmény alapján. Azért nagyon fontos a Genfi Egyezmény, mert a közös menekültügyi politikának a menekültek jogállásáról szóló 1951. évi Genfi Egyezmény és a többi vonatkozó nemzetközi szerződés teljes és mindenre kiterjedő alkalmazásán kell alapulnia. Jelenleg az Európai Unióban, és így Magyarországon is érvényesül e jog, tehát a Magyarországon menedéket kérő személyek főszabály szerint élvezik a területen maradás jogát legalább addig, amíg ügyükben döntés nem születik. Összefoglalóan elmondhatjuk, hogy a menekültügy bonyolult kérdés az Európai Unióban, folyamatosan szerepel a politikai döntéshozók napirendjén. A migráció kérdésében szinte minden tagállam érintett.

3. Afrika: A migrációs diplomácia megoldásai

Afrika válaszút előtt áll, ezért a migrációkérdésben kihívásokkal és lehetőségekkel találkozunk.

⁸² SALVADOR NETO Luis: *A nemzetközi menekültvédelem dilemmái*. KRE-DIT 2018/1, 2018. május 16. http://epa.oszk.hu/03500/03515/00001/pdf/EPA03515_kre-dit_2018_1_17.pdf (2019.06.14.)

3.1. Agyarmatosítás történeti áttekintése

Az emberiség története szorosan kapcsolódik a népvándorlás történetéhez. A vándorlás formájaként tekintünk a közösségen kívüli párválasztásra vagy a megélhetéshez kötődő szezonális, illetve végleges elvándorlásra, amelynek eredményeként a közösség távoli kontinensre történő áttelepedése valósul meg. Az állatvilágban zajló áttelepedést a különböző embercsoportok közötti vándorlás különbözteti meg az emberi migrációtól. Az afrikai társadalmat a több hullámban megvalósuló migrációs folyamatok formálták, így a kontinens a kívülről jövők leszármazottaiból tevődik össze. A migrációs hullámok népességkeveredést, valamint némely esetben lakosságcserét is okoztak.

A migrációs folyamat kiindulópontja a civilizáció megjelenésével egyidős. Az utóbbi ezer évben a Szahara kiszáradásának következményeként nem valósult meg Afrika belső területeiről migrációs hullám a kontinensen kívülre. A kereskedő karavánok szállító kapacitásának szűkössége miatt a sivatag átszelése is egyre nehezebbé vált, ami nem kedvezett a vándorlási folyamatoknak.

Az ókorban megjelenő afrikai rabszolga-kereskedelem a migráció kényszerű, nem szabad akaraton alapuló formája volt, amely által a mediterrán térségeket elárasztották az afrikai rabszolgák. A 16. századtól kezdődően nem csak a keleti, hanem a nyugati térségekben is e folyamat, a migráció sajátos formája valósult meg, így a 18. századra éves szinten százezres nagyságrendet jelentett a rabszolga-kereskedelem. A rabszolgákat elsősorban nem Európába, hanem az amerikai kontinensre kényszerítették, azonban nem elhanyagolható annak a néhány tízezer rabszolgának a száma sem, akiket Európába hurcoltak. Főúri körökben elterjedtté vált az inasként, kocsisként tartott rabszolga, akik közül néhányan kiemelkedő hírnevet is szereztek.⁸³

Az afrikai kontinens felosztását követően egyedülivé váltak a gyarmati kiállítások, így a budapesti állatkertben is lehetőség nyílt valódi afrikai falvak megtekintésére. A két világháború lezajlása magas számú afrikait hozott Európába, elsősorban a hadsereg, valamint az oktatás területére. Az 1950-es években jelentős mértékben emelkedett az afrikai diákok száma Európában, akik a kontinenst választották új hazájuknak. Az 1960-as évektől kezdődően egyre nőtt az afrikaiak által lakott térségek száma, a munkába állt bevándorlók Európa déli részein, Dél-Olaszországban vagy Dél-Spanyolországban, megszokottá váltak. A jellegzetes afrikai bőrszín miatt az európai lakosság a valós

⁸³ BÚR Gábor-TARRÓSY István: *Az afrikai vándorlás hátteréről és jellemzőiről*. In: TARRÓSY István - GLIED Viktor - KESERŰ Dávid (szerk.): *Új népvándorlás. Migráció a 21. században Afrika és Európa között*. Pécs, IDRResearch Kft./Publikon Kiadó, 2011, 99-100.

értékekkel szemben jóval felülbecsülte az afrikaiak számát, amely a 20. század végére konfliktusokhoz vezetett. Mindemellett az afrikai külföldiek jelentős mértékű összegeket utaltak anyaországukba, és az elvégzett munka díjazása a befogadó ország bevételeit tekintve komoly tételt jelentett.⁸⁴

Az afrikai vándorlás nem újkeletű, az afrikai népek mindennapi életéhez hozzátartozik a kontinensen belüli, illetve az Afrika és Európa közötti migráció. Az elvándorlás közösségi kérdés, tekintve az előzőekben is említett kiemelkedő mértékű hazautalt összegek nagyságát, amelyek a 2000-es évek elejéig hangsúlyosan többek között Nigéria, Szenegál és Sierra Leone országaiba érkeztek. A hazautalás szempontjából folyamatos változás érzékelhető az egyes területek között, az észak-afrikai térséget időközben a szubszaharai vidékek váltották fel, azonban a fekete-afrikai térségek továbbra is kevesebb hozzájárulásban részesülnek. Az elvándorolt munkaerő az anyaország számára abban az esetben jelent komoly veszteséget, valamint nehezen orvosolható társadalmi és gazdasági problémát, amennyiben kishatómú képzett munkaerőről beszélünk, amely a migráció révén szívja el a szellemi kapacitást és a humán-erőforrást.

3.2. Kényszermigráció

Az önkéntes vándorlással ellentétben a kényszer szülte migráció mögött nem gazdasági, egy jobb életkörülményeket biztosító hely ígérete feszül, hanem az egyén akaratán kívüli krízishelyzet, amely mint taszítóerő minden más tényezőnél hangsúlyosabban jelentkezik, és lényegében nem hagy esélyt a későbbi vándornak arra, hogy a migrációban ne vegyen részt. A kényszermigráció ugyanakkor a kiinduló tényező egyénre gyakorolt hatása, illetve a kényszer dominanciája tekintetében is továbbértelmezhető. A kényszermigrációt előidézhetik társadalmi vagy természeti jelenségek, amelyek miatt az életkörülmények elviselhetetlenné válnak, vagy amikor valamilyen fegyveres konfliktus miatt alapvető emberi (az élethez vagy az emberi méltósághoz való) jogok gyakorlása válhat kétségessé. A kényszer dominanciája tekintetében pedig beszélhetünk egyfelől kényszerű migrációról, amikor egy társadalmi csoport az életkörülményeinek vagy létszükségleteinek beszűkülése vagy megszűnése miatt, de még önként kényszerül dönteni az elvándorlás mellett, másfelől tényleges kényszermigrációról, amikor az elköltözést erőszakkal (elhurcolással vagy deportálással) hajtják végre.⁸⁵

⁸⁴ BÚR – TARRÓSY i.m. 101-102.

⁸⁵ SZALKAI Attila: A kényszermigráció biztonságpolitikai kockázata a 21. század elején. *Nemzet és Biztonság*, 2010/3. 60.

Bármilyen taszító tényező is legyen a kényszer szülte migráció mögött, Sík Endre szerint szociológiai értelemben a menekülés és a kényszmigrálás között nincs érdemi különbség. Mindkettő esetében meghatározó a külső kényszer, és kevés idő jut a migráció előkészítésére, nem beszélve arról, hogy a válság csökkentésére a külföldinek költségeket kell fordítania.⁸⁶ Emellett a migráció mögött meghúzódó egyéni és kollektív döntések, fizikai és lelki kényszerek bonyolult rendszert alkotnak, ritkán találkozunk „vegyisztán” önkéntes vagy kényszerű migrációval,⁸⁷ ahogy azt disszertációm eddigi részében is bemutattam. (lásd: *.2.A migráció definíciója és csoportosítása*)

3.3. Az afrikai migráció napjainkban

Tekintettel arra, hogy a migráció az eddigiektől eltérően soha nem látott mértéket öltött, a 21. századot a tömegmigráció korszakának nevezhetjük. Az afrikai bevándorlók száma az eltérő történelmi időszakokban nem egyforma mértékben változott. 2010 körül a bevándorlók száma kb. 214 millió volt, ami kiemelkedő mértékű, tekintve, hogy az ezredforduló időszakában még kb. 40 millióval kevesebb embert tartott nyilván az ENSZ.⁸⁸ A nemzetközi migrációs jelentések nem utalnak arra, hogy Afrika kimagasló mértékben venne részt a migrációban, a 2013-as információk alapján a Föld 232 millió vándora közül csupán 8 százalékuk volt afrikai.⁸⁹

A migrációt többféle módon csoportosíthatjuk, azonban a legegyszerűbb és legalapvetőbb meghatározás a legális és az illegális migráció megkülönböztetése. Mindemellett egyéb tipológiák is léteznek, úgymint a szabályozott vagy a szabályozatlan migráció. Az utóbbi évekre a szabályozatlan migráció jellemző, amelynek okai főként a fegyveres konfliktusok számának növekedésében rejlenek. Az ENSZ 2050-re – a 2010-es adatokhoz viszonyítva – kétszer annyi bevándorlóval számol, akik majd egyrészt a fejlődő világból valamely más fejlett országba költöznek, másrészt a fejlődő világ valamelyik országából egy másik fejlődő országba vándorolnak. 2005-ös adatokat tekintve megállapítható, hogy az elvándoroltak (elsősorban nők) elsődleges célállomása Európa és Ázsia, ahova a

⁸⁶ Sík Endre: A társadalmi előnyök rekonverziója a menekülés során. *Szociológiai Szemle*, 1992/1. 63.

⁸⁷ HAUTZINGER – HEGEDŰS – KLENNER i.m. 13-17.

⁸⁸ United Nations: Sixty-fifth General Assembly Informal Thematic Debate AM & PM Meetings, 19 May 2011. www.un.org/News/Press/docs/2011/ga11080.doc.htm (2019.04.20.)

⁸⁹ TARRÓSY István: *Afrikai migrációs folyamatok*. In: TARRÓSY István - GLIED Viktor - VÖRÖS Zoltán (szerk.): *Migráció a 21. században*. Pécs, ID Research Kft. / Publikon Kiadó, 2016, 233.

bevándorlók 62 százaléka érkezik. Európa csupán néhány százalékkal előzi meg Ázsiát, Latin-Amerika és Óceánia azonban jelentős lemaradással rendelkezik.⁹⁰

A bevándorlók a magasabb jövedelemmel rendelkező országokat részesítik előnyben. A felsőfokú szakképzettséggel rendelkezők fejlett országokat választanak, így Angola, Ghána vagy Kenya is azok közé az országok közé tartozik, amelyeknek lakosai fejlődő országokba települtek át. Meghatározó az oktatás „elszívó” képessége is, így számottevő azoknak a külföldön diplomát szeretteknek a száma, akik abban az országban maradnak, ahol korábban tanultak. A hazautalásra fordított összeg továbbra is meghatározó, amely 2010-re a 300 milliárd dollárt is meghaladta.⁹¹

Elmondhatjuk, hogy napjainkban Elefántcsontpart, Nigéria, Ghána, Gabon, Líbia, Kenya és a Dél-afrikai Köztársaság saját jogon válik migrációs desztinációkká.⁹² A szubszaharai térséget jellemző migráció valójában egy intrakontinentális folyamatgyüttest takar.⁹³

Afrikát gyors demográfiai növekedés jellemzi, amelyet a munkahelyek száma nem képes követni, így a vándorlás mondhatni eleve elrendeltetett az afrikai lakosság számára.

Mindemellett nem hanyagolható el azoknak a száma sem, akik saját országukban élnek menekültként. A menekültek valódi terhet jelentenek a befogadó ország számára, így nem véletlen, hogy napjainkra az eddig hagyományosan befogadó országoknak tekinthető Ghána vagy Nigéria is kibocsátó országokká váltak. Elefántcsontparton jelentős mértékű volt a bevándorlók aránya, amely 2008-ban az összlakosság 15 százalékát tette ki. Ugyanakkor a bevándorlók elleni erőszakcselekmények, valamint a kialakult polgárháborúk megváltoztatták az ország eddigi szemléletét a bevándorlók befogadására vonatkozóan. A jövőre való tekintettel nem elhanyagolható kérdés és komoly kihívások elé állítja az afrikai országokat a bevándorlók befogadása.⁹⁴

Kelet- és Dél-Afrika régóta kiemelt célpontja az ázsiai származású bevándorlóknak, akik ideiglenes munkavállalóként vagy tartós letelepedőként érkeznek az országba.⁹⁵ A korábbi években az Afrikába érkező bevándorlók közül a kínai állampolgárok száma jelentős növekedést mutatott. E jelenség hátterében a McKinsey Global Institute 2010-es jelentése

⁹⁰ DELGADO WISE i.m. 463-663.

⁹¹ United Nations: Sixty-fifth General Assembly Informal Thematic Debate AM & PM Meetings, 19 May 2011. www.un.org/News/Press/docs/2011/ga11080.doc.htm (2019.04.20.)

⁹² CASTLES, Stephen – DE HAAS, Hein – MILLER, Mark J.: *The Age of Migration. International Population Movements in the Modern World*. 5th Edition. London, Palgrave Macmillan, 2004, 142.

⁹³ TARRÓSY István: Afrikaiak a világban, afrikaiak Magyarországon – Elhanyagolt diaszpóra? *Modern Geográfia*, 2017./4, 5.

⁹⁴ FLAHAUX, Marie - Laurence – DE HAAS, Hein: African migration: trends, patterns, drivers. *Comparative Migration Studies*. 2016, Vol. 4, No. 1, 1-25.

⁹⁵ ROGALY, Ben: Spaces of work and everyday life: labour geographies and the agency of unorganised temporary migrant workers. *Geography Compass*, 2009, 3 (6), 1749–1771.

szerint „az oroszán gazdaságok progresszív növekedése és Afrika általános globális felértékelődése, gazdasági, befektetési lehetőségeinek bővülése, új piacainak vonzereje áll, amelyek a kínai és más vállalkozókat és kereskedőket egyre komolyabban érdeklik.”⁹⁶ A kínai bevándorlók számaránya elenyésző, kevesebb, mint a teljes populáció 1 százaléka, 2013-ban 1 és 2 millió fő, azonban az azt megelőző évtizedben néhány államot kiugróan magas kínai közösség jellemezett. Létszámuk három afrikai államban – így különösen Mauritiuson, Réunionon és Namíbiában – haladja meg a teljes lakosság egy százalékát. A jobb élet reményében többnyire ott bukkannak fel, ahol a kínai tőke megjelenik. A kínaiak számára a család többszintű kötelezettséget jelent, tekintettel arra, hogy az ősi hagyomány szerint a gyermeknek nemcsak magát és a szüleit, hanem nagyszüleit is el kell tartania.⁹⁷

Afrika Kínával való kapcsolata a Kínába vándorolt afrikaiak számában is megmutatkozik, tekintettel arra, hogy a kínai kormány tanulmányi céllal számos ösztöndíjat hirdet meg Afrika-szerte. Emellett a diákok költségtérítéssel kínai diplomataprogramhoz is tudnak csatlakozni. A vegyes házasságok emelkedésével a bevándorló férjek jogai és vízumkötelezettsége vonatkozásában sok megoldandó kérdés merül fel, amelyet a jövőben tisztázni szükséges.⁹⁸ India évszázados afrikai kapcsolatairól is említést kell tenni, hiszen az indo-afrikai kapcsolatok nagymértékben kötődnek az Afrikába tartó indiai bevándorlókhoz. Az indiai kormány Afrikával kapcsolatos stratégiai kérdéseinek rögzítése érdekében 2008-ban fogadta el a Delhi Deklarációt, amelynek része egyrészt az indiai-afrikai csúcstalálkozó, amely háromévente ismétlődő együttműködési ciklust rögzített a két kontinens között, másrészt az India-Afrika Projekt Partnerségi Fórum, amely az exportban érdekelt Afrika felé irányuló indiai cégek finanszírozását segítette. Az afrikai kapcsolati háló, valamint a kontinensen élő indiai diaszpóra erősítése érdekében India új eszközöket határozott meg a partnerség előmozdítása érdekében. 2010-ben az Afrika-India Együttműködési Keretmegállapodás és Akcióterv kibővítése, 2011-ben a második Afrika-India Fórum megrendezése tovább fejlesztette a kontinensek közötti együttműködést.⁹⁹ Az afrikai térség infrastrukturális fejlesztése mellett számos állami ösztöndíj lehetőségét ígérte az indiai kormány, amely reményeik szerint a kontinensek közötti legális migrációt

⁹⁶ McKinsey Global Institute: Lions on the move: The progress and potential of African economies, https://www.mckinsey.com/~media/McKinsey/Global%20Themes/Middle%20East%20and%20Africa/Lions%20on%20the%20move/MGI_Lions_on_the_move_african_economies_full_report.ashx, (2019.04.20.)

⁹⁷ TARRÓSY István: *Afro-ázsiai dinamikák – Tanulmányok ázsiai államok afrikai szerepvállalásáról*. Pécs, IDResearch Kft./Publikon Kiadó, 2016, 100-101.

⁹⁸ JENNI Marsh: Afro-chinese marriages boom in Guangzhou: but will it be 'til death do us part'? <http://www.scmp.com/magazines/post-magazine/article/1521076/afro-chinese-marriages-boom-guangzhou-will-it-be-til-death?page=all>, (2019.04.20.)

⁹⁹ BRUBAKER, Rogers: The 'diaspora' diaspora. *Ethnic and Racial Studies*.2005. Vol. 28, No. 1, 1–19.

és szakembercserét fogja megvalósítani. Mindezen túlmenően a kontinens békéjének és biztonságának fenntartása érdekében India kiemelt jelentőséget tulajdonít az Afrikai Uniónak.¹⁰⁰

Az Európába tartó 'vándorok' esetében Észak-Afrika államai közül Líbia és Egyiptom kiemelt szerepet kap, amelyek sok esetben végső letelepedés helyszínévé is válnak. Líbia az 1973-as olajválságot követően fekete-afrikai bevándorlók tömegeit fogadta be, így nem véletlen, hogy még ma is számos olyan bevándorló él az országban, akik annakidején munkavállalási vagy családalapítási célból érkeztek Líbiába.¹⁰¹

Líbiában 2011 elején becslések szerint két és fél millió vendégmunkás dolgozott, közülük mintegy másfél millió illegálisan.¹⁰² A hatmillió lakosú Líbiában élő külföldiek között a Nemzetközi Migrációs Szervezet adatai szerint jelentős volt a szubszaharai Afrikából származók aránya (fő kibocsátó országok: Eritrea, Szomália, Niger, Csád, Mali, Nigéria, Gambia, Ghána).¹⁰³

Demográfiai adottságai miatt Líbia már a hetvenes évektől kezdve vendégmunkásokra szorult. Mégis csak az 1990-es évektől kezdve nőtt meg a fekete-afrikai bevándorlók száma Líbiában: Líbia és Csád között 1987-ben véget ért a háború, 1994-ben egyezményt kötöttek állampolgáraik szabad mozgásáról a két ország között, véget ért a nigéri és mali tuareg felkelés (1995 és 1996), ezek a tényezők pedig hozzájárultak ahhoz, hogy biztonságosabbá váljon az átkelés a Szaharán.¹⁰⁴ És a legfőbb bevándorlásra ösztönző tényező: Kaddáfi (kiábrándulva a vonakodó arab vezetőkből) meghirdette a pánafrikanizmust, és többször is nyíltan biztatta munkavállalásra Líbiában a szubszaharai országok lakosait, akiket „testvérként” fogad majd.¹⁰⁵

Megállapítható, hogy az Afrikán belüli migráció elősegíti a munkanélküliség csökkentését, valamint egyértelmű, hogy a cirkuláris migráció – tehát a kibocsátó országba történő

¹⁰⁰ TARRÓSY (2016) i.m. 63-69.

¹⁰¹ TARRÓSY István: Afrikai migránsok a fejlett világban – Migrációs trendek, integráció, tapasztalatok, http://www.okri.hu/images/stories/OKRISzemle2009/OKRISzemle_2011/009_tarrosy.pdf (2019.04.20.)

¹⁰² UNHCR (2011): Update on the humanitarian situation in Libya and the neighbouring countries, <http://www.unhcr.org/4d7788729.html> (2019.07.30.)

¹⁰³ Seymour, Richard (2011): Libya's spectacular revolution has been disgraced by racism, *The Guardian*, 30 August 2011, <http://www.theguardian.com/commentisfree/2011/aug/30/libya-spectacularrevolution-disgraced-racism> (2019.07.30.)

¹⁰⁴ Migration Policy Centre (2013): Libya: The Demographic-Economic Framework of Migration, The Legal Framework of Migration, The Socio-Political Framework of Migration, http://www.migrationpolicycentre.eu/docs/migration_profiles/Libya.pdf (2019.07.30.)

¹⁰⁵ BIEDERMANN Zsuzsanna: A szubszaharai Afrikából Európába irányuló migráció kiváltó okai. *Műhelytanulmányok* 113. 2016. június. MTA MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont, Világ gazdasági Intézet, 2016, 3.

folyamatos visszatérés – elősegíti a regionális együttműködést és a magasan kvalifikált munkavállalók többirányú mozgását.¹⁰⁶

Lényeges kérdés a migráció biztonságpolitikai nézőpontja is, amennyiben képes működési terepet biztosítani a nemzetközi terrorizmusnak. Ezt bizonyítják az 1998-as amerikai követség ellen irányult kelet-afrikai merényletek, vagy az 1995-ös londoni öngyilkos robbantások, amelyek a bevándolókkal szembeni közvélekedést negatív irányba befolyásolták. A londoni terrorakció azért is váltott ki elutasítást a közvélemény részéről, mert az elkövetők olyan szomáliaiak voltak, akiket a brit hatóságok jelentős összegekkel támogattak.

George W. Bush már a 2001. szeptember 11-i merényleteket követően felismerte, hogy milyen veszélyeket rejt a kilátástalan afrikai helyzet, így együttműködő politikát ígért a kontinenssel. A kooperáció elsőként a katonai területen jelentkezett a Pán-Szahel Kezdeményezés keretében, amelyben az Amerikai Haderő Európai Parancsnoksága afrikai országok bevonásával programokat indított a nemzetközi bűnözés visszaszorítása érdekében.¹⁰⁷ Világos azonban, hogy a kezdeményezések leginkább nem e célt szolgálták, hanem a terroristák felkutatását, majd megsemmisítését. Az együttműködés az infrastruktúra fejlesztésére is koncentrált, amely szintén hozzásegítette az amerikai katonákat, hogy a terrorista-gyanús személyeket elfogják. A szétesett államok megerősítése a 21. század migráció elleni küzdelmeinek leghatékonyabb eszköze lehet.

A migráció kiváltó okait elemezve meg kell említenünk a természeti katasztrófák – szárazság, járványok¹⁰⁸, árvizek – által kiváltott menekülést, amelyek az afrikai lakosságot évezredek óta sújtják. Az előrejelzések szerint a globális felmelegedés Afrika országait jobban fogja érinteni, amely a rendkívüli mértékű népességnövekedéssel párosulva a vízkészletek kimerülését fogja eredményezni, így nyilvánvaló, hogy a változás népességmozgást generál majd. A folyók vízhozamának csökkenése, a víz szennyezettsége, illetve a vízkivétel olyan nem várt helyeken is természeti csapásokat fog előidézni, ahol ez korábban nem volt jellemző. A természeti katasztrófák kiváltotta menekülés tehát az ökológiai menekültek számának növekedését fogja eredményezni.¹⁰⁹

¹⁰⁶ PRIES, Ludger: *Circular Migration as (New) Strategy in Migration Policy? Lessons from Historical and Sociological Migration Research*. In: NADLER, Robert–KOVÁCS, Zoltán–GLORIUS, Birgit–LANG, Thilo (ed.): *Return Migration and Regional Development in Europe. Mobility Against the Stream*. New Geographies of Europe. Palgrave Macmillan, 2016, 25–54.

¹⁰⁷ BÚR Gábor: *Miért szegény Afrika?* http://publikon.hu/application/essay/168_1.pdf, (2019.04.20.)

¹⁰⁸ WILKINSON, Annie – LEACH, Melissa: *Briefing: Ebola – Myths, Realities, and Structural Violence*. *African Affairs*, 2014, Vol. 114, No. 454, 136-148.

¹⁰⁹ BÚR – TARRÓSY i.m. 106.

A világtárlagnak megfelelően az afrikai népesség 3 százaléka tekinthető bevándorlónak. Manapság szerte a világban közel 140 millió afrikai származású ember él, akik elsősorban a rabszolga-kereskedelem révén kerültek el hazájukból. Évtizedek óta élnek a kontinensen kívül, sokuknak egyáltalán nincs kötődésük születésük bölcsőjéhez, Afrikához. Az észak-afrikai bevándorlók többségének elsődleges célállomása Európa, míg a szubszaharai vidék képzettséggel nem rendelkező lakosai a szomszédos országokban keresik boldogulásukat. A nyugat-afrikai, valamint a dél-afrikai migráció főként régióon belül zajlik, a déli migráció első állomása a Dél-afrikai Köztársaság.¹¹⁰ 2011-ben az afrikai migráció fő irányai több esetben egybeestek az egykori gyarmatok anyaországaival, azonban új desztinációk is kiemelt szerepet kaptak. Mindezek alapján az afrikai migráció elsődleges irányai Franciaország, Elefántcsontpart, Dél-Afrika, Szaúd-Arábia, az Egyesült Államok, illetve Nagy-Britannia.¹¹¹

A migrációs nyomás, ahogyan ezt napjainkban is érezzük, egyre inkább Európa felé fog állandósulni, tekintettel arra, hogy Afrikában a gyors népességnövekedés miatt rendkívüli mértékben nő a munkaképes korúak száma, ezzel szemben Európában prominens mértékben csökken. Nyilvánvaló, hogy Afrikában a népességnövekedés nem mutat párhuzamosságot a munkahelyek számának emelkedésével, ami a prognosztizáció szerint szintén kivándorláshoz fog vezetni. Az elvándorlás komoly nehézsége szintén a képzett munkaerőt érinti, akik a jobb megélhetés, magasabb bérek reményében fejlődő országba költöznek. A befogadó országok e képzett munkaerőt igénylik, Afrika csupán a képzetlenek számára tud munkát ajánlani. A szakemberek, mindenekelőtt orvosok és mérnökök elvándorlása komoly problémát jelent a kontinens számára, amelyet gazdasági kibontakozása érdekében ellenintézkedésekkel orvosolni szükséges.

A 2015-ös migrációs válság következményeként többször felvetődött, hogy a fekete-afrikaiak el fogják árasztani Európát. E feltételezés azonban nem volt helytálló. A migrációs folyamatok tekintetében a kontinensen belüli migrációra érdemes figyelniük, továbbá az Afrika és Kína közötti migráció erősödésére. A szubszaharai területeken gazdasági növekedés figyelhető meg, amelyek egyértelműen Angolát, Etiópiát, Botswanát, Nigériát és a Dél-afrikai Köztársaságot érintik. A fejlett gazdaság, valamint a viszonylagos

¹¹⁰ World Bank report: Leveraging Migration for Africa: Remittances, Skills, and Investments. Washington, 2011., www.siteresources.worldbank.org/EXTDECPROSPECTS/Resources/476882-1157133580628/AfricaStudyChapter1.pdf (2019.04.20.)

¹¹¹ KESERŐ Dávid – RADICS M. Péter: *Urbanizáció és vándorlás – afrikai útvonalak az Európai Unióba*. In: TARRÓSY István - GLIED Viktor - KESERŐ Dávid (szerk.): *Új népvándorlás. Migráció a 21. században Afrika és Európa között*. Pécs, IDRResearch Kft./Publikon Kiadó, 2011, 136.

politikai stabilitás miatt az azt megelőző években Dél-Afrikát jelentős mértékű bevándorlás jellemezte.

Ahogy az már a fentiekből is következik, álláspontom szerint az Afrikából kiinduló vándorlással szemben kiemelt figyelmet igényel a kontinensen belüli, valamint az Afrikába irányuló migráció.¹¹² Az afrikai migrációt a nagyjából azonos számú, térségen belül mozgó, valamint a kontinensről kívülre távozó vándorlás jellemzi. 2015-ben több mint 16 millió afrikai élt szülőföldjétől távol egy másik régióban, illetve hasonló számú afrikai élt a kontinensen kívül. Az afrikai térségen belüli nemzetközi migráció a 2000-es évek óta kiemelkedő mértékben nőtt, azonban a legjelentősebb növekedés a kontinensen kívülre távozók számában mutatkozott meg. 2015-ben 9 millió afrikai születésű bevándorló élt Európában, 4 millió Ázsiában, illetve 2 millió Észak-Amerikában. Ezzel szemben Afrika csupán 2,3 millió ázsiai és európai bevándorló otthonává vált.¹¹³

Afrika lényeges, ún. migrációs folyosókkal rendelkezik, amelyek mindenekelőtt földrajzi fekvéséből, valamint történelmi hagyományaiból erednek. A legnagyobb migrációs folyosókat az észak-afrikai országok között találjuk, például Algériából, Marokkóból és Tunéziából Franciaország, Spanyolország és Olaszország felé haladva. Ezenfelül jelentős munkaerő-migrációs folyosó kapcsolódik az Öböl-államokhoz, például Egyiptomból az Egyesült Arab Emírségekhez vagy Szaúd-Arábiához.¹¹⁴ Külön kiemelendő, hogy Afrikában a második legnagyobb migrációs folyosó Burkina Faso és Elefántcsontpart között található. E csatornák pillanatképeket mutatnak a migráció folyamatáról, általuk létfontosságú, külföldi születésű populációk alakultak ki a célországokban.¹¹⁵ 2016-ban az északi régióban Dél-Szudán rendelkezett a legnagyobb számú menekülttel, akik Ugandából és Etiópiából származtak.

A hosszú ideje tartó konfliktusok eredményeként a második legnagyobb számú menekült Szomáliából, ezenfelül Szudánból, valamint a Kongói Demokratikus Köztársaságból, Eritreából és a Közép-afrikai Köztársaságból érkezett. Az észak-afrikaiak Európába és az Öböl-államokba történő migrációja releváns tényezője a térség migrációs dinamikájának,

¹¹² TARRÓSY i.m. 232.

¹¹³ LAUFER Balázs: *Az észak-afrikai migráció és politikai kétélyek Európában*, In: TARRÓSY István - GLIED Viktor - KESERŰ Dávid (szerk.): *Új népvándorlás, Migráció a 21. században Afrika és Európa között*. Pécs, IDResearch Kft./Publikon Kiadó, 2011. 154.

¹¹⁴ DE HAAS, Hein: *Euro-Mediterranean migration futures. The cases of Morocco, Egypt and Turkey*. In: BOMMES, Michael-FASSMANN, Heinz- SIEVERS, Wiebke (eds.): *Migration from the Middle East and North Africa to Europe. Past Development, Current Status and Future Potentials*. Amsterdam University Press, 2014, 33-36.

¹¹⁵ IOM- Word Migration Report 2018, http://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr_2018_en.pdf (2019.04.20.)

tekintettel arra, hogy az észak-afrikai népességvándorlás továbbra is a kontinensen kívüli országokra fókuszál. Míg a Marokkóból, Algériából vagy Tunéziából érkező migrációnak történelmi okai vannak (Európa földrajzi közelsége, valamint a korábbi munkaerő-toborzási megállapodások),¹¹⁶ addig az északkeleti országokban (Egyiptom és Szudán) a munkavállalók kizárólag ideiglenes jellegű munkát keresnek. Az észak-afrikai migráció legfőbb mozgatórugója a származási és a célország közötti kimagasló mértékű jövedelemkülönbség és munkanélküliség, amelynek köszönhetően 2016-ban kb. 10,6 millió észak-afrikai élt Európában és mintegy 3 millió az Öböl-államokban. Az észak-afrikai kistérség a bevándorlók számára legfőképp tranzitterületként szolgál, azonban figyelemre méltó, hogy 2015-ben Líbia rendelkezett a legmagasabb számú, több mint 770 000 nemzetközi bevándorlóval, valamint Szudánban is számottevő volt a külföldön – Dél-Szudánban, Eritreában, Etiópiában és Csádban – született és onnan érkezett népesség száma. Miközben Marokkót tradicionálisan kivándorlási országnak tekintettük, napjainkban egyre inkább célországgá vált, beleértve Afrika más régiói országaiból származó bevándorlóit is, akik az Európába tartó útjuk megtalálásáig határozatlan ideig tartózkodnak Marokkóban.¹¹⁷

Az észak-afrikai migráció alapvető kiváltó okai a kistérségeken belül kialakuló, számos esetben erőszakkal járó konfliktusok. 2016 végén a szudáni menekültek többségének a szomszédos Csád és Dél-Szudán szolgált otthonul, ugyanakkor Szudán kiemelkedő menekültbefogadó ország is egyben, amely ezzel egyidőben több mint 400 000 dél-szudáni menekültet fogadott. Az észak-afrikai migráció további kiváltó oka a líbiai hullámzó biztonsági és politikai helyzet, amely szintén hozzájárult a menekültek és menedékkérők számának emelkedéséhez. Az észak-afrikai kistérségeknek szembe kell nézniük az Európa felé tartó, illegális migrációhoz kapcsolódó védelmi kihívásokkal, tekintettel arra, hogy 2016-ban mintegy 630 000 ember használta a közép-mediterrán útvonalat, az illegális bevándorlás legfontosabb útszakaszát. Ezen migrációs folyosók mentén a védelmi kihívások és az emberi jogok súlyos megsértése intenzíven valósul meg és magában foglalja a tengeren, a sivatagban és más helyeken történő haláleseteket, a fizikai és érzelmi bántalmazást, az emberkereskedelmet, a csempészetet, a szexuális erőszakot, az önkényes

¹¹⁶ DE HAAS (2014) i.m. 29–32.

¹¹⁷ IOM- Word Migration Report 2018, http://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr_2018_en.pdf (2019.04.20.)

fogvatartást, a kényszermunkát, a váltságdíjat, a zsarolást és egyéb emberi jogi jogsértést.¹¹⁸

A nyugati- és közép-afrikai bevándorlók túlnyomó többsége a kistérségeken belül mozog, köszönhetően az egyes államok közötti vízummentességnek, amely a munkaerő-mobilitás szempontjából rendkívül fontos. A szabad mozgásról szóló megállapodások ellenére az illegális migráció továbbra is fennáll a nyugati és a közép-afrikai államok között, tekintettel arra, hogy a Földközi-tengeren keresztül Európába igyekvő bevándorlók esetében Nigéria kiemelkedő tranzitország, valamint a szabad mozgással rendelkező területeken sem ritka a határokon átnyúló csempészet. Emellett számos nyugat-afrikai határ rendkívül porózus, biztonsági hiányosságokkal rendelkezik, amely kedvez az országok közötti illetéktelen mozgásoknak.¹¹⁹ A térség környezeti változásai hatással vannak a megélhetésre, a régiót a mezőgazdasági növekedés ellenére még mindig az élelmiszer-bizonytalanság jellemzi. Az összetett és egymással összefüggő környezeti változások, mint például az aszály és az áradások, valamint az éghajlatváltozás mind hozzájárulnak a határokon átnyúló és országon belüli – vidék és város közötti – mobilitáshoz.

A kelet-afrikai bevándorlók három fő úti célja Európa, Dél-Afrika és a Közel-Kelet, amelyet négy útvonalon keresztül közelítenek meg: a nyugati út Szudánnal és Líbiával a Földközi tengeren keresztül Európába; az északi út Egyiptomon keresztül Izraelbe; a déli út a keleti folyosón keresztül Dél-Afrikába, valamint a keleti út Jemenen keresztül Szaúd-Arábiába vezet. A dél-afrikai kistérségben – hasonlóan a kelet-afrikai országokhoz – széles körben elterjed az illegális migráció. Számos bevándorló származik Etiópiából és Szomáliából, akik legtöbbször csempészet révén jutnak Afrika legdélebbi területeire. A szállítás során sokuk embertelen körülmények között utazva, gyakran zsarolások és fizikai erőszakot tapasztalva érkezik a célországba, azonban többen vannak olyanok is, akik a durva körülmények miatt már az utazás során életüket veszítik.

3.4. A szubszaharai migráció és jogi keretei

A Szubszahara az afrikai kontinens déli része, a Szaharától délre elhelyezkedő terület, amelynek lakossága majdnem eléri a 800 millió főt. Megjegyezendő, hogy Afrika teljes

¹¹⁸ IOM- Word Migration Report 2018, http://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr_2018_en.pdf (2019.04.20.)

¹¹⁹ IOM- Word Migration Report 2018, http://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr_2018_en.pdf (2019.04.20.)

lakossága kb. 1,2 milliárd fő. A szaharai övezet elsivatagosodásának következményeként a szaharai terület majdnem teljes mértékben lakhatalanná vált, így választva el egymástól a Szaharától északra, illetve délre fekvő területeket. A szubszaharai lakosság – kivéve a Nílus-völgyében – a világ többi részétől jelentősen elszigetelődve él.¹²⁰

A globális Dél fejlődő térségeinek népességrobbanása napi szinten jelent kihívást a kontinens települései és lakosai számára. Az erős modernizáció és városiasodás ellenére a kontinens rurális jegyekkel írható körül, a vidéki nagyvárosok népességnövekedése nem az ide vándorlók száma miatt, hanem az eredeti városi népesség számbeli növekedése folytán valósult meg.¹²¹

A globalizációval együtt járó gyorsabb információcsere és közlekedés arra ösztönöz, hogy egyre nagyobb számban hagyják el a vidéki területeket. Előrejelzések szerint a következő tíz évben a városi újrakezddés érdekében rengeteg ember fogja elhagyni otthonát, amely azonban nem feltétlenül jelenti a magasabb életszínvonal lehetőségét, tekintettel arra, hogy az afrikai országok egyes térségeit a városi népesség illegális lakóhelyeken történő tartózkodása jellemzi. Az informális telepek nélkülözik az alapellátásokat, ami népegészségügyi problémákhoz vezet.¹²²

A népességnövekedéshez, valamint az éghajlatváltozáshoz fűződő problémák, mint az elsivatagosodás, komoly problémákat okozott a kontinens talajainak termőképességében. Tekintettel arra, hogy a térségben az egy főre jutó élelmiszer-csökkenés máig kimagasló mértékű, az élelmiszerválság nagyszámú tömegek vándorlásához vezet. A változékony időjárás, a talajerózió és más környezeti problémák mellett az állami sérülékenységek is kimagasló, ami az államok bukásához és ugyancsak a migrációhoz vezet.

Kiváltó tényező lehet egy-egy megoldhatatlannak tűnő etnikai probléma, a képzett munkaerő esetében a rugalmatlan kormányzati foglalkoztatás-politika, amely nem képes kezelni a munkanélküliséget, valamint a reálkeresetek esése vagy a fizetőeszköz gyengülése. Egyéb faktorok is közrejátszanak az elvándorlás hajlandóságában, például a magasabb jövedelem és életminőség megszerzésének lehetősége, amely motivációként szolgál a képzett munkaerő számára. A 2005-ös World Migration Report szerint az afrikai migrációt az alábbiak jellemzik: „egyrészt az afrikai migráció a nők irányába tolódik, másrészt a „jólét” bizonytalanságának elkerülése érdekében a szubszaharai térségben a magasan képzett munkaerő nagyobb számban vándorol a fejlődő országokba; harmadrészt

¹²⁰ BÚR –TARRÓSY i.m. 107.

¹²¹ HATTON – WILLIAMSON i.m. 18-24.

¹²² ADEPOJU, Aderanti: Regional Organizations and Intra-Regional Migration in Sub-Saharan Africa: Challenges and Prospects. *International Migration*, 2011, vol. 39, 6.

nőtt az irreguláris migráció, amely például az Afrikából csempésztett személyek számában mutatkozik meg; negyedrészt az Észak-Afrikán keresztüli tranzitmigráció is felerősödött; ötödrészt a régiókon belüli különbségek is arra ösztönzik a lakosságot, hogy a jobb élet reményében más országba vándoroljanak; hatodrészt a migráció számos esetben stratégiát jelent a gazdasági problémákkal történő megbirkózás vonatkozásában.”¹²³

Fontos, hogy ismerjük a migráció és a fejlődés kölcsönös összefüggéseit, amelyek a képzett munkaerő elszívása miatt a fejlődő északi és a déli államok között felerősödtek.¹²⁴

Amennyiben az a vélekedés kerül előtérbe, amely szerint a bevándorlók magukkal hozzák energiáikat, tapasztalataikat és eltökéltségüket a befogadó államba, a migrációval ún. win-win, mindkét fél számára előnyös állapotok jöhetnek létre.¹²⁵

A migrációból fakadó kihívások tekintetében 2006 júliusában, Rabat városában 57 afrikai ország, illetve az Európai Unió tagállamainak miniszteri tanácskozásán rögzítésre került az Afrika és Európa közötti együttműködés. A tanácskozáson elfogadásra került, hogy az öregedő Európának bizonyos mértékű migrációra van szüksége. A megállapodást a 2006 novemberében, a líbiai Szirtében megtartott találkozó erősítette meg, amelyen az afrikai és európai külügyminiszterek és kormányzati szereplők közös nyilatkozatot¹²⁶ fogadtak el a migrációhoz fűződő átfogó egység alkalmazása, valamint a közös felelősségvállalás tekintetében. Az eszmecsere 2007 júniusában, Madridban folytatódott, amelyen egy minden országra kiterjedő hálózat kiépítésére helyezték a hangsúlyt. Ezt követően 2007 decemberében a lisszaboni EU-Afrika csúcstalálkozóra került sor, amelyen az Európai Bizottság felvetésére a migrációt támogató bővítésekre, valamint a képzett munkaerő kivándorlásának megállítására helyezték a hangsúlyt. A konferencia legfőbb üzenete Európa részéről az afrikai igények támogatása volt.

3.5. Az afrikai migrációt kiváltó tényezők

Az afrikai lakosságra világviszonylatban alacsony mértékben jellemző a migráció, annak ellenére, hogy a kontinensen évről-évre jelentős népességnövekedés tapasztalható és az alacsony képzettségű munkaerő számára sincs biztosítva a megfelelő életminőség. A

¹²³ World Migration Report 2015, http://publications.iom.int/system/files/wmr2015_en.pdf (2019. 04. 20.)

¹²⁴ PORTES, Alejandro: *Migration and Development: A Conceptual Review of the Evidence*. In: CASTLES, Stephen – DEGLADO WISE, Raul (eds.): *Migration and Development: Perspectives from the South*. International Organization for Migration (IOM), 2008, 17–42.

¹²⁵ DE HAAS, Hein: *Turning the tide? Why development will not stop migration*. *Development and Change*, 2007, vol. 38, no. 5, 6.

¹²⁶ The Joint Africa-EU Declaration on Migration and Development, 2006 https://www.iom.int/jahia/webdav/shared/shared/mainsite/microsites/rcps/igad/african_md_declaration_2006.pdf (2019.04.20.)

kontinens fejletlensége miatt kevésbé vonzó a külföldi munkaerő számára, szakképzett állampolgárait Európa és Észak-Amerika csábítja el.

A térség sajátossága, hogy elsősorban belső vándorlások jellemzik, amelyeket főként a menekültek, illetve a munkavállalási célú bevándorlók idéznek elő. Az egymást követő krízisek, valamint a nyugat-afrikai politikai és gazdasági válságok új irányba terelték a migrációs mozgásokat, azonban az afrikaiak számára még mindig Európa és Észak-Amerika a migráció fő iránya. A vándorlás hatására új államok, például a Dél-afrikai Köztársaság vonzereje is megnőtt, azonban a kontinensen egyre súlyosbodó etnikai konfliktusok, a népességnövekedés, valamint a kiszámíthatatlan politikai helyzet tovább alakítja a migrációs irányokat. Mindezen belső tényezők mellett nem feledkezhetünk meg arról, hogy a globalizáció és a regionális integrációs törekvések is alakítják az afrikai migrációs folyamatokat.¹²⁷

A népességmozgás mozgatórugója a nagymértékű népességnövekedés, valamint az ehhez kapcsolódó munkanélküliség.¹²⁸ A túlszűfolt területek arra készítetik az embereket, hogy új célokat keressenek, ahol lehetővé válhat a megfelelő életminőség biztosítása. Az afrikai kontinens a Föld leggazdagabb térsége, azonban mégis ez az egyik legszegényebb régió. Afrikában alacsony a képzettségi és foglalkoztatási szint, az emberek sok esetben alultápláltak és munkájukért – a világ egyéb térségeivel, kontinenseivel összehasonlítva – alacsonyabb munkabéren részesülnek.

A kontinens elmaradottságának további oka a magas államadósság, amelyre az amúgy is alacsony nemzeti jövedelem nagyobb részét fordítják. Mindezen felül a növekvő népesség is tovább termeli a migrációra képes populációt. A dél-afrikai régiót csekély mértékben érinti a migráció, az itt élő bevándorlók alacsony száma rendelkezik menekültstátusszal. Az Afrikán belüli népességmozgások meghatározó tényezői a különböző konfliktushelyzetek, háborúk, polgárháborúk. Etnikai konfliktusokhoz vezet a szegénység, valamint a rossz gazdasági helyzet, amelynek hátterében számos esetben a különböző etnikai összetétel áll. A korábbi 50 évben megvalósuló menekülthullámokat kiváltó összeütközések közel fele Afrikában tört ki, amely tovább rontotta a kontinens kilátásait.

A kiváltó okokat vizsgálva a környezeti adottságokról mint a migrációs folyamatokat leginkább befolyásoló tényezőkről is szükséges szót ejteni. A csapadék

¹²⁷ URBÁN Ferenc: *Az afrikai kontinens migrációs sajátosságai*. In: TARRÓSY István - GLIED Viktor - KESERÚ Dávid (szerk.): *Új népvándorlás, Migráció a 21. században Afrika és Európa között*. Pécs, IDResearch Kft./Publikon Kiadó, 2011, 115-118.

¹²⁸ HARRIS, J. –TODARO, M.: *Migration, Unemployment & Development: A Two-Sector Analysis*. *American Economic Review*, March 1970, 60 (1), 126-142.

kiszámíthatatlansága nehezíti a mezőgazdasági termelést, az elsivatagosodás, valamint a csapadékmentesség az élelmiszertermelés csökkenéséhez vezetett. A stagnáló fejlődés nehezíti az afrikai emberek túlélési és felemelkedési esélyeit.¹²⁹

Magyarországra elsősorban tanulmányi céllal érkeznek afrikai bevándorlók (angolaiak, nigériaiak, egyiptomiak, ghánaiak stb.), azonban számuk igen csekély.

A migrációnak gazdasági nézőpontja is létezik, amikor a jobb megélhetés érdekében indulnak útnak az egyének. A fejlődő országok és a Nyugat között továbbra is éles szakadék húzódik, amely a népességvándorlás legfőbb irányítója. A magas életszínvonal reménye miatt Európa és Észak-Amerika továbbra is vonzó környezete maradt afrikai embertársainknak, akik sok esetben az éhhalál vagy a fegyveres összeütközések elkerülése érdekében menekülnek.

3.5.1. A legális és illegális migráció kérdései

A fellángoló konfliktusok miatt az afrikai kontinens a korábbi években újból a nemzetközi folyamatok középpontjába került. Nagyon sok eljárás és vizsgálat van folyamatban a Nemzetközi Büntetőbíróság előtt is, azonban eddig csupán a kongói polgárháború bűnöseire szabtak ki letöltendő börtönbüntetést.

A menekültválság sajnos napjainkban is zajlik. Egyre több afrikai törekszik rá, hogy lakóhelyét elhagyva be tudjon jutni Európába, a legfőbb cél pedig az Európai Unió tagállamai. Bár sokan vannak, akik Európába igyekeznek, azonban a legtöbb ember még mindig Afrikán belül mozog.¹³⁰ Annak ellenére, hogy nagyon sokan törvénytelenül kelnek útra, a bevándorlók döntő többsége rendelkezik az utazáshoz szükséges engedélyekkel, vízummal, útlevelel, és legálisan igyekeznek megtalálni a boldogulásukat a célország területén.

Jelentős probléma, hogy a kívánt megfelelő szakképzettséggel rendelkező munkaerő helyett, akikre egyébként szükség is volna, sok esetben szakképzetlen gazdasági bevándorlók érkeznek az országokba. Ez egy nem túl kedvező folyamat, tekintettel arra, hogy ők sok esetben képtelenek alkalmazkodni a fogadó országban elvárt társadalmi normákhoz, és hamarosan a bűnözés útjára lépnek. Egy idő múlva pedig rátalálnak azokra a bűnözői keretekre, amelyek már nem egyszerűen egy tisztult bűnöző szárnypróbálgatásait jelentik, hanem komoly társadalmi problémává duzzadnak. A szervezett bűnözés nemzetbiztonsági, sokszor pedig nemzetközi méretűvé duzzadó gondná

¹²⁹ DE HAAS (2007) i.m. 7.

¹³⁰ URBÁN i.m. 115-118.

válik. A bűnözési formák közül megtalálható az embercsempészet, a gyermekkereskedelem, a kényszermunka és a terrorizmus is.¹³¹

A fellángoló konfliktusok miatt az afrikai kontinens a korábbi években újból a nemzetközi folyamatok középpontjába került. A 2013-as év elején kirobbanó mali krízis, valamint a Kongói Demokratikus Köztársaságban zajló polgárháborús helyzetek a világpolitika figyelmét Afrikára irányították. Napjainkban számos eljárás van folyamatban és vizsgálat alatt a Nemzetközi Büntetőbíróság előtt, azonban ez idáig csupán a kongói polgárháborúra visszamutató esetekben szabtak ki börtönbüntetést, például a Közép-Afrikai Köztársaságban 2002 és 2003 között megvalósított, lakossággal szemben elkövetett kegyetlenségek miatt.¹³²

A jelenleg is zajló menekültügyi válság idején érzékelhető, hogy több afrikai igyekszik elhagyni lakóhelyét és próbál bejutni Európába, illetve az Európai Unió tagállamaiba, azonban az afrikai bevándorlók zöme továbbra is a kontinensen belül mozog. Az afrikai vándorok céltérsége Európán kívül Észak-Amerika, az Öböl-térség és Ázsia.¹³³

Az Európa irányába történő helyezkedés háttérében történelmi okok, főként a gyarmati rendszer öröksége húzódik, amelynek következménye a diaszpórák kialakulása. A vándorok számára a szülőföldjüket elhagyni kényszerülők, majd a világ valamely más táján és más népek közé sodródott etnikumok jelenléte döntésük fontos befolyásoló tényezője, tekintettel arra, hogy az afrikai bevándorlók utazása során felmerült próbatételeket és későbbi megérkezésüket követően bíznak a célországban élő afrikai populáció támogatásában.¹³⁴ Megjegyzendő, hogy az Európába érkező afrikai bevándorlók túlnyomó része rendelkezik a belépéshez, az ott tartózkodáshoz, a kiutazáshoz vagy az ország területén történő átutazáshoz szükséges engedéllyel (vízummal), különösen azok az afrikai munkavállalók, akik cirkuláris bevándorlóként, például egy-egy idényjellegű munka érdekében érkeznek a kontinensre.¹³⁵

Mindezen felül fontos megjegyezni, hogy az Európába érkező bevándorlók többsége nem nélkülöző, pénztelen bevándorló, hiszen az Európába történő bejutás és az Európai Unióban való lét jelentős áldozatokkal jár.

A legális bevándorlók számára továbbra is vonzó célpont a kelet-közép-európai térség, azonban számukra a kialakult szigorú határellenőrzések miatt kedvezőbb célszázzá vált

¹³¹ Uo. 115-118.

¹³² Elítélték a volt kongói alelnököt Hágában www.euronews.com/2016/03/21/bunosnek-talalta-a-haborus-bunokkal-vadolt-volt-kongoi-alenokot-jean-pierre-bembat-a-hagai-nemzetkozi-buntetobirosag, (2019.04.20.)

¹³³ FLAHAUX – DE HAAS i.m. 1-25.

¹³⁴ TARRÓSY (2017) i.m. 5-6.

¹³⁵ PRIES i.m. 38.

Ázsia, így egy gazdasági bevándorlónak olcsóbb lehet az utazása – például Kínába – és könnyebben juthat vízumhoz is.

Magyarországon a jogszerűen tartózkodó afrikai bevándorlóknak többnyire sikerült megfelelően integrálódniuk, amelyet az is alátámaszt, hogy közülük sokan civil szervezetek munkájában vállalnak szerepet, valamint hídszerepet töltenek be szülőföldjük és választott hazájuk között. A hazánkban élő afrikaiak túlnyomórészt munkavállalási, illetve tanulmányi céllal érkeztek, a családegyesítési céllal érkezettek száma elenyésző. Az országban tanult afrikai diákok jelentős társadalmi tőkét jelentenek számunkra, ismereteik Magyarország újrapozicionálást hivatottak megvalósítani. Annak érdekében, hogy a befogadó állam komolyan profitálhasson e kapcsolatból, tudnia kell, hogy ki, honnan és milyen céllal érkezik területére, meg kell tudnia szólítani őket, illetve bevonó stratégiát kell létrehoznia.¹³⁶ A tanulmányi céllal történő érkezés a migráció egészének meghatározó területe, ezért az oktatási együttműködés kiemelten fontos Afrika és Magyarország között. Továbbra is igaz az állítás, miszerint a fekete-afrikai menekültek számára Magyarország nem elsődleges úti cél, de azok az afrikai bevándorlók, akik célországának Magyarországot választották, valódi otthonra leltek.

3.5.2. Az illegális migráció veszélyei

Európába a kvalifikált munkaerő helyett (több esetben) képzetlen munkavállalók érkeznek, akik számos esetben a felemelkedés esélyének elvesztése, valamint a társadalmi kitaszítottság következtében a bűnözés irányába terelődnek. Tekintettel arra, hogy az illegális migráció mögött a szervezett bűnözés valósul meg, a migrációs politika prioritása a biztonság lett, így a bevándorlás biztonsági kérdéssé vált.

A szervezett bűnözés nemzetbiztonsági kérdéskör, mivel az illegális migráció mögött embercsempészet, gyermekkereskedelem, kényszermunka, valamint prostitúció húzódik meg. Hangsúlyossá vált a migráció kockázatainak számbavétele, amelyet az Európai Unió is kénytelen figyelembe venni. A bevándorlás súlyos belpolitikai kérdéssé vált, amelyet az észak-afrikai migrációs hullám tovább erősített. Az európai nagyhatalmak számára fontossá vált a bevándorlás és a schengeni rendszer létének újragondolása, amely új válaszokra vár.¹³⁷

¹³⁶ TARRÓSY István: *Afrikai migránsok a fejlett világban – Migrációs trendek, integráció, tapasztalatok.* http://www.okri.hu/images/stories/OKRISzemle2009/OKRISzemle_2011/009_tarosy.pdf (2019. 04.20.)

¹³⁷ LAUFER Balázs: *Az észak-afrikai migráció és politikai kétélyek Európában.* In: TARRÓSY István - GLIED Viktor - KESERŰ Dávid (szerk.): *Új népvándorlás. Migráció a 21. században Afrika és Európa között.* Pécs, IDRResearch Kft./Publikon Kiadó, 2011, 155-156.

2011-ben az észak-afrikai társadalmi nyugtalanságot az arab tavasz lecsapódása okozta. A líbiai harcok vagy a Tunéziában és Egyiptomban zajlott fegyveres konfliktusok hulláma kevés országot került el, így ezen államok tranzit- vagy célországgá váltak.¹³⁸ Az észak-afrikai események háttérében a súlyos következményekkel járó demográfiai átalakulások, intenzív népességszaporulat állt, amellyel Algériának, Líbiának és Tunéziának egyaránt szembesülnie kellett. A korrupció és a munkanélküliség mértékének növekedése miatt az észak-afrikai társadalmi nyugtalanság nőtt, ami az Európai Uniót új kihívások elé állította. Az Unió egyedi módon szabályozza a migráció kérdését, a tagállamoknak a nemzeti jogalkotás útján szabályozniuk szükséges a migráció különböző projekcióit. Nem elhanyagolható tény, hogy a legális migrációnak kedvező szabályozás az illegális migráció csökkenéséhez vezethet.

3.5.3. A legális és illegális migráció kezelése

A migrációval kapcsolatos feladatok tekintetében az afrikai válaszokat is figyelembe kell vennünk. Afrika-szerte kiemelten fontos a regionális együttműködés, valamint a kontinens egészének kooperációja. A regionális együttműködés legfontosabb célja a tudás, a magasan képzett munkaerő, valamint a fejlődéshez nélkülözhetetlen tapasztalatok saját kereteken belül történő tartása.¹³⁹

Az 1960-as években az európai oktatási rendszer megnyílt az afrikaiak számára. Tanulmányi ösztöndíjjal számos fiatal ösztöndíjas érkezett Európába, majd az 1980-as évektől kezdődően sokan emigráltak az Egyesült Államokba és a Közel-Keletre, továbbá egyéb gazdag és fejlődő országokba. Az afrikai országok többsége nem képes a globális versenyben részt venni, ezért a regionális integrációt használják megoldásként az erőforrások megfelelő felhasználására, illetve a tudás helyben tartására.¹⁴⁰

Hosszú távon megoldásként szolgálhat Afrika számára, hogy a kontinensen található a legtöbb olyan közösség, amely regionális integrációra buzdít, a személyek szabad áramlását megvalósíthatónak tartja és a legális migrációt saját régióiban támogatja. Ez az elképzelés hasonló az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleményében

¹³⁸ ZOHRY, Ayman: Migration and Development in Egypt. In: BOMMES, Michael–FASSMANN, Heinz–SIEWERS, Wiebke: *Migration from the Middle East and North Africa to Europe. Past Development, Current Status and Future Potentials*. Amsterdam University Press, 2014, 75–98.

¹³⁹ PORTES i.m. 23.

¹⁴⁰ BÚR - TARRÓSY i.m. 111.

megfogalmazottakhoz¹⁴¹, amelynek középpontjában a migráció legalizálása áll. Afrika számára a legfontosabb, hogy a jövőben meg tudja tartani a képzett munkaerőt, valamint elősegítse a kontinensre történő visszavándorlást. Mindez persze abban az esetben lehetséges, amennyiben Afrika is vonzó kontinenssé válik a képzett orvosok, tudósok, mérnökök, valamint az elvándoroltak számára. Szükség van tehát mindazon egyetemi kapacitást bővítő fejlesztésre és beruházásra, amellyel Afrika az elkövetkezendő évtizedekben versenyképesebbé válhat.

Az Afrikából induló migráció tranzitországai olyan változásokon mentek keresztül, amelyek kimagasló mértékben befolyásolták az Európába történő vándorlást. A végső tanulság azonban mégis az, hogy a migrációt visszafordítani vagy az elvándorlás folyamatát leállítani már nem lehet, meg kell tanulnunk alkalmazkodni hozzá.

A legális migráció kezeléséhez kapcsolódó, azon belül az integrációt elősegítő tényező annak szabályozása, hogy a huzamosabb ideig tartózkodási engedéllyel rendelkező személyekkel szemben megfelelő nyelvismeret követelményét támasszák. Emellett lényeges, hogy a bevándorló munkavállalók a befogadó állam állampolgáraival egyenlő bánásmódban részesüljenek a munkaerőpiacon. Az alkalmazási és munkavégzési feltételek, a szociális ellátás vagy az adókedvezmények egyenértékűsége védelmet biztosíthat a bevándorlók részére. A magasan képzett munkaerő számára olyan környezet válhat vonzóvá, amely munkavállalási szempontból kedvezőbb feltételek nyújtására képes.¹⁴² Általánosságban elmondható, hogy a legális migráció vonatkozásában számtalan lényeges partnerségi és stabilitási megállapodásnak kell születnie az adott államok és térségek között, amelyeknek ki kell térniük a kereskedelmi és politikai kapcsolatok fejlesztésére. Elsőként az 1995-ös Barcelonai Nyilatkozat révén – a partnerség jegyében – gazdasági, politikai és szociális együttműködés indult meg a Mediterráneum államaival. „A barcelonai folyamatot követően létrejött a Mediterrán Unió, majd az eljárás továbbfejlesztéseként az Unió társulási megállapodást kötött Algériával, Egyiptommal, Marokkóval és Tunéziával.”¹⁴³

¹⁴¹ Ld. EESC opinion, COM (2010) 379 final – 2010/0210 (COD). www.eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2011:218:0097:0100:EN:PDF (2019.04.20.)

¹⁴² MOHAY Ágoston: *A nemzetközi népességmozgás jogi szabályozásának lehetőségei – A legális migráció Európai Uniói szabályozásának példája*. In: TARRÓSY István - GLIED Viktor - KESERŰ Dávid (szerk.): *Új népvándorlás, Migráció a 21. században Afrika és Európa között*. Pécs, IDResearch Kft./Publikon Kiadó, 2011, 207-213.

¹⁴³ GYENEY Laura: *Legális bevándorlás az Európai Unióba, különös tekintettel a családi élet tiszteletben tartásának jogára*. Doktori értekezés, Budapest 2011. 148-150. <https://jak.ppkp.hu/uploads/articles/12332/file/Gyenyey%20Laura%20Phd.pdf> (2019.04.20.)

A legális migráció vonatkozásában egyrésztől kiemelten fontos az európai és észak-afrikai országok közötti állandó migrációs csatornák támogatása, valamint a munkahelyteremtés megkönnyítése és a munkalehetőségek biztosítása érdekében az intézmények közötti hálózatok létrehozása. Másrésztől létfontosságú az afrikai országokban működő regionális irodák együttműködésének erősítése az Interpol Nemzeti Központi Hatóságaival, valamint az Európai Unió és az afrikai országok közötti kommunikációs hálózatok továbbfejlesztése.¹⁴⁴ A korábbi évek afrikai migrációs trendje megváltozott.

A 2000-es évek elején az Afrikából Európába történő bevándorlás elsősorban az Európai Unió dél-európai tagállamait érintette. Ebből kifolyólag az olasz kormány kiemelt hangsúlyt fektetett és jelentős összegeket fordított a Líbiával történő együttműködésre. A Berlusconi-Kadhafi egyezmény – amelyben megállapodás született Líbia finanszírozására – alapvető céljának az illegális afrikai bevándorlók elleni küzdelmet, továbbá a déli határok szigorúbb védelmét és egyes területek fokozott ellenőrzését tűzte ki céljaként. Szintén értékes migrációs elosztópontok alakultak ki Spanyolországban is, amely 2003-ban a marokkói-spanyol kooperáció keretében keményebb határrendészeti fellépést, majd kerítéseket és radarrendszereket eredményezett.¹⁴⁵ Az Európai Unió és Afrika között régóta fennálló partnerségi viszony van, amelyet a 2015. november 11-12-ei, migrációról szóló Valletta-csúcstalálkozó is megerősített, azáltal, hogy az instabilitás kiváltó okai, illetve a migráció hatékony kezelése érdekében létrehozták az EU Afrikai Sürgősségi Vagyonkezelői Alapját. A vallettai csúcstalálkozón az európai és az afrikai állam-, illetve kormányfők azzal a szándékkal találkoztak, hogy erősítsék a migrációval kapcsolatos együttműködést, továbbá megvitassák az előttük álló kihívásokat és a benne rejlő lehetőségeket.¹⁴⁶ A résztvevők elismerték, hogy a tranzit- és célországok közös felelőssége a migráció kezelése, ezért a kölcsönös együttműködés keretében közös megoldást kell találniuk a migráció kapcsán felmerülő nehézségekre. A csúcstalálkozón elfogadott cselekvési terv elsődleges céljai a legális migráció és a mobilitás területén, valamint a visszaküldés és visszafogadás terén folytatott együttműködés javítása, a bevándorlók, illetve a menedékkérők védelmének erősítése, továbbá az illegális migrációhoz kapcsolódó

¹⁴⁴ Valletta Summit, 11-12 November 2015 – Action Plan, http://www.consilium.europa.eu/media/21839/action_plan_en.pdf (2019.04.20.)

¹⁴⁵ TARRÓSY István: Afrikai migránsok a fejlett világban – Migrációs trendek, integráció, tapasztalatok, http://www.okri.hu/images/stories/OKRISzemle2009/OKRISzemle_2011/009_tarrosy.pdf (2019.04.20.)

¹⁴⁶ A migrációval foglalkozó vallettai csúcstalálkozó, 2015.11.11-12.: <http://www.consilium.europa.eu/hu/meetings/international-summit/2015/11/11-12/>, (2019.04.20.)

emberkereskedelem és bevándorlócsempészet elleni fellépés érdekében kerültek meghatározásra.¹⁴⁷

Figyelembe véve a nemzeti sajátosságokat, a cselekvési terv kiemelt területei összhangban állnak az országok szuverenitásával, valamint a nemzeti jogszabályokkal, mindemellett kiemelkedő uniós források állnak rendelkezésre az Afrikával történő együttműködésre.

A cselekvési terv sarkalatos pontjainak végrehajtására a csúcstalálkozó résztvevői 2016 végéig vállaltak kötelezettséget. Egyfelől szükséges: támogatni az afrikai országokat, a regionális és a pán-afrikai intézményeket, különösen az Afrikai Uniót; továbbfejleszteni a nemzeti és regionális migrációt; ösztönözni a háromoldalú együttműködéseket és a regionális gazdasági integrációt, amelyek a dél-szaharai, a dél-mediterrán, illetve némely európai uniós ország között állnak fenn. Kiemelkedően fontos egyrészt az európai és afrikai szakképző intézmények közötti kooperatív hálózatok kialakítása, annak érdekében, hogy a szakképzés megfeleljen a munkaerő-piaci igényeknek, másrészt a környezeti, az éghajlatváltozással, a fenntartható fejlődéssel, illetve a megújuló energiaforrásokkal kapcsolatos kérdések megvitatása, továbbá az élelmiszerbiztonság javítása. Mindezen felül lényeges, hogy 2030-ig a bevándorló munkavállalók pénzáttalási tranzakciós költségeit csökkentsék, továbbá olyan országspecifikus intézkedéseket dolgozzanak ki, amelyeknek célja a fejlesztés ösztönzése mind az Európai Unió, mind pedig Afrika országainak bevándorlódiaszpórái között.¹⁴⁸

Az emberi jogok megsértéséhez, a visszaélések megakadályozásához, az illegális migrációhoz és a menekültáramlathoz fűződő konfliktusokra kiemelt figyelmet kell fordítani egyes afrikai országokban, különösen Csádban vagy Kelet-Afrika északi területein (más néven: Afrika szarva). A radikalizmus megelőzésére és leküzdésére irányuló intézkedések – az előzőekben felsorolt területekkel megegyezően – mindenekelőtt a fiatalokat érintik. Mindehhez a diplomáciai támogatás megerősítése szükséges, amellyel a legsürgetőbb afrikai válsághelyzetek gyors megoldása válik lehetővé. A biztonság és a terrorfenyegetések elleni küzdelem érdekében nélkülözhetetlen az állami erőforrások stabilizálása, valamint a helyi lakosság javát szolgáló erőfeszítések folytatása.¹⁴⁹

¹⁴⁷ A migrációval foglalkozó vallettai csúcstalálkozó, 2015.11.11-12.: <http://www.consilium.europa.eu/hu/meetings/international-summit/2015/11/11-12/> (2019.04.20.)

¹⁴⁸ VINES, Alex: A Decade of African Peace and Security Architecture. *International Affairs*, 2013, Vol. 89, No. 1, 89-109.

¹⁴⁹ Valletta Summit, 11-12 November 2015 – Action Plan, http://www.consilium.europa.eu/media/21839/action_plan_en.pdf (2019.04.20.)

A valletai csúcstalálkozón létrehozott Sürgősségi Alap¹⁵⁰ számos cselekvési programot hirdetett a migráció csökkentése, a bevándorlók életkörülményének javítása, illetve az irreguláris migráció okainak kezelése érdekében. A gambiai cselekvési program célja Gambia gazdasági fejlődéséhez történő hozzájárulás, amely a foglalkoztathatóság javításával kívánta csökkenteni migrációt. A program közvetlenül támogatja a helyi gazdasági fejlődést, valamint a fiatalok számára számos lehetőséget kínál. Az etiópiai cselekvési program kiemelt célja az irreguláris migráció okainak kezelése, valamint a bevándorlók és a visszatérők életkörülményeinek javítása Tigray, Ahmara és Oromia régióban, ami az új gazdasági lehetőségek és a munkaképesség megteremtésével valósul meg.

Az Észak-afrikai Regionális Fejlesztési és Védelmi program az észak-afrikai térség társadalmi kohéziójához, valamint a foglalkoztatási lehetőségek előmozdításához járul hozzá. Az Észak-Mali Program az élelmiszerbiztonságot, míg a Dél-Szudáni Program az állami egészségügyi rendszerek megyei szinten történő megerősítését, többek között a terhességi ellátáshoz való hozzáférést, az újszülöttek arányának növelését, illetve az alapvető gyógyszerek rendelkezésre állásának biztosítását tűzte ki célul. A migráció kezelésével kapcsolatos stratégiák, beleértve a nemzeti és regionális fejlődést, magukba foglalják az illegális migráció, az emberkereskedelem és a bevándorlók csempészete elleni fellépést, valamint a legális bevándorlás kérdését. A migráció kezelésével kapcsolatban az Európai Unió számos afrikai partnerével tárgyalást javasol, például Líbiával, ahol elengedhetetlen a vegyes migrációs áramlások kezelése. A kezdeményezés Burkina Faso, Kamerun, Csád, Elefántcsontpart, Bissau-Guinea, Guinea, Ghána, Mali, Mauritánia, Niger, Nigéria, Szenegál, Gambia és Líbia országában valósul meg, a következő tevékenységi területek mentén: önkéntes visszatérés megkönnyítése; fenntartható beilleszkedés elérése; az információkhoz való hozzáférés elősegítése; migrációs áramlatokkal, útvonalakkal, valamint a bevándorlók szükségleteivel kapcsolatos adatok javítása.¹⁵¹

A regionális migrációs program a megfelelő migrációs gazdálkodást előmozdító és a csempészet elleni küzdelmet elősegítő program, amelynek célja a bevándorlók jogainak biztosítása, illetve a kizsákmányolástól, erőszaktól és visszaélésektől történő védelme. A program általános célja mindenképp a migráció megkönnyítése. A határigazgatás javítása, a bűnözői hálózatok elleni küzdelem, elsősorban átfogó kormányzás elősegítése

¹⁵⁰ EU Emergency Trust Fund for Africa https://ec.europa.eu/europeaid/sites/devco/files/eu-emergency-trust-fund-africa_en.pdf (2019.04.20.)

¹⁵¹ EU Emergency Trust Fund For Africa, https://ec.europa.eu/europeaid/sites/devco/files/eu-emergency-trust-fund-africa_en.pdf (2019.04.20.)

révén, illetve az emberi jogi visszaélések megelőzése és a jogállamiság érvényesülése által valósulhat meg. Ezenfelül a biztonság és az igazságszolgáltatás nemzeti erőforrásainak növelése, az illegális migráció, az emberkereskedelem és a bevándorlócsempészet elleni küzdelem a regionális együttműködések keresztül válhat valóra.

3.6. Összefoglalás és következtetések

Disszertációm harmadik fejezete munkám egyik leghangsúlyosabb része, ahogy azt a terjedelemből is láthatjuk. Ez a fejezetem két hipotézist kíván alátámasztani, talán ezért is ennyire hangsúlyos. Ez a fejezet összefoglalja a lényegét, ami a tudományos eredményekhez, azaz hipotézisek alátámasztásához kapcsolódik. Innen kezdődik tulajdonképpen a dolgozat magva, ahol a hipotéziseket támaszom alá, az előző fejezet (Lásd: *A migráció defíniója és csoportosítása*) és a következő fejezetek (Lásd: *A magyarországi migrációs folyamatok a rendszerváltás után, Az európai menekültválság*) magának a témának – *A migrációs diplomácia megoldásai Afrikában és Európában, különös tekintettel a menekültügyi együttműködések lehetőségeire* - a bevezetése, illetve fogalmi megalapozása. A második fejezetben (*A migráció defíniója és csoportosítása*) nem tudok tudományos eredményt felmutatni, mert ez egy elbeszélő fejezet, akárcsak a későbbi említett fejezetekben (*A magyarországi migrációs folyamatok a rendszerváltás után, Az európai menekültválság*). Az eredmények, azaz a hipotézisek alátámasztása a jelen (harmadik) és negyedik (*4. Angola: A migrációs folyamatok kezelése*) és a nyolcadik (*8. A migrációs diplomácia jelentősége Afrika és Európa viszonylatában*), illetve kilencedik (*9. Menekültügyi együttműködések lehetőségei Afrika és Európa között*) fejezetemben lesz.

Jelen fejezet a következő hipotéziseket támasztja alá:

1. hipotézis: *Afrika és Európa együtt tud működni a migráció kezelésében. A migrációs politika kapcsán kulcsfontosságú a folyamatos diplomáciai párbeszéd.*
2. hipotézis: *Európának támogatnia kell Afrika saját fejlesztési kapacitásait, hogy megkezdődhessenek a reformok, azzal a céllal, hogy az afrikaiak méltó életkilátásokkal rendelkezzenek, és ne vándoroljanak ki.*

A szűken vett afrikai migráció tekintetében a dolgozat megállapította, hogy az afrikai lakosságra kismértékben jellemző a migráció, annak ellenére, hogy a kontinensen évről évre jelentős népességnövekedés tapasztalható, és az alacsony képzettségű munkaerő számára sincs biztosítva a megfelelő (értsd: nyugat-európai értelemben vett) életminőség. Afrikát gyors demográfiai növekedés jellemzi, amelyet nem képes követni a munkahelyek

száma, így a vándorlás mondhatni eleve elrendeltetett az afrikai lakosság számára. Az afrikai migráció jelentős része a kontinensen belül zajlik, az afrikai vándorlók még napjainkban is inkább egy észak-afrikai államot választanak, mintsem hogy a kontinensen kívülre, más térségek irányába vándoroljanak.¹⁵²

Az egyes afrikai térségek migrációs sajátosságai eltérnek egymástól: az észak-afrikai kivándorlók többségének elsődleges célállomása Európa, míg a szubszaharai vidék képzettséggel nem rendelkező lakosai inkább a szomszédos országokban keresik boldogulásukat. A nyugat-afrikai, valamint a dél-afrikai migráció főként régióon belül zajlik, a déli migráció első állomása a Dél-afrikai Köztársaság. A kontinens fejletlensége miatt kevésbé vonzó a külföldi munkaerő számára, így inkább az a trend érvényesül, hogy Afrika szakképzett polgárait Európa és Észak-Amerika vonzza magához.

Az Afrikán belüli népességmozgások kiváltó okai egyrészt a különböző konfliktushelyzetekben, másrészt a magas államadósságban és a változó környezeti adottságokban (például az elsivatagosodásban) rejlenek, néhány további ok mellett. Ezenfelül a migráció egyik legnyilvánvalóbb gazdasági vonatkozása az, amikor az egyének, illetve családok a jobb megélhetés érdekében vándorolnak.¹⁵³ Afrika-szerte kiemelten fontos a regionális együttműködés, valamint a kontinens egészének kooperációja. Az afrikai országok többsége nem képes a globális versenyben részt venni, ezért a regionális integrációt használják megoldásként az erőforrások megfelelő allokálására, illetve a tudás helyben tartására. Hosszú távon megoldásként szolgálhat Afrika számára, hogy a kontinensen található a legtöbb olyan közösség, amely regionális integrációra buzdít, a személyek szabad áramlását megvalósíthatónak tartja és a legális migrációt saját régióiban támogatja. A közeljövőben Afrikának vonzó kontinenssé kell válnia a képzett orvosok, tudósok, mérnökök, valamint az elvándoroltak számára.

A migrációval kapcsolatos kihívásokra gyors lépések és azonnali válaszok szükségesek, amelyet számos ágazatban – többek között az infrastruktúra, az energia, az egészségügy, az oktatás, a béke és biztonság elősegítése, a gazdasági növekedés, valamint a munkahelyteremtés területén – Afrikán kívüli aktorként jelentős mértékben támogat az Európai Unió is. A 2015 novemberében megtartott valletti csúcstalálkozón létrehozásra került az *Afrikai Szükséghelyzeti Vagyonkezelő Alap* (EUTF Africa),¹⁵⁴ amely számos cselekvési programot hirdetett a migráció csökkentése, a bevándorlók életkörülményeinek

¹⁵² ÁLVAREZ ACOSTA, María Elena - LÓPEZ LEÓN, Evelyn: Las migraciones africanas en la contemporaneidad: singularidades más relevantes. Revista Política Internacional, 2019, No. 3, 23.

¹⁵³ ÁLVAREZ ACOSTA - LÓPEZ LEÓN i.m. 26.

¹⁵⁴ <https://op.europa.eu/webpub/eca/special-reports/eutf-for-africa-32-2018/hu/> (2020.12.25)

javítása, illetve az irreguláris migráció okainak kezelése érdekében. Afrika lakosságának túlnyomó többsége képzetlen fiatal, így feltételezhető, hogy a későbbiekben meginduló valóban tömeges vándorlásuk akár súlyos krízist is okozhat Európában.

Annak ellenére, hogy a magyar társadalomban elenyésző az afrikaiak száma, Magyarországnak is fel kell készülnie az afrikai migráció esetleges erősödésére. A magyarországi határvédelmi szigorításokkal párhuzamosan az ország aktuális külpolitikai irányvonalai, a „Keleti Nyitás” és a „Déli Nyitás” az afrikai térségek – különösen a szubszaharai országok – felé történő kapcsolat újraépítését is elősegíteni hivatottak.¹⁵⁵ Álláspontom szerint rövid távon nagy fordulat nem várható a jelenlegi migráció kapcsán felmerülő kérdésekben, sem a nemzetközi összefogás, sem a politikai diszkurzus vonatkozásában. Afrikának feltétlenül ki kell dolgoznia lehetséges megoldásokat a jelenleg fennálló migrációs helyzetek kezelésére, és ha beválnak a tervek, akkor az afrikai államok nem csupán a migrációs folyamatokat kezelik majd hatékonyan és eredményesen, hanem ezek révén kialakítják, illetve meg is erősítik a lakosság jólétét biztosító feltételeket.

4. Angola: A migrációs folyamatok kezelése

Angola (az ország hivatalos elnevezése Angolai Köztársaság, República de Angola, portugál nyelven) Afrika nyugati részén található. Közvetlen szomszédai a Kongói Demokratikus Köztársaság, Zambia, Namíbia, és az Atlanti-óceán.

Virgílio Coelho (2015) megjelent írásában azt állítja, hogy a terület legrégebbi népcsoportja a khoiszán nép volt, akik vadászó-gyűjtögető életmódot folytattak. A helyükre fokozatosan bantuk érkeztek, de teljesen nem tudták a khoiszánokat kiszorítani, kis csoportjaik a mai napig is fennmaradtak Angola déli részén.¹⁵⁶

A fentiekből jól látszik, hogy a migráció már Angola korai történelmében is jelentős helyet foglalt el, ami az idő haladtával csak erősödött, és rövidesen olyan méreteket öltött, ami már odafigyelést igényelt.

Napjainkban a migráció szintén égető kérdés az országban. Angola esetében a migrációs tendenciák felgyorsult átalakulásban vannak, amelynek következményei nem mindig könnyen kezelhetők. Nem csupán a külföldi migráció érdemel figyelmet, hanem a

¹⁵⁵ <http://delinyitas.hu/novemberben-rendezik-meg-a-2-budapest-afrika-forumot-budapesten/> (2020.12.25)

¹⁵⁶ COELHO, Virgílio: A classificação etnográfica dos povos de Angola (1.^a parte). *Mulemba Revista Angolana de Ciências Sociais*, 2015, 5 (9), 4.

belső migráció tekintetében továbbra is figyelemre méltó a vidéki területekről a városokba irányuló magas mobilitás, annak ellenére, hogy a polgárháború 2002-ben véget ért.¹⁵⁷

Ebben a fejezetben bemutatom, hogy Kuba (de Dél-Afrika, a volt Szovjetunió és Kína is) milyen módon avatkozott be az angolai polgárháborúba. Dolgozatomban a kezelés lehetőségeit járom körbe, és ha nem is áll módomban teljeskörű megoldással előállni, megkísérlek javaslatot tenni arra, hogy milyen módszerekkel lehetne a jövőben gátat szabni a bevándorlás problémájának.

4.1. Angola története

Angola sokáig portugál gyarmat volt, amelynek rabigáját majdnem négyszáz évig nyögte.¹⁵⁸ A függetlenségét végül 1975-ben nyerte el. Ebben az évben, november 11-én sikerült végül az országnak elérnie a függetlenségét. Luandát, Angola fővárosát ekkor a Népi Mozgalom Angola Felszabadításáért (MPLA) katonai erővel elfoglalta, éppen ezért a függetlenedést követően ez a párt volt az, amelyik kikiáltotta az Angolai Népi Köztársaságot, amely ezt követően az ország államformája lett.¹⁵⁹

Az Angola teljes területe feletti irányítás megszerzéséért ebben az időszakban komoly harcok folytak az országban működő különböző politikai erők között. Ennek ellenére ezzel egyidőben megkezdődött a szocialista államberendezkedés kiépítése. A függetlenségért folytatott harcot inentől kezdve a politikai mozgalmak közötti viszálykodás, polgárháború váltotta fel, amely egészen 2002-ig keserítette meg az ország lakosainak életét. Angolának a függetlenség elnyerésének időszakában problémát okozott az, hogy bár a teljes függetlenedésre törekedett, emellett számos országgal el kellett köteleznie magát annak érdekében, hogy gazdaságát szinten tarthassa.¹⁶⁰

A függetlenség előtt és után a hidegháború következtében számos ország avatkozott be Angola belügyeibe, az egyik beavatkozó ország pedig Kuba volt.¹⁶¹

¹⁵⁷ LOPES, Carlos M.: *Tema de Reflexão: O Impacto da Migração para o Desenvolvimento* *Desafios e Oportunidades para Angola, Agenda Global de Desenvolvimento pós 2015*. Luanda, Organização Internacional para as Migrações (OIM), 2015, 5.

¹⁵⁸ SZABÓ Lóránd: *Afrika felosztása? Az 1884-1885-ös berlini Kongo-konferencia*. In: SZABÓ Loránd – ÖLBEI Tamás – WILHELM Zoltán (szerk.): *Anyországok és (volt) gyarmataik 1*. Pécs, PTE Afrika – Amerika – Ázsia Universitas Munkacsoport, 2002, 85–92.

¹⁵⁹ HEGEDŰS Éva: Angola és Magyarország kétoldalú kapcsolatai 1975 és 1993 között. *Külvilág V.* évfolyam. 2008/1, 29.

¹⁶⁰ HEGEDŰS i.m. 30.

¹⁶¹ SILVA, Sérgio Vieira da: A intervenção cubana em Angola revisitada. *Edições Universitárias Lusófonas. ResPublica: Revista Lusófona de Ciência Política, Segurança e Relações Internacionais n° 12/2012*. 83.

4.2. Kubai katonai beavatkozás és bevándorlás Angolában

Mielőtt röviden tárgyalnánk a kubai beavatkozást Angolában, fontos összefoglalni a beavatkozást motiváló történelmi háttérrel. Angola függetlenségi harcának kezdetével (1961. február 4.) diplomáciai kampányokat folytattak, nemcsak a független afrikai országokkal, hanem a szocialista országokkal, az ázsiai országokkal és a skandináv országokkal is Angola függetlenségéért, valamint Portugália elítéléséért az Egyesült Nemzetek Szervezetében (ENSZ). Annak ellenére, hogy a nemzetközi helyzet kedvezőtlen volt, a portugál gyarmati rendszer nehezen tárgyalta a békés megoldásról, amely megvalósította volna gyarmati területeinek függetlenségét. Éppen ellenkezőleg, a portugál gyarmati rendszer fokozta az elnyomást. Az 1961 és 1975 közötti időszakot nagy vándorlási áramlás jellemezte a gyarmatosítás elleni háború kezdete miatt, ami bizonytalanságot teremtett mind a portugálok, mind az angolaiak számára.¹⁶² A háború óriási veszélyt jelentett az angolaiak és a külföldiek számára, egyik következménye pedig az volt, hogy sok angolai állampolgár vándorolt el a szomszédos országokba, például a Kongói Demokratikus Köztársaságba, Zambiába, Namíbiába és a Kongói Köztársaságba, illetve más kontinensekre is.

Az 1974. április 25-i szegfűs forradalom, az MFA (Movimento das Forças Armadas: Fegyveres Erők Mozgalma) vezette cselekedet, megdöntötte az Estado Novo (Új állam) diktatórikus rendszerét, amelyet António Salazar 1933-ban hozott létre. A szegfűs forradalom azonnal elismerte a függetlenséghez való jogot, felszólítva a három angolai felszabadítási mozgalmat, hogy a portugál főbiztossal együtt alakítsanak átmeneti kormányt. Így az Alvor-megállapodást 1975. január 15-én írták alá a portugál kormány és a három angolai felszabadító mozgalom között, amelyek meghatározták a hatalommegosztás paramétereit az országban.¹⁶³ Angolában három felszabadító mozgalom harcolt a függetlenségért: FNLA (Frente Nacional de Libertação de Angola: Angola Felszabadításának Nemzeti Frontja), MPLA (Movimento Popular de Libertação: Angola Felszabadításának Népi Mozgalma) és UNITA (União Nacional para Independência Total de Angola: Nemzeti Egység Angola Teljes Függetlenségéért). 1975 után Afrika leghosszabb és legnagyobb emberáldozattal járó polgárháborúja következett. Az FNLA, MPLA és UNITA közül az első hamar feladta a harcot, a másik kettő azonban kis

¹⁶² CUPATA, Jacob Lussento: *Representações sociais dos angolanos sobre os imigrantes cubanos: o caso do Sumbe*. Lisboa, Dissertação apresentada para obtenção de Grau de Mestre em Relações Interculturais, 2014, 57.

¹⁶³ MATIAS DA SILVA, António Carlos: Angola: história, luta de libertação, independência, guerra civil e suas consequências, *Neari em Revista*, V.4 N.5, 2018.1, 10.

megszakításokkal 2002-ig folytatta egymás elleni harcát. A hidegháború alatt az MPLA a Szovjetunió és Kuba anyagi és katonai segítségét élvezte, az UNITA pedig a dél-afrikai és amerikai kormányokat tudhatta maga mögött.¹⁶⁴ 1975. november 11-től, Angola függetlenségének napjától kezdve néhány ország bekapcsolódott a hosszú polgárháborúba, logisztikailag és anyagilag támogatva a felszabadítási mozgalmakat.¹⁶⁵

A kubai katonai beavatkozást többféle módon is értelmezték. Egyesek szerint ez egy olyan küldetés volt, amely a Szovjetunió vezetésével megerősítette Kuba „műholdasodását”. Mások szerint ez a beavatkozás a nemzetközi szolidaritás kifejeződése volt, mivel az Angola elleni imperialista agresszió intenzíven növekedett. A jól képzett és jól ellátott zairei csapatok 1975. március 25-én léptek Angolába, hogy támogassák Holden Robertót, az FNLA elnökét. A keleti részen Jonas Savimbi, az UNITA elnöke támogatást kapott Zambiától.¹⁶⁶ Kiemelkedő jelentőségű körülmény, hogy a dél-afrikai katonai csapatok Namíbia megszállt területén keresztül 1975. augusztus 5-én átlépték Angola déli határát, méghozzá azzal az indokkal, hogy megvédjék a Ruacaná-Calueque-i vízerőmű területét. Ezek a katonai csapatok hatalmas katonai erőforrásaikkal készen álltak egy erős kör létrehozására Luandában, 1975. november 11-e előtt.¹⁶⁷ Az MPLA kérésére a kubai kommunista párt vezetése 1975. november 5-én úgy döntött, hogy katonai missziót küld Angolába; ez volt az úgynevezett „Carlota”-művelet. Ez a művelet egy 650 katonából álló, megerősített zászlóalj küldésével kezdődött. 13 napig folyamatosan szállították repülővel a katonákat a havannai José Martí repülőtér katonai bázisáról a luandai repülőtérre, amelyet még a portugál csapatok foglaltak el. A küldetés lényege az volt, hogy megállítsák a dél-afrikai és zairei csapatok támadását, hogy az angolai főváros ne kerüljön az ellenséges erők kezére és fenntartsák az ellenállást, amíg az erősítés meg nem érkezik. Sokan már biztosak voltak abban, hogy a kubai segítség túl későn érkezett, és már csak abban bíztak, hogy megmentik Cabindát.¹⁶⁸ 1976-ban 36 000 kubai katona tartózkodott Angolában. A kubai csapatok teljes kivonulására 1991-ben került sor. A kubai katonai részvétel az angolai háborúban beláthatatlan emberi és politikai következményekkel járt.¹⁶⁹

¹⁶⁴ MATIAS DA SILVA i.m. 11.

¹⁶⁵ GEORGE, Edward: *The Cuban intervention in Angola, 1965-1991: from Che Guevara to Cuito Cuanavale*. London - New York, Frank Cass, 2005, 49.

¹⁶⁶ VIEIRA DA SILVA, Sérgio: A Intervenção Cubana em Angola Revisitada, *ResPublica*, nº 12, 2012, 71.

¹⁶⁷ GEORGE i.m. 63.

¹⁶⁸ VIEIRA DA SILVA i.m. 73.

¹⁶⁹ <http://www.angonoticias.com/Artigos/item/7329/angola-castro-revela-que-retirada-aconteceu-sob-pressao-sovietica> (2020.08.03.)

Az angolai kormány kérésére Kuba folyamatosan megerősítette katonai erőit, és 15 000 kubai katona részt vett a Cuito Cuanavale-i csatában.¹⁷⁰ Több mint 377 000 katona és 56 000 kubai tiszt egymást váltva teljesített szolgálatot Angolában. 2289 civil és kubai katona halt meg, köztük 863 harc közben, 597 betegségben és 829 balesetben. A Cuito Cuanavale-i csata döntő győzelmének utolsó szakaszában 50 000 kubai tartózkodott Angola területén. A kubai kivonulást követően mindkét ország fenntartotta a politikai, diplomáciai és gazdasági kapcsolatokat. A kubai katonák és civilek jelen voltak Etiópiában és más afrikai országokban is.¹⁷¹ Az angolai katonák új kiképzésekben vettek részt, hogy alkalmazkodjanak a Szovjetunió által biztosított korszerűbb fegyverekhez, miközben az angolai és kubai katonák felkészültek az ellenséges támadások elleni védelemre. A kubai beavatkozás az angolai háborúban körülbelül 16 évig tartott. A kormány fegyveres erői és a kubai katonák 1988. júliusában, a Cuito Cuanavale-i csata során kényszerítették a dél-afrikai katonai csapatokat arra, hogy vonuljanak ki Angolából.¹⁷² Az érintett országok hosszú tárgyalásokat folytattak az angolai helyzetről, hiszen a külpolitika és a diplomácia fontos eszközök a nemzetközi helyzet sajátosságainak megértésében¹⁷³, így 1988. december 22-én az ENSZ égisze alatt egyezett meg Angola, az Egyesült Államok, a Szovjetunió, Kuba és Dél-Afrika New Yorkban. E napon az Angolai Népköztársaság, a Kubai Köztársaság és a Dél-afrikai Köztársaság között háromoldalú megállapodás kötött. A New York-i megállapodás az ENSZ Biztonsági Tanácsának 435/1978. (IX.29) határozata alapján, amely értelmében Angolából kivonultak a dél-afrikai és a kubai csapatok, Namíbia 1990-ben nyerte el függetlenségét Dél-Afrikától, továbbá ez a megállapodás nem utolsósorban Dél-Afrika demokratizálását és az apartheid rendszer megszüntetését is eredményezte.¹⁷⁴ Ezek voltak a hidegháború utolsó epizódjai Afrikában. Az angolai konfliktus volt a legbonyolultabb és legtraumatikusabb azon portugál tengerentúli gyarmatokat érintő konfliktusok közül, amelyek 1974-ben és 1975-ben vívták ki függetlenségüket. Az ország számos természeti erőforrással rendelkezik, mint például kőolaj, gyémántok, arany, vas, stb., így nem meglepő, hogy Angola függetlenségét hevesen

¹⁷⁰ SANNEY, Issac: African Stalingrad: The Cuban Revolution, Internationalism and the end of Apartheid. *Latin American Perspectives*, Vol. 33, No. 5. Setembro 2006, 81-85.

¹⁷¹ <https://istoe.com.br/operacao-carlota-a-maior-campanha-militar-de-fidel-castro/> (2020.08.03.)

¹⁷² RICARDO LUIS, Roger: *Prepárensse a vivir: Crónicas de Cuito Cuanavale*. Havana, Editora Política, 1989, 117-119.

¹⁷³ GOMES CRAVINHO, João: *Visões do Mundo. As Relações Internacionais e o Mundo Contemporâneo*. Lisboa, Imprensa de Ciências Sociais, 2002, 15-16.

¹⁷⁴

https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/AO_881222_TripartiteAgreement%28esp%29.pdf (2020.08.03.)

vitatták számos nemzeti politikai mozgalmak és nagyhatalmak, amelyek a hidegháború kontextusában akarták kihasználni a Portugália által hagyott hatalmi vákuumot.

A függetlenség kihirdetése (1975. november 11-e) után megkezdődött az angolai konfliktus nemzetköziesítése, elsősorban Dél-Afrika, Zaire (ma Kongói Demokratikus Köztársaság), Kína, az Amerikai Egyesült Államok, a Szovjetunió és Kuba részvételével. Angola a katonai összecsapások helyszínévé vált, ahol a nagyhatalmak vezette hidegháború megmutatta katonai hatalmának erejét angolai földön. A polgárháború alatt (1975-2002) egy hosszú békefolyamat is megindult. Az ENSZ négy békefenntartó művelettel avatkozott be Angola polgárháborújába. Az első művelet az ENSZ Ellenőrzési Missziója (UNAVEM I) volt (1989. január – 1991. május), méghozzá azzal a céllal, hogy az Angola, Kuba és Dél-Afrika által aláírt New York-i megállapodás végrehajtását ellenőrizze. E megállapodás kötelezte a kubai katonai csapatok kivonulását Angolából, valamint a dél-afrikai katonai csapatok kivonulását Namíbiából. A második művelet az UNAVEM II volt (1991. május – 1992. október), ez volt az első misszió, amely egypólusú nemzetközi rendszerben működött, az Amerikai Egyesült Államok vezetésével, azzal a céllal, hogy megerősítsék az angolai kormány és az UNITA által aláírt 1991. évi Bicesse-megállapodást. A misszió sikertelen volt, mivel az 1992-es választások után folytatódott a polgárháború. A harmadik művelet az UNAVEM III volt (1995. február – 1997. június), amelynek feladata az 1994. évi Lusaka-jegyzőkönyv betartásának ellenőrzése volt. A polgárháború intenzitása fokozódott, ezzel pedig csökkent a béketeremtés reménye. Az ENSZ missziója ismét kudarcot vallott. A negyedik művelet az ENSZ Angolai Megfigyelő Missziója (MONUA) volt (1997. június – 1999. február), amely a háború sújtotta országban kezdte munkáját, és nem tudta elérni sem az ország egységesítését, sem a megbékélést.¹⁷⁵

Angolában magyar katonák és rendőrök is részt vettek az Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ) által szervezett békefenntartó missziókban 1991 és 1999 között, amelyek fő feladata a békefolyamat ellenőrzése volt. Magyar katonák először az UNAVEM II misszióban vettek részt, majd tevékenységük elismeréseként az UNAVEM III és a MONUA¹⁹ műveletben is. Az ENSZ felkérésére az UNAVEM missziókban váltásonként

¹⁷⁵ MOITA, Madalena: Portugal nas operações de apoio à paz em Angola, https://www.janusonline.pt/arquivo/2005/2005_4_3_6.html#dados (2020.08.17.)

10 katonára és egy 15 fős rendőri kontingensre, míg a MONUA műveletében 3 fős katonai és egy 8 fős rendőri kontingens képviselte Magyarországot.¹⁷⁶

Az országban 2002 óta, a béke elérésével erősödik a bevándorlás, amely megváltoztatja az angolai életmódot, ezáltal új társadalmi-kulturális összefüggéseket teremtve. A bevándorlás okai többek között gazdasági, politikai és társadalmi okok, ezek mellett az országnak a fejlődéshez és a háború utáni újjáépítéshez szüksége van külföldi szakemberekre. Így a kubaiak Angolába érkezését az Angolai Köztársaság kormánya és a Kubai Köztársaság kormánya közötti számos együttműködési megállapodás támogatja. A katonai területen korábban nyújtott segítség mellett Kuba (még ma is) fontos szerepet játszik az egészségügy és az oktatás területén.¹⁷⁷ Az oktatás mint a fejlődés elősegítője jelentős mértékben hozzájárul az angolai társadalom fejlődésének ismeretéhez, nevezetesen a portugál gyarmatosítás során bekövetkezett társadalmi-politikai és gazdasági átalakulásokhoz, a gyarmati rezsim elleni küzdelemhez, a függetlenséghez, a polgárháborúhoz, az államépítéshez, a demokratizálódáshoz, amelyek jelenleg megfigyelhetők Angolában.¹⁷⁸

Egy ország fejlődését befolyásoló tényezők lehetnek: a földrajzi helyzetből adódó előnyök; a humán tőke, a képzettség, az innovációs képesség, a vállalkozási aktivitás növekedése, ami hatással van a foglalkoztatásra. Ezek a tényezők a szakirodalom és a közvélemény szerint a felzárkózást segítik, például az állami támogatások volumene, az átláthatóság, a korrupciómentesség, ipari parkok jelenléte, a külföldi tőke aránya az ország gazdaságában, ami a termelési-technológiai váltást segíti elő és munkahelyeket teremt, az áruk és szolgáltatások mennyiségi és minőségi növekedése, amely strukturális fejlődést eredményez.¹⁷⁹ A Kuba által nyújtott segítség az oktatás és az egészségügy területén kétségtelenül nélkülözhetetlen a fejlődéshez, és annak oka az volt, hogy Angola függetlensége után szükség volt a hiányosságok kiküszöbölésére, amelyek fennálltak, és még napjainkban is fennállnak. Az angolaiak többségének pozitív véleménye van a kubai bevándorlókról. A kubai jelenlét is befolyásolja a multikulturális megértést. A fegyveres konfliktus után az angolai kormány az összes többi ágazat fejlesztésére fókuszál. Azonban

¹⁷⁶ BESENYŐ János: Magyar katonák tevékenysége az angolai ENSZ-békeműveletekben. *Hadtudomány* 2014/3–4, 66.

¹⁷⁷ CUPATA i.m. 3.

¹⁷⁸ ZAU, Filipe: *Educação em Angola: Novos trilhos para o desenvolvimento*. Luanda, Movilivros Edições, 2009, 486.

¹⁷⁹ CAEIRO, Domingos: *Globalização Económica*. In: CARMO, Hermano: *Problemas Sociais Contemporâneos*. Lisboa, Universidade Aberta, 2001, 219.

ha az ország politikája nem az általános társadalmi jólét elérésére irányul, akkor a gazdaság valós és strukturális növekedése megtörténhet anélkül, hogy az társadalmi haladással járna.

4.3. Angola gazdasága

Angola rendkívül gazdag természeti kincsekben. Ásványkincsei közül a legfontosabb a kőolaj, a gyémánt, a vasérc, a foszfát, a réz, az arany, a bauxit, amelyek világgazdasági szempontból is hatalmas jelentőséggel bírnak.¹⁸⁰

Angola legfontosabb kereskedelmi partnerei 2017-ben:

Export: Kína 61,2%, India 13% Import: Portugália 17,8%, Kína 13,5%, USA 7,4%, Dél-Afrika 6,2%, Brazília 6,1%¹⁸¹ Angolának minden feltétel megadatott ahhoz, hogy lakosai jó életszínvonalon élhessenek. Az életszínvonal ennek ellenére nem magas: Angola a GDP-jét tekintve a 65. az országok között. Angola GDP-je 91527 millió USD 2019-ben.¹⁸²

Annak ellenére, hogy minden lehetőségük megvan arra, hogy jobb életfeltételeket teremtsenek maguknak, az ország nem gazdag. Az utóbbi években dinamikus fejlődés következett be a gazdaságban, de még így sem tudott magasabbra emelkedni, mint a közepes jövedelmű országok alsó harmada. Ennek legfőbb oka az, hogy a lakosság nagy része mind a mai napig mezőgazdaságból él, és főként önellátásra, nem pedig piacra termel. Nagyon sokan közülük a szegénységi küszöb alatt tengetik életüket.¹⁸³

A szembeszökő szegénység okai rendkívül összetettek. Egyrészt a hosszú gyarmati uralom, majd az azt követő huszonhét éves polgárháború, a korrupció, valamint a szakképzett munkaerő Angolából történő távozása sem kedvezett a gazdasági fejlődésnek.¹⁸⁴

A minden ipari ágazatot érintő rossz teljesítmény alól kizárólag az offshore olajkitermelés volt a kivétel. 1955 után kőolajat fedeztek fel az ország több pontján: a Cuanza folyó medencéjében, a Kongó-folyó medencéjében, majd pedig Cabindában a part menti vizekben. Az angolai kőolaj kiváló minőségű.¹⁸⁵ Alacsony kéntartalma miatt kifejezetten alkalmas arra, hogy prémium minőségű üzemanyagot állítsanak elő belőle. További előnye volt az országnak, hogy a környező államokkal szemben sokkal stabilabb gazdasági és

¹⁸⁰ COLLELO, Thomas (ed.): Angola: A Country Study. Washington D.C., Area handbook series 550. No. 59. 1991, 36.

¹⁸¹ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ao.html> (2020.09.08.)

¹⁸² International Monetary Fund, <http://statisticstimes.com/economy/countries-by-gdp.php> (2020.12.26.)

¹⁸³ HEGEDŰS i.m. 33.

¹⁸⁴ COLLELO i.m. 45.

¹⁸⁵ FORBATH, Péter: *The River Congo. The discovery, exploration and exploitation of the world's most dramatic river.* New York, Harper & Row, 1977, 65.

biztonsági környezetet tudott biztosítani a befektetőknek. Az olaj mellett napjainkban a földgáz is fontos szerephez jut Angola gazdaságában.

4.4. A magyar-angolai kapcsolat kiépülése

Magyarországnak a Kádár-korszakban a külpolitikai viszonyait tekintve elsősorban a szovjet irányvonalhoz kellett alkalmazkodnia. Ennek eredményeként mint a szovjet blokk tagja, természetesen Magyarország is jelen volt az Angolával folytatott külpolitikai és külgazdasági kapcsolatokban. Egy szocialista belső iratanyagban foglaltak szerint Magyarország Angolai Népi Köztársasághoz fűződő viszonyát a baráti szocialista országok között irányadó stratégia határozza meg.¹⁸⁶

A szovjet országokkal történő kapcsolatfelvételt Angola felé nem kellett különösebben erőltetni. Az MPLA párt vezetője, Agostinho Neto, aki az ország első elnöke lett, 1978-ban, az addig csak mozgalomként létező szervezetet párttá alakító kongresszuson azt mondta, hogy a szocialista országok Angola természetes szövetségesei, akik segítenek küzdeni az imperializmus ellen.¹⁸⁷

Ami a diplomáciai kapcsolatokat illeti, Magyarország a lagosi nagykövetségén, majd a Magyar Szocialista Munkáspárt Politikai Bizottságán keresztül 1976 áprilisában telepítette első nagykövetségét Angolába. Újvári Tibor diplomata ideiglenes ügyvivőként fáradozott azon, hogy beindítsa a luandai magyar nagykövetséget.¹⁸⁸ A Politikai Bizottság határozata szerint azért volt célserű a diplomáciai kapcsolatok kialakítása az országgal, mert Angola gazdag ásványkincsekben, és így Magyarország termékeinek potenciális felvevőpiaca lehet, emellett pedig stratégiaileg is fontos ország, tekintettel arra, hogy az Afrikát megkerülő tengeri útvonalak is a felségvizein haladnak keresztül, továbbá vasútvonala is jelentős.

A diplomáciai kapcsolatok kiépítését követően Magyarország rengeteg egyezményt, együttműködési megállapodást kötött Angolával. Ilyen volt többek között a kereskedelmi, kulturális, egészségügyi egyezmény, a televíziós együttműködési, valamint a bankközi, illetve pártközi megállapodás.¹⁸⁹

¹⁸⁶ APÁTI Sándor: *Angola múlt, jelen, jövő*. Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1981, 81.

¹⁸⁷ HEGEDŰS i.m. 30.

¹⁸⁸ APÁTI i.m. 82.

¹⁸⁹ HEGEDŰS i.m. 32.

Magyarország és Angola kétoldalú kapcsolataiban fontos szerepe volt a szakértők kiküldésének.¹⁹⁰ Angolának ez az együttműködés éppen kapóra jött, tekintettel arra, hogy a gyarmati éra utáni időkben az oktatás szellemiségének átalakítása következtében az ország szinte minden területen szakemberhiánnyal küzdött. Leginkább középfokú végzettséggel rendelkezőkre volt szükség az országban, ezen belül is az oktatók képzésére kellett különösen nagy hangsúlyt fektetni.

Tekintettel arra, hogy Magyarország anyagi okok miatt arra nem tudott vállalkozni, hogy képzett szakembereket küldjön Angolába, úgy próbált meg segíteni, hogy ösztöndíjasokat fogadott színvonalas magyar iskolákban. Magyarország és Angola kétoldalú kapcsolatainak gerincét tehát szakértők kiküldése és ösztöndíjasok fogadása adta. A szocializmus idején Magyarország mintegy 57 fejlődő országgal kötött Műszaki-Tudományos Együttműködési (MTE) megállapodást. Angolával 1977. szeptember 2-án Luandában írta alá Magyarország az egyezményt. Az együttműködés szervezése, koordinálása a TESCO (Nemzetközi Műszaki-Tudományos Együttműködési Iroda) állami vállalat feladata volt, amely 1977 júliusában saját képviselőt is nyitott Luandában. 1980-ig az angolai igényre tervezett 134 főből azonban csak 33 magyar szakember érkezett ki. A kiküldöttek száma az évek során folyamatosan csökkent. A TESCO révén a Gödöllői Agrártudományi Egyetem is indított háromhónapos állattenyésztési továbbképző tanfolyamokat angolai szakemberek részére, 1986-ban pedig fogadtak három futballedzőt is egy-egy hónapos továbbképzésre.¹⁹¹

4.4.1. Angola mint Magyarország felvevőpiaca

Magyarország azon kívül, hogy szaktudást exportált Angolába, igyekezett az ipari és a mezőgazdasági termékeknek is megfelelő felvevőpiacot találni az országban. Ennek megfelelően 1977-ben kereskedelmi megállapodást is kötött a két ország. Ennek keretén belül úgynevezett legnagyobb kedvezményes elbánásban részesítették egymást, valamint létrehozta egy gazdasági vegyesbizottságot is, és szabad devizában történő elszámolást ígértek.¹⁹² Magyarországnak kötelező volt a KGST angolai tevékenységében részt venni, éppen ezért azt úgy szerette volna kivitelezni, hogy hazánk az együttműködésből a lehető legnagyobb előnyökre tehessen szert.¹⁹³

¹⁹⁰ Eötvös József Tudományegyetem: Több egyetemista érkezik Angolából <https://www.elte.hu/content/tobb-egyetemista-erkezik-angolabol.t.15948> (2019.05.27.)

¹⁹¹ HEGEDŰS i.m. 30.

¹⁹² 278/2017. (IX. 22.) Korm. rendelet

¹⁹³ 278/2017. (IX. 22.) Korm. rendelet

A rendszerváltásig az elvileg kétoldalú kapcsolatok sajnos eléggé egyoldalúan alakultak: szinte kizárólag hazánk szállított exportcikkeket Angolába. Magyarország Angolától több termékére is kért ajánlatot, többek között kávéra, ipari gyémántra és szizálra is, azonban az ország csak a kávé szállítását tudta vállalni. Ez 1980-ig érkezett Magyarországra importként. Magyarország fő exportcikkei az autóbuzsmotor, alkatrészek, a karosszéria-elemek, különböző műszerek, gyógyszerek, szárasztészta, tojás és naposcsibe voltak. Az export éves értéke megközelítőleg ötmillió dollár volt. Angola nem volt igazán jó gazdasági helyzetben, ezért történhetett meg, hogy Magyarországtól is leginkább csak hitelbe vásárolt. A Magyar Nemzeti Bank egy idő után, attól tartva, hogy az ország nem fogja törleszteni a hiteleket, igyekezett felső határt szabni az exportnak. 1985-ben a kivitelt 30-40 millió dollárban limitálták.¹⁹⁴

4.4.2. A jövő együttműködési lehetőségei

Az angolai külképviselet bezárása után a minimálisra csökkent az országban a magyar jelenlét. Már csak az ENSZ békefolyamatokat ellenőrző missziójában képviseltettük magunkat tízfős katonai, és nyolcfős rendőri küldöttséggel.

1997-ben Manuel Quarta Punza¹⁹⁵, a Prágából Budapestre akkreditált angolai nagykövet levelet írt Göncz Árpád köztársasági elnöknek, amelyben kifejezte abbéli reményét, hogy a két ország gazdasági kapcsolatai a korábbi szintre emelkedhetnek. 2001-ben Georges Rebelo Chicoty Angola külügyminiszter-helyettese érkezett Magyarországra, hogy megtegye az első lépést a kapcsolatok újrafelvétele érdekében. Elmondta, hogy a magyar vállalatok számára szívesen biztosítanak lehetőséget arra, hogy részt vegyenek az angolai infrastruktúra újjáépítésében, valamint az évente megrendezésre kerülő nemzetközi vásáron.¹⁹⁶

Magyarország 2004-ben csatlakozott az Európai Unióhoz, és ezzel annak közös kül- és biztonság-, valamint fejlesztéspolitikájához is, ami megfelelő alap lehetne ahhoz, hogy a rendszerváltás előtti szintre emeljük az Angolával folytatott együttműködést. Ennek lehetőségét tovább erősíti, hogy Angola 2004-ben megnyitotta magyarországi nagykövetségét. A nagykövet úgy nyilatkozott, hogy Angola jelenleg az újjáépítés fázisában van, amelyhez a lerombolt infrastruktúrát, a kis falvakat és az iskolákat is újjá

¹⁹⁴ APÁTI i.m. 84.

¹⁹⁵ Magyarország Külgazdasági és Külügyminisztériuma: Rendkívüli és meghatalmazott nagykövetek <http://www.kulugyminiszterium.hu/dtweb/Nagykovetek.aspx> (2019.05.27.)

¹⁹⁶ BUZNA Viktor: *Új korszak jöhet hazánk és Afrika kapcsolataiban*, 2019. <https://magyarnemzet.hu/kulfold/uj-korszak-johet-hazank-es-afrika-kapcsolataiban-5826128/> (2019.05.27.)

kell szervezni. Ehhez keresnek partnereket, leginkább mérnökök, orvosok, és geológusok személyében, és ehhez kérik a nemzetközi közösség, köztük Magyarország segítségét is.¹⁹⁷ 2018 februárjában Magyarország külgazdasági és külügyminisztere, Sziijártó Péter újranyitotta Magyarország nagykövetségét Angolában, emellett pedig több figyelmet kíván fordítani az országgal történő együttműködésre. Angola célja, hogy 2020-ra a lakosság legalább ötven százaléka hozzá tudjon jutni az elektromos áramhoz. Az ivóvíz-szolgáltatással kapcsolatosan hasonló a helyzet. Jelenleg az ott élők csupán 49 %-a tud megfelelő minőségű ivóvízhez jutni. Az ország célja, hogy ezeken a mutatókon is jelentősen javítson.¹⁹⁸

Angola ugyanis hatalmas mértékű migrációs nyomásnak van kitéve a környező országokból. Angola olyan ország, amelyik sok mindent megtesz annak érdekében, hogy megőrizze gazdasági és biztonsági stabilitását. A két ország aláírta a mezőgazdasági együttműködésről szóló megállapodást is, és a diplomata- illetve szolgálati útlevelek esetében vízummentességet vezettek be.¹⁹⁹

4.5. A migráció kezelésének módszerei Angolában

A migráció kezelésében kiemelten fontos, hogy az afrikai országok együtt tudjanak egymással működni regionális szinten is. Az együttműködés célja leginkább az, hogy az országok között a magasan kvalifikált munkaerő, a tudás és a tapasztalatok áramoljanak.²⁰⁰ (lásd: *A legális és illegális migráció kezelése*). A belső konfliktusok okozta instabilitás miatt a fejlett országok diplomácia útján, a nemzetközi együttműködés megkönnyítése érdekében megpróbálnak segíteni az afrikai országoknak.²⁰¹

Mint ahogyan azt korábban már kifejtettem, az 1960-as években számos afrikai, többek között angolai fiatal érkezett Európába, hogy ösztöndíjprogramok keretében itt tanuljon szakmát, főként olyat, ami a saját hazájában hiányzik a munkaerőpiacról.²⁰²

A nyolcvanas évektől kezdve nagyon sokan kivándoroltak az Amerikai Egyesült Államokba, a Közel-Keletre, és más gazdag, vagy a sajátjuknál gazdagabb országokba. az

¹⁹⁷ Uo. 84.

¹⁹⁸ Napi Turizmus: Újranyílt a magyar nagykövetség Angolában <http://skytravel.hu/ujranyilt-a-magyar-nagykovetseg-angolaban/> (2019.05.27.)

¹⁹⁹ Napi Turizmus: Újranyílt a magyar nagykövetség Angolában <http://skytravel.hu/ujranyilt-a-magyar-nagykovetseg-angolaban/> (2019.05.27.)

²⁰⁰ BERNARDINO, Luís: *A Posição de Angola na Arquitectura da Paz e Segurança Africana: Análise da função estratégica das Forças Armadas Angolanas*. Coimbra, Editora Almedina Edições, 2013, 576.

²⁰¹ FRANCO, Manuel: *Estratégia e Segurança na África Austral*. Lisboa, Fundação Luso-América, 1ª Edição, 2007, 7.

²⁰² MOHAY i.m. 207-213.

afrikai országok döntő többsége, köztük Angola sem tud a nemzetközi piaci versenyben részt vállalni, mert gazdasági fejlettségük messze elmarad attól a szinttől, ami képessé tenné őket erre. Éppen ezért igyekeznek a regionális integráció eszközével helyben tartani a tudást, és ennek érdekében a személyek szabad áramlását mint legális migrációt csupán a saját térségében támogatja. Ebben segítségére van a tény, hogy Afrikában található a világon a legtöbb olyan közösség, amely támogatja a saját régióon belüli migrációt, saját területén belül megvalósíthatónak látja a személyek szabad áramlását.²⁰³

Annak érdekében, hogy a nemkívánatos migráció megállítható legyen, a befogadó országoknak, így Angolának is életbevágó, hogy a sokszor kritikus helyzet kezelése érdekében hatékony stratégiát dolgozzon ki. Angola működőképesen dolgozta ki a saját menekültpolitikai elveit. Ezek mentén eljárva biztosítható, hogy az ország képes legyen megőrizni függetlenségét, valamint szabályozni tudja a beáramló menekültek számát. A jogi keretek megalkotása is elengedhetetlen volt. Angola világos szabályokba iktatta, hogy kik azok, akik beléphetnek a területére, és kik azok, akiknek a jelenléte nem kívánatos.

Fontos az is, hogy Angola minden lehetséges eszközzel megpróbál együttműködni a szomszédos országokkal annak érdekében, hogy a rá nehezedő migrációs nyomást minél nagyobb mértékben képes legyen csökkenteni. A kölcsönös együttműködés során Angola igyekszik hathatós segítséget nyújtani, amennyire a saját, nem túlzottan jól teljesítő gazdasági helyzete megengedi, így sok probléma helyben is orvosolható, és a szegénység vagy háború sújtotta országok lakói kisebb valószínűséggel hagyják el otthonukat, és keresnek új életterületet.²⁰⁴

Angola a migrációs nyomásban érintett más országok segítségére is próbál lenni, méghozzá olyan módon, hogy támogatja azok menekültügyi rendszerét. Ez is egy hatékony módszernek bizonyul, tekintettel arra, hogy így kevesebb bevándorlóval kell szembenézniük, mert nem ők az egyedüli célország. A tranzitországokat folyamatos helyzetelemzés segítségével meg kell határozni, és amennyiben valamelyik felől hirtelen megszűnik a menekültek beáramlása, meg kell keresni azt az alternatív útvonalat, amelyet az illegális bevándorlók helyette használnak, és azzal az országgal is meg kell kísérelni az együttműködést, megállapodás kötését.²⁰⁵

Angola folyamatosan keresi annak lehetőségét, hogy hogyan tudja minél inkább csökkenteni a hozzá beáramló menekültek számát. Amennyiben az elhelyezésük bárhol

²⁰³ Uo. 207-213.

²⁰⁴ LACINA, Bethany – GLEDITSCH, Nils Petter: Monitoring Trends in Global Combat: A New Dataset of Battle Deaths. *European Journal of Population* 21 (2-3), 2005, 145-166.

²⁰⁵ Arquivo Histórico Nacional de Angola, 1997, 14 – 16.

máshol megfelelő módon, természetesen humanitárius szempontokat is figyelembe véve megoldható, akkor azt a megoldást választja.²⁰⁶

Angola hatékonyan védi a határait. Természetesen fontosak az egyéb, például menekültügyi kezelési módozatok is, azonban ezek mit sem érnek, ha a fizikai védelem nem megfelelő. Az ország megfelelő számú haderővel lép fel határain, és azokat a menekülteket, akik nem rendelkeznek az országba történő belépéshez szükséges engedéllyel, dokumentumokkal, azonnal visszafordítják; ha pedig már bejutott az országba, akkor kitoloncolják.

Az országban a határőrizeti és a menekültügyi eljárások egymástól szétválasztva működnek. Ennek jelentősége abban rejlik, hogy azokat a menekülteket, akik illegálisan próbálnak az országba bejutni, azonnal visszafordítják, és akikkel szemben menekültügyi eljárás indul, azokat annak befejezéséig menekültügyi őrizet alatt tartják.

Mindent összevetve elmondható, hogy Angola hatékonyan kezeli a migrációs nyomást, ami minden szempontból az ország elemi érdeke, főként azért, mert a már eleve túlnépesedett állam ingatag gazdasága biztosan nem lenne képes elviselni, ha a jelenleginél nagyobb terhelésnek lenne kitéve.²⁰⁷

Angola Afrikán belül vonzó célpontnak számít, főként a bevándorlók körében. Abban az esetben, ha nem képes hatékonyan fellépni a határait folyamatosan ostromló bevándorlással szemben, az ország mind humanitárius, mind pedig gazdasági értelemben összeomolhat.

Természetes törekvése az államnak, hogy igyekszik hatékonyan kezelni a migrációs folyamatokat, éppen ezért szükségzerű, hogy minden olyan eszközzel küzdjön az illegális migráció ellen, amely még nem sérti az alapvető emberi jogokat.

Sajnálatos módon helyi szinten egy államnak sincs más választása, mint olyan módszereket választani az illegális migráció megállítására, amilyeneket a saját jogrendje még elfogadhatónak ítél.

Egy távolabbi, ám párhuzamos példát keresve, a 2010. évi angolai alkotmány menedékjogról szóló 71. cikkének 1) bekezdése az országukat elhagyni kényszerülők emberi jogainak és alapvető szabadságainak védelméről szól, figyelembe véve Angola nemzetközi kötelezettségeit, valamint a nemzetközi jog általánosan elismert alapelveit. Angolában a jogalkotást nagymértékben a történelmi múlt és az aktuális politikai-gazdasági helyzet befolyásolja, és ezt a külföldieket érintő jogszabályokat áttekintve is

²⁰⁶ CURTO, José C. – GERVAIS, Raymond R.: *The Population History of Luanda during the Late Atlantic Slave Trade 1781-1844*. African Economic History, University of Wisconsin Press, 2001, N° 29, 55.

²⁰⁷ LOPES, Carlos M.: *Reforçar a gestão de dados sobre as migrações em Angola: Avaliação e recomendações*. *Observatório ACP das Migrações*, 2013, 1.

tapasztalhatjuk. Az 1990-ben bekövetkezett politikai rendszerváltás új migrációs szabályozást igényelt, így az angolai Országgyűlés megalkotta a menedékjogról szóló törvényt. A 1990. évi VIII. törvény szerint a menedékjog jogcím az Angola területén való tartózkodásra, továbbá egyidejű védelmet nyújt a visszaküldés, a kiutasítás és a kiadatás ellen. Angolában a bevándorlás kérdése a politikai és társadalmi moralitás egyik kulcskérdése. Így a migráció kérdéskörben a morális értelemben vett egyenlőség nem vitatéma, hanem általánosan elfogadott és alapvető elv. Más szavakkal megfogalmazva: a bevándorlókat diszkrimináció nélkül, egyformán kell kezelni. Ez a megközelítés a bevándorlók emberi jogait horizontális kérdésként kezeli.²⁰⁸

Angola igyekszik segíteni a menekülteket. Erkölcsi szempontból ez egy jó cselekvés. Az erkölcs kifejezés az ember rendeltetésével és céljával kapcsolatban álló magatartási és tevékenységi formákra vonatkozik.²⁰⁹ Arra a kérdésre keressük a választ, hogy egy olyan helyzetben, amikor a menekülő embereket a hegemon nyilvánosság diskurzusaiban segítségre érdemtelennek titulálják, sőt magát a segítségnyújtást delegitimálják, vajon milyen ideológiai (morális) eszközökkel rendelkeznek azok az emberek, akik ezek ellenére sem mulasztják el a segítségnyújtást. Manapság számos kutató foglalkozik a menekültkérdéssel, de a kutatások – néhány kivételtől eltekintve²¹⁰ – nem arra a kérdésre keresik a választ, hogy miért szeretne egyáltalán az ember segíteni bajba jutott embertársain.

Ugyanakkor fontosnak tartom megjegyezni, hogy álláspontom szerint a problémát a gyökerénél kellene megpróbálni kezelni. A kibocsátó államokban nemzetközi összefogással folyamatos humanitárius segílyt kellene nyújtani. A háborús övezetekben elő kellene segíteni a béke megteremtését, ami egy idő múlva a gazdasági növekedésnek is teret adhat. Afrika tűzoltás jellegű menekültügye a tapasztalatok szerint eddig semmi jóra nem vezetett, éppen ezért nemzetközi szinten kell kidolgozni egy olyan közös stratégiát, ami mindenki számára a lehető legjobb feltételeket tudja megteremteni.²¹¹ Fontosnak tartom, hogy a migrációs politika ismertetése után mutassam be Angola alkotmányát, mert a migrációkezelés mint folyamat során az emberi jogokat figyelembe kell venni, ezért a felvázolt politikák jogi alapjainak bemutatására a következő alfejezetben kerül sor.

²⁰⁸ MILAGRES, Simão – SANTOS, Lutina: *Fluxos migratorios em Angola*. Luanda-Sul, Mayamba Editora, 2013, 62.

²⁰⁹ TURAY Alfréd: *Az ember és az erkölcs. Alapvető etika Aquinói Tamás nyomán*, <https://mek.oszk.hu/08700/08783/html/etika.htm> (2019.12.28)

²¹⁰ RIXER ÁDÁM (ed.): *Migrants and Refugees in Hungary. A Legal Perspective*. Budapest, Károli Gáspár University of the Reformed Church in Hungary, 2016, 161.

²¹¹ FRANCIS, David J.: Linking Peace, Security and Developmental Regionalism: Regional Economic and Security Integration in Africa. *Journal of Peacekeeping & Development*, 2006, Vol. 2, No. 3, 7-20.

4.6. Angola alkotmánya

A fejezet nem foglalkozik az angolai alkotmány egyes részeinek részletes bemutatásával. Angola alkotmányosságának fejlődése történelmi-politikai szempontból négy időszakra osztható:

1. A portugál gyarmatosítás alatt (1482-1974)
2. Első Köztársaság, az Angolai Népköztársaság (1975-1991)
3. A második Köztársaság (1992-2011)
4. A demokratikus jogállam (2010. évi alkotmány alapján).²¹²

Angola kapcsán fontosnak tartom Angola alkotmányát jogi szempontból bemutatni, az alkotmányban különösen a következő cikkek fontosak a tárgyalt téma függvényében:

71. cikk (A menedékjogról)

Ez a cikk a hontalan személyek védelméről szól a nemzetközi törvény alapján.

1. Minden külföldi vagy külföldön élő állampolgár számára garantálni kell a menedékjogot a politikai okokból történő üldöztetés esetén, ha tehát a demokrácia, a nemzeti függetlenség, a népek közötti béke, vagy a szabadság és emberi jogok érdekében végzett munkájuk okán súlyos fenyegetésben vagy üldöztetésben részesülnek. A menedéket a hatályos törvényekkel és nemzetközi eszközökkel összhangban kell nyújtani.

2. A törvény meghatározza a politikai menekültek státusát.

25. cikk: (Külföldiek és hontalan személyek)

1. A külföldiek és a hontalan személyek alapvető jogokkal, szabadságokkal és garanciákkal rendelkeznek, továbbá az állam védelmét élvezik.

2. Külföldiek és hontalan személyek számára tilos:

- a. Tisztség betöltése olyan testületekben, amelyek szuverén hatalmat gyakorolnak;
- b. Választási jogok a törvényben meghatározottak szerint;
- c. Politikai pártok alapítása, illetve azokban tisztség betöltése;
- d. A politikában való részvétel, a törvény által előírtak szerint;
- e. Diplomáciai pályafutás lehetősége;
- f. Belépés a fegyveres erőkbe, a nemzeti rendőri erőkbe, a hírszerzésbe és biztonsági szervezetekbe;
- g. Közvetlen államigazgatási feladatok a törvény értelmében;
- h. Minden egyéb jog és kötelezettség, amelyet kizárólag az angolai állampolgárok számára tartanak fenn az alkotmányban és a törvényben megfogalmazottak szerint.

²¹² GOUVEIA, Jorge Bacelar: O Constitucionalismo de Angola e a sua Constituição de 2010. *Revista de Estudos Constitucionais, Hermenêutica e Teoria do Direito*, 2017, 221.

(3) A külföldiekre nem ruházható jogok nemzetközi egyezmények révén és viszonyossági alapon megadhatók azon regionális vagy kulturális közösségek tagjainak, amelyekhez Angola tartozhat, vagy amelyekkel társulhat. Kivétel ez alól a szavazati jog és az olyan testületekben való jelöltség, amelyek szuverén hatalmat gyakorolnak.

70. cikk: (kiadatás és kitoloncolás)

Ez a cikk a kiadatási eljárásról, illetve a hontalan személyek védelméről és a külföldiek kiutasításáról szól.

1. Angolai állampolgárok kitoloncolása vagy kiadatása a nemzeti területről nem megengedett.

2. Külföldi állampolgárok kiadatása nem engedélyezett politikai okból, vagy ha az illető állampolgárt halálbüntetéssel sújtható büntett elkövetésével vádolják, vagy amennyiben a kiadatást kérő államban az érintett személyre kínzás, vagy embertelen és kegyetlen bánásmód vár, vagy pedig testi épsége feltételezhetően visszavonhatatlan károsodást szenvedhet a kiadatást kérő államban.

3. A törvény értelmében az angolai bíróságoknak ismerniük kell az azon állampolgárok ellen emelt vádakot, akiknek a kiadatása nem megengedett e cikk előző pontjai szerint.

4. Azon külföldi állampolgárok vagy hontalan személyek kiutasítása a nemzeti területről, akik tartózkodási engedéllyel rendelkeznek, vagy menedékjogért folyamodtak, csak bírósági határozattal lehetséges, kivéve, ha az engedélyt a törvény értelmében visszavonták.

5. A kiadatás követelményeit és feltételeit a törvény szabályozza.²¹³

Angola alkotmánya az angolai jogi hierarchiában a legfelsőbb szintű jogforrás, amely 2010. február 5.-én lépett hatályba, Az alkotmány értékelése során nem csupán a normaszöveget, hanem az alkotmányhoz fűződő politikai és társadalmi kontextust is vizsgálat tárgyává kell tenni. A szövegéhez kapcsolódó értelmezési gyakorlat egyértelművé tette, hogy az alkotmány nem politikai konszenzus útján, hanem a többségi elvet követve érvényesül: azon az alapon, hogy az alkotmányt életre hívó kormánytöbbség a választásokon alkotmányozói többséget kapott, és ezt a többséget az azt követő választásokon is megtartotta. Az Angolai Köztársaság 2010. évi alkotmánya megerősíti a politikai-alkotmányos rendelkezéseket, amelyek a jogállamiság és a demokratikus állam alapelvein alapul.

²¹³ Constituição da República de Angola (2010. 02.05.)

4.7. Angolai jogszabály a külföldi állampolgárokról

A belföldi és a nemzetközi migráció Afrikában nagy jelentőséggel bír. Többféle áramlású, nagy intenzitású jelenség, de többnyire a kontinensen belül zajlik. Az afrikai migráció mértéke továbbra is nő, valamint összetettebbé is válik mind a népességhez viszonyított arány, mind pedig a vándorlók száma szempontjából. Egyes származási országok befogadó országokká váltak, például: Angola befogadja a kongói menekülteket; Dél-Afrika a külföldi munkavállalókat fogadja. Angola esetében a migrációs áramlások különös szempontokkal rendelkeznek, például: az ország gazdaságának növekedése, a menekültek és menedékkérők jelensége, valamint a diaszpórával fennálló kapcsolatok intenzívebbé válásának köszönhetően.²¹⁴

A 13/19 (V.23.) törvény szabályozza a külföldi állampolgárok Angola területére történő belépésének, kilépésének és tartózkodásának jogát. Az új törvény hatályon kívül helyezte a külföldiek jogi keretéről szóló 2/07 (VIII. 31.) törvényt. A törvény a külföldi állampolgárok számára azonos jogokat és kötelezettségeket garantál, mint az angolai állampolgároknak, kivéve néhány politikai jogot, ami az angolai állampolgárok számára kifejezetten fenntartott jog, például köztisztviselői beosztások betöltését vagy szakszervezet vezetését. A törvény lehetővé teszi a külföldi állampolgárok kitoloncolását azon nemzetközi megállapodások vagy egyezmények sérelme nélkül, amelyeknek az Angolai Köztársaság részese.²¹⁵

Az új törvény újdonsága a vízumok típusában mutatkozik meg. A belépési vízumok a következők:

- Diplomáciai, hivatalos és udvariassági vízum
- Konzuli vízum
- Területi vízum

A diplomáciai vízumokat a Külügyminisztérium adja ki diplomáciai vagy konzuli képviseleteken keresztül. 60 napig érvényesek, egy vagy két belépésre jogosítanak a megadott feltételek szerint, és 30 napos tartózkodást tesznek lehetővé az országban.

A konzuli vízum típusai a következők:

- Tranzit
- Turizmus

²¹⁴ LOPES i.m. 1.

²¹⁵ <http://www.embangola.at/dados.php?ref=visto-privilegiado>, (2020.08.03).

- Rövid távú tartózkodás
- Tanulmány
- Gyógykezelési célú
- Befektető
- Munkavállalás
- Ideiglenes tartózkodás
- Tartózkodási engedély²¹⁶

A törvény megszünteti a rendes vízum típusát, amelyet turistavízum vált fel. A turistavízum 120 napig érvényes, többszöri beutazásra jogosít fel, és lehetővé teszi a 30 napos tartózkodást, ezen felül pedig kétszer meg is hosszabbítható újabb 30 napos időszakokra. A vízum nem teszi lehetővé a letelepedést, illetve bármilyen fizetett tevékenység folytatását. A *tranzit vízumot* az angolai diplomáciai vagy konzuli képviselet adja ki azoknak a külföldi állampolgároknak, akiknek a célországba való érkezéshez meg kell állniuk Angola területén. Ez a vízum 60 napig érvényes, egy vagy két belépésre jogosít, legfeljebb 5 napig tartózkodhat a személy Angola területén, és nem meghosszabbítható. A *rövid távú tartózkodásra jogosító vízum* 72 órán keresztül érvényes, és lehetővé teszi, hogy legfeljebb 10 napig Angola területén tartózkodjon, és egy alkalommal azonos időtartamra meg is hosszabbítható. A *tanulmányi vízumot* a diplomáciai vagy konzuli képviselet adja ki azoknak a külföldi állampolgároknak, akik állami vagy magániskolákban, valamint szakképző központokban akarnak részt venni tanulmányi vagy szakképesítési programokban. A vízum többszöri belépést, valamint 1 éves tartózkodást tesz lehetővé, és ugyanazon időtartamra meghosszabbítható a tanulmányok befejezéséig. A *gyógykezelési célú vízumot* a diplomáciai vagy konzuli képviselet adja ki külföldi állampolgároknak, akik állami vagy magánkórházakban kívánják kezeltetni magukat. A vízum többszöri belépést tesz lehetővé, és tulajdonosa 180 napig tartózkodhat az országban. A *munkavállalási vízumot* a diplomáciai és konzuli képviseletek bocsátják ki, és célja, hogy külföldi állampolgárok szakmai tevékenység céljából beléphessenek Angolába.

A törvény előírja, hogy a munkavállalási vízum meghosszabbításának feltétele a munkáltató által a külföldi munkavállalóval szembeni járulékos kötelezettségek teljesítése. A törvény 5-10 év börtönbüntetést ír elő, ha a külföldi állampolgár nem rendelkezik a megfelelő idegenrendészeti okmánnal, és a vállalatnak 5 évig tilos külföldi

²¹⁶ <https://www.sme.gov.ao/download/lei-13-19-de-23-de-maio-sobre-o-regime-juridico-dos-cidadao-estrangeiros-na-republica-de-angola/> (2020.08.03.)

munkavállalókat felvenni. Az *ideiglenes tartózkodási vízumot* a diplomáciai és konzuli képviselők adják ki, és jogosítják fel ezzel a külföldi állampolgárokat Angola területére való belépésre a következő célokkal: vallási intézményben vagy nem kormányzati szervezetben misszió folytatása; tudományos kutatási munka, mobilitás, valamint egyetemi tapasztalatok cseréje; továbbá vízummal rendelkező családtag kísérése. A vízum többszöri belépést tesz lehetővé, tulajdonosa 365 napig tartózkodhat az országban, és azonos időtartamra meghosszabbítható.²¹⁷ Az ideiglenes tartózkodási vízum védelmi intézkedésként is kiadható humanitárius okokból. Az ideiglenes tartózkodási vízum olyan külföldi állampolgárok számára adható ki, akik munkaügyi konfliktusban vannak a munkáltatóval, amennyiben a munkaviszony nem tartható fenn. Ebben az esetben a vízum hat hónapra adható ki, amely meghosszabbítható a bírósági eljárás befejezéséig. A *tartózkodási engedélyhez való vízumot* a diplomáciai és konzuli képviselők adják ki azon külföldi állampolgárok számára, akik Angola területén kívánnak tartózkodni, és többszöri beutazásra és 90 napos tartózkodásra jogosít. A külföldi állampolgár Angola területére való belépésétől számított 15 napon belül köteles bejelentkezni a lakóhely helyi önkormányzatán.²¹⁸

A területi vízum típusai:

A *befektetői vízumot* az Idegenrendészeti Hatóság adja ki a külföldi állampolgárságú befektetőnek, a befektetési társaság képviselőjének vagy meghatalmazottjának a befektetési javaslat végrehajtása céljából, feltéve, hogy azt a közigazgatási illetékes szerv nyilvántartásba veszi. A vízum többszöri belépést és legfeljebb 2 éves tartózkodást tesz lehetővé, amely azonos időtartamra meghosszabbítható. A befektetői vízum felváltja a privilegizált vízumot, amelyet korábban a 02/07. (VIII.31) törvényben rögzítettek. Az a befektető, aki Angola területén 3 évig folyamatosan tartózkodik, ideiglenes tartózkodási engedélyt szerezhet a magánbefektetésért felelős szervezet nyilatkozata alapján, amely bizonyítja, hogy a projekt érvényben van. Ez a szabvány nem vonatkozik a befektető képviselőjére vagy meghatalmazottjára. A *határvízumot* az Idegenrendészeti Hatóság adja ki a belépési helyeken, és lehetővé teszi a belépést Angola területére olyan külföldi állampolgárok számára, akik előre nem látható és kellően indokolt okok miatt nem kérelmezték a vízumot a konzuli képviselőnél, és például berendezéseket felszerelni, vagy értékesítés utáni technikai segítséget nyújtani érkeznék. A határvízum 15 napig érvényes és

²¹⁷ <https://www.sme.gov.ao/download/lei-13-19-de-23-de-maio-sobre-o-regime-juridico-dos-cidadaos-estrangeiros-na-republica-de-angola/> (2020.08.03.)

²¹⁸ <https://www.sme.gov.ao/download/lei-13-19-de-23-de-maio-sobre-o-regime-juridico-dos-cidadaos-estrangeiros-na-republica-de-angola/> (2020.08.03.)

nem meghosszabbítható.²¹⁹ Mind a korábbi, mind pedig az új törvény előírja, hogy a turisztikai létesítmények és a helyi szálláshelyek tulajdonosai, valamint azok, akik a külföldi állampolgárokat fogadják, 48 órán belül kötelesek bejelenteni a beutazás tényét a legközelebbi Idegenrendészeti Hatóságnak vagy rendőri egységnek, miután az érintett külföldi állampolgár elfoglalta szállását.²²⁰ A gazdasági növekedés mint a külföldi befektetők számára legvonzóbb tényező feltétlenül szükséges a migrációs áramlások kezeléséhez. Angolában, ahogyan más országokban is, a migráció hozzájárul a fejlődéshez. Napjainkban a fejlődés fogalma összekapcsolódik a demokratikus és jogi állam meglétével és a polgárok széles körű részvételével is ebben a fejlődésben.²²¹ A vízumtípusok kapcsán az új törvény értelmében meg kell jegyezni, hogy a korábbi jogszabályhoz képest a kiváltságos vízum helyébe a befektetői vízum lép, és megszűnik a rendes vízum, amelyet a turisztikai vízum vált fel. A vízumot családi okokból, üzleti célú látogatásra, tudományos és technológiai tevékenységekben való részvételre, továbbá rekreációs, sport- vagy kulturális célú látogatásokra adják ki. A jelenlegi járványügyi helyzetre való tekintettel Angola diplomáciai és konzuli képviselői a vízum kiadását felfüggeszteni kényszerültek.

4.7.1. Vízummentességnek és a vízumkiadás egyszerűsítésének feltételei

2018. március 30. óta léteznek technikai és emberi feltételek a turistavízum kiadására, amely lehetővé teszi a vízummentességi és vízumkiadás egyszerűsítési eljárásait. A vízumkiadás egyszerűsítése 67 országot érint. Az SME e célból létrehozott egy internetes felületet, amelyen keresztül a külföldi állampolgárok hozzáférnek és 72 órán belül előzetes vízumot kapnak, amely garantálja Angola területén a 30 napos tartózkodást és évente 90 nap tartózkodást. Megjegyzendő, hogy a legutóbbi vízummentességi eljárás 5 országot érint (Botswana, Mauritius, Seychelle-szigetek, Zimbabwe és Szingapúr). Ezen említett országok mellett kilenc afrikai ország tartozik még ide (Lesotho, Madagaszkár, Malawi, Zöld-foki Köztársaság, São Tomé és Príncipe, Marokkó, Szváziföld, Algéria és Zambia) valamint nyolc amerikai ország (Argentína, Uruguay, Brazília, Kanada, Chile, Kuba, Amerikai Egyesült Államok és Venezuela) illetve 7 ázsiai ország (Dél-Korea, Egyesült Arab Emírségek, Kína, India, Indonézia, Izrael és Japán). A turisztikai vízumok megadására vonatkozó közigazgatási eljárások egyszerűsítése kiterjed az Európai Unió 27

²¹⁹ <https://www.sme.gov.ao/download/lei-13-19-de-23-de-maio-sobre-o-regime-juridico-dos-cidadaos-estrangeiros-na-republica-de-angola/> (2020.08.03.)

²²⁰ https://sme.gov.ao/wp-content/uploads/2019/03/Decreto-Presidencial-108_11_Aprova-o-Regulamento-sobre-o-Regime-Jur%C3%ADdico-de-Estrangeiros..pdf (2020.08.03.)

²²¹ SEN, Amartya: *Desenvolvimento com liberdade*. São Paulo, Companhia das Letras, 2000, 11.

tagállamára és az európai kontinens további 8 államára (Norvég Királyság, Nagy-Britannia és Észak-Írország, Izlandi Köztársaság, Monacói Hercegség, Orosz Föderáció, Svájci Konföderáció és Vatikán Állam). Ausztrália, Új-Zéland és Kelet-Timor a 3 óceániai állam, amelyekre szintén vonatkozik a turisztikai vízum megadására vonatkozó közigazgatási eljárások egyszerűsítésének mechanizmusa.²²² Az üzleti környezet javítása magában foglalja a nemzeti migrációs politika kidolgozását, ideértve az új vízumkiadási rendszert is, amely elősegíti a külföldi befektetéseket, a képzett külföldi munkaerő bejutását, a termelékenység növelését és a nemzeti versenyképességet. Azon országok állampolgárai, akikre a turisztikai vízum egyszerűsítése vonatkozik, ezt az engedélyt az Angolai Köztársaság nagykövetségeinél vagy konzulátusainál kérhetik. A turisztikai vízum mentessége és megkönnyítése nem jelenti a határállomásokon alkalmazandó követelmények elmulasztását. Kötelező például az érvényes útlevelel bemutatása, a létfenntartás igazolása és a szállás bejelentésének kötelezettsége.

4.8. Új koronavírus-járvány (Covid-19) Angolában és rendeletek

Angolában is terjed az új koronavírus. Nincs olyan ember az országban, de talán egész Afrikában sem, akit valamilyen formában ne érintenének közvetlenül a járvány elleni védekezés velejárói. Ebben az alfejezetben bemutatjuk a vészhelyzetről szóló angolai elnökrendeletet, valamint kevésbé részletesen a többi kormányrendeletéről is szót ejtünk. Miután az Egészségügyi Világszervezet (WHO) 2020. március 11-én világjárvánnyá nyilvánította a Covid-19-et²²³, az angolai kormány rendkívüli, szükséges és sürgős intézkedéseket fogadott el a járvány terjedésének megakadályozására, az emberi élet megóvására, valamint a köz- és magánszolgáltatások működésének biztosítására. Angolában 2020. március 21-én regisztrálták az első két új koronavírus-esetet.²²⁴ Ahogy a világ legtöbb országában történt, Angolában is az emberek mindennapi életet korlátozó intézkedéseket vezettek be, amelyeket csak fokozatosan, a járványhelyzet javulásával oldottak fel. A gazdaság jelentősen visszaesett, és a migrációs tendencia is lelassult. A járvány megjelenése után, 2020. március 25-én országos veszélyhelyzetet hirdettek ki, amellyel különleges jogrend lépett életbe Angolában. A vészhelyzetet a Nemzetgyűlés

²²² http://www.angop.ao/angola/pt_pt/noticias/politica/2018/2/13/SME-cria-condicoes-para-isencaosimplificacao-vistos,4c122667-6cbf-47cf-bb45-8c2d3fed80fc.html (2020.08.28)

²²³ <https://www.who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-covid-19---11-march-2020> (2020.07.25.)

²²⁴ http://www.angop.ao/angola/pt_pt/noticias/saude/2020/2/12/Angola-regista-dois-casos-positivos-coronavirus,e2d738cc-b8be-446e-bc17-36bc4b513d0c.html (2020.07.25.)

meghallgatását követően a 81/20 (III.25) elnöki rendelet hirdette ki. A 97/20 (IV.9) elnöki rendelet két egymást követő 15 napos időszakra meghosszabbította a veszélyhelyzetet, amely 2020. április 11-25. között volt érvényben. Ezt követően a 120/20 (IV.24) elnöki rendelet 15 napra meghosszabbította a veszélyhelyzetet, amely 2020. április 26 – 2020. május 10. között volt érvényben.²²⁵ Az új koronavírus-járvány terjedése okozta válsághelyzetben az angolai kormány szükséges intézkedéseket tesz a ráruházott hatáskörök és erőforrásai keretei között: összehangolja az intézményi intézkedéseket, részt vesz a védőeszközök beszerzésében, finanszírozza az orvosi kezelések kutatását, elősegíti az élelmiszerek és az orvosi felszerelések szállításának folyamatosságát, intézkedéseket kezdeményez a gazdasági hatások enyhítésére. Az angolai kormány 43 milliárd kwanzát (64,3 millió eurót) költött az új koronavírus elleni védekezésre.²²⁶

81/20 (III.25) elnöki rendelet a veszélyhelyzet kihirdetéséről

1. Cikk: A veszélyhelyzet kihirdetése

1. A veszélyhelyzet kihirdetése azon a tényen alapul, hogy az Angolai Köztársaság közegészségügyi kockázat előtt áll.
2. A veszélyhelyzet kihirdetése érvényes az egész ország területén.
3. A veszélyhelyzet 15 napig tart, március 27. és 2020. április 11. között, és meghosszabbítható.

2. Cikk: A jogok ideiglenes felfüggesztése

A veszélyhelyzet kihirdetését követően a következő jogok gyakorlása a jelen rendeletben előírt időszakban ideiglenesen felfüggesztésre kerül:

1. Tartózkodási, mozgási és vándorlási jog az ország bármely részére: Az illetékes hatóságok meghatározhatják azokat a korlátozásokat, amelyeket szükségesnek tartanak a közösségi fertőzés kockázatának csökkentése érdekében, és intézkedéseket hozhatnak, amelyek magukban foglalhatják a kötelező házi karantént, vagy a hatóságok által megjelölt egészségügyi intézményben töltendő karantént. Szükség esetén egészségügyi kerítések létesítését, az utazás tilalmát és a közutakon való tartózkodás tilalmát szabhatják. Indokolt, megfontolható okok miatt, mint például a szakmai tevékenységek gyakorlása, orvosi és gyógyszeres segítségnyújtás, személyeknek nyújtott segítség, az áruk szállítása és az alapvető szolgáltatások nyújtása, valamint konjunkturális okokból a kormány feladata meghatározni, hogy melyik helyzetben és milyen helyzetben szabad a mozgás.

²²⁵ <http://jornaldeangola.sapo.ao/politica/decreto-presidencial-prorroga-o-estado-de-emergencia> (2020.07.25.)

²²⁶ <https://pt.euronews.com/2020/06/09/governo-angolano-diz-que-ja-gastou-64-milhoes-de-euros-no-combate-a-pandemia> (2020.07.25.)

2. A nemzetközi mozgás joga: a regionális és a nemzetközi megállapodások tiszteletben tartásával az illetékes állami hatóságok személyek és áruk határokon történő ellenőrzését rendelhetik el, a jelen rendelet hatékonyságának végrehajtása érdekében, ideértve a kikötőkben és repülőtereken alkalmazott egészségügyi ellenőrzéseket is, annak érdekében, hogy megakadályozzák a belépést az ország területére. Mivel a járvány terjedését meg kell akadályozni, szükség esetén kényszerkarantén alkalmazható.
3. Tulajdonjog és magángazdasági kezdeményezés: az illetékes hatóságok kérhetik bármilyen szolgáltatás nyújtását, valamint ingó és ingatlan vagyont, egészségügyi ellátó egységek, kereskedelmi és ipari létesítmények, vállalatok igénybevételét. Meghatározhatják az egyéb termelési és szolgáltatási egységek, valamint a vállalkozások által előállított áruk mennyiségét és árát, valamint a tevékenység kötelező megnyitását és működtetését, bezárását vagy módosítását, valamint a termékek mennyiségét és árát.
4. Általános munkavállalói jogok: az illetékes állami hatóságok meghatározhatják, hogy a köz- vagy magánszervezetek munkavállalói – munkaszerződésüktől függetlenül – jelenjenek meg a munkahelyükön, és szükség esetén egy eltérő helyen, egy különálló egységben, meghatározott munkakörülmények között és időben feladataikat ellássák, nevezetesen az egészségügy, a polgári védelem, a biztonság és a védelem területén. Feladatuk továbbá a betegek kezelése, a világjárvány terjedésének megakadályozása és leküzdése, az alapvető termékek és szolgáltatások előállítása, forgalmazása és szállítása, a gazdaság létfontosságú ágazatainak működése, a hálózatok és az infrastruktúra működtetése, valamint a közrend és a demokratikus és jogállam tiszteletben tartása.
5. Sztrájkjog: a sztrájkjog gyakorlása felfüggesztésre kerül, hiszen annak gyakorlása veszélyeztetheti az infrastruktúrák és az egészségügyi egységek működését, valamint a gazdasági ágazatokat, amelyek nélkülözhetetlenek a termeléshez, az ellátáshoz és az alapvető áruk és szolgáltatások szállításához.
6. Gyülekezési és tüntetési jog: az illetékes hatóságok a közegészségügyi minisztérium utasításai alapján szabhatják a megfelelőnek és hatékonynak tartott korlátozásokat a fertőzés kockázatának csökkentése érdekében, valamint a járvány elleni védekezés érdekében, ideértve olyan találkozók, gyűlések, konferenciák, kongresszusok korlátozását vagy tiltását, amelyek meghaladják az 50 főt.
7. Istentiszteleti szabadság kollektív gyakorlása: az illetékes állami hatóságok megállapíthatnak korlátozásokat, amelyek relevánsnak és hatékonynak tekinthetők a fertőzés kockázatának csökkentése és a járvány megelőzésére és leküzdésére irányuló intézkedések végrehajtása érdekében, ideértve a vallási ünnepek, egyéb kultikus vagy

kulturális események, például temetések, esküvők, keresztelők, évfordulói ünnepek, zarándoklások, felvonulások és gyűlések korlátozását vagy tiltását, amelyek meghaladják az 50 főt.

3. Cikk: Kivételek a jogok ideiglenes felfüggesztése kapcsán

1. A veszélyhelyzet kihirdetése semmilyen módon nem terjed ki az élethez való jogra, a személyi integritásra, a személyi identitásra, a polgári képességre és az állampolgárságra, a büntetőjog visszamenőleges hatályának tilalmára, az alperesek védelmére, a lelkiismeret szabadságára és a vallás gyakorlására, valamint a véleménynyilvánítás szabadságára és az információ szabadságára.

2. Az angolai állam egységének és integritásának elvét semmilyen körülmények között nem szabad megkérdőjelezni.

4. Cikk: Szabályozás

A jelen elnöki rendelet a nemzeti élet minden területén betartandó kötelező normákat szabályozza.²²⁷

Egyéb releváns jogi eszközök a következők:

97/20 (IV.9) elnöki rendelet veszélyhelyzet meghosszabbításáról

98/20 (IV. 9) elnöki rendelet: Azonnali intézkedéseket hagy jóvá a Covid-19 világjárvány által okozott negatív gazdasági és pénzügyi hatások enyhítésére.

121/20 (III.24) Az Igazságügyi és Emberi Jogok Minisztériumának kormányrendelete: Jóváhagyja a rendkívüli intézkedéseket és tizenöt napra azonnali hatállyal felfüggesztett egyes szolgáltatásokat, például: Anyakönyvvezetés, közjegyzői munka, személyi igazolvány kiállítás és házasságkötés.

122/20 (III.24) A Közigazgatási, Munkügyi és Társadalombiztosítási Minisztérium kormányrendelete: minden vállalatnak kötelező a készenléti terv készítése és alkalmazása.

82/20 (III.26) elnöki törvényerejű rendelet: jóváhagyja a veszélyhelyzet ideje alatt hatályban lévő kivételes intézkedéseket.

86/20 (IV.1.) elnöki rendelet: jóváhagyja a 20 millió kwanza rendkívüli kiegészítő összeget a Covid-19 megelőzésének és leküzdésének költségeire.

128/20 (IV.1.) A Pénzügyminisztérium kormányrendelete: jóváhagyja a minisztérium készenléti tervét, amely alkalmazandó az új koronavírus-járvány elleni védekezésére. A terv vonatkozik a minisztérium központi szolgálataira, a tartományi küldöttségekre és a többi minisztériumi szervezetre.

²²⁷ <http://jornaldeangola.sapo.ao/politica/decreto-presidencial-1> (2020.07.29.)

1/20 (III. 18) ideiglenes elnöki törvényerejű rendelet: jóváhagyja a Covid-19 elleni küzdelemre irányuló rendkívüli intézkedéseket, és a munkavállalók munkahelyi távollétét indokoltnak tekinti.

96/20 (IV. 9) elnöki rendelet: jóváhagyja az átmeneti intézkedéseket az olajárak csökkenése, valamint a Covid-19 járványnak az állami költségvetésre gyakorolt hatása miatt, és felhatalmazza a pénzügyminisztert, hogy megkezdjék a 2020-as költségvetés felülvizsgálatának előkészítését, továbbá tegyen javaslatot a hozzáadottérték-adó és a vámok befizetése alóli mentességről azon termékek és adományok esetében, amelyeket humanitárius segítségnyújtás céljából hoztak be.

141/20 (IV. 9) kormányrendelet: Meghatározza a Belügyminisztérium szervezeteire vonatkozó kivételt és ideiglenes intézkedéseket a világjárvány terjedésének megakadályozására és ellenőrzésére.

142/20 (V.25) elnöki rendelet: kihirdeti az egészségügyi vészhelyzetet a Covid-19 járvány idején. Ez a rendelet 2020. május 26-án lépett hatályba, amely mindaddig fennáll, amíg fennáll a Sars-Cov-2 vírus és a Covid-19 járvány terjedésének kockázata.

143/20 (IV.9) A Gazdasági és Tervezési Minisztérium kormányrendelete: Ez a rendelet meghatározza, hogy a kereskedőknek és a szolgáltatóknak a kereskedelmi tevékenységek során szigorúan be kell tartaniuk az intézkedéseket és kerülniük kell a nemzetgazdasággal szembeni jogsértéseket.²²⁸

Angola a Magyarországra való beutazás tekintetében piros besorolású ország, ezért a visszatérni szándékozó magyar állampolgárok 14 napos karanténkötelezettség alá esnek. A vonatkozó szabályok alapján a karanténra kötelezett személy számára engedélyezhető 48 óra különbséggel 2 molekuláris teszt elvégzése. Amennyiben a tesztek eredménye negatív, az adott személyt a hatóság felmenti a karanténkötelezettség alól. Ebben az esetben a karanténidőszak lerövidül. A főszabály az, hogy az a külföldi állampolgár, aki Angolából érkezik, Magyarországra nem léphet be. A magyar jogszabály²²⁹ lehetőséget ad számukra kivételes eljárás kérelmezésére. Beutazás esetén – az érvényes vízumon túl – szükséges a rendőrség előzetes engedélye is. Utazási szempontból az új koronavírus-járvány jelentős hatást gyakorol mind az angolaiakra, mind a magyarokra. Mivel Magyarország csak átszállással közelíthető meg, ezért a gyakran változó tranzitálási szabályokat is figyelni

²²⁸ <https://www.governo.gov.ao/VerLegislacao.aspx?id=2422> (2020.08.03.)

²²⁹ 341/2020. (VII. 12.) Korm. rendelet a járványügyi készültségi időszak utazási korlátozásairól

kell, különösen a kilépéskori, illetve a tranziton való áthaladáshoz szükséges tesztelésre vonatkozóan. Az angolai beutazáshoz kötelező a teszt elvégzése.²³⁰

2020. április 10-én 264 kubai orvosból álló csoport érkezett Angolába, hogy megerősítse és kiképezze a 164 település orvosi csapatait a Covid-19 elleni küzdelem során.²³¹ A vírus megjelenése óta 2020. december második felében 16188 angolai állampolgárnál mutatták ki az új koronavírus-fertőzést (Covid-19). A mintavételek száma 270576. Az összes fertőzött közül 8898-an már meggyógyultak, az aktív fertőzöttek száma 6919 fő. Az elhunytak száma 371 fő.²³² Angolában a világjárvány megelőzésére és leküzdésére irányuló intézkedések továbbra is érvényesek. Véleményem szerint még mindig szükség van néhány szabály bevezetésére, például: higiéniaira vonatkozó előírások, egészségügyi szakemberek képzése, szigorú korlátozások a migráció tekintetében, azzal a céllal, hogy megakadályozzuk a járvány terjedését. Az angolai kormány által meghozott intézkedések betartásával kapcsolatosan elmondható, hogy az önfegyelem meghatározó tényező lesz a világjárvány leküzdésében. Mind Magyarországon, mind Angolában a higiéniaira vonatkozó javaslatok mellett a kormány és a szakértők legtöbbször hangoztatott kérése az, hogy: „Mindenki maradjon otthon”! Azaz portugálul: „fique em casa”!

Azért láttam fontosnak e téma hosszabb kifejtését, mert úgy gondolom, hogy Magyarországon kevesen tudják, hogy Angolában milyen jogszabályok és óvintézkedések vannak érvényben az új koronavírus-járvány kapcsán.

4.9. Összefoglalás és következtetések

Disszertációm negyedik fejezete munkám legfontosabb része, ahogy azt a terjedelméből is láthatjuk. Ez a fejezet két hipotézist is alá kíván támasztani, talán ezért is ennyire hangsúlyos.

Jelen fejezet a következő hipotéziseket támasztja alá:

1. hipotézis: *Afrika és Európa együtt tud működni a migráció kezelésében. Az illegális bevándorlás kapcsán magyar tapasztalat adható át Angolának, pl. a határigazgatás terén. Az Angolába irányuló migrációs áramlások kihívásai tehát határigazgatással kapcsolatos tapasztalatcserét tesznek szükségessé, ami pozitívan kihat a nemzetbiztonságra is. Együttműködés nélkül Angola a folyamat kezelésében nem*

²³⁰ <https://konzuliszolgalat.kormany.hu/afrika?angola> (2020.08.10.)

²³¹ <https://jornaleconomico.sapo.pt/noticias/covid-19-mais-de-250-medicos-cubanos-chegaram-a-angola-para-reforco-no-combate-a-pandemia-574377> (2020.08.10.)

²³² <https://pt.euronews.com/2020/12/13/angola-regista-27-casos-novos-e-cinco-mortes> (2020.12.30.)

tud jelentős szerepet betölteni, hiszen a határigazgatási politikának alkalmazkodnia kell a migrációs áramlásokhoz.

2. *hipotézis: Angola és Magyarország kölcsönösen példa lehet egymásnak bevándorláspolitikájukat illetően, ugyanis Angola és Magyarország is sikeresen védte határait, és sikeresen szabott határt annak, hogy földjüket elárasszák az illegális bevándorlók.*

A leírtak alapján elmondhatjuk, hogy a migráció kezelése folyamatos feladat, amit Angola be is bizonyított azzal a számos erőfeszítéssel, amelyet határainak védelmében tett. Angola mindent megtesz annak érdekében, hogy megőrizze gazdasági és biztonsági stabilitását. Jelenleg Angola egy olyan afrikai ország, amely nem kibocsátója az illegális bevándorlóknak, és tranzitútvonalként sem szolgál számukra.

Ahogy a világ legtöbb országában történt a koronavírus-járvány miatt, Angolában is az emberek mindennapi életét korlátozó intézkedéseket vezettek be 2020 márciusában, amelyeket csak fokozatosan, a járványhelyzet javulásával oldanak fel. A gazdaság jelentősen visszaesett, és a migrációs tendencia is lelassult. A járvány megjelenése után, 2020. március 25-én országos veszélyhelyzetet hirdettek ki, amellyel különleges jogrend lépett életbe Angolában.

Angola a Magyarországra való beutazás tekintetében piros besorolású ország, ezért a visszatérni szándékozó magyar állampolgárok 14 napos karanténkötelezettség alá esnek. A főszabály az, hogy az a külföldi állampolgár, aki Angolából érkezik, Magyarországra nem léphet be. A magyar jogszabály²³³ lehetőséget ad számukra kivételes eljárás kérelmezésére, mint ahogy azt 4. 8. fejezetemben (*Új koronavírus-járvány Angolában és rendeletek*) részletesen ismertettem.

5. A magyarországi migrációs folyamatok a rendszerváltás után

5.1. A magyarországi migrációs folyamatok a délszláv válság hatására

Európában az 1990-es évek elején ismét előtérbe állította a menekültügy kérdését a volt Jugoszlávia területén dúló tragikus háború. A menekültprobléma valóságos súlyát a délszláv háborút megelőzően a közép-európai országok többsége, így Magyarország sem érezte.

1989. szeptember 10-én este jelentette be Horn Gyula akkori külügyminiszter, hogy megnyitják a határt a keletnémet menekültek előtt. A következő hetekben több mint 60

²³³ 341/2020. (VII. 12.) Korm. rendelet a járványügyi készültségi időszak utazási korlátozásairól

ezer NDK-s állampolgár távozott Ausztrián át az NSZK-ba, novemberben pedig leomlott a berlini fal.²³⁴ Az NDK menekültügyi problémájának szempontjából két magyar esemény volt különösen jelentős: 1. Magyarország 1989. március 14-én csatlakozott a genfi nemzetközi menekültügyi konvencióhoz. 2. 1989 áprilisának közepén megkezdődött a vasfüggöny magyarországi szakaszának lebontása. 1988 második felétől Romániából egyre több magyar, német és román nemzetiségű személy érkezett Magyarországra, akik elsősorban a Ceaușescu-rezsim falurombolással kapcsolatos, illetve a nemzeti kisebbségeket jogfosztással fenyegető intézkedései elől menekültek.²³⁵

A magyar hatóságok 1989-ben 14000 romániai magyar menekültet tartottak nyilván. 1990-ben Magyarország nyolcadik volt az európai országok között a menekültek létszáma alapján, a 10 000 lakosra jutó menekültek számát tekintve pedig az ötödik helyen állt Európában. A magyarországi menekültkérdésnek a jugoszláviai tragikus események új dimenziót adtak. A magyar államigazgatás immár évek óta a háborús menekültek ügyével is folyamatosan foglalkozott a gazdasági és politikai menekültek mellett.²³⁶

1991 nyarán érkeztek Magyarországra a volt Jugoszlávia területéről az első kisebb csoportok. Ezek a csoportok a szerbiai vajdasági területekről, illetve a horvátországi Észak-Szlavóniából érkeztek. Előrelátható volt, figyelembe véve a volt Jugoszlávia sajátos történeti-szociológiai sajátosságait és az akkori katonapolitikai és politikai eseményeket, hogy újabb, méretükben lényegesen nagyobb csoportok követik majd a kisebb csoportokat.²³⁷

1991 közepén Magyarország politikai tényezői, de talán a közvélemény többsége sem hitte, hogy az ország éppen a délszláv háború miatt lesz kénytelen hosszú távon berendezkedni a menekültügy kezelésére. A Vajdaságból érkezők döntő többsége a katonai bevonulás, a megtorlás és a várható nehézségek miatt jött Magyarországra. A vajdasági menekülők döntő többsége magyar nemzetiségű volt, számosan családjukkal együtt érkeztek. Közülük sokan otthoni ingatlan vagyonukat előzőleg pénzzé tették, ami tartós letelepedési szándékukat jelezte az anyaországban. Legtöbb esetben maga a háború, illetve a közvetlen életveszély jelentette a háborús események által közvetlenül (Szlavóniából és Baranyából) érkező menekültek indítékát. A horvát nemzetiségűek száma volt a

²³⁴ <https://vs.hu/kozelet/osszes/menekultvalsag-anno-26-eve-nyilt-meg-a-hatar-az-ndk-sok-elott-0910#!s0> (2020.12.25)

²³⁵ MASÁT Ádám: *A berlini fal és a menekültkérdés* c. Doktori disszertáció. Budapest, Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar, 2014, 191.

²³⁶ GYUROK János: Jugoszláviai menekültek Magyarországon. *Regio – Kisebbség, politika, társadalom*, 1994, 5. évf., 4. szám, <http://epa.oszk.hu/00000/00036/00020/pdf/04.pdf> (2020.08.23)

²³⁷ GYUROK János: Jugoszláviai menekültek Magyarországon. *Regio – Kisebbség, politika, társadalom*, 1994, 5. évf., 4. szám, <http://epa.oszk.hu/00000/00036/00020/pdf/04.pdf> (2020.08.23)

meghatározó a menekültek között, de érkeztek cigány, német és szerb nemzetiségűek is. A menekülők első kisebb csoportjai még többnyire ismerősöknél, barátoknál, magánszállásokon, barátoknál nyertek elhelyezést.²³⁸

Az 1991 őszen és telén a háborús események felerősödése szükségessé tette olyan táborok megnyitását, amelyek nagyobb számú menekültet voltak képesek befogadni. A menekültek ugyanis csupán a tartalékpénzek feléléséig tudtak maradni a magánszállásokon, utána vagy a menekülttáborba választották, vagy a különböző kapcsolatokra kellett hagyatkozniuk. Ebben a periódusban igen fontos „missziót” teljesítettek Magyarország déli, a volt Jugoszláviával határos területei. Ezeken a településeken gyakoriak voltak akár 115 embert befogadó házak is, és akadt olyan település, például Kásád, ahol a község teljes eredeti lakosságánál több volt a befogadott menekült. Mindez óriási terhet rótt a többnyire hátrányos gazdasági helyzetű családokra és településekre egyaránt. A menekültprobléma kezelésében ezek a falvak igen fontos szerepet játszottak, illetve a menekültek pszichés stabilitásának megőrzésében is.²³⁹

Mohács városában is létesült egy ilyen ún. menekültiskola. Mohács városa adott otthont a többségében horvátok, illetve magyarok által lakott szlavóniai és baranyai területekről érkező menekültek nagyobb számú csoportjainak. Szinte teljes falvak (Szentlászló, Kórógy stb.) települtek át Magyarországra a háborús események miatt, sokan Mohács városába, illetve más kisebb településekre. A Magyarországra menekült magyar és horvát nemzetiségű gyerekek iskolai oktatásának Mohács városa szervezési és adminisztratív központja lett. A menekültiskolába a gyerekek nem mindegyike járt, több magyar anyanyelvű a magyar iskolát választotta, oda iratkozott be. Az iskolai munka feladatainak megszervezésében nagy szerepet vállalt maga a város polgármestere, és Mohács városának illetékes szervei is. A volt Jugoszláviából érkezők részére ideiglenes táborok működtek a Baranya megyei Harkány, Szentlőrinc, Máriagyúd, Szigetvár településeken, valamint fogadott menekülteket a korábbi Jugoszlávia területéről a Balaton melletti volt úttörőtábor, Zánka is.²⁴⁰

A magyarországi menekültügyben nagy szerepet játszott az Ökumenikus Egyház. Az ökumenikus törekvés zászlóvivői a protestánsok voltak: elsősorban a misszionáriusok érezték legjobban, hogy mit jelent a kereszténység megosztottsága, másodsorban pedig a

²³⁸ GYUROK János: Jugoszláviai menekültek Magyarországon. *Regio – Kisebbség, politika, társadalom*, 1994, 5. évf., 4. szám, <http://epa.oszk.hu/00000/00036/00020/pdf/04.pdf> (2020.08.23)

²³⁹ GYUROK János: Jugoszláviai menekültek Magyarországon. *Regio – Kisebbség, politika, társadalom*, 1994, 5. évf., 4. szám, <http://epa.oszk.hu/00000/00036/00020/pdf/04.pdf> (2020.08.23)

²⁴⁰ GYUROK János: Jugoszláviai menekültek Magyarországon. *Regio – Kisebbség, politika, társadalom*, 1994, 5. évf., 4. szám, <http://epa.oszk.hu/00000/00036/00020/pdf/04.pdf> (2020.08.23)

menekültek befogadása és megsegítése.²⁴¹ Az Ökumenikus Egyház tartott fenn két tábor – Erőspuszta és Nagyharsány, míg a többi állami fenntartású tábor volt. A táborok finanszírozása a karitatív szervezetek, a magyar állam és a nemzetközi szervezetek pénzeiből történt. A volt Jugoszláviából érkezők legnagyobb létszámban Nagyatádon gyülekeztek össze. 1991 novemberében ebben a menekülttáborban háromezernél is több ember élt. A magyarországi menekülttáborok többsége, így a nagyatádi tábor is zárt komplexum volt, szigorúan meghatározott ki- és belépési szabályokkal, lehetőség szerint az őt körülvevő társadalmi közegetől elzárva. A civilek számára külön engedéllyel történt a táborokba való belépés. Az etnikai konfliktusok forrása látenszen megvolt a tábor többnemzetiségűvé válásának pillanatától, ami több területen felerősödött az együttélés során, és valóságos konfliktussá vált. A táborban élő magyar nemzetiségűek és a magyarul beszélő horvátok előnyt élveztek a többiekkel szemben. A munkalehetőségek megszerzése jelentette az egyik legkomolyabb konfliktusforrást. A táborlakók nagyobbik része alig vagy egyáltalán nem rendelkezett semmilyen pénzzel.²⁴² A fentiekkel szemben mondhatjuk, hogy Magyarország az Európai Unióhoz történő csatlakozását követően a mai menekültkérdéssel kapcsolatban sajátos helyzetet foglal el ebben a kérdésben: a menekültek nem illeszkedtek a magyar társadalom által korábban tapasztalt migrációs mintázatba.

5.2. A magyarországi migrációs folyamatok az EU-hoz való csatlakozás után

Magyarország 2004. május 1-jén az Európai Unió tagja lett. Ez hatással volt a migrációs politikánkra is, ugyanis új migrációs jogszabályokat kellett létrehozni, s át kellett ültetni a migráció európai uniós fogalmát a magyar jogrendszerbe. Magyarország is harmadik országnak számított az uniós csatlakozást megelőzően, a csatlakozással azonban uniós polgárok lettek a magyar állampolgárok is. Ez természetesen az ország számára új helyzetet teremtett, s meg kellett változtatnia a jogszabályokat. 2004 után, azaz Magyarország EU-hoz való csatlakozását követően az Unió régi tagországainak zöme derogációt kért a munkaerő szabad áramlásának elhalasztására, de aztán folyamatosan

²⁴¹ BOLERATZKY Lóránd: AZ ökumenikus kérdés egyházi jogi vonatkozásai. *Iustum Aequum Salutare* III. 2007/1, 65.

²⁴² GYUROK János: Jugoszláviai menekültek Magyarországon. *Regio – Kisebbség, politika, társadalom*, 1994, 5. évf., 4. szám, <http://epa.oszk.hu/00000/00036/00020/pdf/04.pdf> (2020.08.23)

csökkent ezen országok száma.²⁴³ Magyarország ugyanilyen módon járt el mindazon országok polgáraival, ahol a magyar állampolgárok nem élvezhették a szabad munkaerőáramlásból származó előnyöket.²⁴⁴

A menekültügy kapcsán a következő táblázatban látható a menedékkérők száma, akik a 2000 és 2019 közötti időszakban menekült, oltalmazott és befogadott státuszt kaptak Magyarországon.

Év	Menedékkérő	Menekült	Oltalmazott	Befogadott
2000	7 801	197	–	680
2001	9 554	174	–	290
2002	6 412	104	–	1 304
2003	2 401	178	–	772
2004	1 600	149	–	177
2005	1 609	97	–	95
2006	2 117	99	–	99
2007	3 419	169	–	83
2008	3 118	160	88	42
2009	4 672	177	64	156
2010	2 104	83	132	58
2011	1 693	52	139	14
2012	2 157	87	328	47
2013	18 900	198	217	4
2014	42 777	240	236	7
2015	177 135	146	356	6
2016	29 432	154	271	7
2017	3 397	106	1 110	75
2018	671	68	281	18
2019	500	22	31	7
2000–2019 összesen	321 469	2 660	3 253	3 941

3. sz. táblázat: Magyarországra érkezett menedékkérők és a nemzetközi védelemben részesülők száma (2000–)

Forrás: https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_wnvn003.html (2020.10.24)

A fenti adatokat (3. táblázat) tekintve látható, hogy jelentős változást hozott a menekültválság a benyújtott menedékkérelmek számában. Magyarország a rendszerváltás óta sosem volt kitéve a 2015-ös évhez hasonló menekülthullámnak, amikor több mint 177

²⁴³ HÁRS, Ágnes – SIMONOVITS, Bori – SÍK, Endre: The Labour Market and Migration: Threat or Opportunity? The Likely Migration of Hungarian Labour to the European Union. *TÁRKI Social Report Reprint Series*, 2005, No 15, 261–278.

²⁴⁴ GÖRBE ATTILÁNÉ Zán Krisztina: *A magyarországi migráció helyzete, kezelésének feltételei és lehetőségei*. Doktori (PhD) értekezés. Budapest, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Kossuth Lajos Hadtudományi Kar Hadtudományi Kar Hadtudományi Doktori Iskola, 2010, 58.

ezer menedékkérőt regisztráltak Magyarországon. 2015-ben több menedékkérő érkezett Magyarországra, mint 2016-ban (29 432 menedékkérő). A bevándorolni szándékozók jelentős része olyan országokból érkezik, amelyekre jellemzőek a fegyveres konfliktusok, a hátrányos társadalmi-gazdasági helyzet, klímaváltozás, népességnövekedés és belpolitikai válság.

5.3. A bevándorlás okai

Ha megfigyeljük a Magyarországon megjelenő bevándorlók hátterét, azt láthatjuk, hogy a Nyugat-Balkánról, Észak-Afrikából, a Közel-Keletről, valamint Afrika szub-szaharai térségéből érkeztek. A demográfiai nyomás volt az első a migráció okai között. Az 1950. évi 100 millióról Közel-Kelet népessége 2010-re három és félszeresére nőtt, 2050-re újabb duplázódás várható, azaz elérhetik a 700 milliót is. 2010-re elérte a 900 milliós (majdnem egymilliárdos) népességet Afrika szubszaharai része, 2050-re kétmilliárd fővel számolnak. Sem a munkahelyteremtés, sem az ellátás nem képes követni a népesség egy-másfél generáció alatt bekövetkező kettőződését. Külön is hozzájárult a növekvő víz- és élelmiszerhiányhoz a klímaváltozás, az elsivatagosodás.²⁴⁵

A korábbi néhány évtizedben nem csupán tudományos kérdés, de sajnos már a hétköznapi ember életének is része a klímaváltozás és a globális felmelegedés problémája. A tudósok döntő többsége tényként kezeli, hogy a klímaváltozás közvetve vagy közvetlenül, de konfliktushelyzetek sokaságát fogja generálni, ami rengeteg embert kényszerít majd lakóhelyének végleges elhagyására.²⁴⁶

A XXI. század konfliktusai természetesen nem írhatók kizárólag a klímaváltozás számlájára, az azonban biztosnak látszik, hogy az ennek következtében létrejövő biztonságpolitikai kockázatok jelentősen és folyamatosan nőnek. Az alapvető álláspont tehát a tudományos világban az, hogy a klímaváltozás önmagában jelenleg még nem feltétlenül okoz társadalmi kataklizmákat, azonban kétségtelen tény, hogy felerősíti azokat.

²⁴⁷

Az éghajlat megváltozása különösen az afrikai kontinens esetében érhető könnyen tetten. Ebben a fejezetben csak röviden szeretnék szólni az afrikai migráció okairól, ugyanis

²⁴⁵ DE HAAS, Hein: Trans-Saharan Migration to North Africa and the EU: Historical Roots and Current Trends. November 1, 2006. <https://www.migrationpolicy.org/article/trans-saharan-migration-north-africa-and-eu-historical-roots-and-current-trends> (2019.08.01.)

²⁴⁶ GOULDEN, Marisa – FEW, Roger (2011): *Climate Change, Water and Conflict in the River Niger Basin*. International Alert – University of East Anglia. http://www.international-alert.org/sites/default/files/ClimateChange_WaterConflictNigerRiver_EN_2011.pdf. (2019.08.01.)

²⁴⁷ KESERŰ– RADICS i.m. 138-140.

dolgozatomban egy egész fejezetet szánok neki (lásd: 3. *Afrika: migrációs diplomácia megoldásai*). Afrika a klímaváltozás által napjainkban leginkább érintett földrész. 2015-ös adatok alapján a világ tíz, éghajlatváltozás által sújtott országa közül négy található Afrikában. Ezek az országok Mozambik, Malawi, Ghána és Madagaszkár.

Tekintettel arra, hogy a földrész területének 60 %-a sivatagi, vagy száraz éghajlatú, ezért a legkisebb változások is igen súlyosan érintik az érzékeny ökoszisztémát. Az eleve riasztó képet súlyosbítandó Afrika lakosságának túlnyomó többsége még napjainkban is földművelésből él, és nem rendelkeznek akkora tartalékokkal, ami lehetővé tenné, hogy hosszú távon alkalmazkodjanak ezekhez a változásokhoz.²⁴⁸

Az afrikai kontinens másik égető problémája a túlnépesedés. Ha a földrészen még napjainkban is csupán annyian élénének, mint a 20. század elején, akkor valószínűleg ez a gond nem állna fenn. Afrika lakossága azonban mindössze száz év alatt 1,2 milliárd főre nőtt, és ez a tendencia mind a mai napig folytatódik. A legnagyobb gond az, hogy a technikai fejlettség hiánya, valamint a rendszer hiányzó tartalékai miatt az afrikai országok nem képesek lépést tartani a népességyarapodás mértékével. Mindezzel együtt nem állítható, hogy az afrikai emberek kizárólag a klímaváltozás hatására kelnek útra és hagyják el otthonukat, az azonban egészen biztos, hogy ez is jelentős mértékben hozzájárul a folyamathoz. Léteznek olyan elemzések, amelyek szerint 2060-ig akár 1,47 milliárd ember is arra kényszerülhet, hogy elhagyja jelenlegi lakóhelyét. Bár jelenleg még nem látszik ekkora embertömeg mozgása a kontinensen, azonban számuk már így is milliós nagyságrendűre tehető. A migráció várhatóan a következő évtizedekben is gyengíteni fogja az egyes államok kohézióját, és alá fogja ásni a társadalmi stabilitást is.²⁴⁹ Mindezek a jelenségek elősegítik a kül- és belpolitikai válságokat, a fegyveres konfliktusok kirobbanását, az intézmények működésének további hanyatlását. A politikai, a katonai és a gazdasági válság egymásra épül, és helyi szinten teljesen kezelhetlenné teszi a helyzetet. Az általános problémákon túl az egyes felsorolt térségek speciális problémái, elhúzódó konfliktusai is részei a menekültválságnak.

Összefoglalva elmondható, hogy a vizsgált térségek népességét hosszabb ideje fennálló, és várhatóan a jövőben sem megoldódó, kedvezőtlen demográfiai, ökológiai, politikai, gazdasági folyamatok készítenek migrációra. Ugyanakkor a tényleges migráció részben szelektív módon, saját gazdasági igényei szerint alakul a befogadó országokban. Ha Európa vagy az unió számára válság, recesszió vagy más okok miatt a befogadás vagy

²⁴⁸ Uo. 138-140.

²⁴⁹ Uo. 138-140.

annak növekvő mértéke terhessé válik, mindenképpen elő kell segíteni a kibocsátó térségben a társadalmi, gazdasági, politikai újjáépítés alapvető feladatait.

Ami a magyarországi menekültkérdést illeti, mindenképpen fel kell készíteni az intézményrendszert a migrációhoz alkalmazkodni képes idegenrendészeti, logisztikai, ellátási feladatok elvégzésére, továbbá a menedékesek beilleszkedését támogató intézmények bővítésére, kialakítására.

A korábban kialakított menekültügyi politika az unió egészét tekintve nem működik, az intézkedések mögött nincs stratégiai elgondolás, ugyanakkor a tagországok közötti együttműködést szétzilálja a félmegoldások erőltetése.²⁵⁰

5.4. Összefoglalás és következtetések

Disszertációm ötödik fejezetében bemutattam a magyarországi migrációs folyamatokat a rendszerváltás után és egy táblázatban (lásd: 2. táblázat) feltüntettem a menedékkérők számát, akik a 2000 és 2019 közötti időszakban menekült, oltalmazott és befogadott státuszt kaptak Magyarországon.

A magyarországi menekültkérdésnek a jugoszláviai tragikus események 1991-ben új dimenziót adtak. A magyar államigazgatás a gazdasági és politikai menekültek mellett évek óta a háborús menekültek ügyével is folyamatosan foglalkozott.

Arra kerestem a választ, hogy hogyan változtak a migrációs folyamatok az Európai Unióhoz való csatlakozás után, illetve melyek a bevándorlás okai.

Magyarország 2004. május 1-jén az Európai Unió tagja lett. Ez hatással volt a magyar migrációs politikára is, ugyanis új migrációs jogszabályokat kellett létrehozni, s át kellett ültetni a migráció európai uniós fogalmát a magyar jogrendszerbe.

Elemeztem azt, hogy a tényleges migráció részben szelektív módon, saját gazdasági igényei szerint alakul a befogadó országokban. Ha Európa vagy az unió számára válság, recesszió vagy más okok miatt a befogadás vagy annak a növekvő mértéke terhessé válik, mindenképpen elő kell segíteni a kibocsátó térségben a társadalmi, gazdasági, politikai újjáépítés alapvető feladatait.

²⁵⁰ FLEISCHER Tamás: A migráció és társadalmi-gazdasági összefüggései. *Tér és Társadalom*, 2017, 31. évfolyam, 1. szám, 154-155.

6. Az európai menekültválság 2015 után

6.1. A 2014-15-ös nagy migrációs hullám

Az európai menekültválság különböző fegyveres konfliktusok, vallási és politikai üldöztetés és a mindezekből következő gazdasági ellehetetlenülés miatt menekülők vándorlása következtében alakult ki.

Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.) tartalmaz néhány olyan rendelkezést, melyet menekültügy szempontjából létfontosságú figyelembe venni. Mindenekelőtt érdemes megemlíteni az alapvető jogokról szóló fejezetet (Szabadság és Felelősség), melynek XIV. cikk (3) bekezdése kimondja: „Magyarország – ha sem származási országuk, sem más ország nem nyújt védelmet – kérelemre menedékjogot biztosít azoknak a nem magyar állampolgároknak, akiket hazájukban, vagy a szokásos tartózkodási helyük szerinti országban faji, nemzeti hovatartozásuk, meghatározott társadalmi csoporthoz tartozásuk, vallási, illetve politikai meggyőződésük miatt üldöznek, vagy az üldöztetéstől való félelmük megalapozott.” Egyszóval Magyarország – összhangban több nemzetközi konvencióval – alaptörvényében is egyértelművé tette: elkötelezett a menekültek megsegítésének ügye iránt, a segítségnyújtást állami kötelezettségnek tekinti. Ugyancsak világos Magyarország Alaptörvénye szerint, hogy a menekült kizárólag nem magyar állampolgársággal rendelkező személy lehet. Ebben az esetben az a kivételes helyzet áll fenn, hogy az Alaptörvény és a vonatkozó magyar jogszabályok hatálya – lásd: Magyarország területén tartózkodó személyek – nem a magyar állampolgárokat érinti.²⁵¹

Az egyre növekvő számú menekültek főként Afrikából, a Közel-Keletről, Közép-Ázsiából és a Balkánról igyekeznek az Európai Unió területére jutni, a Balkánon és a Földközi-tengeren kialakult menekültútvonalon keresztül. Emberek ezrei vállalják, hogy átmásznak a drótkerítéseken, konténerekben zsúfolódnak össze, kockára téve akár az életüket is. Mindezt egy jobb élet reményében teszik, vagyis azért, hogy Európába eljussanak. Többségük illegálisan utazik, a zöld határokon lépnek át megfelelő úti okmány nélkül. Sok esetben embercsempészek segítségét veszik igénybe, ezzel pedig veszélyt jelentenek az adott ország biztonságára és szuverenitására.

A menekülők az életük megmentésért menekülnek el hazájukból (mint amilyen például a szíriai polgárháború) az efféle tömeges emigráció során. Ekkor nincs idő csomagolni,

²⁵¹ MÓRÉ Sándor – SZILVÁSY György Péter: A menekültügy jogi, szervezeti és eljárási keretei Magyarországon. *Jogtudományi Közlöny*, 2017/2, 87-95.

tervezgetni, nincs mód létük korábbi, normális kereteinek fenntartására. Ők nem oda menekülnek, ahol emberibb létkörülményeket, egzisztenciát várnak, hanem egyszerűen oda, ahol életben maradhatnak. A közvetlen félelem válogatás nélkül űzi el az embereket: öregeket, fiatalokat, gyerekeket egyaránt.²⁵²

Tömeges migrációt okozhat az ellehetetlenülő politikai, gazdasági viszony, vagy túlnépesedés is. Ilyen esetben nem távozik azonnal a családok egésze, hanem először a munkabíró férfiak kelnek útra, és a család kivételére csak akkor kerül sor, ha az útjuk sikerrel jár. Az afgánoknak jutott az 1980-as években a legnagyobb tömegeket megmozgató és legtovább tartó kivándorlósors: a szülőföldjüket több mint 3 millióan hagyták el.

Különbség van Európa országai között abban a tekintetben, hogy egy bizonyos ország „belépési országgént” (például Magyarország, Görögország, Olaszország), vagy tranzitországgént (például Szerbia, Macedónia, és részben Magyarország is), illetve célországgént (például Nagy-Britannia) szerepel. Más-más nehézségekkel kell megküzdeniük mindhárom kategória országainak.

Előnyök és hátrányok, illetve lehetőségek és veszélyek összevetése határozza meg a bevándorlókhoz való viszonyt. Fontos az észszerűség és a humanizmus egyensúlyának megteremtése.

A bevándorlókérdésben Magyarország a nemzetközi fórumokon kiemelt hangsúlyt kapott, mivel a balkáni vonal schengeni állomását jelenti országunk, így nyilvánvaló, hogy a védelmi szakemberekre nagy teher nehezedik. Mivel tízezerszámra érkeznek bevándorlók, ez túlterhelte a rendszert, és nem volt más lehetőség, mint fizikai határzár létrehozása, bár nem mindenki értett egyet ezzel. 2015. július 13. és szeptember 14. között a magyar kormány 2015. június 17-i döntése értelmében a magyar-szerb zöldhatáron műszaki határzár épült, melynek megrongálása, átlépése a szeptember 15-én hatályba lépett 2015. évi CXL. törvény értelmében bűncselekménynek minősül, és kiutasítással, illetve szabadságvesztéssel büntetendő. 2015. szeptember 15-én Röszkénél pár száz bevándorló összetorlódott a Röszke-Horgos határ szerb oldalán. A lezárt határ miatti frusztrációra agresszióval reagáltak, amit a rendőrség vízágyú, illetve könnygáz bevetésével kénytelen volt megállítani. A magyar rendőröket a támadó bevándorlók kövel, betondarabokkal

²⁵² HEALY, Claire: How are the war in Syria and the refugee crisis affecting human trafficking? 2016. www.icmpd.org/fileadmin/ICMPD-Website/Anti-Trafficking/Policy_Brief_War_in_Syria_affecting_human_trafficking.pdf (2019.08.13.)

dobálták, autógumikat gyújtottak föl. 20 rendőr sérült meg az incidensben, a bevándorlók közül pedig kb. 300 fő szorult ellátásra.²⁵³

Négy fő migrációs csatorna alakult ki, ami Európát érinti:

1. Észak-Afrikából Itálián keresztül
2. Nyugat-Afrikából az Ibériai-félszigeten keresztül
3. a keleti útvonal (Oroszország és a Független Állomok Közösségén keresztül)
4. balkáni útvonal²⁵⁴

2008-2013 között (40-20 ezres negyedéves nagyságrenddel) egyfajta enyhe csökkenő trendet mutatott az úgynevezett „zöldhatáros” illegális határátkelők száma, de 2014 harmadik negyedévére 110 ezres nagyságrend fölé ugrott, majd a következő két negyedévben 80, illetve 62 ezres szintre csökkent. 2015 második negyedévében azonban 170 ezres szintre ugrott. Ezzel szemben 2008-2011 között negyedévente stabilan 50-60 ezer főt mutatott a menekültkérelmet benyújtók száma, majd dinamikus emelkedésbe kezdett, míg végül kiugró adatot produkáltak 2014-ben, mely 2015 első és második negyedévében megismétlődött. A menekültkérelmet benyújtók több mint harmada (2015 második negyedévében 41,92%) a globális szinten is említett ázsiai konfliktustérségből (Afganisztán, Szíria, Pakisztán, Irak) érkezett, vagyis a Magyarországra érkezők a NATO által háborúban lerombolt és szétzihált országokból menekültek. Ami még érdekesebb, hogy 2014 elejéig még zömében legális módon igyekeztek átlépni a schengeni határokat.²⁵⁵ 2014-ben azonban történt valami. Korábban negyedévente 5-20 ezer fő került elfogásra a szárazföldi „zöldhatáron”, 2014 második negyedévében viszont a határrendészek már a tengeren 61 ezernél is több illegális bevándorlót fogtak el, a harmadik negyedévben pedig már közel 100 ezret, majd további 46 ezer bevándorlót a negyedik negyedévben, de 2015 első negyedévében ismét csak 23 ezer főt fedtek fel az európai „kék határokon”. 2015 tavasza azonban új csúcst eredményezett: 127 ezer főt negyed év alatt. Eközben 2014-ben a szárazföldön enyhe emelkedés volt kimutatható, az elfogottak száma az első negyedévi 7 ezerről fokozatosan 34 ezerre emelkedett, ami 2015-ben tovább emelkedett 42 ezer före. A 2014. évi tengeri elfogások döntő többsége az olasz tengeri térségben történt. Tunéziában az „arab tavaszt” követő időszakos konszolidáció után egyfajta anarchikus állapot alakult ki, ahol szabadon garázdálkodhattak a szervezett bűnözői bandák. Líbiában is ugyanez volt a helyzet, annyi különbséggel, hogy itt még konszolidáció sem volt, a

²⁵³ SCHILD i.m. 275-277.

²⁵⁴ RITECZ György: A migráció trendjei – és ami mögötte van. *Regio*, 2016, 24. évf. 2. szám, 126.

²⁵⁵ RITECZ i.m. 129.

szervezett bűnözők tehát zavartalanul úzhették a nagy haszonnal kecsegtető csempészetet.
256

Magyarországon is kiemelkedő társadalmi érdeklődés kísérte a migrációt az utóbbi években, azon belül is elsősorban az Európa, az Európai Unió irányába irányuló migráció jelenségét. A magyar politika állóvizét felkavarták a tömegesen megjelenő bevándorlók, az országba érkező bevándorlók a hétköznapi közbeszéd minden szintjén megjelentek.

A közérdeklődés növekedése a migrációval összefüggésben nem kis részben a kiemelkedően aktív kormányzati kommunikációnak volt köszönhető, amelynek sikerült a közbeszéd középpontjába állítani ezt a témát. A migráció iránt 2015 előtt nem volt különösen érzékelhető érdeklődés.²⁵⁷

A korábbi években jelentősen megnövekedett a fejlett demokratikus országokban a menekültek és a menedékkérők száma, ez pedig e rendkívül komplex társadalmi folyamat felé irányította a kutatók figyelmét is. Kijelenthető, hogy a migráció gyakorlatilag egyidős az emberiséggel, így korántsem tekinthető új jelenségnek.²⁵⁸

Különösen erősen formálta a politika Magyarországon a menekültválság közvéleményben lecsapódott értelmezését, azon belül is főként a kérdéssel kapcsolatos kormányzati és ellenzéki kampányok. A bevándorlás helyzetét illetően két álláspont vált uralkodóvá. Az egyik a menekülthullámot Magyarország biztonságát és kultúráját fenyegető veszélyként láttatta, a másik viszont politikai haszonszerzés céljából csinált álproblémának, tulajdonképpen nem létező folyamatnak tartotta azt.²⁵⁹

2015 után a nyugat-európai országokba, azon belül is elsősorban Németországba irányuló migráció olyan intenzívvé vált, hogy a hagyományos állami segítőrendszer mellett nagy felelősség hárult a különböző jótékonyági és karitatív szervezetekre is. Ezekben az esetekben az önkéntesek az állami szerepvállalással párhuzamosan, vagy azt mintegy helyettesítve jártak el annak érdekében, hogy az újonnan érkezőknek élhető körülményeket biztosítsanak.²⁶⁰

Felmerül a kérdés, hogy az, ami 2015-ben Európában kialakult, mennyiben rendkívüli. Vajon nő-e világszerte a bevándorlók száma? Ebben a kérdésben a Wittgenstein Center for Demography kutatása igazít el. Eszerint világszerte 36,5 millió ember hagyta el az ezt

²⁵⁶ RITECZ i.m. 126-132.

²⁵⁷ OLÁH és mtsai, i.m. 27.

²⁵⁸ HAUTZINGER – HEGEDÜS – KLENNER i.m. 7-17.

²⁵⁹ JUHÁSZ Attila - MOLNÁR Csaba: Magyarország sajátos helyzete az európai menekültválságban. *Társadalmi riport*, 2016, 13. évfolyam, 1. szám, 263.

²⁶⁰ BRAUN, Katherine: Decolonial Perspectives on Charitable Spaces of “Welcome Culture” in Germany. *Social Inclusion*, 2017, Vol. 5. No. 3, 38-48.

megelőző öt évben bevándorlóként azt az országot, ahol született – ez a ma élő teljes emberiségnek 0,5%-a. Ennek a tömegnek bő fele, 19 millió fő dél-, kelet- és nyugat-ázsiai országokból indult, ők fele részben Ázsiában is maradtak, ahogy Afrikán belül maradt a valamelyik afrikai országból induló 7 millió fő fele is. Az európai országokba öt év alatt érkező mintegy 7 millió emberből közel kétmillió Európából indult. A Wittgenstein Center adatai szerint 2000-2005 között, 2005-2010 között, illetve 2010-2015 között csökkent Európa részesedése az érkező bevándorlókból. A csökkenés abszolút számokban is kimutatható: Európában rendre 10,8 millió, 10,6 millió és kb. 7 millió fő az öt évenkénti érkezések száma. Ebben az értelemben tehát a korábbi években tapasztalt migráció mértéke nem számít rendkívülinek sem a Föld egészére levetítve, sem Európát tekintve. A Földön a kumulált adatokat tekintve összesen 244 millió bevándorló, azaz nem a születése szerinti országban lakó ember él. Ez a ma élő teljes népesség 3,3%-a. Közülük a menekült, akik kényszerből hagyták el a hazájukat, mintegy 15 millió. E szám az ENSZ 2016-os statisztikája szerint 21,3 millió. A különböző természeti és fegyveres katasztrófák azonban többször ennyi, mintegy 60 millió embert tettek földönfutóvá, de ebből az a 44 millió, aki nem hagyta el a hazáját, nem került bele ezen belül sem a menekült-, sem a migrációs statisztikába.²⁶¹

A menedékkérők számával még egy számot érdemes összevetni. A rendőrség hivatalos honlapja napi szinten közli az elfogott bevándorlók számát. Ebből az látható, hogy 2015 nyaráig az elfogottak zöme (85-90%) regisztrálásra került. Ez az arány nyáron a felére csökkent, majd ősszel lényegében megszűnt a regisztrálás, és csak a menekülthullám után állt vissza. Mintegy 206 ezer olyan menekült, akit a rendőrség elfogott ez idő alatt, nem került bele a hazai regisztrációs rendszerbe. Az adatsorokból arra lehet következtetni, hogy a hazai intézményrendszer különböző részei eltérő ütemben, de lényegében leszakadtak a növekvő számban érkező menekültek kezeléséről. 2015-ben Magyarországon a menekültként történő regisztrálást közel másfélszer annyi ember kerülte el, mint amennyi bekerült a rendszerbe, az eljárás kibocsátási oldala pedig teljesen független maradt az érkezők számától.²⁶² 2015. III. negyedévében tetőzött az országba érkező menekültek száma, amikor létszámuk meghaladta a százezret. Az elfogott illegális határátlépők számáról rendelkezésre álló rendőrségi adatok alapján a csúcspont 2015. szeptember 23-án volt, amikor a hatóságok 10 046 menekültet fogtak el. A migrációs nyomás október közepére lényegében nullára csökkent, amikor a déli határok lezárása teljessé vált, és nem

²⁶¹ FLEISCHER i.m. 151.

²⁶² FLEISCHER i.m. 151-154.

is történt változás az év hátralévő részében. 2016. februárjától az elfogások száma ismét nőtt, ezek nagyságrendje azonban jelentősen elmaradt a megelőző évben tapasztalttól. A március 28-án regisztrált 255-ös legnagyobb létszám mellett az első félévben naponta átlagosan 95 menekültet fogott el a rendőrség. A volt Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal (BÁH)²⁶³ által rögzített menedékkérelmek számának változása is a rendőrségi adatok tendenciáját követte. Mielőtt közölnénk néhány adatot, meg kell említenünk, hogy a Hivatal elnevezése változott. Neve a következő kormányrendeletek értelmében először Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal, majd Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság lett:

361/2016. (XI. 29.) Korm. rendelet a Bevándorlási és Menekültügyi Hivatalról

126/2019. (V. 30.) Korm. rendelet az idegenrendészeti szerv kijelöléséről és hatásköréről. E rendelet 4. § szerint az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság (a továbbiakban: OIF) ellátja a jogszabályokban hatáskörébe utalt idegenrendészeti és menekültügyi feladatokat.

2015 utolsó negyedében 1172 kérelmet fogadtak be, míg 2016. I. negyedévben már 7182-t, április-májusban pedig további 10 564-et. A 2015-ös hazai menekülthullám erősségét jelzi európai összehasonlításban, hogy Magyarország 1797 fővel első volt Európában a százezer lakosra jutó menedékkérők számának tekintetében. Ezer fő feletti értéket regisztráltak még Ausztriában (1028 fő), illetve Svédországban (1667 fő).²⁶⁴ A legtöbb menedékkérő ugyanakkor pusztán formális okokból adta be igénylését Magyarországon, és szinte kivétel nélkül távoztak az országból Nyugat-Európa felé, túlnyomó többségük számára az elsődleges célország ugyanis Németország volt. Jellemző, hogy több volt ténylegesen és tartósan az országban maradt menedékkérő (ez több tízezer főt jelentett) az 1990-es évek elején, a délszláv háborúk idején, mint 2015-ben, amikor alig pár ezer fő tartózkodott huzamosabb ideig Magyarországon a közel 180 ezer regisztrált menedékkérőből.²⁶⁵

A Helsinki Bizottság adatai szerint az év végére valójában mintegy 900-1000 főre csökkent az országban tartózkodó menedékkérők száma. Ez 2016 közepére sem változott érdemben, 1489 menedékkérő tartózkodott június 20-án a nyílt befogadó állomásokon (Körmenden, Bicskén, Vámosszabadiban és Balassagyarmaton), illetve további 734, kérelmét először benyújtó menedékkérőt tartottak fogva menekültügyi őrizetben Kiskunhalason, Nyírbátorban és Békéscsabán. Tehát a menedékkérők számának radikális növekedése nem

²⁶³ 162/1999. (XI. 19.) Korm. rendelet a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatalról

²⁶⁴ JUHÁSZ – MOLNÁR i.m. 264.

²⁶⁵ JUHÁSZ – MOLNÁR i.m. 265.

jelenti azt, hogy az igénylők ténylegesen Magyarországon kívántak maradni, és azt sem, hogy sokkal többen jutottak volna valamilyen menekültstátuszhoz az előző évekhez képest. Sőt, 2016-ra a menekültügyi szigorítások eredményeként szinte lehetetlenné vált menedékjogi kérelmet szerezni Magyarországon.

Az OIF 2015. január 1. és 2016. május 31. között 194 831 döntést hozott meg (4. táblázat).

Döntés	Döntések száma	Az összes döntésen belüli arány (%)	Az érdemi döntéseken belüli arány (%)
Menekültként elismerés	222	0,1	4,3
Oltalmazottként elismerés	504	0,3	9,7
Befogadottként elismerés	10	0,0	0,2
Elutasítás	4442	2,3	85,8
Megszüntetés	189 653	97,3	–
Összesen	194 831	100,0	100,0

4. sz. táblázat: Az OIF döntéseinek száma 2015. január 1. – 2016. május 31. Forrás: Juhász Attila – Molnár Csaba: Magyarország sajátos helyzete az európai menekültválságban. *Társadalmi riport*, 2016, 13. évfolyam, 1. szám, 267.

Ezek 97%-a az eljárás megszüntetésével járt, döntően azért, mert a kérvényező a regisztráció után elhagyta az országot, ismeretlen helyre távozott. Mindössze 736 volt pozitív az 5178 érdemi döntés közül, azaz a döntések 86%-a elutasító volt. Az nem ismert, hogy az országon hány olyan ember utazhatott át, akit Magyarországon nem is regisztráltak. Bár a hatóságok és a kormány következetesen tagadták, hogy lett volna ilyen, a határzár kiépítése előtt jelentős lehetett a regisztrálatlan tömeg is. Annyiban viszont biztosan helytálló volt a kormány érvelése, hogy a magyar hatóságok sokkal inkább törekedtek a regisztrációra, mint például a nem uniós balkáni országok és Görögország hatóságai. Ezt jelzi a benyújtott menedékkérelmek nemzetközi összehasonlításban is magas száma.

Jelentős változások zajlottak le a menekültválság folyamán a menedékkérők származási országát tekintve. 2015 első két hónapjában a koszovói kérvényezők voltak többségben, de tavasztól kezdve drámaian emelkedett az Irakból, Afganisztánból, Szíriából és Pakisztánból érkezők száma. Mindez azért fontos, mert a kormány illetékesei 2015 első felében azt állították, hogy nem háborús helyzet elől menekül a Magyarországra érkezők többsége, hanem gazdasági bevándorló. Ez az érvelés az év közepére tarthatatlanná vált.

2015 első két hónapjában a menekülthullám dinamikáját tekintve a koszovóiak beáramlása okozta a magyar hatóságok számára az első nehézségeket. Ezt követően az illegális határátlépések száma csökkent, egészen nyárig, majd fokozatos emelkedés volt

megfigyelhető júniustól, akkor már többségben voltak a háborús övezetkből érkezők. Szeptemberben és októberben következett be a legnagyobb hullám. Végül október végén, a Magyarország déli határát Horvátország felől lezáró kerítés megépítése után ért véget a folyamat. A migrációs folyamatokat a magyar kormány intézkedései kevésbé tudták befolyásolni. Átmenetileg még növelte is a beáramlást a déli határ szerb szakaszán megépített kerítés, tényleges határzár azonban csak a horvát szakasz megépítése után jött létre. Az, hogy ilyen hirtelen szakadt meg a menekülthullám, jól mutatja, hogy mennyire nem célország Magyarország a migrációs folyamatban. Ha az lett volna, akkor ilyen eredménnyel a határzár sem járt volna. Ez csak azért működött, mert Magyarország kerülhető volt.²⁶⁶

6.2. Magyarország helye a globális migráció rendszerében

Azt, hogy Magyarország nem célország, jól mutatják az OIF tartózkodásra jogosító érvényes engedéllyel rendelkezők számáról szóló statisztikái. 2016. május végén 217 609 fő tartózkodott Magyarországon valamilyen engedéllyel, közülük viszont azok, akik a háromféle menekültstátusz egyikével (oltalmazott, menekült, befogadott) rendelkeztek, csupán 3232-en voltak. 2014. december 31. óta számuk alig (298 fővel) változott.²⁶⁷

Magyarország vonzereje a hosszabb távú trendeket nézve egyenesen csökkenőben van. Az 1990-es években a vándorlási egyenleg még egyértelműen pozitív volt. A bevándorlás ekkor főképp a határon túli magyar csoportokból volt intenzív, a bevándorlás és az elvándorlás nem, vagy csak időlegesen nőtt meg.

A 2000-es évek közepétől azonban a tükörstatisztikák és a SEEMIG Project becslése alapján a vándorlási egyenleg egyre romlik,²⁶⁸ melynek egyrészt a növekvő elvándorlás, másrészt a bevándorlás visszaesése/stagnálása az oka.

Ma az ország legnagyobb problémája a nemzetközi migráció szempontjából nem a bevándorlás, hanem az egyre fokozódó kivándorlás. Nagyságrendileg 350 ezer olyan kivándorolt magyar élt a világban 2013 elején, akik 1989 után és legalább egy évvel 2013 eleje előtt hagyták el Magyarországot. A becslések ma már legalább 500 ezer külföldön élő magyar állampolgárról szólnak. Mindez azt mutatja, hogy Magyarország migrációs szempontból egyenlőtlen cserékben vesz részt: a bevándorlók számukat tekintve egyáltalán

²⁶⁶ JUHÁSZ - MOLNÁR i.m. 264-270.

²⁶⁷ JUHÁSZ - MOLNÁR i.m. 271.

²⁶⁸ MELEGH Attila: Magyarország a nemzetközi migráció rendszerében. <https://www.eszmelet.hu/melegh-attila-magyarorszag-a-nemzetkozi-migracio-rendszereben/> (2020.12.23)

nem pótolják az elvándoroltakat. Magyarország népességfogyása felgyorsulhat a tartósan fennmaradó és romló egyenlegek mellett, az idősök aránya jobban nőhet (ugyanis inkább a fiatal népesség vándorol el), és a társadalombiztosítási rendszerekben további jelentős problémák léphetnek fel.²⁶⁹

6.3. A Magyarországon élő afrikai menekültek és migrációs tendenciái

Az afrikaiak száma elenyésző Magyarországon, azonban a magyar társadalomnak számolnia kell az afrikai migráció erősödésével, tekintettel arra, hogy a kontinens lakosságának hatalmas része képzetlen fiatalokból áll, akiknek a fejlettebb régiók felé történő migrációja számos okból valószínűsíthető. A migráció szabályozása rendkívül komplex és nehéz folyamat, amelyet a kapcsolódó témakörök, úgymint a határrendészeti és idegenrendészeti kérdések, a bevándorló munkavállalói jogok széles köre, valamint a bevándorlók integrációjának nehézsége is mutat.²⁷⁰

Tekintettel arra, hogy hazánk a balkáni migrációs útvonalon fekszik, amely a 2015-ös menekültválságot megelőzően is elsősorban ázsiai menekültek főbb tranzitútvonalának számított, Magyarországot viszonylag kevés afrikai menedékkérő érte el. Ehhez az úgynevezett nyugat-mediterrán útvonalhoz képest Afrikából az Európai Unióba nagyszámúval többen érkeznek a közép-mediterráneum irányából, tehát Líbián keresztül Olaszországba és Máltára.²⁷¹ Ennek ismeretében érthető, hogy a Magyarországon élő menekültek származási országai között csak két afrikai államot találunk: Szudánt és Szomáliát. Az utóbbi országból Magyarország Afganisztán után a legtöbb menekültet fogadta be (2016-ban 611 szomáliai élt Magyarországon), de az elbírálás alatt álló menedékkérelmek és a visszatoloncolások miatt vélhetően az iraki és szíriai menekültek száma rövidtávon megközelítheti a szomáliaiakat. A többi afrikai országból jelenleg menekültstátusszal mindösszesen néhány tucatnyi vagy kevesebb személy rendelkezik.

Nagyban árnyalja a fenti számokat, ha főbb küldő országként megvizsgáljuk, hogy hazánkban hány afrikai származású személy volt egy adott évben. Eszerint látszik, hogy csak néhány évben stagnált a szomáliai menekültek száma, egyébként pedig egyre nagyobb közösségük jött létre, addig a 2000-es évek közepe óta a többi külső ország esetében

²⁶⁹ Uo. 271.

²⁷⁰ Uo. 271.

²⁷¹ DE HAAS i.m. 25-27.

csökkenő tendenciák végül csak 2014-ben fordultak meg, sőt Eritreából csak egy-egy személy érkezett.

Alapvetően három dologgal magyarázható a szomáliaiak folyamatosan növekvő aránya. Az egyik, hogy bár a védelemre (s ezáltal menekültstátuszra) jogosan számíthatnak a Szomáliában – Szomáliföld és Puntföld (északi területek) kivételével az ország egész területén – 1991 óta zajló véres polgárháború miatt, de a kedvezményes honosítási eljárás során támasztott kritériumoknak (pl. megfelelő munkahely, lakhatás és kereset) nem mindenki felel meg. Ez abból adódhat, hogy alapvetően rendezetlenebb körülmények közül, szegényebben érkeznek hazánkba a menekültstátuszuk alapjául szolgáló üldöztetés miatt, így nehezebben tudnak integrálódni. Számuk tehát egyre gyarapodik, miközben a magyar állampolgárságot csak kevesen szerzik meg. A másik ok, hogy számukra Magyarország alternatív útvonalként jelenik meg, akár a már itt élő szomáliai közösség miatt is. Annak ellenére, hogy szándékaik szerint idővel továbbutaznának, mégiscsak ittragadnak, hiszen Magyarországon mint a migrációs útvonal által először érintett és menekültügyi szempontból biztonságosnak tekinthető tagállamban a menekültügyi eljárásukat le kell folytatni az uniós szabályozás értelmében. A harmadik ok lehet, hogy többüket visszatoloncolták, így kénytelenek voltak Magyarországon menekültté válni. Azonban ez sok esetben hajléktalansághoz vezetett, lévén, hogy a korábban a továbbutazás miatt eredménytelenül lezárt menedékkérelmekre hivatkozva a magyar menekültügyi ellátórendszer nehezen fogadja vissza őket. Fordított trend látszik a többi külső ország esetében: a csökkenés mögött döntően a három év után kedvezményes honosítási eljárással megszerezhető magyar állampolgárság, kisebb részben a hazaköltözés vagy a továbbvándorlás állhat. Ez utóbbira jó példa Dél-Szudán, hiszen annak 2011-es függetlenné válása után a szudáni menekültek száma 2012-re felére csökkent.

A menedékkérők számának évenkénti változásából azonban a menekültekre vonatkozóan is további következtetéseket tudunk levonni. A 2014-es felgyorsuló, majd 2015-re krízissé fokozódó migrációs nyomás határozottan kimutatható nem csupán az ázsiai, hanem az afrikai országok tekintetében is. Az 1998 óta menedékkérelmet benyújtók fele-háromnegyede egyedül a 2015-ös évben lépte át a magyar határt Szudánból, Kamerunból és Eritreából, de Nigériából ezen egyetlen év leforgása alatt érkezett több mint a harmaduk. Már 2012 óta Nigériából többen nyújtottak be menedékkérelmet. Ennek ellenére nem emelkedett a korábbi, 2000-es évek közepi csúcsra a számuk. Magyarországon a 2015-ös

menekülthullámot követően egyedül a szómáliaiak maradtak itt és váltak jelentősebb számban menekültté.²⁷²

6.4. Összefoglalás és következtetések

Disszertációm hatodik fejezetében elemeztem az európai menekültválságot. Részletesen bemutattam a 2014-15-ös migrációs hullámot. Arra kerestem a választ, hogy Magyarországnak hol van a helye a globális migráció rendszerében. Azt egyértelműen kijelenthetjük, hogy Magyarország nem célország. Bemutattam a Magyarországon élő afrikai menedékkérők migrációs tendenciáit is.

Különbség van Európa országai között abban a tekintetben, hogy egy bizonyos ország „belépési országgént” (például Magyarország, Görögország, Olaszország), vagy tranzitországgént (például Szerbia, Macedónia, és részben Magyarország is), illetve célországgént (például Nagy-Britannia) szerepel. Más-más nehézségekkel kell megküzdeniük mindhárom kategória országainak. Azt, hogy Magyarország nem célország, jól mutatják az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság tartózkodásra jogosító érvényes engedéllyel rendelkezők számáról szóló statisztikái, amelyet dolgozatomban részletesen is elemeztem. Azt is bemutattam, hogy az afrikaiak száma elenyésző Magyarországon, azonban a magyar társadalomnak számolnia kell az afrikai migráció erősödésével, tekintettel arra, hogy a kontinens lakosságának hatalmas része képzetlen fiatalokból áll, akiknek a fejlettebb régiók felé történő migrációja számos okból valószínűsíthető. Bár Magyarország aktív szereplője volt a 2015-ös menekültválságnak, esetében a válság semmilyen módon nem ellensúlyozta a hosszú évek alatt kialakult migrációs trendeket.

7. A diplomácia mint eszköz a migráció kezelésében

A diplomácia jellege és szerepe folyamatosan változik. E többértelmű fogalom számos jelentéssel bír, azonban a diplomáciára vonatkozó nemzetközi és magyar szakirodalom eredendően kétféle szerepet jelölt meg a kifejezés tisztázására. A diplomácia alapvető rendeltetése a konfliktusok megelőzése, azonban amennyiben két vagy több fél (állam) között merül fel vitás kérdés, elsődleges célként a diplomáciai kapcsolatok révén történő

²⁷² FARKAS Marcell: Afrikai menekültek az Európai Unióban és Magyarországon. *Magyar rendészet*, XVII. évfolyam, 2017/1. szám, 51-53.

békés rendezést szükséges előtérbe helyezni. Mindezekon felül a diplomáciai feladatok körébe soroljuk például a különféle együttműködések előmozdítását.²⁷³

Nagyon fontos, hogy a diplomácia mindig csak a politika (közpolitika) tágabb kontextusában értelmezhető, nem önállóan. A fogalommeghatározás alapján a diplomácia az államoknak a külpolitikájuk békés módon történő megvalósításáért kifejtett tevékenysége.²⁷⁴ Az „új diplomácia” az első világháború után alakult ki, amelyre – a régi diplomáciát jellemző elitista ismertetőjellel szemben – a nyilvános jelző illik. Az új diplomácia tudniillik azt is célként fogalmazza meg, hogy a döntéseket a közvélemény érdeklődése és vitája közepette szükséges meghozni. Ma a diplomáciának a tradicionális külpolitikában, a korábban megszokott kérdésköröknél sokkalta tágabb, illetve sokszínűbb témákat is szükséges érintenie. A diplomácia a nyilvánosság felé fordult, amelynek hátterében nagy kihívás áll: a migráció kérdése.

A migráció fogalmának meghatározásánál említett ellentétek – a biztonsági szükségletek és más szükségletek, valamint az ezekből fakadó konfliktusok – között a diplomáciának egyrészt olyan megoldási formák megtalálására szükséges koncentrálnia, amelyek az érintett felek számára a legkevesebb kárt és a legnagyobb hasznot jelentik.²⁷⁵ Amennyiben a diplomácián keresztül próbáljuk megtalálni az ideális megoldást a fontos célok elérése érdekében, a kompromisszumtól és kényszertől mentes megközelítés során számos konfliktus léphet fel az államok között, amelyeket az alábbiakban közlök.

Az átalakuló világrendben – miközben az Európai Unió a migráció, a szegénység, a környezeti ártalmak, illetve az etnikai konfliktusokra vonatkozó kihívásokra összpontosít – az USA az esetlegesen felmerülő külső fenyegetésekre helyezi a hangsúlyt. E különbség egyesek számára kulturális vagy filozófiai eltérésekre vezethető vissza, mások véleménye alapján azonban az eltérés „képeségbeli” kérdésnek tekintendő. Mindez azt jelenti, hogy az Európai Unió sokkal inkább képes megoldani politikájával és finanszírozási eszközeivel például az etnikai konfliktusokat vagy a környezeti ártalmakat, így elsősorban a nehézségekre fókuszál. Az Európai Unió az érintettek között felmerülő konfliktusok kezelésében minden esetben a viták békés megoldására törekszik, a kényszerítés eszközeivel szemben a tárgyalást és a diplomáciát részesíti előnyben.²⁷⁶ Mindezen felül azonban nem hagyható figyelmen kívül, hogy a migrációhoz kapcsolódó két ellentétes megközelítés számos esetben diplomáciai feszültségek forrását jelenti.

²⁷³ 1961. évi Bécsi Egyezmény a diplomáciai kapcsolatokról 3. cikk

²⁷⁴ 1961. évi Bécsi Egyezmény a diplomáciai kapcsolatokról preambuluma

²⁷⁵ RITECZ – SALLAI i.m. 11–12.

²⁷⁶ KAGAN, Robert: Édenkert és hatalom. Budapest, Zrínyi Kiadó, 2007, 8–38.

A diplomáciai feszültség részben a migráció és annak biztonsági kockázatai nézőpontbeli eltéréséből fakad. Példaként az USA 2017-ben tett bejelentését, az ENSZ 2018. évi migrációs párbeszédéből történő kilépés tényét említem, amely egyúttal azt is kifejezi, hogy az USA a jövőben a Migrációs Globális Kompakt (GCM) kidolgozásának folyamatában sem kíván részt venni.²⁷⁷ A kilépés hatása azonban – az előzőekben leírtakhoz képest – jóval messzebbre fog nyúlni. Az amerikai politikai diplomácia migráció kezelésére vonatkozó döntésének egyelőre nem volt érdemi hatása a többi állam felvetéseire, ugyanakkor a kilépés hosszabb távon meg fogja nehezíteni azon országok tárgyalási helyzetét, amelyek szigorúbb migrációs politikát képviselnek a diplomáciában. Abban a környezetben, amelyben nagyobb részt a migráció pozitív hatásait előtérbe helyező és támogató környezetet valló szemlélet érvényesül, az USA mint meghatározó politikai erő az, amely képes ellensúlyozni a migráció kezelésére vonatkozó két elméletet, így kivonulása jelentős problémákat okoz.²⁷⁸

A fentiek figyelembevételével érdemes a migráció kezelése kapcsán a Biden-adminisztráció létrejöttére és annak változó hozzáállására is utalni. 2021. január 20-án, első hivatali napján Joe Biden amerikai elnök bejelentette bevándorlási reformjavaslatát. 2021. február 18-án a demokrata képviselők migrációs reformról szóló törvényjavaslatot nyújtottak be a kongresszusnak. A reformjavaslat célja az Egyesült Államokban élő mintegy 11 millió illegális bevándorló legalizálása. A javaslat jóváhagyása esetén lehetővé tenné a zöld kártya megszerzését. Biden a törvényjavaslat mielőbbi jóváhagyását szorgalmazza. Szerinte a reform megfordítja elődje, Donald Trump "téves politikáját", aki kampányt indított a bevándorlás megakadályozására és az illegális bevándorlók üldözésére.

A Biden-adminisztráció helyre kívánja hozni a Trump-adminisztráció mulasztásait, és szeretné visszaadni az amerikai bevándorlási rendszernek az igazságosságot, az emberi méltóságot és a rendet. A 2021. évi amerikai állampolgársági törvényjavaslat fontos lépés, amelynek célja olyan bevándorlási politikák kialakítása, amelyek egyesítik a családokat, növelik és fellendítik a gazdaságot, és garantálják az ország biztonságát.²⁷⁹

A kétpólusú nemzetközi rendszer felbomlása a hidegháború lezárásával valósult meg, amely így teljes mértékben átalakította a nemzetközi konfliktusok kezelésének hagyományosan

²⁷⁷ Migrációkutató Intézet (2017): Figyelmeztető jel Magyarország számára az USA kilépése az ENSZ jövő évi migrációs párbeszédéből. <https://www.migraciokutato.hu/hu/2017/12/29/figyelmezteto-jel-magyarorszag-szamara-az-usa-kilepese-az-ensz-jovo-evi-migracios-parbeszedebol/>, (2019.04.20.)

²⁷⁸ Migrációkutató Intézet (2017): Figyelmeztető jel Magyarország számára az USA kilépése az ENSZ jövő évi migrációs párbeszédéből. <https://www.migraciokutato.hu/hu/2017/12/29/figyelmezteto-jel-magyarorszag-szamara-az-usa-kilepese-az-ensz-jovo-evi-migracios-parbeszedebol/>, (2019.04.20.)

²⁷⁹ <https://www.dw.com/pt-br/projeto-de-biden-prop%C3%B5e-legalizar-11-milh%C3%B5es-de-imigrantes-nos-eua/a-56624708> (2021.03.29.)

kialakult cél- és eszköz-rendszerét, az állami külpolitikákat, valamint az azok megvalósítását szolgáló diplomáciát.²⁸⁰ Amennyiben a diplomácia fogalmát egyetemes meghatározása szerint értelmezzük, azaz definícióját úgy írjuk le, mint a nemzetközi kapcsolatok menedzsmentjének és az állami külpolitikák végrehajtásának eszközt, érthetővé válik, hogy a diplomáciát a mindenkori nemzetközi rend fejlődése és annak tendenciái befolyásolják. Ilyen tendencia a biztonság fogalmi és tartalmi diverzifikációja, valamint az új globális és regionális kockázatok, például a migráció. „*A demográfiai folyamatok egyensúlyi helyzetből egyik vagy másik irányba történő kilendülő trendek súlyos biztonságpolitikai következménnyel járnak.*”²⁸¹

Mindazonáltal „az, hogy az államok kül- és biztonságpolitikájának centrumába – a megelőző évszázadoktól eltérően – többé nem kizárólag, (...) nem (...) elsősorban a háború és béke kérdései, inkább az emberiséget fenyegető, új, globális, regionális és lokális veszélyforrások elemzése és a kihívásokra történő válaszok keresése kerül (...) természetesen nem jelenti a meglévő, illetve potenciális militáris kockázatok eltűnését, ugyanakkor lényegesen kinyitja a diplomácia napirendjét, továbbá aláhúzza a multilateralista megközelítés, a nemzetközi szereplők (intézményes és egyéb keretek közötti) együttműködésének, mint a kockázatkezelés egyedül célravezető, kollektív módjának szükségességét.”²⁸² Az e követelménynek való megfelelés a diplomáciában megköveteli az államok együttműködésének útjában álló akadályok elhárítását is.

7.1. A migráció kezelésének vizsgálata a diplomáciai szinten

A migráció mint a nemzetközi kapcsolatok napirendjén szereplő aktuális kérdés rendkívül bonyolult kezelést, sokrétű eszköztárat és szakértelmet tesz szükségessé a diplomácia síkján. Ez egyidejűleg azt is eredményezte, hogy a problémák, kockázatok és veszélyforrások kezelésébe a külügyminisztériumokon felül több egyéb kormányzati hatóságnak és csúcshintézménynek szükséges bekapcsolódnia. Példaként az illegális migráció elleni fellépést említem, amely nem kis részben múlik a külügyi, a rendészeti, valamint az igazságügyi diplomácia közös erőfeszítésein. A közös cselekvések fontossága és jelentősége napjainkra a diplomácia területén is erősen felértékelődött.²⁸³

²⁸⁰ NYUSZTAY László: A diplomácia néhány vonása az új világrendben. *EU Working Papers*, 2/2009, 3.

²⁸¹ KOMÁROMI Sándor: *Demográfia és biztonságpolitika a globalizálódó világban*. <https://epa.oszk.hu/00400/00462/00034/cikka1f1.html> (2019.04.20.)

²⁸² NYUSZTAY i.m. 4.

²⁸³ NYUSZTAY i.m. 4–5.

A diplomáciai ágazat elsődleges célja és feladata történeti folyamatosságot jelenít meg, amely kialakulása óta nem változott. A diplomácia is elsősorban a nemzetközi konfliktusok megelőzésére, valamint az összeütközések kezelésére törekszik, amelyhez a kommunikáció egyes eszközeit hívja segítségül. Ugyanakkor, míg a fundamentumok nem változnak, a végrehajtás és a diplomáciai feladatok menedzselését egészen más körülmények jellemzik, amelyeknek körei, eszközei és formái egyaránt olyan átalakuláson mentek keresztül, amelyben a diplomácia a kor által támasztott kihívásokra hivatott választ nyújtani.

Amennyiben a diplomácia fejlődéstörténetét szeretnénk szemléltetni, az első időszakban a „Hírnök + Szószóló + Dokumentátor + Tárgyaló” fejlődéstörténeti ívet említhetjük, amely idővel a „Specialista + Menedzser” dimenziókkal egészült ki. Mindezek mellett a modern diplomácia alapfunkcióit az 1961. évi Bécsi Egyezmény adja, amely szerint az alapfunkciók: a képviselő, a tájékoztatás és tájékozódás, a tárgyalás, a kapcsolatépítés, valamint a saját állampolgárok érdekvédelme (konzuli funkció). E funkciók tekintetében a korábbi évtizedekben szembetűnő változásokat figyelhetünk meg, amelyek – a külföldi és hazai elemzők vélemények szerint is – hatással vannak a funkciók gyakorlásának eszköztárára is.²⁸⁴

A migrációnak számos kiváltó oka ismert, így sikeres kezelésében kiemelt szerepet játszik az előidéző okok ismerete. A problémák megoldása tekintetében az államok nem feltétlenül mutatnak közös álláspontot, ezért diplomáciai beavatkozás válik szükségessé, amelynek egyik meghatározó szereplője az Európai Unió. Az Európai Unió más megoldást képzel el, mint az USA, így ezt cselekvési tervein keresztül is hangsúlyozza. Mindemellett az Unió lényeges diplomáciai tevékenységet is folytat a migráció kiváltó okainak kezeléséhez kapcsolódó konfliktusok kapcsán, így ebben a folyamatban elsősorban a megelőzést tartja szem előtt.²⁸⁵ A preventív diplomácia olyan tevékenység, amelynek célja, hogy megakadályozza a felek közötti viták keletkezését, a meglévő viták konfliktusba fordulását, és korlátozza a konfliktus továbbterjedését.²⁸⁶ A megelőző szerep mellett az Európai Unió diplomáciai tevékenységén keresztül a béketeremtésre is törekszik, amelyre majd *„a konfliktus kirobbanása után kerül sor, azzal a céllal, hogy csökkentse az*

²⁸⁴ NYUSZTAY i.m. 6.

²⁸⁵ Európai Tanács: A migráció kiváltó okainak kezelése. <http://www.consilium.europa.eu/hu/policies/migratory-pressures/countries-origin-transit/root-causes-migration/>, (2019.04.20.)

²⁸⁶ CZENE Gréta: *Az Európai Unió konfliktus- és válságkezelő intézményrendszere, valamint gyakorlati alkalmazásai*. Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 2014, 22.

*összeütközés intenzitását, meggátolja az eskalációt, és a feleket a békés megoldás elérésére kényszerítse.*²⁸⁷

Az Európai Unió a migráció kezelésével kapcsolatban felmerülő konfliktusokat főként diplomáciai úton törekszik megoldani. A konfliktusok kezelésekor a kölcsönös megértésre alapoz, és tevékenységét a kereskedelem, a segítségnyújtás, illetőleg a biztonság- és védelempolitika révén rendelkezésére álló lehetőségeken keresztül folytatja.²⁸⁸

Az Európai Unió diplomáciai tevékenysége során tiszteletben és szem előtt tartja az államok szuverenitását, függetlenségét és területi sérthetlenségét. Tekintettel arra, hogy az előforduló vitás helyzetek békés rendezése nem képezheti alku tárgyát, az Unió állásfoglalásában katonai erő egyetlen esetben sem rendezheti az államok között kialakult konfliktusokat. Az Unió erőszakos konfliktusok megelőzését célzó külső fellépéseinek alkotóelemei között találjuk többek között az erőszakos konfliktusok veszélyének korai azonosítását, a korai figyelmeztetés, valamint a korai fellépés közötti időbeni szakadék áthidalását, illetőleg a konfliktushelyzetek jobb megértésére való törekvést. A megelőzés központi szerepe mellett az Unió közvetítő szerepet is betölt, közvetítéstámogató tevékenysége során arra vállalkozik, hogy az újonnan kialakuló vagy elhúzódó konfliktusok kapcsán az érintett felek elsőként a közvetítést és a párbeszédet alkalmazzák. E szemlélet a migráció kezelésekor is élesen megjelenik.²⁸⁹

Mielőtt a menedéjog ismertetésébe fognék, szeretnék pár mondatot írni a nemzetközi és magyar diplomácia új tendenciáiról. Az Egyesült Nemzetek Alapokmányának VI. fejezet 33. cikke kimondja: „Minden olyan viszály esetében, amelynek elhúzódása a nemzetközi béke és biztonság fenntartásának veszélyeztetésére vezethet, a felek mindenekelőtt közvetlen tárgyalás, kivizsgálás, közvetítés, békéltetés, választott bírósági vagy bírósági eljárás, regionális szervek, vagy megállapodások igénybevétele vagy általuk választott egyéb békés eszközök útján tartoznak megoldást keresni.”²⁹⁰ Az Európai Unió Alapjogi Chartájának 18. cikke biztosítja a menedéjogot²⁹¹ az 1951. évi Genfi Egyezmény rendelkezéseivel összhangban. Az utóbbi időben a nemzetközi diplomácia arra törekszik, hogy a fegyveres konfliktusoknak találjon megoldást. A másik tendenciája a menekültválság kezelésére irányul, hiszen az államok külön-külön nem tudnak

²⁸⁷ Uo. 22.

²⁸⁸ ZETTER, Roger: *Protection in Crisis: Forced Migration and Protection in Global Era*, 2015. www.migrationpolicy.org/research/protection-crisis-forced-migration-and-protection-global-era (2019.08.13.)

²⁸⁹ CZENE i.m. 25–26.

²⁹⁰ Az Egyesült Nemzetek Alapokmányának VI. fejezet 33. cikke <https://www.un.org/en/sections/un-charter/un-charter-full-text/> (2020.12.26.)

²⁹¹ Az Európai Unió Alapjogi Chartájának 18. cikke <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A12012P%2FTXT> (2020.12.26.)

megbirkózni a migráció jelentette kihívással, és azt csak közös diplomáciai megoldásokkal lehet hatékonyan kezelni. A legújabb törekvés az, hogy határozott cselekvésre szólít fel minden országot az új koronavírus-járvány (Covid-19) következményeinek enyhítése érdekében, az után, hogy az Egészségügyi Világszervezet (WHO) bejelentette, hogy világjárványnak (pandémia) nyilvánította a kialakult helyzetet.

Magyarország felismerte a világgazdasági változások hatásait: a külpolitikai és a külgazdasági kormányzati funkciók összekapcsolásával világossá tette, hogy a diplomácia eszközként kell, hogy szolgáljon a hazai nemzetgazdasági érdekek érvényesítésében. A magyar diplomácia új tendenciái kapcsán elsőként 2012-ben indult el az úgynevezett keleti nyitás, majd 2016-tól a déli nyitás vált a Külgazdasági és Külügyminisztérium stratégiai irányvonalává, tekintettel arra, hogy a fejlődő régiók egyre nagyobb politikai és gazdasági befolyásra tesznek szert a világban.²⁹² 2013-ban a magyar kormány a nemzeti felsőoktatásról szóló 2011. évi CCIV. törvény és a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. törvény felhatalmazásai alapján elindította a *Stipendium Hungaricum* ösztöndíjprogramot,²⁹³ amelynek célja a Stipendium Hungaricum ösztöndíjak felajánlását megalapozó kormányközi megállapodások végrehajtása érdekében a külföldi hallgatók magyar felsőoktatási intézményekben folytatandó tanulmányainak kiemelt támogatása. Az ösztöndíjprogram lebonyolítását a Tempus Közalapítvány látja el. A külföldi hallgatóknak lehetőségük nyílik mélyebben megismerni Magyarország történelmét, politikáját, gazdaságát és kultúráját.

Röviden fontos kiemelni a magyar diplomácia új tendenciáit a regionális szervezeten belül (visegrádi országok, avagy V4-ek: Csehország, Lengyelország, Magyarország és Szlovákia). A Visegrádi Együttműködés célja ezen országok gazdasági, diplomáciai és politikai érdekeinek közös képviselése, esetleges lépéseinek összehangolása. A jelenlegi új koronavírus-járványban kulcsfontosságú, hogy a V4-ek közvetlenül tájékoztassák egymást a járványügyi intézkedésekről, valamint tapasztalatokat és ismereteket cseréljenek a járvány hatékonyabb kezelése érdekében. Ugyannakor fontos az információcsere a migrációs kérdés kapcsán is. A magyar diplomácia a V4-elnökség alatt (2017. július 1. és 2018. június 31. között) kiemelten foglalkozott a migráció problémájával.²⁹⁴ Úgy vélem,

²⁹² TARRÓSY István: *Magyarország Afrika-politikája a kommunista korszakban és a posztsovjét érában*. In: MARSAI Viktor – NAGYNÉ Rózsa Erzsébet (szerk.): *Magyarország és Afrika 2018-2025*. Budapest, Ludovika Egyetemi Kiadó, 2020, 26.

²⁹³ 285/2013. (VII. 26.) Korm. rendelet a Stipendium Hungaricumról

²⁹⁴ PERÉNYI Zsigmond – RÉMETE Balázs: *V4 – Visegrád az EU-n belül*. In: Balaskó Angéla (szerk.): *A Visegrádi Négyek jelentősége, struktúrája és értékei*. Budapest, Külügyi és Külgazdasági Intézet, 2018, 43.

hogy a legnagyobb vitát kiváltó kérdések közé tartozik a migrációs kérdés. A nehéz kérdésekben a konszenzus keresésének eszköze, szintén a menedékkérelem előterjesztésére és elbírálására, és a diplomáciai eszmecserére.

7.2. Menedékjog

A korábbi években - ahogy dolgozatom eddigi részében is láthattuk - a migrációs jelenségek az egész földgolyón, s leginkább az Európai Unió tagállamai számára rendkívül kiterjedt és nagy horderejű változásokat hoztak magukkal. A menedékjog kapcsán több nemzetközi egyezmény is született, ugyanakkor ez a kérdés az egyik legérzékenyebb, az államok szuverenitását közvetlenül érintő kérdések körébe tartozik. A korábbi időszakban világszerte, így Magyarországon is több ponton szigorodott a menekültek helyzetével összefüggő jogszabályi környezet, illetve tényleges ügyintézési gyakorlat - amivel kapcsolatban pozitív és negatív vélemények is nagy számban láttak napvilágot, a médiumokban és a magyar szakirodalomban is. A menedékkérelem témája a korábbi években egyre hangsúlyosabbá vált, ami a menekülthullámmal és migrációval hozható összefüggésbe. Ugyanakkor a menedékjognak van egy olyan szegmense, amelyik a diplomáciai menedékkérelemmel, a diplomáciai menedékjoggal foglalkozik. Erről manapság kevesebb szó esik, s a jelentősége is kezd elhalványulni, miközben a korábbi évek is több olyan esettel szolgáltak, amelyek szükségessé teszik a diplomáciai menedékjogot. Dolgozatomnak ez a kiindulópontja. Bemutatom a téma szempontjából fontosnak ítélt meghatározásokat, majd rátérek a diplomáciai menedékjog helyzetének tárgyalására. Írásom további célja, hogy áttekintsem a diplomáciai menedékjog lényegét, és bepillantást engedjek a jogi összefüggésekbe. A globalizálódó világban a menekültügy fontos kérdéssé vált a fent említett problémák miatt. Disszertációmban arra keresem a választ, hogyan érvényesül az állami szuverenitás a diplomáciai menedékjoggal szemben, az államnak milyen érdekeket kell szem előtt tartania a menekültüggyel kapcsolatban, és hol szükséges a nemzetközi együttműködés erősítése, illetve hol látszanak összeegyeztethetetlenek a nemzetállami érdekek. Kétségtelen, hogy minden állam számára kiemelkedő jelentőségű kérdés a menekültkérdés hatékony szabályozása.

Ahogy a globális migráció kérdése egyre kiemeltebb figyelmet kap a politikai, kulturális és gazdasági életben²⁹⁵, a tudományos szféra is egyre összetettebb módon érdeklődik a migráció jelensége iránt. A tudomány szemszögéből a migráció olyan kérdés, amelynek

²⁹⁵ HATTON - WILLIAMSON i.m. 6.

egyre nagyobb jelentősége van, és ez nem csak a probléma objektív súlyából adódik, hanem annak a ténynek is betudható, hogy a migráció az ezt megelőző évtized különböző hatásainak vizsgálatakor is egy olyan ideális téma, amely mintegy felnagyítva tükrözi vissza valamennyi politikai, kormányzati és egyéb társadalmi változást.²⁹⁶

A menedékjog alatt azt a jogcímet kell érteni, ami az azt megszerző külföldi személyt feljogosítja arra, hogy a befogadó ország területén tartózkodjon, illetve egyidejűleg védelmet is biztosít számára a visszaküldés, illetőleg a kiutasítás és a kiadatás ellen.²⁹⁷

Tágabb értelemben véve a menedékjog a nemzetközi védelem számos formáját magában foglalhatja, míg szűkebb értelemben kizárólag a menekülteknek járó jogokat és a menekültek kötelezettségeit foglalja magában.²⁹⁸

7.2.1. Területi menedékjog

Menekültstátuszért a bevándorló személyek meghatározott feltételek mellett folyamodhatnak. Azon természetes személyeket tekintjük menekültnek, akik hazájukat elhagyva más állam területén kérnek védelmet, amely védelem felöleli az alapvető jogok elismerését, az életfeltételek biztosítását és a kiutasítás/visszaküldés elleni garanciát (non-refoulement elv). A területi menedékjogot az ilyen típusú menedéknújtás jelenti, amikor tehát üldözött külföldi személyeknek egy állam a saját területén biztosít menedéket.²⁹⁹

A területi menedékjog abban az esetben biztosítható, ha a külföldi a származási országát elhagyva a befogadó országban, annak területén kér menedéket. A deklaráció legfontosabb eleme a területi menedékjog fogalma szempontjából a „más ország” kifejezés.

Érdemes kitérni arra, hogy a korábbi területenkívülségi elv a diplomáciai jog elméletében a korábbi évtizedekben átadta helyét a képviseleti elvnek, majd a funkcionális elvnek.³⁰⁰

Általában utóbbiak elege érvényesül a gyakorlatban, és ez alapján nem vitatott, hogy a fogadó állam területéhez tartozik a külképviselet területe, ugyanakkor a fogadó állam biztosítja ott a mentességek és a diplomáciai kiváltságok érvényre juttatását.³⁰¹

²⁹⁶ RIXER Ádám: *The Refugee Issue in Sciences and Arts in Contemporary Hungary*. In: RIXER Ádám (szerk.): *Migrants and Refugees in Hungary: A Legal Perspective*. Budapest, Károli Gáspár University of the Reformed Church in Hungary, 2016, 11.

²⁹⁷ SZÉP i.m. 148.

²⁹⁸ SALVADOR NETO Luis: A diplomáciai menedékjog elemzése. In: MISKOLCZI Bodnár Péter (szerk.) *Jog és Állam 22. szám, XII. Jogász Doktoranduszok Országos Találkozója, 2017*. Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem Állam-és Jogtudományi Kar, 2018, 354-369.

²⁹⁹ BRUHÁCS János: *Nemzetközi jog II. Különös rész*. Budapest, Dialóg Campus, 2009, 249.

³⁰⁰ SZÉP Árpád: *A menedékkérők hozzáférése az államterülethez. Elérhető-e az egyensúly a menedékjog és az illegális migrációval szembeni küzdelem között?* Ph.D. értekezés. Budapest, Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar Jog- és Államtudományi Doktori Iskola, 2017, 85.

A területi menedékjognak van univerzális egyezménye, ami az 1951. évi július hó 28. napján elfogadott egyezmény, amely a menekültek helyzetére vonatkozik. Ezt egészíti ki az 1967. évi január hó 31. napján létrejött jegyzőkönyv, ami a menekültek helyzetére vonatkozik.

Nemcsak univerzális nemzetközi egyezmény alapján lehet területi menedékjogot biztosítani, hanem egyes regionális egyezmények kialakították a saját, regionális specialitásokra reagáló menekültdefinícióikat is. Egyes országokban, mint pl. Európán belül Franciaországban és Olaszországban a regionális egyezményeken kívül a nemzetközi jogtól teljesen függetlenül biztosítható az úgynevezett alkotmányos menedékjog. Ezek közös jellemzője, hogy teljesen függetlenül biztosítható a nemzetközi jogtól, még hozzá általában azoknak a személyeknek, akiket hazájukban a szabadság kivívása érdekében tett erőfeszítéseikért üldöznek.³⁰²

7.2.2. Diplomáciai menedékjog

A diplomáciai menedékjog fogalma alatt összességében és röviden azt értjük, amikor az állam a diplomáciai képviselőtének helyiségébe fogadja be az üldözött egyént, egyéneket.³⁰³

Két megközelítés szerint tárgyalható a diplomáciai menedékjog. Beszélhetünk erről úgy, mint a latin-amerikai országokban kialakult, számos regionális nemzetközi szerződéssel megalapozott védelmi formáról (lásd: 7.2.3. *Diplomáciai menedékjog nemzetközi jog szempontjából*). Ilyen szerződések: az 1928-as Havannai Egyezmény a menedékjogról; az 1933-as Montevideói Egyezmény a politikai menedékjogról; az 1939- es Montevideói Egyezmény a menedékjogról és a politikai menedékről; valamint az 1954-es Caracasi Egyezmény a diplomáciai menedékjogról. Véleményem szerint ezekkel a szerződésekkel kapcsolatban azért azt is érdemes megjegyezni, hogy ezeket a későbbi szerződések részben módosították, részben pontosították, illetve vannak olyanok is, amelyek egyenesen felülírták a korábbiak tartalmát. Emiatt a szerződéseket kevésbé lehet egységesen értelmezni. Mindazonáltal azt megállapíthatjuk, hogy erről az oldalról tárgyalva a diplomáciai menedékjogot, ez átmeneti jelleggel bír, és kizárólag a közép- és dél-amerikai országokban érvényesül a jogi instrumentumok regionális jellege miatt. A másik

³⁰¹ DINH, Nguyen Quoc – DAILLIER, Patrick – PELLET, Alain – KOVÁCS, Péter: Nemzetközi közjog. Budapest, Osiris Kiadó, 2003, 357-358.

³⁰² SZÉP i.m. 14-15.

³⁰³ BRUHÁCS i.m. 249.

megközelítés szerint a „diplomáciai menedékjog [...] ennél szélesebb kört ölel fel: valamennyi olyan esetet magában foglalja, amikor egy külképviselet védelmet nyújt az oda menekülő személyek számára, függetlenül attól, hogy a külképviselet szerinti állam részese-e bármilyen vonatkozó egyezménynek, illetve van-e egyáltalán ilyen egyezmény. E szélesebb értelemben vett diplomáciai menedékjognak nemzetközi egyezménybe – főleg univerzális dokumentumba – foglalt jogszabályi alapja nincs, sokkal inkább a diplomáciai képviselet sérthetetlenségének egyik gyakorlati kifejeződése. Definiálatlansága miatt [...] nehezebben meghatározható.”³⁰⁴

A diplomáciai menedékjog alkalmazására nagyobb tömegek esetében sosem került sor, aminek részben praktikus okai vannak. Gondoljunk csak a külképviseletek fizikai befogadóképességének igencsak korlátozott mivoltára vagy a külképviselet egyéb, például adminisztrációs kapacitására. De az is tény, hogy tömeges menedékjogra ezt a lehetőséget az egyes államok is vonakodnak alkalmazni. Ezen okok mellett érdemes megemlíteni azt is, hogy a diplomáciai menedékjog biztosítása megterheli a származási országot, valamint a külképviselet szerinti ország kapcsolatait. Ez különösen igaz a nagyobb horderejű esetekben. Itt említeném meg, hogy ezzel szemben a területi menedékjog biztosítása kevésbé rejt magában ilyen hozadékot. Részben ez is lehet az oka annak, hogy az ezt megelőző években előtérbe került a területi menedékjog, és – ahogy azt Szép felveti³⁰⁵ – a diplomáciai menedékjog talán leáldozóban van. Mire is alapozza Szép ezt a felvetését? Vélhetően arra, hogy az egyes államok sorra a diplomáciai kapcsolatokat kevésbé leterhelő területi menedékjog mellett teszik le a voksukat. Ezt kifejezi pl. az is, hogy egyre kevesebb állam biztosítja a külképviseletein a menedékjog iránti kérelmek előterjesztésének lehetőségét. Mára lényegében majdnem általános tendencia lett, hogy az egyes államok általában nem biztosítanak menedékjogot a külképviseleteiken. Ez több formában is megjelenhet a gyakorlatban. Kifejezettebb formában van jelen az Amerikai Egyesült Államok, Ausztria, Dánia, Finnország, valamint Románia esetében. Az Egyesült Államok az ide vonatkozó jogszabályi háttér értelmében nem biztosít menedékjogot külföldi diplomáciai létesítményeiben, illetve csak azoknak a külföldieknek, akik fizikai értelemben az Egyesült Államok területén tartózkodnak. Az osztrák szabályok értelmében pedig nem lehet menedékjog iránti kérelmet előterjeszteni sem az osztrák nagykövetségen, sem a határon, itt is előírás az országban való fizikai jelenlét. Dániában szintén csak személyesen és az országhatáron belül lehet kérvényezni a menedékjogot. Ugyanezt írják elő

³⁰⁴ SZÉP (2012) i.m. 148-149.

³⁰⁵ SZÉP i.m. 151-153.

Finnországban és Romániában is. Svédországban és Németországban például ugyan nincs akadálya a kérelem külföldön történő előterjesztésének, de automatikus elutasítási ok, ha azt nem a tényleges ország területén nyújtják be. Az Egyesült Királyságban ezt a kérdést nem szabályokkal oldották meg: itt nincs olyan szerv, amelynek lenne arra hatásköre, hogy az ilyen kérelmeket elbírálja.³⁰⁶

7.2.3. Diplomáciai menedékjog nemzetközi jog szempontjából

Nagyon fontos megjegyezni, hogy a nemzetközi gyakorlatban a diplomáciai menedék intézménye nem elismert, ilyet ugyanis a nemzetközi jog főszabály szerint nem ismer, tehát ilyen lehetőség nincs. A nemzetközi jog a diplomáciai képviselők funkciójaként a Diplomáciai kapcsolatokról szóló bécsi egyezményt veszi alapul, ami felsorolja, hogy mi a diplomáciai képviselő funkciója, és ezek között nem szerepel a menedéknyújtás.³⁰⁷

A dolgozat gondolatmenete miatt ebben a fejezetben nem fogok részletesen foglalkozni a diplomáciai menedékjoggal, mert ez a gyakorlat inkább Latin-Amerika országaira jellemző. Ebben az alfejezetben a Haya de la Torre-üggyel, az Assange-üggyel és a Roger Pinto-üggyel szemléltetem a diplomáciai menedékjogot a latin-amerikai országokban. Ez a három eset is jól mutatja, hogy a latin-amerikai országokban számos regionális nemzetközi szerződéssel megalapozott védelmi forma alakult ki (lásd: 7.2.2. *Diplomáciai menedékjog*). Az Amerika közti regionális jog pillérét többek között az évek során kidolgozott és elismert alapelvek képezik, úgymint az ember alapvető jogainak elismerése, a szuverenitás és függetlenség kölcsönös tiszteletben tartása, az államok egyenlősége, a be nem avatkozás, valamint az erőszak alkalmazásának tilalma és a nemzetközi viták békés rendezése, illetőleg a kölcsönös segítségnyújtás.³⁰⁸

Az eset fontosságát többek között az igazolja, hogy a Nemzetközi Bíróság által meghatározott jogelv megjelent a menekültek helyzetére vonatkozó 1951. évi július hó 28. napján elfogadott Genfi Egyezmény szabályai között is, ami a mai menedékjogi szabályozás gerincét jelenti. A Genfi Egyezmény 1. cikk F pontjában foglaltak szerint: „Az egyezmény rendelkezései nem alkalmazhatók az olyan személyre, akiről alapos okkal feltételezhető, hogy

³⁰⁶ SALVADOR NETO i.m. 357-359.

³⁰⁷ SALVADOR NETO i.m. 364.

³⁰⁸ RAISZ Anikó: Az emberi jogok amerikai közti védelme. Miskolc, *Sectio Juridica et Politica*, Tomus XXVIII., 2010, 285.

- a) béke elleni, háborús, vagy emberiség elleni, az ilyen bűncselekményekről rendelkező nemzetközi okmányokban meghatározott bűncselekményt követett el;
- b) a menedéket nyújtó országon kívül, az országba menekülteként történő befogadását megelőzően súlyos, nem politikai bűncselekményt követett el;
- c) az Egyesült Nemzetek céljaiba és elveibe ütköző cselekményekben bűnös.”³⁰⁹

7.3. Összefoglalás és következtetések

Disszertációm hetedik fejezetében bemutattam a diplomáciát mint eszközt a migráció problémájának kezelésében.

Ebben a fejezetemben – ahogy majd a következőben is (lásd: 8. *A migrációs diplomácia jelentősége Afrika és Európa viszonylatában*) a következő hipotéziseket kívántam alátámasztani:

1. *hipotézis: A mai diplomácia törekvéseivel nem képes hatékonyan megoldani a migrációs problémákat, hiszen minden államnak más-más érdeke van ebben a témakörben. A diplomáciai tárgyalások során összeegyeztethetetlen érdekek merülnek fel.*
2. *hipotézis: A hagyományos diplomácia nem képes megoldani Afrika és Európa migrációs kérdéseit, ezen belül a menekültügyi problémákat sem.*

Ezen fejezetem alapján elmondhatjuk, hogy a diplomáciának olyan megoldási formák megtalálására szükséges koncentrálnia, amelyek az érintett felek számára (kibocsátó, tranzit- és befogadó állam) a legkevesebb kárt és a legnagyobb hasznot jelentik.

Az Európai Unió sokkal inkább képes politikájával és finanszírozási eszközeivel kezelni az etnikai konfliktusokat, mint például az Amerikai Egyesült Államok. Ez azért van így, mert az EU az érintett felek között felmerülő konfliktusok kezelésében minden esetben a viták békés rendezésére törekszik, a kényszerítés eszközével szemben a tárgyalást és a diplomáciát részesíti előnyben.

A leglényegesebb, amit az EU a diplomáciai tevékenységek során fontosnak tart, a migráció kiváltó okainak megelőzése, azaz a preventív diplomácia, amellyel a következő fejezetben részletesen is fogok foglalkozni (lásd: 8.14. *A preventív diplomácia jelentősége az illegális migráció elleni fellépésben*). Tehát a preventív diplomáciával bebizonyítottam, hogy *a hagyományos diplomácia nem képes megoldani Afrika és Európa migrációs kérdéseit, ezen belül a menekültügyi problémákat sem.* (lásd: 5. hipotézis). A preventív

³⁰⁹ 1951. évi Genfi Egyezmény 1. cikk F pont

diplomácia az, amely képes ezt megoldani, azaz egy olyan tevékenység, amelynek az a célja, hogy megakadályozza a felek közötti viták keletkezését, a meglévő viták konfliktusba fordulását, és korlátozza a konfliktus továbbterjedését.

Az Európai Unió a migráció kezelésével kapcsolatban előszeretettel alkalmazza a preventív diplomáciát, azaz a konfliktusok kezelésekor a kölcsönös megértésre alapoz. Az EU tiszteletben tartja a diplomáciai tevékenysége során az államok szuverenitását. Ezek alapján elmondhatjuk, hogy a migráció kezelésében a legfontosabb a megelőzés, azaz a viták békés rendezése. A megelőzés mellett a másik a közvetítés, ami szintén a preventív diplomácia jellemzője. Az EU arra törekszik, hogy az elhúzódó konfliktusok kapcsán az érintett felek (kibocsátó, tranzit- és befogadó állam) elsőként a közvetítést és a párbeszédet alkalmazzák.

8. A migrációs diplomácia jelentősége Afrika és Európa viszonylatában

Ebben a fejezetben arra keresem a választ, hogy a diplomációnak milyen szerepe és törekvése van a migrációkérdésben, kezelésében. Ahogy az előző fejezetben láthattuk (lásd: *7. A diplomácia mint eszköz a migráció kezelésében, ezen belül is 7.1. A migráció kezelésének vizsgálata a diplomáciai szinten*) a diplomácia jellege és szerepe folyamatosan változik. A XXI. században a diplomáciai feszültség részben a migráció és annak biztonsági kockázatai időpontbeli eltéréséből fakad, ezért is nagyon fontos a migrációs diplomácia.

Véleményem szerint ez a fejezet az értekezés „lelke”, „irányítója”. Ebben a fejezetben vannak az újdonságok, amelyek az általam vázolt hipotéziseket támasztják alá, főleg az 5., véleményem szerint a legfontosabb hipotézisemet:

5. A hagyományos diplomácia nem képes megoldani Afrika és Európa migrációs kérdéseit, ezen belül a menekültügyi problémákat sem.

8.1. A migrációs szakdiplomata és a bevándorlási összekötő tisztviselő

Napjainkban a migráció szerepe igencsak felértékelődött, hiszen egyre nagyobb vándorlás tapasztalható világszerte, megközelítőleg 232 millió ember hagyja el évente hazáját, melyek közül gazdasági külföldi körülbelül 90 millió fő. Az európai viszonylatokra lebontva ez évi egy millió nettó bevándorlót jelent. Ennek okán kiemelten fontos, hogy a szakdiplomata előzetes meghallgatások keretében előzetesen is szűrni tudják a

külföldieket, akik feltehetően gazdasági céllal szándékoznak bejönni Magyarország területére.

Az OIF migrációs szakdiplomatát küld ki az illegális migráció szempontjából kiemelt nemzetbiztonsági kockázatot jelentő, fejlődő országokba. Ezeket a képviselőket szakkonzuloknak nevezzük. A migrációs szakkonzuli hálózattal kapcsolatos személyi és dologi költségeket a külügyért felelős tárca tervezi és kezeli. A vízumkiadási tevékenység biztosítására uniós forrás nem áll rendelkezésre. A migrációs szakkonzulok a két szervezet és a kihelyezett szakkonzul között egy ügynevezett átnevezési megállapodással a külügy állományába kerülnek és a továbbiakban a működésükre a külszolgálaton lévőkre irányadó általános normák az alkalmazandóak, megbízatásuk lejártával pedig a hivatal állományába kerülnek vissza. A szakkonzulok szakmai tevékenységét a Hivatal közvetlenül és folyamatosan figyelemmel kíséri, mégpedig a referensi rendszer segítségével. Természetesen a szakkonzulok ezen kívül a közvetlen felső vezetőkkel is kapcsolatban állnak.

A migrációs szakdiplomata a nemzetgazdaság számára kiemelt területekről érkező külföldiek vízumkérelmeit bírálja el, mégpedig gyors és szakszerű módon. Továbbá a legális migrációs folyamatok kezelhetősége végett hatóságként már ott van abban a fogadó államban, ahol a hazánkba beutazni kívánó külföldiek elsőként jelentkeznek. Sőt mi több, az illegális migrációs folyamatok érdekében is azonnal fel tud lépni és nem engedi, hogy egyáltalán Magyarország területére lépjenek be.

Az OIF a migrációs szakkonzulok mellett Bevándorlási Összekötő Tisztviselő kiküldéséről is gondoskodik. A bevándorlási összekötő tisztviselő tisztségének létrejöttét, működését, jogi hátterét a 377/2004/EK Tanácsi rendelet³¹⁰ mellett az Európai Bizottság határozata is szabályozza. Ez a jogszabály a bevándorlási összekötők hálózatának tevékenységéről és az illegális bevándorlással összefüggő ügyek tekintetében a fogadó országban fennálló helyzetről szóló jelentés formátumát tartalmazza, melynek száma 2005/687/EK rendelet.³¹¹ A bevándorlási összekötő tisztviselő elsődleges feladatai közé sorolandó a magyar Nagykövetségek vízumkiadással kapcsolatos eljárásainak intézése, másodlagosan pedig az illegális migrációval összefüggő ügyek kezelését is támogatja. Nem utolsósorban a

³¹⁰ 377/2004/EK Tanácsi rendelet <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/ALL/?uri=CELEX%3A32004R0377> (2019.08.23.)

³¹¹ 2005/687/EK rendelet <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/LSU/?uri=CELEX%3A32004R0377> (2019.08.23.)

fogadó ország hatóságaival is együttműködik, ezáltal kapcsolatokat épít ki, amelyek előnyösek lehetnek Magyarország számára.³¹²

Az 1698/2013. (X. 4.) Korm. határozattal elfogadott Migrációs Stratégia és az azon alapuló, az Európai Unió által a 2014-2020. ciklusban létrehozásra kerülő Menekültügyi és Migrációs Alaphoz kapcsolódó hétéves stratégiai tervdokumentum részletesen ír a migrációs szakkonzuli, és bevándorlási összekötő tisztviselő (ILO) hálózat megreformálásáról.

A részletes célkitűzések, támogató intézkedések között a következők szerepelnek:

- Migrációs kockázatok felmérése, ehhez igazodó kihelyezések megvalósítása, a hálózat háttértámogatását ellátó intézményrendszer kapacitásainak bővítése, a szakértői kiválasztást és felkészítést biztosító intézményesített struktúra kialakítása, valamint a kihelyezési-felkészítési rendszer jelenlegi struktúrájának és a közreműködő kormányzati szereplők feladat- és hatásköreinek részbeni újragondolása;
- Folyamatos, időszerű és strukturált párbeszéd megvalósítása a kihelyezéseket érintő alapkérdésekről a konzuli és a migrációs ügyekben érintett kormányzati szereplők bevonásával;
- A bevándorlási összekötők, migrációs szakkonzulok és az okmánytanácsadók országinformációs, migrációs és okmányismereti felkészítése, előzetes kiválasztási koncepció alapján.³¹³

8.2. A Cotonoui Megállapodás

Az Európai Unió és Afrika közötti kapcsolatok a Cotonoui Megállapodásban és az EU–Afrika közös stratégiában foglaltakon alapulnak, melyek mindegyike rendelkezik politikai, gazdasági és fejlesztési dimenziókkal.

Jelen fejezetemben a Cotonoui Megállapodással foglalkozom. Az EU és a szubszaharai Afrika közötti kapcsolatokat jelenleg a Cotonoui Megállapodás határozza meg, amely az

³¹² <https://www.consilium.europa.eu/hu/press/press-releases/2019/02/18/immigration-liaison-officers-council-presidency-and-european-parliament-reach-provisional-agreement/> (2019.08.23.)

³¹³ Az 1698/2013. (X. 4.) Korm. határozattal elfogadott Migrációs Stratégia és az azon alapuló, az Európai Unió által a 2014-2020. ciklusban létrehozásra kerülő Menekültügyi és Migrációs Alaphoz kapcsolódó hétéves stratégiai tervdokumentum http://belugyalapok.hu/alapok/sites/default/files/MMIA_.pdf (2019.08.23.)

EU és az AKCS-csoport 78 országa közötti kapcsolatok alapjául szolgál. Dél-Szudán ezt a megállapodást nem írta alá.³¹⁴

Az EU–AKCS kapcsolatok a fejlesztési együttműködésről és a kereskedelemről rendelkező Loméi Egyezményekig (I–IV.) nyúlnak vissza (1975–2000), amelyek lehetővé tették, hogy az AKCS-országok termékeinek 99,5 %-a szabadon bejusson az európai piacokra. A Loméi Egyezmények szerepét a 2000. június 23-án aláírt, és 20 évig érvényes Cotonoui Megállapodás vette át. A Cotonoui Megállapodás célja az, hogy az AKCS-országoknak a világgazdaságba történő nagyobb mértékű integrálása révén felszámolja a szegénységet. A Cotonoui Megállapodás a „partnerség” kifejezést használja, rámutatva ezzel a kölcsönös elkötelezettségre és felelősségvállalásra, és hangsúlyozva a politikai párbeszéd, az emberi jogok, a demokrácia és a helyes kormányzás jelentőségét. A Cotonoui Megállapodást az AKCS és az EU közös intézményei, azaz a Miniszterek Tanácsa, a Nagykövetek Bizottsága és a Közös Parlamenti Közgyűlés hajtja végre. A Cotonoui Megállapodás felülvizsgálatára két alkalommal, 2005-ben és 2010-ben került sor. Az Európai Parlament 2013 júniusában adta hozzájárulását a 2010-es felülvizsgálat ratifikálásához, de a leghatározottabb fenntartásának adott hangot a megállapodás azon részeivel kapcsolatban, amelyek nem tükrözik az Európai Parlament álláspontját és az Unió értékeit. A Parlament mindenekelőtt azt kifogásolta, hogy a megállapodás nem mondja ki külön záradékban a szexuális irányultság alapján történő megkülönböztetés tilalmát.

Mivel a Cotonoui Megállapodás 2020-ban lejár, már zajlanak a tárgyalások a Cotonou utáni keretről. 2015-ben az Európai Bizottság gondolkodási folyamatot indított, amelynek része volt egy széles körű nyilvános konzultáció és egy értékelési folyamat. Mindennek eredményeként 2016 novemberében kiadtak egy közös közleményt, amely különböző politikai választási lehetőségeket határoz meg a jövőre való tekintettel. A Parlament 2016 októberében elfogadott egy állásfoglalást a 2020 utáni AKCS–EU kapcsolatok jövőjéről. A Bizottság közleményét 2017 decemberében a tárgyalási irányelvekre vonatkozó javaslat követte. Ezt a dokumentumot a Parlament 2018 első felében megvitatta, majd 2018. június 14-én fogadta el. E folyamat betetőzéseként az AKCS-országok 2018 májusában, az Unió pedig 2018 júniusában közzétették tárgyalási megbízásaikat. A párbeszéd 2018 októberében kezdődött meg, és a tárgyalások első fordulóját 2018

³¹⁴ A Cotonoui Megállapodás <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hu/sheet/180/afrique> (2019.08.01.)

decemberében zárták le. A megbeszéléseknek a megállapodás 2020-as lejáta előtt be kell fejeződniük.³¹⁵

8.3. ENSZ Migrációs Paktum lényege

Ebben az alfejezetben bemutatom és kiemelem az ENSZ Migrációs Paktumának lényegét, különösen a lehetőségeket és a kihívásokat.

A tagállamok 2018 decemberében New Yorkban az ENSZ-közgyűlés plenáris ülésén nagy többséggel elfogadták a globális migrációs csomagot, amelynek célja a nemzetközi együttműködés erősítése a migráció „biztonságossá, rendezetté és szabályozottá” tétele érdekében. A szavazáson 152 ország képviselői szavaztak igennel, tizenketten tartózkodtak, öt ország pedig ellene voksolt, köztük az Egyesült Államok és Magyarország.³¹⁶ Disszertációm témája szempontjából fontos, hogy ahogy láthattuk, Magyarország nem szavazta meg, Angola viszont igen. A migrációs csomagra vonatkozó tárgyalásokból az Egyesült Államok már az elején kilépett. Magyarország ugyan a szöveg elkészültéig végig részt vett a tárgyalásokban, de miután minden javaslatát elutasították, jelezte, hogy az elfogadási folyamatban már nem vesz részt, és semmilyen módon nem tekinti magára kötelezőnek a csomag egyetlen pontját sem. Az ellenzők – köztük Magyarország is – azzal érveltek, hogy a szerződés sérti a nemzeti szuverenitást, pozitív jelenséggé tünteti fel a migrációt, valamint nem tesz megfelelő különbséget menedékkérők és gazdasági bevándorlók között.

Az ENSZ Migrációs Paktum deklarált célja a bevándorlás biztonságossá tétele és legális csatornába terelése, az illegális migráció visszaszorítása, a jogosulatlanul érkezők kitoloncolásának felgyorsítása és az integráció erősítése.³¹⁷

8.4. Hatalmi viszonyok a migrációkérdésében

A migráció kérdésében nagyon fontos szerepe van a hatalmi viszonyoknak, azaz az állami érdekeknek és az alkupozíciónak. Fontos az egyes államoknál a szuverenitási szempont, azaz az, hogy miért fogad be bevándorlókat, illetve miért nem.

³¹⁵ A Cotonui Megállapodás <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/hu/sheet/180/africa> (2019.08.01.)

³¹⁶ Az ENSZ megszavazta a globális migrációs csomagot https://index.hu/kulfold/2018/12/19/az_ensz_megszavazta_a_globalis_migracios_csomagot/ (2019.08.14.)

³¹⁷ Az ENSZ megszavazta a globális migrációs csomagot https://index.hu/kulfold/2018/12/19/az_ensz_megszavazta_a_globalis_migracios_csomagot/ (2019.08.14.)

Glick Schiller és Salazar szerint a mobilitási rezsimek olyan strukturális keretfeltételeket képeznek, amelyek lehetővé teszik, vagy megakadályozzák, hogy az emberek országhatárokon átívelő mobilitáson keresztül próbáljanak javítani társadalmi-gazdasági helyzetükön. A fogalom arra a hatalmi tényezőre hívja fel a figyelmet, hogy milyen szerepet játszanak mind az egyes nemzetállamok, mind pedig a mobilitást szabályozó és felügyelő nemzetközi adminisztrációs gyakorlatok az egyéni mobilitási utak alakításában – egyes társadalmi csoportok térbeli mozgását normalizálva, másokét visszatartva, illetve kriminalizálva.³¹⁸

Ahogy dolgozatom eddigi részében is láhattuk (főleg az 2. fejezetben: lásd: 2. *A migráció defnicioja és csoportosítása*) a migráció általában a perifériákról a központi régiók felé irányuló mozgásra vonatkozik, míg a mobilitás az egyes központi régiókon belüli, illetve azok közötti mozgásokat jelenti. Faist szerint ezekben az esetekben fentről lefelé induló és ható kategorizációról beszélhetünk, ami nemcsak tükrözi az egyenlőtlen hatalmi viszonyokat, de szemantikai egyenlőtlenségeket is teremt, nem függetlenül a mobilitást és migrációt szabályozó rezsimektől.³¹⁹

Összességében megállapíthatjuk, hogy a migráció fogalmának használata reflektál és felhívja a figyelmet az emberek mobilitását támogató-korlátozó gazdasági, társadalmi, hatalmi egyenlőtlenségekre.³²⁰

8.5. Emberi jogi szempont

A migrációs diplomáciában nagyon fontos szerepe van az emberi jogi szempontoknak, azaz a következőknek – amelyeket ebben az alfejezetben ki is fejtek:

- demokrácia,
- politikai vagy vallási üldöztetés,
- kínzás, embertelen bánásmód
- súlyos diszkrimináció.

Az 1950. évi Emberi Jogok Európai Egyezménye az Európa Tanács egyik legfontosabb vívmányaként értelmezhető, ez egyúttal az európai regionális emberi jogi rendszer

³¹⁸ GLICK SCHILLER, Nina–SALAZAR, Noel B.: Regimes of Mobility Across the Globe. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 2013. Vol. 39, No. 2, 183–200.

³¹⁹ FAIST, Thomas: Cross-Border Migration and Social Inequalities. *Annual Review of Sociology*, 2016, 42 (1), 323–346.

³²⁰ VÁRADI Monika Mária: *Elméleti kaleidoszkóp – a migrációs tapasztalatok értelmezési lehetőségei*. VÁRADI Monika Mária (szerk.): *Migráció alulnézetből*. Budapest, MTA KRTK Regionális Kutatóintézete, Argumentum Kiadó, 2018, 18.

alapkövének számít. Az egyezmény kimondja a saját állampolgárok kiutasításának tilalmát. Ennek értelmében senkit nem lehet megfosztani attól a jogától, hogy annak az államnak a területére belépjen, amelynek honosa. Az állampolgárság jelentőségét az húzza alá, hogy egy államban az ún. politikai jogokkal kizárólag az állampolgárok rendelkeznek, míg a külföldiek beutazása korlátozható vagy feltételhez köthető; ugyanakkor itt kell megjegyezni, hogy a külföldi személyeket diplomáciai védelem és konzuli védelem illeti meg. (lásd: 6.2.2. *Diplomáciai menedékjog*)³²¹

8.6. Migrációs összekötő tisztviselők

Az Európai Tanács 2015. április 23-i rendkívüli ülése³²² megtárgyalta a Földközi-tengeren kialakult tragikus helyzetet, és megelőző intézkedésekről döntött. Ezek között kötelezettséget vállalt az uniós jelenlét megerősítésére a Földközi-tengeren: az embercsempészek elleni küzdelem felvételére, az illegális migráció kiindulási országaiban – kiemelten Líbiában, Szíriában, Tunéziában, Egyiptomban, Szudánban, Maliban és Nigériában – való szerepvállalásra, a migrációt kiváltó okok megszüntetésére, konkrét támogatások nyújtására, a migrációs útvonalak megfigyelésére és ellenőrzésére. A kulcsfontosságú országokba európai migrációs összekötő tisztviselőket küld, hogy információt gyűjtsenek a migrációs áramlásokról, egyeztessenek a nemzeti összekötő tisztviselőkkel, valamint közvetlenül együttműködjenek a helyi hatóságokkal.³²³

Az EU 2018 novemberében megerősítette az együttműködést és a koordinációt azon összekötő tisztviselők között, akiket a tagállamok vagy az EU a bevándorlással kapcsolatos kérdések megoldása céljából harmadik országokba küld ki. Az állandó képviselők megállapodtak a Tanács tárgyalási álláspontjáról azzal a javaslattal kapcsolatban, amelynek célja, hogy javítsa a bevándorlási összekötő tisztviselők meglévő európai hálózatának működését. A tárgyalási álláspont az alábbi rendelkezéseket foglalta magában:

1. a hatékonyság és az egyértelmű kommunikáció biztosítása érdekében uniós szintű irányítóbizottság létrehozása a hálózat igazgatásának és az összekötő tisztviselők koordinációjának erősítése céljából, megőrizve egyúttal a kirendelő hatóságok illetékességét

³²¹ SALVADOR NETO i.m. 359.

³²² Az Európai Tanács 2015. április 23-i rendkívüli ülése- Nyilatkozat <https://www.consilium.europa.eu/hu/press/press-releases/2015/04/23/special-euco-statement/> (2019.08.13.)

³²³ VARGA János: Embercsempészek kontra Európai Unió és Magyarország. *Magyar Rendészet*, 2017/3, 147-164.

2. az összekötő tisztviselők szerepének erősítése a migráncsempészás elleni küzdelem és az információgyűjtés terén az EU külső határain végzett határigazgatás támogatása céljából
 3. a bevándorlási összekötő tisztviselők tevékenységeinek támogatását célzó pénzeszközök rendelkezésre bocsátása, amelyek elosztása az irányítóbizottsággal egyetértésben történik majd.³²⁴

8.7. Kivándorlás Afrikából Európába

Az emberiség története szorosan kapcsolódik a bevándorlók történetéhez. A vándorlás formájaként tekintünk a közösségen kívüli párválasztásra vagy a megélhetéshez kötődő szezonális, illetve végleges elvándorlásra, amelynek eredményeként a közösség egy részének távoli kontinensre történő áttelepedése valósul meg. Az afrikai társadalm(ka)t a több hullámban megvalósuló migrációs folyamatok formálták.

A migrációs folyamat Afrikában a civilizáció megjelenésével egyidős. Az utóbbi ezer évben a Szahara kiszáradásának következményeként – érdekes módon – nem következett be Afrika belső területeiről nagyobb migrációs hullám a kontinensen kívülre. A kereskedő karavánok szállító kapacitásának szűkössége miatt a sivatag átszelése is egyre nehezebbé vált, ami nem kedvezett a vándorlási folyamatoknak.

Az ókorban megjelenő afrikai rabszolga-kereskedelem kényszerű, nem szabad akaratlan alapuló formája volt a migrációnak, amely által a mediterrán térségeket elárasztották az afrikai rabszolgák. A 16. századtól kezdődően nem csak a keleti, hanem a nyugati térségekben is a migráció e sajátos formája valósult meg, s a 18. századra éves szinten százezres nagyságrendet jelentett a rabszolga-kereskedelem. A rabszolgákat elsősorban nem Európába, hanem az amerikai kontinensre kényszerítették, azonban nem elhanyagolható annak a néhány tízezer rabszolgának a száma sem, akiket Európába hurcoltak. Főúri körökben elterjedté vált az inasként, kocsisként tartott rabszolga.³²⁵

A két világháború nagyszámú afrikait hozott Európába, az 1950-es évektől jelentős mértékben emelkedett az afrikai diákok száma Európában. Az 1960-as évektől kezdődően egyre nőtt az afrikaiak által lakott térségek száma, Európa déli részein, Dél-Olaszországban vagy Dél-Spanyolországban a munkába állt bevándorlók folyamatos

³²⁴ Az EU Tanácsa (2018): A bevándorlási összekötő tisztviselők közötti koordináció javítása: a Tanács kialakította álláspontját <https://www.consilium.europa.eu/hu/press/press-releases/2018/11/14/improved-coordination-between-immigration-liaison-officers-council-agrees-its-position/> (2019.08.13.)

³²⁵ BÚR – TARRÓSY i.m. 99-100.

jelenléte megszokottá vált. Lényeges összefüggés, hogy az afrikai bevándorlók jelentős összegeket utaltak anyaországukba és ez komoly tételt jelentett az anyaország bevételeit tekintve,³²⁶ különösen Nigéria, Szenegál és Sierra Leone esetében. A hazautalásra fordított összeg 2010-re a 300 milliárd dollárt is meghaladta.³²⁷

Ahogy disszertációm eddigi részében is láthattuk, a 2010-es években további figyelemre méltó migrációs tendenciák rajzolódnak ki szerte az afrikai kontinensen. Elsősorban az Afrikán belüli, illetve az Afrikába irányuló migráció kerül az érdeklődés középpontjába. (lásd: 3. *Afrika: A migrációs diplomácia megoldásai*)

A világ legfiatalabb korfájával rendelkező afrikai kontinens kontrasztosságában éppúgy igazoltnak látjuk a helyi gazdaságok erősödését, a lakosság helyi keretek közötti boldogulásának igényét, mint a fiatalok azon törekvéseit, melyek a jobb élet reményében külföldön – egyre többször még mindig Európában – tartják elképzelhetőnek a jövőt.

A 2010-es évek elején az észak-afrikai forradalmak és politikai változások következtében tömeges kiáramlás történt elsősorban a szomszédos államokba, és a földrajzi proximitás okán az Európai Unió felé. Megállapíthatjuk, hogy az afrikai migráció egyúttal interkontinentális jelenség is. Azzal együtt, hogy a jelenleg is zajló menekültügyi válság idején látható módon több afrikai igyekszik Európát elérni, az Európai Unióba bejutni, mégis túlzónak értékelhető az a megállapítás, mely egyfajta apokaliptikus víziót sejtet a közép- és hosszú távú trendekre hivatkozva, melyek alapján az afrikai kontinensről, különösen annak szubszaharai régiójából az előbbinél jóval intenzívebb elvándorlás várható Európa felé.³²⁸

Az Európa felé zajló mozgások háttérében történelmi, a gyarmatosítás időszakához és a posztkoloniális időszak fennmaradt kapcsolatrendszeréhez köthető örökséget találjuk.

Afrika kivándorlásra ösztönző tényezői röviden az alábbiakban foglalhatóak össze:

- nincs lehetőség a tisztességes megélhetésre a származási országban.
- rendkívül dinamikusan növekvő fiatal (a lakosság egyharmada 20 és 24 év közötti)³²⁹ népesség. Becslések szerint 2005 és 2050 között mintegy 700 millió fővel növekszik szubszaharai Afrikában a munkaképes korú lakosság létszáma.
- politikai instabilitás (polgárháborúk, bukott államok, krónikus vészhelyzetek) vagy elnyomó rezsimek a kibocsátó országban

³²⁶ Uo. 99 - 100.

³²⁷ United Nations: Sixty-fifth General Assembly Informal Thematic Debate AM & PM Meetings, 19 May 2011. www.un.org/News/Press/docs/2011/ga11080.doc.htm (2020.08.12.)

³²⁸ DE HAAS i.m. 25-27.

³²⁹ UNFPA (2012): Status Report – Adolescents and Young People in Sub-Saharan Africa – Opportunities and Challenges, <http://www.prb.org/pdf12/status-report-youthsub-Saharan-Africa.pdf> (2019.07.30.)

- változó klíma, elsivatagosodás, természeti katasztrófák.

Migrációs szakemberek szerint a Földközi-tengeren át Afrikából Európába vezető migrációs útvonal a legveszélyesebbek közé tartozik a világon.³³⁰ Ennek ellenére a 2015. szeptemberi becslések szerint az év első nyolc hónapjában minden eddiginél több, összesen 330.000 ember érkezett Európába a Földközi-tengeren keresztül. (OECD Migration Policy Debates, 2015).³³¹

Az afrikai vándorok a többi nemzetközi vándorhoz hasonlóan világos módon a diaszpóráik kapcsolati hálóját igyekeznek használni a többször kihívásokkal teli utazásaik során, megérkezésükkor pedig számítanak a célországban létező afrikai közösségek támogatására. Fontos megjegyezni, hogy az Európába érkezett afrikaiak jelentős többsége jogszerűen, dokumentáltan jött, papírokkal, a belépéshez szükséges vízummal rendelkezik – különösen azok például, akik cirkuláris bevándorlóként a dél-európai államok mezőgazdaságában dolgoznak akár szezonális munkavállalókként –, és akkor válnak jogszerűtlen tartózkodókká, amikor túllépik a vízumuk engedélyezte időszakot.³³²

Összefoglalásként elmondhatjuk, hogy az Afrikából Európába irányuló migráció és a hozzá kapcsolódó embercsempész-hálózatok évszázadok óta tevékenykednek, azonban a korábbi néhány évben ugrásszerűen megnőtt az illegálisan Európába igyekvő bevándorlók száma. (lásd: 8.10. *Embercsempészet elleni fellépés*)

Az elvándorlás egyik fő oka az, hogy az ezt megelőző évek dinamikus gazdasági növekedési eredményei nem éreztetik pozitív hatásukat az afrikai társadalmak szegényei körében. A növekedés forrása az afrikai gazdaságok túlnyomó részében a nyersanyagok kitermelése és exportja, az iparosodás terén a szubszaharai országok nem tudnak jelentős eredményt felmutatni. A nyersanyagfüggőség számos negatív folyamatot generál: az áruk volatilitása az állami büdzsét nehezen tervezhetővé teszi, a felértékelődő helyi valuta a feldolgozóipar hanyatlásához vezethet és egyes szakértők szerint a nyersanyagexportőr országok cserearány-mutatói hosszú távon romlanak. Az enkláv módjára működő kitermelő szektorok nem teremtenek elegendő új munkahelyet a demográfiai robbanás miatt munkaerőpiacra belépni kívánó növekvő számú fiatal számára. A politikai vezetőkbe vetett bizalom alacsony szintje, a járadékokért folyó küzdelem miatt fokozódó korrupció és a társadalmi egyenlőtlenség szintén hozzájárulnak a gazdasági kilátástalanság érzéséhez.

³³⁰ IOM (2015): Mediterranean Migrant Arrivals, Deaths at Sea Soar, <https://www.iom.int/news/mediterranean-migrant-arrivals-deaths-sea-soar> (2019.07.30.)

³³¹ BIEDERMANN i.m. 6.

³³² TARRÓSY István: Afrikaiak a világban, afrikaiak Magyarországon – Elhanyagolt diaszpóra? *Modern Geográfia*, 2017./4, 1-14.

Az Afrikából Európába irányuló fokozódó migrációért az Arab Tavasz okozta változások és a kritikus líbiai biztonsági helyzet is okolható. A Kaddáfi-rezsim bukása után tribalizmus és regionalizmus mentén újraszerveződött a líbiai társadalom, és erős központi hatalom hiányában, a megerősödött törzsi és regionális, városi milíciák miatt fragmentált országban az embercsempész-hálózatok működése gyakorlatilag zavartalan.³³³ A biztonsági helyzet romlása a gazdaságra is negatív hatást gyakorol: korábban a líbiai munkaerőpiac képes volt felszívni a szubszaharai afrikai külföldiek jelentős részét, de napjainkban a szűkülő munkalehetőségek és az erősödő feketeellenes rasszizmus tovább tolja a külföldieket Európa felé. Amennyiben Európa csökkentené az Afrika felől ránehezedő migrációs nyomást, erőteljesebben kellene támogatnia a líbiai központi hatalom megerősödését és a líbiai gazdaság revitalizálását.³³⁴

Végül elmondhatjuk, hogy akár kényszerített, akár saját akaratból választott, az elvándorlás az afrikai környezeti krízisekre és gazdasági szorításokra adott kézenfekvő válaszként volt értelmezhető.³³⁵

Magyarország bevándorláspolitikáját szemlélve azt a megállapítást tehetjük, hogy a magyarországi határvédelmi szigorításokkal egyidőben az ország legújabb külpolitikai fejezetei, a „Déli Nyitás” és a „Keleti Nyitás”, éppen az afrikai térségek – különösen a szubszaharai Afrika országai – felé történő kapcsolat(újra)építést szorgalmazzák.³³⁶ Fontos megjegyezni, hogy az Európába érkezett afrikaiak jelentős többsége jogszerűen, dokumentáltan jött, papírokkal, a belépéshez szükséges vízummal rendelkezik – különösen azok például, akik cirkuláris külföldiként a dél-európai államok mezőgazdaságában dolgoznak akár szezonális munkavállalókként –, és akkor válnak jogszerűtlen tartózkodókká, amikor túllépve a vízumuk engedélyezte időszakot³³⁷, bent maradnak az Európai Unióban.³³⁸

³³³ PLIEZ, Olivier: *De l'Immigratoir au Transit? La Libye dans l'Espace Migratoire Euro-Africain*. In: PLIEZ, Olivier (ed.): *La Nouvelle Libye: Sociétés, Espaces et Géopolitique au Lendemain de l'Embargo*. Paris, Editions Karthala-Iremam, 2004, 240.

³³⁴ BIEDERMANN i.m. 17.

³³⁵ Parnell, Susan – Pieterse, Edgar (szerk.): *Africa's Urban Revolution*. London – New York, Zed Books, 2014, 48.

³³⁶ TARRÓSY (2017) 12.

³³⁷ CASTLES i.m. 188.

³³⁸ TARRÓSY (2017) 6.

8.7.1. Afrika és Európa közötti gazdasági szakadék mint a kivándorlás kiváltó oka

Afrika gazdasági elmaradottsága egyrészt a kontinens világgazdasági rendszerben betöltött kedvezőtlen szerepéből fakad, másrészt endogén okokra is visszavezethető: Afrika 2000-es években beindult növekedésének nem strukturális transzformáció a forrása, hanem elsősorban új nyersanyag-felfedezések, egyes nyersanyagok árának emelkedése.³³⁹

Elmondhatjuk, hogy az afrikai elvándorlás kulcsa talán leginkább a gazdasági kilátástalanság. Amíg a lakosság számára a helyi gazdaságok nem nyújtanak lehetőségeket, növekvő mértékben folytatódik majd az elvándorlás, és a relatív földrajzi közelség miatt a fejlett régiók közül továbbra is Európa lesz a fő cél. (lásd: 7.9. *Kivándorlás Afrikából Európába*). Habár Afrika a 2000-es években dinamikus gazdasági fejlődést produkált, a világ leggyorsabban növekvő régiójává nőtte ki magát, azonban ez számos országban nem járt együtt jelentősebb munkahelyteremtéssel, illetve életszínvonal-emelkedéssel.

Megállapíthatjuk, hogy azok a szegény országok tudnak érdemben fejlődni, amelyek képesek diverzifikálni a gazdaságot, elmozdulni a mezőgazdasági termelés és nyersanyagok előállítására felől a modern gazdasági tevékenységek irányába, amelyek révén a termelékenység és a jövedelmek nőnek. A strukturális átalakulás üteme határozza meg, hogy sikeres vagy sikertelen egy adott ország³⁴⁰. Afrika ebben a tekintetben elmarad a többi kontinentstől, ennek azonban nemcsak a fentiekben említett nyersanyagokra és primer termékekre alapozott növekedés az oka. A külső tényezők, a globális értékláncokban betöltött marginális szerep is determinálja a kontinens mozgásterét.

Összességében tehát az elvándorlás egyik fő oka az, hogy az ezt megelőző évek dinamikus gazdasági növekedési eredményei nem éreztetik pozitív hatásukat az afrikai társadalmak szegényei körében³⁴¹, ahogy azt az előző fejezetemben részletesen be is mutattam. (lásd: 7.9. *Kivándorlás Afrikából Európába*)

8.8. Európai migrációs stratégia

Ebben a fejezetben szeretném ismertetni és elemezni Európai Unió és ezen belül is Magyarország migrációs stratégiáját.

³³⁹ ARBACHE, Jorge Saba – PAGE, John: How Fragile Is Africa's Recent Growth? *Journal of African Economies*, 2009/19, 1-24.

³⁴⁰ GELB, Alan – MEYER, Christian – RAMACHANDRAN, Vijaya: Development as Diffusion – Manufacturing Productivity and Africa's Missing Middle. In: MONGA, Célestin – LIN, Justin Yifu (eds.): *The Oxford Handbook of Africa and Economics, Volume I. Context and concepts*. Oxford, Oxford University Press, 2015, 115-135.

³⁴¹ BIEDERMANN i.m. 17.

2017 novemberében közzétették az Európai Unió migrációs stratégiájának eredményeit. Eszerint növelték a migráció kiváltó okainak kezeléséhez biztosított támogatás összegét, fokozták az embercsempészet elleni küzdelmet, valamint a tengeri és sivatagi életmentést. A 2015-ben elfogadott áttelepítési program keretében, EU-Törökország viszonylatában, 25700 személy áttelepítése történhetett meg. Ennek folytatásaként 2019 októberéig újabb, kiemelten veszélyeztetett személy áttelepítését tervezik minimum 50 000 fő nagyságrendben. Uniós szinten több mint 31500 személy áttelepítése történt meg. Visszatérítések terén is előrelépés történt, az EU gyakorlati együttműködés elérését szorgalmazza többek között Bangladdesszel, Elefántcsontparttal, Szenegállal, Malival, Nigériával és Tunéziával. Ezen eredmények mellett szükséges a tagállamok pénzügyi hozzájárulása is a líbiai és észak-afrikai programok folytathatósága érdekében. Az áttelepítések esetében a tagállamoktól elvárt a felajánlások megtétele az 50 000 fő befogadhatósága érdekében. A visszatérítési arányok növelése további javítást igényel a tagállami adatgyűjtés és adatszolgáltatás terén, és az EU-nak is újabb lehetőségeket, ösztönzéseket kell e téren kidolgoznia.³⁴²

A 2016 decemberében elfogadott 2017-es költségvetésben 728 millió euró került elkülönítésre migrációs célokra. Ebből 28 millió eurót kifejezetten az UNRWA³⁴³ további támogatására fordítanak. Ennél hosszabb távú az EU 2021-2027-es költségvetése, mely az uniós prioritások köré épül, növelve az átláthatóságot és a rugalmasságot, mely segíti a változó igényekre történő gyors reagálásokat. A prioritások közül a migrációs és bevándorlási politikát érintő kérdésekkel kifejezetten a IV. rész foglalkozik. A menekültügyi és migrációs alap hozzájárul a közös európai menekültügyi rendszer megerősítéséhez és fejlesztéséhez, magába foglalva a politikával, a jogszabályokkal és a kapacitásépítéssel kapcsolatos intézkedéseket. Erősíti a hatékony és tisztességes visszatérítési politikákat, a szabálytalanság elleni küzdelmet, hozzájárul a hatékony nemzeti eljárások és struktúrák működtetéséhez, a visszatérítések eredményességéhez. Segíti a már letelepedési joggal rendelkező harmadik országbeliek hatékony integrációját.

Az EU költségvetése³⁴⁴ kulcsfontosságú a közös fellépés finanszírozásában. A Bizottság javaslata szerint tovább növelik a külső határok megerősítését, javítják a menekültügyi

³⁴² Európai migrációs stratégia: az elért eredmények konszolidálása https://ec.europa.eu/hungary/news/20171117_migrationstrategy_hu (2019.07.31.)

³⁴³ UNRWA Egyesült Nemzetek Közel-Kelet Palesztin Menekültek Segélyezési és Munkaügyi Hivatala

³⁴⁴ Elfogadták a 2017-es EU költségvetést: több forrás a fiataloknak, a növekedésnek <http://www.europarl.europa.eu/news/hu/headlines/priorities/koltsegyetes-2017/20161129IPR53614/elfogadtak-a-2017-es-eu-koltsegyetes-tobb-forras-a-fiataloknak-a-novekedesnek> (2019.07.31.)

rendszer az Unión belül, és lépéseket tesznek a bevándorlók hosszú távú integrációjának felgyorsítása érdekében. A külső határok hatékony védelmét segíti az új integrált határigazgatási alap, mely megnövelt támogatást nyújt a tagállamok közös felelősségvállalásához a közös külső határok biztosítása érdekében. Az Alap fedezi a határigazgatást, a vízumokat és a vámellenőrző berendezéseket. A migráció továbbra is hosszú távú kihívást jelent majd az EU számára, a tagállamok ezt a kérdést jobban kezelhetik az EU technikai támogatásával. Az uniós költségvetés szerepe kulcsfontosságú a menedékkérők és bevándorlók esetében a keresési és mentési kapacitások fejlesztésében. Szintén kiemelt szerepe van a 2021-2027-es költségvetésnek a menedékkérők és külföldiek befogadásában, beilleszkedésében és munkavállalásában, mivel a költségvetés a hosszú távú integrációra épít.

A költségvetés V. része a biztonság és védelem kérdéseiről szól. A Bizottság javaslata szerint tovább kell erősíteni a Belső Biztonsági Alapot a hálózatok és közös rendszerek fejlesztése érdekében, mely a nemzeti hatóságok és a tagállamok közötti hatékony együttműködést és információcserét javítja. A 2021-2027-es költségvetésben védelmi és biztonsági kérdésekben a polgári védelmi mechanizmusra 2,5-ször, a belső védelemre 1,8-szor, míg az uniós védelmi alapra 22-szer többet költenek a korábbi költségvetéshez képest. Ez számokban kifejezve polgári védelmi mechanizmus esetében 1,5 billió euró, belső védelemnél közel 4 billió euró és az uniós védelmi alap esetében kicsit több mint 13 billió euró költést jelent.

Az EU külső fellépései, beleértve az EU kül- és biztonságpolitikáját, jelentős modernizációt igényelnek. Ide sorolható a migráció terén megjelenő partnerségi keret fejlesztése a harmadik országokkal. A Bizottság ezt alapul véve az Unió külső fellépéseinek jelentős átalakítását javasolja, amely nagyobb koherenciát biztosít az eszközök között, és növeli a szinergiát a programok esetében. A szinergiák és a folyamatok egyszerűsítése egyébként is cél. Különösen igaz ez a földrajzi stratégiai prioritások esetében – mint az európai szomszédság, Afrika, a nyugat-balkáni országok, valamint a leginkább rászoruló országoknál –, tematikusan a biztonság, a migráció, az éghajlatváltozás és az emberi jogok tekintetében.

A 2021-2027-es EU-s költségvetésben szomszédságra, fejlesztésre és nemzetközi együttműködésre a korábbi időszakhoz képest 1,3-szor többet, azaz közel 90 billió euró nagyságrendű összeget költ majd az unió. Ezen belül a partnerekkel történő együttműködésnél kiemelték a szomszédos országok, a szubszaharai térség, Ázsia, Közel Kelet és a csendes-óceáni térség, valamint Amerika és a karib térség. A humanitárius,

illetve az előcsatlakozási támogatás értéke 1,2-szeresére növekszik a következő időszak költségvetésében. Ez szám szerint területenként 10 billió feletti összeget jelent.³⁴⁵

Miután ismertettem és elemeztem az Európai Unió migrációs stratégiáját, szeretnék rátérni a magyar stratégiai elképzelésekre. Az 1035/2012. (II. 21.) Korm. határozat 1. számú melléklete tartalmazza Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiáját. A biztonság fogalma a 21. századra átfogóbb értelmezést nyer a korábbi időszakokhoz képest. A globalizáció és nemzetközi integráció folyamata nemcsak a nyitottságot, a fejlődés vívmányaihoz való jobb hozzáférést segíti, hanem a fenyegetések és veszélyek hatásait is felerősíti, ami előtérbe helyezi a biztonságtechnikai kérdéseket. A hatalmi erőviszonyok bizonyos szempontból, a tudomány és a technológia fejlődésének hatására átrendeződtek. Bár egyrészt egy Magyarország ellen irányuló, hagyományos fegyverekkel végrehajtott támadás veszélye nem számottevő mértékű, ugyanakkor figyelembe kell vennünk azt a tényt, hogy a globális hatások nyomán a biztonság kérdése nem a határoknál kezdődik. Másrészt az is tény, hogy Magyarország határainak egy része a belátható jövőben az EU vagy a schengeni térség külső határa marad, ami együtt jár az uniós határszakasz igazgatási feladatainak ellátásával, így a fizikai védelem kérdése sem elhanyagolható.

Az illegális migráció jelenleg tranzitországgként érinti hazánkat, de nem zárható ki annak kockázata, hogy később célországgá váljunk, így az ezzel járó feladatok egyaránt jelentenek EU-s és nemzeti kötelezettséget, valamint megoldásra váró problémát. A külső határok megvédése és az illegális migráció elkerülése érdekében megkerülhetetlen a nemzeti rendvédelmi és migrációs, illetve más migrációs feladatok ellátását végző szervezetek közötti együttműködés. A biztonság fenntartása érdekében fokoznunk kell az emberkereskedelem, a szervezett bűnözés elleni harcot, valamint erősíteni a kiutasítás, a hazatérés és a visszafogadás politikáját. Így hozzájárulhatunk az illegális migráció visszaszorításához és megfelelő kezeléséhez.

A hatékony vízumpolitika is ezt a folyamatot segíti. Ennek érdekében Magyarországnak együtt kell működnie harmadik országokkal. A legális migráció esetében a beutazás és tartózkodás engedélyezését célzó eljárások hatékonyságának növelése lehet a biztonságpolitikai cél, mely kiegészül az uniós partnerekkel és a harmadik országokkal

³⁴⁵ EU Budget for the Future. A Modern Budget for a Union that Protects, Empowers and Defends The Multiannual Financial Framework for 2021-2027 https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/communication-modern-budget-may_2018_en.pdf (2019.07.31.)

történő együttműködéssel.³⁴⁶ A migrációnak számos kiváltó oka ismert, így sikeres kezelésében kiemelt szerepet játszik az előidéző okok ismerete. A problémák megoldása tekintetében az államok nem feltétlenül mutatnak közös álláspontot, ezért diplomáciai beavatkozás válik szükségessé, amelynek egyik meghatározó szereplője az Európai Unió. Az Európai Unió más megoldást képzel el, mint az USA, így ezt cselekvési tervein keresztül is hangsúlyozza. Mindemellett az Unió lényeges diplomáciai tevékenységet is folytat a migráció kiváltó okainak kezeléséhez kapcsolódó konfliktusok kapcsán, így ebben a folyamatban elsősorban a megelőzést tartja szem előtt³⁴⁷ CZENE írásában a következő olvasható: „A preventív diplomácia olyan tevékenység, amelynek célja, hogy megakadályozza a felek közötti viták keletkezését, a meglévő viták konfliktusba fordulását, és korlátozza a konfliktus továbbterjedését.”³⁴⁸ A megelőző szerep mellett az Európai Unió diplomáciai tevékenységén keresztül a béketeremtésre is törekszik, amelyre majd „a konfliktus kirobbanása után kerül sor, azzal a céllal, hogy csökkentse az összeütközés intenzitását, meggátolja az eskalációt, és a feleket a békés megoldás elérésére kényszerítse.”³⁴⁹ Az Európai Unió a migráció kezelésével kapcsolatban felmerülő konfliktusokat főként diplomáciai úton törekszik megoldani. A konfliktusok kezelésekor a kölcsönös megértésre alapoz, és tevékenységét a kereskedelem, a segítségnyújtás, illetőleg a biztonság- és védelempolitika révén rendelkezésére álló lehetőségeken keresztül folytatja.

Az Európai Unió diplomáciai tevékenysége során tiszteletben és szem előtt tartja az államok szuverenitását, függetlenségét és területi sérthetlenségét. Tekintettel arra, hogy az előforduló vitás helyzetek békés rendezése nem képezheti alku tárgyát, az Unió állásfoglalásában katonai erő egyetlen esetben sem rendezheti az államok között kialakult konfliktusokat. Az Unió erőszakos konfliktusok megelőzését célzó külső fellépéseinek alkotóelemei között találjuk többek között az erőszakos konfliktusok veszélyének korai azonosítását, a korai figyelmeztetés, valamint a korai fellépés közötti időbeni szakadék áthidalását, illetőleg a konfliktushelyzetek jobb megértésére való törekvést. A megelőzés központi szerepe mellett az Unió közvetítő szerepet is betölt, közvetítéstámogató tevékenysége során arra vállalkozik, hogy az újonnan kialakuló vagy elhúzódó

³⁴⁶ Az 1035/2012. (II. 21.) Korm. határozat 1. számú melléklete Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiája http://2010-2014.kormany.hu/download/f/49/70000/1035_2012_korm_határozat.pdf, (2019.07.31.)

³⁴⁷ Európai Tanács: A migráció kiváltó okainak kezelése. <http://www.consilium.europa.eu/hu/policies/migratory-pressures/countries-origin-transit/root-causes-migration/>, (2019.04.20.)

³⁴⁸ CZENE i.m. 22.

³⁴⁹ CZENE i.m. 23.

konfliktusok kapcsán az érintett felek elsőként a közvetítést és a párbeszédet alkalmazzák. E szemlélet a migráció kezelésekor is élesen megjelenik.³⁵⁰

Az eddig elért eredmények mellett nem szabad elfeledkezni a migrációs válság által felszínre hozott olyan problémákról, melyek hosszú távú megoldást követelnek.

Illegális migráció terén több elképzelés ölt testet a stratégiában. Magyarország a jelenlegi célországok tapasztalataira mint jövőbeni lehetőségre és annak kezelési megoldásaira tekint. Magyarország geopolitikai helyzete szerint a Balkánról Nyugat-Európába irányuló illegális migráció útvonalában helyezkedik el. Tranzitországgként ez a rendészeti tevékenységére jelentős terheket ró az átmenő forgalom hatékony kezelésének megoldása miatt. Az illegális migráció kezelésével kapcsolatos célkitűzések közül kiemelt az együttműködés, az információcsere és koordináció fejlesztése az illegális migráció elleni fellépés terén érintett szereplők között, valamint a hatékonyságnövelés a kapacitás- és képességfejlesztéssel, valamint a kockázatelemzés és értékelés színvonalának emelésével, illetve az információtechnológia fejlesztésével.

A jogi környezet megfelelő átalakításával, például a migrációs norma- és eljárási rendszer korszerűsítésével, a Magyar Kormány segítheti a visszaélések számának csökkentését. Nemzetközi védelem terén a menedékkérelmek elbírálása kiemelt jelentőségű, mivel változó mértékben (mennyiségi és minőségi értelemben is), de folyamatosan, több országból érkeznek Magyarországra menedékkérők. E téren célkitűzés a menekültügyi statisztikák fejlesztése, folyamatos elemzése, valamint a hatékony információcsere megvalósítása. A hazai menekültügyi rendszer terheinek csökkentése érdekében célkitűzésként szerepel a stratégiában az áttelepítési és áthelyezési program fenntartása és fejlesztése. A menekültügyi helyzet változékonysága miatt flexibilis menekültügyi rendszer kiépítése szükséges a gyors reagálás érdekében. Fejlesztési cél a menekült- és hontalansági eljárások minőségének javítása, különös tekintettel olyan esetekre, mint a kísérő nélkül érkező kiskorú gyermekek. A valódi tényállás meghatározása és felderítése érdekében cél az orvosi, nyelvi, okmány- és egyéb szakértői tevékenységek biztosítása, illetve a más tagállamokban működő jó gyakorlatok folyamatos monitoringozása. A nemzetközi védelmet kérők esetében elvárás a megfelelő minőségű és színvonalú befogadó állomások kialakítása, ahol foglalkozások, programok szervezése is biztosított menekültek számára.

³⁵⁰ CZENE i.m. 25-26.

Magyarország jelenleg érvényes biztonsági politikájában és migrációs stratégiájában is alapvető a biztonság kérdése. Az illegális migrációval kapcsolatban főleg a tranzitországgként, illetve később akár célországgként történő határvédelmi, a szervezett bűnözés elleni, a kiutasításhoz, hazatéréshez és visszafogadáshoz kapcsolódó feladatok kerülnek előtérbe, illetve a nemzeti rendvédelmi és migrációs szervezetek közötti együttműködés erősítése. A biztonsági kérdések mellett a magyar migrációs stratégia más fókuszokat is felfed. Cél a tudásalapú migráció élénkítése a magyar gazdaság fellendítése érdekében. Magyarország törekszik a magasan kvalifikált munkavállalók bevonása, vízumpolitikájában már a kiadásánál olyan kategóriákat kíván létrehozni, melyek segítik az ilyen jellegű megkülönböztethetőséget, hogy azok később könnyített eljárással érkezhessenek Magyarországra. A már itt élő és integrálódott harmadik országbeliek családgyejesítése szintén a gazdasági növekedést serkenti. Megállapíthatjuk, hogy a következő időszakhoz kapcsolódó magyar migrációs stratégia, EU költségvetéshez és migrációs politikához igazítása kisebb finomítás-jellegű változtatásokkal kivitelezhető. Így Magyarország egyszerre tudja teljesíteni nemzeti határvédelmi feladatait és az EU külső határához kapcsolódó kötelezettségeit.³⁵¹

Nagyon fontos lenne, ha Európa átgondolná migrációs stratégiáját és alkalmazná a „bevonó stratégiát”. Ennek az a lényege, hogy a külföldiek jelentős hozzáadott értéket is jelenthetnek a befogadó társadalom számára – különösen, ha képzett vándorlókról beszélünk. Ha pedig az adott külföldi a helyiekkel keveredve családot alapít és letelepszik, fontos kapocsként szolgálhat a befogadó ország és a bevándorló anyaországa között. Annak érdekében, hogy a befogadó állam valóban profitálhasson e kapcsolatból, tudnia kell, hogy kik, milyen céllal, honnan érkeztek a területére, meg kell tudnia szólítani őket, és ki kell fejlesztenie egy olyan „bevonó stratégiát”, amellyel a bevándorló fontosnak és hasznosnak érezheti magát a saját kultúrkörének és kapcsolatainak az anyaország számára történő becsatornázását illetően. A félelem és a lehetőség kettőssége összetett képet mutat, ennek érzékeltetése és jobb megértése szükségszerűen kíséri végig gondolkodásunkat.³⁵²

³⁵¹ SALVADOR NETO Luis: *Bevándorlásügy az Európai Unióban*. 2018. december 27. http://epa.oszk.hu/03500/03515/00002/pdf/EPA03515_kre-dIt_2018_02_15.pdf (2019.07.31.)

³⁵² TARRÓSY István: *Afrikai migránsok a fejlett világban – Migrációs trendek, integráció, tapasztalatok*, http://www.okri.hu/images/stories/OKRISzemle2009/OKRISzemle_2011/009_tarrosy.pdf (2019.04.20.)

8.9. Emberkereskedelem elleni fellépés

Az emberkereskedelem olyan összetett jelenség, amelyet társadalmi, gazdasági, kulturális és egyéb tényezők befolyásolnak. Ezek közül több tényező országonként eltérő lehet, azonban vannak közös vonások is. A migrációval kapcsolatosan az egyik ilyen vonás, hogy a potenciális áldozat valamilyen okból vándorolni kényszerül, amit az elkövetők kihasználnak, még hozzá toborzással, valamint a kezdeti együttműködéssel, amelyet később a kényszerítés vált fel, amikor az áldozat már az ország más régiójába, vagy egy másik országba utazott.³⁵³

Az emberkereskedelem növekedését eredményezheti politikai instabilitás, militarizmus, polgári felkelés, belső fegyveres konfliktus és természeti katasztrófa is.

A bevándorlók áradata Európába 2015 elejétől (lásd: *4. Az európai menekültválság 2015 után*) rávilágított arra a nehézségre, hogy a vándorlók között fel kell ismerni az emberkereskedelem áldozatait.

A fegyveres konfliktusok fokozzák az emberkereskedelem kockázatát. Egy válsághelyzet gyakran a kormány, az igazságszolgáltatási rendszer, a munkaerőpiac és a közösségi támogató rendszer meggyengülésének eredménye. A fegyveres konfliktus megeremtheti a büntetlenség légkörét, amely felbátorítja az emberkereskedőket, hogy zsákmányul ejtsék a kiszolgáltatott népséget. A nők, a gyermekek, a menekültek esetében a legnagyobb az esély arra, hogy emberkereskedelem áldozatává váljanak a válságövezetekben.

Az emberkereskedelem nem minden áldozata menekült. Míg az emberkereskedelem olyan bűncselekmény, amely egy személy kizsákmányolását célozza, aki lehet menekült is, addig a bevándorlók csempészése mindig határon átnyúló cselekmény és nem tartalmazza a menekült kizsákmányolását.

Az ENSZ Közgyűlése 2008-ban foglalkozott először a válsághelyzetben létrejövő emberkereskedelemmel. A szervezet arra szólította fel a kormányokat, a nemzetközi közösséget és minden más szervezetet, amely válságokkal, válság utáni helyzetekkel és katasztrófákkal foglalkozik, hogy vegyék figyelembe a nők és a gyermekek kiemelkedő kiszolgáltatottságát az emberkereskedelemmel, a kizsákmányolással és a nemi alapú erőszakkal szemben. Az ENSZ Biztonsági Tanácsának közgyűlése 2015 decemberében először rendezett találkozót a válság idején elkövetett emberkereskedelemről. Az elnöki

³⁵³ FEHÉR Lenke: *Nemzetközi migráció, embercsempészet, emberkereskedelem*. In: PÓCZIK Szilveszter – DUNAVÖLGYI Szilveszter (szerk.): *Nemzetközi migráció – Nemzetközi kockázatok*. Budapest, HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó Kft., 2008, 147–176.

nyilatkozat szerint a terrrorszervezetek által fegyveres konfliktus idején elkövetett emberkereskedelem háborús bűncselekményt valósíthat meg. Az ENSZ menekültekről és bevándorlokról szóló New York-i Nyilatkozatában³⁵⁴ a tagállamok az emberkereskedelem elleni fellépésre is kötelezettséget vállalnak olyan célzott intézkedésekkel, mint az áldozatok beazonosítása, segítése, az otthonukból elűzöttek esetében az emberkereskedelem megelőzése, különös figyelemmel a nők és a gyermekek kiszolgáltatottságára. Az IOM elemezte az emberkereskedelem, a kizsákmányolás és a válsághelyzet kapcsolatát.³⁵⁵ Az IOM azt javasolja, hogy az emberkereskedelem elleni tevékenység már a válságok kialakulásakor kezdődjön meg.³⁵⁶

Magyarország Alaptörvénye és a jogszabályok mindenkire kötelezőek. Az alapvető jogokat és kötelezettségeket taglaló Szabadság és Felelősség fejezetének III. cikk (1) bekezdése értelmében: „*Senkit nem lehet kínzásnak, embertelen, megalázó bánásmódnak vagy büntetésnek alávetni, valamint szolgaságban tartani. Tilos az emberkereskedelem.*” Az emberkereskedelem és a hozzá fűződő bűncselekményekhez kapcsolód legfontosabb magyar szabályok:

- 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről,
- 1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról,
- 2005. évi CXXXV. törvény a bűncselekmények áldozatainak segítéséről és az állami kárenyhítésről,
- 354/2012. (XII. 13.) Korm. rendelet az emberkereskedelem áldozatai azonosításának rendjéről,
- 13/2014. (V. 16.) ORFK utasítás a prostitúcióval összefüggő jogsértések és az emberkereskedelem kezelésével kapcsolatos rendőri feladatok végrehajtásáról³⁵⁷

2013. július 1-jén hatályba lépett a 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről, amelyben az emberkereskedelem bűncselekmény módosult törvényi tényállásának megfogalmazása megfelel az Egyesült Nemzetek keretében, Palermóban, 2000. december 14-én létrejött, a nemzetközi szervezett bűnözés elleni Egyezménynek az emberkereskedelem, különösen a nők és gyermekek kereskedelme megelőzéséről, visszaszorításáról és büntetéséről szóló Jegyzőkönyve kihirdetéséről szóló 2006. évi CII.

³⁵⁴ New York Declaration for Refugees and Migrants. www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/71/L.1 (2019.08.13.)

³⁵⁵ IOM International Organization for Migration (2015): Addressing human trafficking and exploitation in times of crisis. publications.iom.int/system/files/addressing_human_trafficking_dec2015.pdf (2019.08.13.)

³⁵⁶ SZUHAI Ilona: Migráció és emberkereskedelem a válság idején – A szíriai konfliktus és a kiszolgáltatottság kapcsolatának dinamikája. *Magyar Rendészet*, 2017/3, 75-89.

³⁵⁷ https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/thb_overview_hungary_hu_pdf.pdf (2020.12.25)

törvény, az Európa Tanács 197. számú Emberkereskedelem Elleni Fellépésről szóló Egyezménye kihirdetéséről szóló 2013. évi XVIII. törvény, illetve az emberkereskedelem megelőzéséről, az ellene folytatott küzdelemről, az áldozatok védelméről, valamint a 2002/629/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról szóló 2011/36/EU irányelv elvárásainak. 192. §-ában az emberkereskedelem különös részi tényállása új elemként szabályozza a kizsákmányolási célzattal történő elkövetést. Az emberkereskedelem jelenségének sajátosságát figyelembe véve az adás-vétel mellett kellő hangsúlyt kapott a kizsákmányolás jelleg. A kizsákmányolás célzattal elkövetett emberkereskedelem büntetési tételét a Büntető Törvénykönyv egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztésben határozza meg. Ezzel együtt a bűnszervezetben történő elkövetés esetén büntetési tételének felső határa tíz évre emelkedik.³⁵⁸ A kizsákmányolás központi fogalmi eleme a kiszolgáltatott helyzetbe hozott vagy helyzetben tartott sértett helyzetének kihasználásával előnyszerzésre törekvés.

8.10. Embercsempészet elleni fellépés

A vándorlás maga súlyos pénzeket emészt fel ugyan – és sokszor az embercsempészek zsebében landol –, és ez az adott vándorló teljes rokon körének mozgását igényli, azonban sokak által „vállalható” és megoldható kiadást jelent. E bevándorlók nem a szegénység elől, hanem a jobb lét felé mozdulnak el, és ahogyan már jeleztük, a kilátástalan élethelyzettől mozdulnak el abba az irányba, amely perspektívát kínálhat számukra.³⁵⁹

Az ENSZ forrásai alapján hozzávetőleg 1000-1500 eurót kell fizetnie annak, aki hajón a Kanári-szigetekre akar eljutni. A tarifa Észak-Marokkóból Spanyolországba 1000 euró körül, Líbiából Olaszországba 1500-2000 euró környékén mozog. Annak azonban, aki a Szaharán keresztül közúti és egyéb földi közlekedéssel szeretne az EU-ba jutni, mindezeknél jóval többet, akár 3500 eurót is kell fizetnie az embercsempészeknek³⁶⁰

Az embercsempészet, emberkereskedelem felszámolása céljából 2015. június 22-én létrehozott Operation Sophia³⁶¹ haditengerészeti művelettel az Európai Unió igyekszik ellehetetleníteni, felszámolni a szervezett bűnözői hálózatok működését a Földközi-tenger középső részén. Alapfeladatai mellett részt vesz a líbiai parti őrség és haditengerészet

³⁵⁸ https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/thb_overview_hungary_hu_pdf.pdf (2020.12.25)

³⁵⁹ FEHÉR i.m. 147–176.

³⁶⁰ TARRÓSY István: *Afrikai migránsok a fejlett világban – Migrációs trendek, integráció, tapasztalatok.* http://www.okri.hu/images/stories/OKRISzemle2009/OKRISzemle_2011/009_tarrosy.pdf (2019. 04.20.)

³⁶¹ EUNAVFOR MED operation SOPHIA, 2017. https://eeas.europa.eu/csdp-missions-operations/eunavfor-med_en (2019.08.23.)

tagjainak kiképzésében, illetve az ENSZ-fegyverembargó betartatásában a líbiai partokhoz közeli nyílt tengeren. A művelet alapvető feladata az emberkereskedők által használt hajók azonosítása, feltartóztatása, megsemmisítése. A több száz hajó megsemmisítése, illetve embercsempész elfogása és az olasz hatóságoknak történő átadása mellett már több mint 16 ezer ember életét is megmentették a művelet résztvevői.³⁶²

Az embercsempészség bűncselekményét a magyar Büntető Törvénykönyv 353§ (1) alapján az követi el, aki államhatárnak más által a jogszabályi rendelkezések megszegésével történő átlépéséhez segítséget nyújt. Minősített körülmény, ha az embercsempészséget 353§ (2) a) vagyoni haszonszerzés végett, b) államhatár átlépéséhez több személynek segítséget nyújtva, vagy c) az államhatár rendjének védelmét biztosító létesítmény, illetve eszköz megsemmisítésével vagy megrongálásával követik el, illetve (3) a) a csempésztett személy sanyargatásával, b) fegyveresen, c) felfegyverkezve, d) üzletszerűen vagy e) bűnszövetségben követik el.

Az embercsempészet következtében magyar kamionokban is haltak meg külföldi állampolgárok. 2015. augusztus 26-án az osztrák rendőrök egy kamionra bukkantak az A4-es autópálya mentén Parndorfnál. A kamion rakterében 71 holttestet találtak, a halottak között 8 nő és 4 gyerek volt. Még Magyarország területén járhattak, amikor mindannyian megfulladtak az emberek szállítására alkalmatlan kamionokban, amelyet az embercsempészek Lajosmizsén vásároltak.³⁶³ A parndorfi "halálkamion" ügyében a Kecskeméti Törvényszék 2018 júniusában első fokon 25-25 év fegyházbüntetéssel sújtott négy embercsempészt: egy afgán és három bolgár állampolgárt.³⁶⁴ Jogerősen életfogytig tartó szabadságvesztéssel sújtotta a Szegedi Ítéltábla a 71 halálos áldozattal járó 2015-ös embercsempészesi ügy négy vádlottját. 2042-ig nem szabadulnak a halálkamion embercsempészei.³⁶⁵ Az emberkereskedelem és az embercsempészet elleni küzdelem egyben hosszú távú prioritása is az Európai Unió migrációs politikájának.

³⁶² BAK Pál - HANGÁCSI Ádám – POLÁK Attila – SZABÓ Márk – VERES Eszter Adrienn: Az Európát érintő fő migrációs útvonalak és a bevándorlás alakulása. *Honvédelmi Szemle* 2018/5. szám, 55.

³⁶³

https://index.hu/belfold/2019/06/20/parndorfi_halalkamion_furgon_71_halott_menekult_masodfoku_itelet_embercsempeszet/?token=592e44ba1b92502e36a3630697e8b719 (2020.12.25)

³⁶⁴

https://index.hu/belfold/2019/02/27/jogerosen_eliteltek_a_halalkamion_embercsempeszeivel_egyutt_dolgozo_bolgar_ferfit/ (2020.12.25)

³⁶⁵ https://index.hu/belfold/2018/06/14/itelet_71_menekult_halala_furgon/ (2020.12.25)

8.11. Európai Unió migrációs politikája

A közös európai bevándorláspolitikának (mint disszertációm elején már említettem, lásd: *Bevezetés*, jobban szeretem a bevándorló szót használni, mint a migránst, s véleményem szerint az Európai Unió politikáját jelen esetben is jobban tükrözi a bevándorlás-, semmint a migrációs politika) rugalmas keretként kell szolgálnia az EU elképzeléseit, méghozzá a tagállamok lehetőségeinek, adottságainak figyelembevételével. Ennek elérése érdekében 10 elv került beépítésre, melyek segítenek biztosítani a legális bevándorlást, visszaszorítani az illegális migrációt és erősíteni az együttműködést harmadik országokkal. A közös migrációs politika három kulcsfogalom és ezzel együtt szakpolitika köré szerveződik, melyek a következők: a jólét, a szolidaritás és a biztonság. Ennek megfelelően a 10 elv a következő módon oszlik el a három szakpolitika között. Jólét szempontjából a legális bevándorlás hozzájárul az EU társadalmi-gazdasági fejlődéséhez. Egyértelmű szabályokat és egyenlő feltételeket tartalmaz. Összehangolja a szakképzettséget a szükségletekkel és hangsúlyt kap benne az integráció. Szolidaritás szempontjából a politika segítségével megvalósul a tagállamok közötti koordináció és a harmadik országokkal történő együttműködés. Biztosítja a rendszer átláthatóságát, a rendelkezésre álló eszközöket hatékony és következetes módon használja fel. Törekszik a harmadik országokkal történő partnerségek kialakítására. Biztonság tekintetében az illegális bevándorlás elleni hatékony küzdelem megvalósítása a cél. Fontos szempont a megfelelő vízumpolitika és az integrált határigazgatás rendszerének kialakítása. Folytatja az illegális bevándorlás és az emberkereskedelem elleni küzdelmet. Növeli a hatékony és fenntartható visszatérési politikákat.³⁶⁶ Az EU 1999 óta dolgozik egy közös európai menekültügyi rendszer kialakításán.³⁶⁷

Az Európai Unió bevándorláspolitikája felöleli a legális és az illegális migráció kérdését is. (lásd: Afrika vonatkozásában *A legális és illegális migráció*), Ide tartozik a menekültügyi szabályok uniós szintű összehangolása, a határok megfelelő őrizete és a tagállamok ehhez történő hozzájárulásának mértéke. Az Európai Unió határozza meg a harmadik országból érkező állampolgárok belépési és tartózkodási feltételeit, a tagállamok viszont eldönthetik, hány harmadik országbeli állampolgárt engednek munkavállalási céllal határaikon belülre. Illegális migráció esetén hatékony visszatérési politika kidolgozása, alkalmazása az uniós

³⁶⁶ Közös bevándorláspolitikára Európa számára <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:jl0001&from=HU> (2019.07.31.)

³⁶⁷ SALVADOR NETO Luis: *Bevándorlásügy az Európai Unióban*. 2018. december 27. http://epa.oszk.hu/03500/03515/00002/pdf/EPA03515_kre-dIt_2018_02_15.pdf (2019.07.31.)

cél. Problémát jelent, hogy az EU a legális migráció esetében anyagilag is dotálja a bevándorlók tagállami szinten történő beilleszkedését, de a kapcsolódó tagállami szabályokat nem hangolja össze.³⁶⁸ Legális migráció esetében az EU-ba irányuló munkavállalási célú bevándorlások egységes szabályozását nem sikerült megoldani, így e téren az ágazati szabályozás merült fel megoldásként. E kérdésben meghatározó az uniós kék kártya, melyet a 2009/50/EK irányelv vezetett be, és a harmadik országból érkező, magasan képzett munkavállalók beléptetését segíti. Az irányelv felülvizsgálata folyamatban van. Általában véve a munkavállalási és tartózkodási engedélyért folyamodók esetében a 2011/98/EU irányelv a meghatározó. Idénymunkásként munkát vállaló harmadik országbeli állampolgárok jellemzően öt-kilenc hónapot tartózkodhatnak az EU valamely tagállamában a 2014/36/EU irányelv alapján. Szintén a munkavállaláshoz kapcsolódik a 2014/666/EU irányelv, mely adott vállalatban belüli áthelyezés révén létrejövő tagállami tartózkodást szabályozza. Diákok és kutatók esetében a 2016/801/EU³⁶⁹³⁷⁰ rendelkezései irányadók.

Az Európai Unión kívüli polgároknak nyújtott huzamos tartózkodási engedélyek megadásával és visszavonásával kapcsolatos feltételeket a 2003/109/EK irányelv szabályozza és azokat érinti, akik legalább öt éve jogszerűen élnek az Európai Unió (EU) valamely országában. A legális migráció esetében a családegyesítés témájában a 2003/86/EK irányelv a meghatározó, integráció kérdésében pedig az EU cselekvési terve³⁷¹ az irányadó. Az integrációs politika elsősorban tagállami hatáskörbe tartozik, az EU ösztönzőkkel és támogatással segítheti a tagállamokat abban, hogy a harmadik országból érkezettek ne szegénységben és társadalmi kirekesztettségben illeszkedjenek be.³⁷² A beilleszkedés keretrendszere, a COM (2005)³⁷³ átfogó képet és útmutatást kíván nyújtani a tagállamok számára.³⁷⁴

³⁶⁸ Migráció Európa, 2017. <http://www.europarl.europa.eu/news/hu/headlines/society/20170629STO78632/migracio-europaba>, (2019.07.31.)

³⁶⁹ A 2016/801/EU irányelv 2018. május 24-től hatályon kívül helyezi és felváltja a 2004/114/EK irányelvet <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=LEGISSUM%3A133163a>, (2019.07.31.)

³⁷⁰ 2016/801/EU irányelv <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX%3A32016L0801> (2019.07.31.)

³⁷¹ Európai Bizottság sajtóközleménye: Az európai migrációs stratégia megvalósítása: a Bizottság előterjeszti a beilleszkedésre vonatkozó cselekvési tervet és a magas szintű képzettséggel rendelkező, EU-n kívüli munkavállalókra vonatkozó kékkártyarendszer reformját, 2016. június 7. https://europa.eu/rapid/press-release_IP-16-2041_hu.htm (2019.07.31.)

³⁷² Bevándorláspolitikai http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/hu/displayFtu.html?ftuId=FTU_4.2.3.html (2019.07.31.)

³⁷³ COM(2005) végleges A Bizottság közleménye a Tanácsnak, az Európai Parlamentnek, Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának A harmadik országok állampolgárainak az

8.12. Afrikai migrációs stratégia

Afrika legátfogóbb integrációs szervezete sokáig az 1963. május 25-én létrehozott *Afrikai Egységszervezet* (OAU: Organisation of African Unity) volt, amelyet 32 afrikai állam hozott létre, az 1990-es évek közepén pedig már több mint félszáz tagot tömörített. A szervezet fő céljai közé tartozott a kontinens politikai és gazdasági egységének erősítése, a gyarmati időszakból örökölt nehézségek leküzdése, az életszínvonal emelése, valamint a nemzetközi béke és az emberi jogok érvényesülésének előmozdítása. Az OAU-t 2002. július 9-én az *Afrikai Unió* (AU: African Union) váltotta fel, amelynek a földrész 54 országa tagja, köztük az ENSZ által önálló államként el nem ismert Nyugat-Szahara.³⁷⁵ A kontinensen már az 1900. évi Pánafrikai Kongresszuson jelentek meg integrációs kezdeményezések, de a gyarmati rendszer felbomlásáig a gyarmattartó országok érdekei maradtak előtérben.³⁷⁶

Nagyon fontos lenne, ha Afrika átgondolná a migrációs stratégiáját és alkalmazná a „bevonó stratégiát”, de az Afrikán belül együttműködések, kezdeményezéseket semmi nem pótolhatja. A regionális integráció olyan folyamat, amelynek során egy adott térség politikai stabilitásának és gazdasági fejlődésének előmozdítása érdekében szomszédos országok együttműködnek egymással. A nagyobb és összehangoltabb piacokon az áruk, a szolgáltatások, a tőke és a személyek szabad mozgása lehetővé teszi a gazdasági fejlődést, serkenti a kereskedelmet és ösztönzi a beruházásokat.³⁷⁷

Az Afrikai Egységszervezet 2001. júliusában létrehozott egy programot Új Partnerség Afrika Fejlesztéséért (NEPAD) néven, amelynek fő célja a szegénység felszámolása³⁷⁸ és az Afrikai Unió 2015. januárjában létrehozott Agenda 2063, amely számos kezdeményezést tartalmaz az infrastruktúra, az oktatás, a tudomány, a technológia, a kultúra és a békefenntartás területén.³⁷⁹ Négy évig tartó tárgyalások eredményeképpen 2018. márciusban született megállapodás az Afrikai Kontinentális Szabadkereskedelmi

Európai Unióban történő beilleszkedése keretrendszerének közös programjáról <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:52005DC0389&from=EN>, (2019.07.31.)

³⁷⁴ SALVADOR NETO Luis: *Bevándorlásügy az Európai Unióban*. 2018.december 27. http://epa.oszk.hu/03500/03515/00002/pdf/EPA03515_kre-dIt_2018_02_15.pdf (2019.07.31.)

³⁷⁵ GYURIS Ferenc - SZABÓ Pál: Afrika: Fiatalos népesség, régi problémák, <http://www.geopolitika.hu/hu/hatter/afrika/> (2020.12.25)

³⁷⁶ KIS Katalin: Integrációs tendenciák az afrikai kontinensen az Egyesült Államokkal folytatott kereskedelem tükrében. *Nemzet és Biztonság*, 2017/5. szám, 113.

³⁷⁷ 18/2009. sz. különjelentés — A regionális gazdasági integrációra nyújtott EFA-támogatás eredményessége Kelet-Afrikában és Nyugat-Afrikában https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR09_18/SR09_18_HU.PDF (2020.12.25)

³⁷⁸ <https://nepad.org/news/towards-agenda-2063-africa-we-want> (2020.12.25)

³⁷⁹ <https://www.dw.com/pt-002/agenda-2063-da-ua-envolta-em-d%C3%BAvidas/a-49486666> (202.12.25)

Térségről (African Continental Free Trade Area, azaz AfCFTA), amely 2021. január 1-jén megkezdte működését. A szabadkereskedelmi rendszer 2020. július 1-jén indult volna, de a koronavírus-járvány miatt az utolsó egyeztetéseket felfüggesztették.³⁸⁰ További afrikai regionális csoportosulások: Arab Maghreb Unió (Arab Maghreb Union, UMA), Kormányközi Fejlesztési Hatóság (Intergovernmental Authority On Development, IGAD), Közép-afrikai Gazdasági és Monetáris Közösség (Economic and Monetary Community of Central Africa, CEMAC), Mano Folyó Menti Országok Uniója (Mano River Union, MRU), Nagy Tavak Országainak Gazdasági Közössége (Economic Community of the Great Lakes Countries, CEPGL), Száhel-szaharai Államok Közössége (Community of Sahel-Saharan States, CEN-SAD).³⁸¹ Az integrációs modellek kidolgozásánál figyelembe kell venni a helyi (afrikai) sajátosságokat, és nem javasolt másolni más földrész modelljeit, hiszen a kontinens fejlődése egyben a kölcsönös megegyezésre való törekvés magasabb szintjét is eredményezné.

Afrika esetében a bevonó stratégiának az a lényege, hogy a bevándorlók jelentős hozzáadott értéket is jelenthetnek a befogadó társadalom számára – különösen ha képzett vándorlókról beszélünk. Ha pedig az adott bevándorló a helyiekkel keveredve családot alapít és letelepszik, fontos kapocsként szolgálhat a befogadó ország és a bevándorló anyaországa között. Annak érdekében, hogy a befogadó állam valóban profitálhasson e kapcsolatból, tudnia kell, hogy kik, milyen céllal, honnan érkeztek a területére, meg kell tudnia szólítani őket, és ki kell fejlesztenie egy olyan „bevonó stratégiát”, amellyel a bevándorló fontosnak és hasznosnak érezheti magát a saját kultúrkörének és kapcsolatainak az anyaország számára történő becsatornázását illetően. A félelem és a lehetőség kettőssége összetett képet mutat, ennek érzékeltetése és jobb megértése szükségszerűen kíséri végig gondolkodásunkat.³⁸²

Fontos, hogy Afrika migrációs stratégiája az kell, hogy legyen, hogy az Afrikán belüli migráció elősegítse a munkanélküliség csökkentését, valamint egyértelmű, hogy a cirkuláris migráció – tehát a kibocsátó országba történő folyamatos visszatérés – elősegíti a regionális együttműködést és a magasan kvalifikált munkavállalók többirányú mozgását,³⁸³

³⁸⁰ <https://www.origo.hu/gazdasag/20210104-vilag-legnagyobb-szabadkereskedelmi-zona-mukodes.html> (2021.01.04)

³⁸¹ KIS Katalin: A Kelet-afrikai Közösség belső kereskedelmére ható tényezők. *Világgazdaság Közgazdasági Szemle*, LXIV. évf., 2017. szeptember, 952.

³⁸² TARRÓSY István: *Afrikai migránsok a fejlett világban – Migrációs trendek, integráció, tapasztalatok*. http://www.okri.hu/images/stories/OKRISzemle2009/OKRISzemle_2011/009_tarrosy.pdf (2019.04.20.)

³⁸³ PRIES i.m. 25–54.

ahogy ezt már disszertációmban részletesen elemeztem. (lásd: 3.3. *Afrikai migráció napjainkban*).

A javaslatok érintik a felzárkózás szempontjából fontos területeket:

- a népesedési problémák felszámolása
- a szakkézetlenség problémájának megszüntetése
- külföldi működőtőke bevonása
- a korrupció felszámolása

Az afrikai együttműködések keretében stratégiai prioritásnak tekintik a kereskedelem ösztönzését, a szegénység csökkentését, valamint a kontinens felzárkóztatását. Az afrikai országok közötti együttműködés tehát a gazdasági növekedés eszköze, amely hozzájárulhat a szegénység és a kivándorlás csökkentéséhez.

8.13. A közös Afrika–EU stratégia

Az Afrika 54 országára vonatkozó átfogó uniós politika keretét az Afrika–EU közös stratégia adja. Az Afrika–EU közös stratégiát az európai és afrikai vezetők 2007 decemberében Lisszabonban, a második Afrika–EU csúcstalálkozón fogadták el. A stratégia célja az, hogy az Afrika–EU kapcsolatokat a megerősített politikai partnerség és a valamennyi szinten folytatott, fokozott együttműködés révén új, stratégiai szintre helyezze. Céljai a következők:

1. a fejlesztési együttműködésen túllépve az Afrika–EU kapcsolatokat kiterjesztése a mindkét fél számára fontos politikai területekre;
2. a kizárólag Afrikát érintő ügyeken túllépve a migrációhoz, az éghajlatváltozáshoz, a békéhez és a biztonsághoz hasonló globális kihívások hatékony megválaszolása;
3. Afrika azon törekvésének támogatása, hogy e fontos kihívásoknak régiókon átívelő és az egész földrészt bevonó módon feleljen meg;
4. munkálkodás az emberközpontú partnerség felé való elmozduláson, biztosítva az afrikai és európai polgárok fokozottabb részvételét.³⁸⁴

E célok megvalósítása érdekében az Afrika–EU közös stratégia eredetileg nyolc tematikus partnerségi együttműködést alakított ki. A 2014 áprilisában, Brüsszelben megrendezett negyedik EU–Afrika csúcstalálkozó eredményeként az állam- és kormányfők politikai nyilatkozatot és egy 2014–2017-re vonatkozó, eredményközpontú úttervet

³⁸⁴ A közös EU-Afrika stratégia (2007) <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/hu/sheet/180/africa> (2019.08.14.)

fogadtak el. A csúcstalálkozón határoztak arról, hogy az eredeti nyolc tematikus partnerség helyébe lépő alábbi öt fő területre összpontosítanak:

1. béke és biztonság;
2. demokrácia, jó kormányzás és emberi jogok;
3. humán fejlődés;
4. fenntartható és inkluzív fejlődés és növekedés, valamint kontinentális integráció; illetve
5. globális és újonnan felmerülő problémák.³⁸⁵

Ezen új együttműködési kereten belül horizontális kérdésként ismerik el a tudomány, a technológia és az innováció területét, mivel azok hozzájárulnak minden egyéb társadalmi és gazdasági fejlesztési cél eléréséhez. Egy cselekvési tervvel együtt elfogadták a migrációról és mobilitásról szóló külön nyilatkozatot az illegális migráció és az embercsempészet elleni küzdelem, valamint a nemzetközi védelem fokozása, a legális migráció hatékonyabb szervezése és a migráció és a fejlődés közötti kapcsolat megerősítése érdekében.

2015 novemberében az EU és Afrika csúcstalálkozót tartott Vallettában (Máltán), ahol a migráció állt a középpontban, és ahol elfogadták a vallettai cselekvési tervet, valamint útjára indították az EU 1,8 milliárd eurós afrikai szükséghelyzeti vagyonkezelői alapját a szabálytalan migráció és a kényszerű lakóhelyelhagyás kiváltó okainak kezelése érdekében. 2016 júniusában az Európai Bizottság az EU új globális stratégiájával összhangban új migrációs partnerségi keretet vezetett be a harmadik országokkal. A hosszú távú finanszírozást illetően 2016 szeptemberében a Bizottság bejelentette egy európai külső beruházási terv létrehozását, amelynek része egy új innovatív pénzügyi eszköz, az Európai Fenntartható Fejlődési Alap (EFFA).³⁸⁶

Az EU és az Afrikai Unió (AU) közötti ötödik csúcstalálkozóra az Elefántcsontparti Köztársaságban került sor 2017. novemberben, és középpontjában a „Befektetés az ifjúságba” állt. Ez mindkét fél számára kulcsfontosságú kérdés, mivel az afrikai lakosság 60%-a 25 évesnél fiatalabb. Ennek előkészítése során az Európai Bizottság és a főképvisező/alelnök közös nyilatkozatot adott ki az Afrika–EU partnerség felélénkítéséről. Az Európai Parlament emellett – hogy a csúcstalálkozó előtt megismertesse elképzelését az új partnerségről – magas szintű konferenciát tartott, amelyen részt vettek az EU és Afrika

³⁸⁵ A közös EU-Afrika stratégia (2007) <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/hu/sheet/180/africa> (2019.08.14.)

³⁸⁶ A közös EU-Afrika stratégia (2007) <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/hu/sheet/180/africa> (2019.08.14.)

politikai vezetői és döntéshozói, hogy megvitassák a békét és biztonságot, a gazdasági növekedést, a migrációt és az ifjúságot érintő kérdéseket. A csúcstalálkozón az uniós és az afrikai vezetők együttes nyilatkozatot fogadtak el az EU–Afrika partnerség közös prioritásairól a következő négy területen:

1. gazdasági lehetőségek a fiatalok számára;
2. béke és biztonság;
3. mobilitás és migráció; valamint
4. együttműködés és kormányzás.³⁸⁷

Elfogadtak egy együttes nyilatkozatot is, amelyben elítélik a Líbiában a bevándorlókkal és menekültekkel szemben tapasztalható embertelen bánásmódot.³⁸⁸

8.14. A preventív diplomácia jelentősége az illegális migráció elleni fellépésben

Ahogy disszertációm eddigi részében láthattuk, a jogi szabályozás a migráció terén kettős természetű: egyfelől nem proaktív, hanem reaktív jellegű, például az államok akkor próbálják kezelni a felmerült problémákat, amikor a nemzetközi embercsempészet már kiépítette hídfoállításait, másfelől a később várható újabb migrációs hullámokra adott válaszok között megjelennek preventív jellegűek is: például határvédelem fokozatos megerősítése. Az állam ugyanakkor, szuverén döntése alapján, a nemzetközi jogalkotásban is jogilag egyenlő szereplőként vesz részt és válik jogok és kötelezettségek alanyaivá. Ebből pedig az is következik, hogy bár saját döntése nyomán, de önkorlátozó módon, nemzetközi megállapodások részeseként időről-időre – látszólagosan – saját érdekeivel ütköző politikát is fel kell vállalnia.³⁸⁹ Nagyon fontosnak tartom a preventív diplomácia jelentőségét az illegális migráció elleni fellépésben.

A preventív diplomácia jogintézmény részletszabályainak hatékonyabbá tételére vonatkozó elképzeléseket Boutros Boutros-Ghali ENSZ főtitkár dolgozta ki egy 1992-ben készült főtitkári jelentés keretében.³⁹⁰ A preventív diplomácia lényege, hogy az esetleges társadalmi, politikai feszültségek csillapításával lehetetlenné tegye a konfliktus kialakulását, illetőleg megakadályozza a probléma súlyosabbá válását azzal, hogy

³⁸⁷ A közös EU-Afrika stratégia (2007) <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/hu/sheet/180/afrika> (2019.08.14.)

³⁸⁸ A közös EU-Afrika stratégia (2007) <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/hu/sheet/180/afrika> (2019.08.14.)

³⁸⁹ SALVADOR NETO (2018) i.m. 368.

³⁹⁰ WENNMANN, Achim (ed.) 20 Years of ‘An Agenda for Peace’: A New Vision for Conflict Prevention? *Geneva Peacebuilding Platform*, 2012, Paper No. 5, 1.

megszünteti a konfliktus alapjául szolgáló okokat. A gyakorlati alkalmazás szempontjából lényeges elemnek tekinthető az időzítés, azaz a beavatkozást pontosan a megfelelő időben kell végrehajtani.³⁹¹ A legfontosabb elem azonban az úgynevezett bizalomépítő intézkedés, melynek eredményes végrehajtásához elengedhetetlenül szükséges a kölcsönös bizalom és a jóhiszeműség, mely jelentősen csökkentheti az államok közötti konfliktusok kialakulásának valószínűségét. Számtalan olyan eszköz áll az államok rendelkezésére, mely lehetővé teszi ezen tevékenység sikeres végrehajtását; ehhez azonban az is szükséges, hogy a különféle regionális szervek és az ENSZ között is létrejöjjön a megfelelő együttműködés.³⁹²

A preventív diplomácia szempontjából szintén hasznos lehet az ENSZ által a közelmúltban kidolgozott korai előrejelző rendszer (Early Warning System, azaz EWS)³⁹³ is. Ennek keretében a különféle biológiai és nukleáris katasztrófával, a népességmozgással (jelen disszertációnk témája miatt ez lehet az érdekes) és a betegségek terjedésével kapcsolatos információkat a politikai jelzésekkel összevetve eldöntik, hogy fennáll-e a nemzetközi béke és biztonság veszélyeztetésének lehetősége és milyen intézkedéseket kellene tennie az ENSZ-nek a veszély elhárítása érdekében, ehhez azonban szükség van a szakosított tagállami szervezetek és az ENSZ funkcionális szervei közötti együttműködés szorosabbá tételére is.

8.15. Összefoglalás és következtetések

Dolgozatom nyolcadik fejezete a következő hipotéziseket támasztja alá:

1. hipotézis: *A mai diplomácia törekvéseivel nem képes hatékonyan megoldani a migrációs problémákat, hiszen minden államnak más-más érdeke van ebben a témakörben. A diplomáciai tárgyalások során összeegyeztethetetlen érdekek merülnek fel.*

2. hipotézis: *A hagyományos diplomácia nem képes megoldani Afrika és Európa migrációs kérdéseit, ezen belül a menekültügyi problémákat sem.*

Nagyon fontos ennek a kettő hipotézisnek az alátámasztása, amelyet legjobban a preventív diplomácia szemléltet (lásd: 8.14. *A preventív diplomácia jelentősége az illegális migráció elleni fellépésben*). Nagyon fontos a preventív diplomácia az illegális migráció kezelésében

³⁹¹ TOMLINSON, Andrew: Putting the Pieces Together: Towards a Unified Approach to Prevention at the United Nations. In: WENNMANN, Achim (ed.) 20 Years of 'An Agenda for Peace': A New Vision for Conflict Prevention? *Geneva Peacebuilding Platform*, 2012, Paper No. 5, 16.

³⁹² Uo. 16.

³⁹³ Early Warning System <https://www.preparecenter.org/topics/early-warning-systems> (2019.08.01.)

(lásd: 8.9. *Emberkereskedelem elleni fellépés*, 8.10. *Embercsempészet elleni fellépés*). A preventív diplomácia lényege, hogy az esetleges társadalmi, politikai feszültségek csillapításával lehetetlenné tegye a konfliktus kialakítását, illetőleg megakadályozza a probléma súlyosabbá válását azzal, hogy megszünteti a konfliktus alapjául szolgáló okokat, jelen esetünkben a migrációt kiváltó okokat, amely már a következő hipotézisem alapjául szolgál (4. *Álláspontom szerint a problémát gyökerénél kellene megpróbálni kezelni. A kibocsátó államokban nemzetközi összefogással folyamatos humanitárius segílyt kellene nyújtani. A háborús övezetekben elő kellene segíteni a béke megteremtését, ami egy idő múlva gazdasági növekedésnek is teret adhat.*), s amelyet a következő fejezetben ki is fejtek (lásd: 9. *Menekültügyi együttműködések lehetőségei Afrika és Európa között*).

9. Menekültügyi együttműködések lehetőségei Afrika és Európa között

9.1. Menekültügyi nemzetközi egyezmények

Az 1951. évi Genfi Egyezmény és az 1967. évi New York-i Jegyzőkönyv jelenti az alapot a nemzetközi menekültvédelem terén. Az egyezmény három fő témakört nevesít:

1. a menekültfogalom kérdését és az ehhez kapcsolódó megszűnés, kizárás esetét,
2. a menekültek jogi helyzetét a menedéket nyújtó országban, mint jogok és kötelezettségek,
3. valamint visszaküldés tilalmát és az államok kötelezettségeit.

Ma az 1951. évi menekültügyi egyezmény a nemzetközi menekültvédelem legfontosabb dokumentuma. Az egyezmény meghatározza azokat a kritériumokat, amelyek alapján valaki menekültnek minősül, valamint definiálja, milyen jogvédelem, támogatás és szociális jogok illetik meg a menekülteket az egyezményt aláíró államokban. Az egyezmény egyik legfontosabb rendelkezése egyértelműen leszögezi, hogy a menekültek nem küldhetők vissza abba az országba, ahol üldöztetésnek lehetnek kitéve. Az egyezmény meghatározza a menekültek kötelezettségeit is a befogadó állammal szemben, és leszögezi, hogy bizonyos kategóriákba tartozó személyek – például háborús bűnösök – nem kaphatnak menekültstátuszt.

Az 1951. évi menekültügyi egyezmény megállapítja, hogy a menekültprobléma nemzetközi léptékű, ezért kiemeli a nemzetközi együttműködés szerepét, valamint annak fontosságát, hogy az államok megosszák egymás között a helyzet kezelésével járó terheket.

Az 1951. évi egyezmény többé-kevésbé a II. világháborús menekültek védelmére korlátozódott. Az 1967. évi kiegészítő jegyzőkönyv kiterjesztette az egyezmény hatókörét és eltávolította a benne foglalt földrajzi és időbeli korlátozásokat, ezáltal egyetemes joganyaggá tette az egyezményt annak tudatában, hogy a kényszervándorlás világméretű jelenséggé nőtte ki magát. Az 1951. évi egyezménynek nem volt célja a kényszervándorlás okainak kezelése, ideértve az emberi jogok megsértését az érintett országokban és a politikai vagy fegyveres konfliktusokat. A jegyzőkönyv célja e problémák következményeinek enyhítése volt az áldozatoknak nyújtott bizonyos fokú nemzetközi védelem és az új életük felépítéséhez nyújtott támogatás révén. Az 1967. évi jegyzőkönyv és az 1951. évi egyezmény nyomán számos fontos regionális menekültvédelmi joganyag született, köztük az Afrikai Egységsszervezet 1969. évi Menekültügyi Egyezménye³⁹⁴ és az 1984. évi Cartagena-i Nyilatkozat Latin-Amerikában.³⁹⁵

9.2. UNHCR szerepe a menekültügyi válság kezelésében

Az UNHCR, azaz az Egyesült Nemzetek Menekültügyi Főbiztosa különleges feladatokat lát el a menekültügyi válság kezelésében. Afrika és Európa tovább erősíti az UNHCR-rel folytatott együttműködését, hogy javíthassa a nagy tömegű menekültet fogadó országoknak nyújtott támogatásának, valamint a két kontinensen belüli áramlatok kezelésének hatékonyságát.³⁹⁶

A Kenyában tapasztalt szomáli menekülthelyzet jó példa a nemzetközi menekültrendszer gyengeségeinek bemutatására, két okból is:

1. Egyrészt elhúzódó jellege miatt: 1991-re datáljuk keletkezését, ennek ellenére csak 2008 óta több mint 120 ezer szomáli érkezett a harcok elől menekülve Kenyába, miközben mind Afrikában, mind globálisan csökken a menekültek száma.
2. Másrészt amennyiben a menekültek hazatérésének feltételei nem adóttak, az UNHCR mozgástere leszűkül a menekültek táborokban való segélyezésére. A három hivatalos hosszú távú megoldás tehát gyakran átadja a helyét egy

³⁹⁴ A hivatalos neve angolul: The 1969 OAU Convention Governing the Specific Aspects of Refugee Problems in Africa. <https://www.refworld.org/docid/3ae6b36018.html> (2019.08.01.)

³⁹⁵ UNCHR (2016): *Menekültügyi egyezmény* <https://www.unhcr.org/hu/237-huinformacioforrasokegyezmenyekmenekultugyi-egyezmeny-html.html> (2019.08.19.)

³⁹⁶ LOESCHER, Gil – BETTS, Alexander – MILNER, James: UNHCR: *The politics and practice of refugee protection into the 21st century*. New York, Routledge, 2008, 15-23.

negyedik, de facto megoldásnak: a jelenlegi, a menekültek táborokban való elszigetelését jelentő gyakorlatnak.³⁹⁷

A nemzetközi közösség menekültügyi szervezete, az UNHCR – mint minden menekültprobléma esetén – az 1991-ben kialakult szomáli menekültügy felszámolását tűzte ki maga elé célul, amikor a krízis kirobbanásakor az országba érkezett. Ez azonban máig nem sikerült, és egyelőre semmilyen biztató jele nincs annak, hogy a közeljövő ebben változást hozna. Az ügynökség munkáját döntően befolyásolta két tényező: a kenyai kormányzatnak való megfelelés kényszere (csak az ő engedélyükkel dolgozhatott az országban), illetve a nemzetközi közösség (a donorállamok) hozzájárulási hajlandósága és általános hozzáállása a fejlődő világ menekültproblémáinak kezeléséhez. Az előbbi a helyi integráció végrehajtását akadályozta meg, míg az utóbbi az áttelepítéseket és az esetleges komplexebb (katonai komponensű) megoldások kidolgozását érintette. Az UNHCR kudarcot vallott abban, hogy hatékonyan nyomást tudjon gyakorolni e két érdekcsoportra. Kenya mindmáig mereven elzárkózik a menekültek integrációjától – egyelőre még egy új tábor kialakítását is elutasítja –, a nemzetközi közösség pedig mindaddig nem kíván beavatkozni a szomáli folyamatokba, amíg személyes érdekei ezt nem kívánják meg. Így az UNHCR által javasolt, az utóbbi hatvan évben felváltva alkalmazott három megoldási séma mindegyike – az önkéntes hazatérés, a helyi integráció és a harmadik országban való letelepedés – megbukni látszik a szomáli menekültügy kapcsán, egyik sem hoz megnyugtató választ a kérdésre.³⁹⁸

Az UNHCR ezt felismerte, és éppen ezért új prioritásokat tűzött ki maga elé, mégpedig a menekültek életkörülményeinek, jogi hátterének, biztonságérzetének javítását a táborokon belül. Az UNHCR ezen elmozdulását a különböző tevékenységeire fordított összegek volumene jól kifejezi: a 2010-es költségvetés több mint háromszorosa az előző évinek, ennek megfelelően az egyes alaptevékenységre szánt összeg is dinamikusan megnőtt, ehhez képest viszont a hosszú távú megoldások keresésére fordított összeg több mint egyharmaddal csökkent. Az UNHCR az utóbbi két évtizedben új prioritások felé mozdult el: miután felismerte az általa definiált megoldások életképtelenségét, a menekültek – táboron belüli – körülményeinek javítására kezdett összpontosítani, intézményesítve a kenyai szomáli menekültügy kezelésének mai kereteit. A szomáli menekültválság felszámolása tehát egyedül a szomáli harcok befejezésével történhetne meg, ekkor

³⁹⁷ Reuters: *U.S. has no plan to "Americanize" Somalia conflict*. Reuters, 13 March 2010, <http://www.reuters.com/article/idUSTRE62B47J20100312>, (2019.08.12.)

³⁹⁸ BAKEWELL, Oliver – DE HAAS, Hein – KUBAL, Agnieszka: *Migration system, pioneers and the role of agency*. *IMI Working Papers*, No. 48, International Migration Institute, University of Oxford, 2011, 47-48.

ugyanis a jelenlegi 270 ezer, Kenyában élő szomáli menekült hazatérhetne otthonába – ettől azonban messze vagyunk, a radikális iszlamisták egyre erősödni látszanak Afrika szarvában.³⁹⁹

Ahogy egész disszertációmban is láthatjuk a menekültválság – komplex volta miatt – nem oldható meg sem tisztán humanitárius (UNHCR), sem tisztán katonai (AMISOM) misszióval, csak ezeket ötvözve – és politikai, gazdasági, társadalmi, vallási párbeszéddel kiegészülve – nyílhat esély a szomáliai béke megteremtésére, ami a szomáli menekültek hazatérésének előfeltétele.⁴⁰⁰

9.2.1 Az UNHCR tevékenysége és 2018. évi jelentése

A korábbi évtized eseményei, főként az afrikai Nagy-tavak régiójában, valamint a Közel-Keleten bekövetkezett események nyomán, a konfliktusok kibontakozása és utóhatásai miatt is, megnőtt az igény a helyzet *többszemponútú* elemzésére. Az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága (UNHCR) minden évben közzéteszi a globális trendekről szóló jelentést, ami nagy kihívást jelent az adatok pontossága és biztosíthatósága felől nézve. Az UNHCR számolja és nyomon követi a menekültek, a lakóhelyüket elhagyni kényszerült személyek, a származási országukba vagy területükre visszatért emberek, menedékkérők, hontalan személyek és az UNHCR szempontjából aggályos egyéb népesség számát.

Az UNHCR a menekültek nemzetközi jogi védelme és a menekültügyi problémák tartós megoldása érdekében tevékenykedik. Elsődleges célja a menekültek jogainak és jólétének védelme. Egyrészt azon törekvés által, hogy mindenki élhessen a menedéjog megszerzésével egy másik államban, és önként visszatérhessen hazájába. Másrészt hontalanság esetében törekszik a migrációs kényszereket jelentő tényezők csökkentésére. Ez utóbbit az államok és más intézmények (regionális szervezetek, nemzetközi és nem kormányzati szervezetek) ösztönzésével éri el, hogy olyan feltételeket teremtsenek, amelyek elősegítik az emberi jogok védelmét és a viták békés rendezését.⁴⁰¹ Az UNHCR stratégiai igazságügyi beavatkozások segítségével, a kormányokkal és az Európai Unióval

³⁹⁹ PÉROUSE DE MONTCLOS, Marc-Antoine: Humanitarian Aid, War, Exodus and Reconstruction of Identities: A Case Study of Somali "Minority Refugees" in Kenya". *Nationalism and Ethnic Politics*, 2008, 14 (2), 289-321.

⁴⁰⁰ TÓTH Miklós: *Afrikai menekültproblémák nemzetközi kezelése. Az UNHCR tevékenységének korlátai a kenyai szomáli menekültprobléma tükrében.* Grotius e-könyvtár, 2010. http://www.grotius.hu/doc/pub/OEDFYS/2010_152_toth_miklos_szakdolgozat.pdf (2019.08.12.), 63-64.

⁴⁰¹ UNHCR IN 2018 UNHCR GLOBAL APPEAL 2018-2019 http://reporting.unhcr.org/sites/default/files/ga2018/pdf/Chapter_Overview.pdf, (2018.11.18.)

közvetlenül együttműködve támogatja a nemzetközi szabványok érvényesítésének biztosítását az EU-ba érkező menekülő emberek esetében.⁴⁰²

2018-ban 70,8 millióra nőtt a világban az otthonukból erőszakkal elűzött emberek száma, ami 2,3 milliós növekedést jelent a 2017-es évhez képest. 2017-ben minden nap 37 ezer ember volt kénytelen elhagyni otthonát. A jelentés szerint 2018-ban 13,6 millió embernek kellett elhagynia otthonát. A 70,8 millió menekült közül 41 millióan országuk határain belül telepedtek le, és 5 menekült közül 4 valamely, hazájával határos országban talált menedéket.⁴⁰³ Az UNHCR hat pontból álló javaslata az EU tagállamok helyzetének kezelésére és stabilizálására irányul, és rávilágít arra, hogy a felelősség méltányos megosztása kulcsfontosságú a sikeres és rendezett megoldás megtalálásához.⁴⁰⁴ Ahogy azt a fenti adatok is mutatják, egyre többen és többen hagyják el otthonukat és keresnek menedéket más országokban.

A menekültválság kezelésével kapcsolatos diplomáciai törekvések több szinten érhetőek tetten. A kormányzati és nem kormányzati törekvések mellett a nemzetközi szervezetek tevékenysége kiemelkedő fontosságú. A legmeghatározóbb jellemző a menekültválság esetében a közös erőfeszítés és az eddiginél jóval hatékonyabb mód alkalmazása az együttműködés során. A menekültválság globális kérdés, annak hatása a politikai, diplomáciai, gazdasági, társadalmi, jogi és erkölcsi viszonyokra, nem utolsósorban pedig a nemzetközi szervezetekre, különös figyelmet érdemlő terület.

9.3. Szolidaritás és felelősségvállalás

A szolidaritás elvével már foglalkoztam disszertációmban. (lásd: *Unió migrációs politikája*). Ebben már volt szó arról, hogy a közös EU-s migrációs politika három kulcsfogalom és ezzel együtt szakpolitika, a jólét, a szolidaritás és a biztonság köré szerveződik. Szolidaritás szempontjából a politika segítségével megvalósul a tagállamok közötti koordináció és a harmadik országokkal történő együttműködés. Biztosítja a rendszer átláthatóságát, a rendelkezésre álló eszközöket hatékony és következetes módon használja fel. Törekszik a harmadik országokkal történő partnerségek kialakítására.

⁴⁰² Regional Summaries Europe http://reporting.unhcr.org/sites/default/files/gr2017/pdf/06_Europe.pdf, (2019.12.28)

⁴⁰³ UNHCR Global Trends 2018, <https://www.unhcr.org/statistics/unhcrstats/5d08d7ee7/unhcr-global-trends-2018.html> (2019.12.28)

⁴⁰⁴ UNHCR: 6 steps towards solving the refugee situation in Europe <https://www.unhcr.org/uk/news/briefing/2016/3/56d96de86/unhcr-6-steps-towards-solving-refugee-situation-europe.html>, (2019.12.29)

A másik fontos fogalom a felelősségvállalás. A migrációs válság után egyértelművé vált, hogy az EU menedékjogi rendszere nem képes hatékonyan kezelni ilyen mennyiségű menekült befogadását. A tagállamok felelősségének megosztása szükséges e kérdésben, ehhez pedig a dublini szabályokat kell átalakítani. A szabály szerint a menedékkérelmeket, néhány esettől eltekintve, alapvetően olyan országban kell elbírálni, ahol harmadik országbeli állampolgár belépett az EU területére. Olyan esetekben, mint amit 2015-ben tapasztalhattunk, kiderült, hogy bizonyos országokra sokkal nagyobb felelősség hárul a menedékkérelmek terén, mint más tagállamokra. Az Eurodac adatbázisban alapvetően a menedékkérők ujjlenyomatát rögzítik határ átlépésekor, megelőzve így az adatok későbbi duplikálását.⁴⁰⁵

Fassin írásában hangsúlyozza, hogy a humanitarizmus és a nemzetközi fejlesztés paradox módon egyszerre az egyenlőség és az egyenlőtlenségek megteremtésének is a terepe.⁴⁰⁶ Feischmidt munkájában úgy véli, hogy az együttérzésből fakadó, közvetlenül más emberek javára történő jótékony cselekvés a szolidaritás egyik legelemibb formája. A jótékony cselekvés azonban, bármennyire is személyes, nem értelmezhető csupán két ember, segítő és segített relációjában. Társadalmi jellege egyrészt a segítség céljának és a segítők motivációinak bizonyos értékek és ideológiák általi meghatározottságából következik (ami ugyanakkor nyilván ezen értékek és ideológiák legitimitációjához is hozzájárul). Másrészt a segítségre érdemesek meghatározásából, amit ugyancsak bizonyos társadalmi diskurzusok teremtenek meg.⁴⁰⁷ A menekülő emberek kapcsán számos vita zajlik, így az állásfoglalás és a döntés morális dilemmát jelent a döntéshozók számára is. Mit tartanak a kisebb rossznak: ha bizonytalanságba küldik vissza a menekülő embereket, vagy ha be-, illetve átengedik őket, ezzel még kiszámíthatatlanabbá téve saját helyzetüket és környezetünk jövőjét? A választás lehetőségét az élet determinálja egy-egy – de összességében nagy számú – történéssel, a közvélemény felé pedig a média és a politikai propaganda fejt ki ugyanezt a manipulatív magatartást.⁴⁰⁸ Az állami cselekvés középpontjában is a menedékjog megadásának vagy megtagadásának dilemmája áll. Egyetértés van azon kijelentés igazságtartalmát illetően, mely szerint egyes államok egyéni megoldásai nem elégségesek a menekültkérdés orvoslásához. Globális és szervezett fellépés szükséges, ahol

⁴⁰⁵ <https://www.naih.hu/eurodac-rendszer.html> (2019.07.31.)

⁴⁰⁶ FASSIN, D.: *Humanitarian Reason. A Moral History of the Present*. Berkeley, Los Angeles, London, University of California Press, 2012. <https://www.sss.ias.edu/files/Reason-Seminar.pdf> (2019.12.28)

⁴⁰⁷ FEISCHMIDT Margit: *Szolidaritás és társadalmi reflexió a menekültek önkéntes segítőinek elbeszéléseiben*, 2018 https://socio.hu/uploads/files/2018_1szalai/27_feischmidt.pdf (2019.12.28)

⁴⁰⁸ TARJÁN Gábor: Hol a határ? A menekültkérdés etikai dimenziói Röszkétől Hegyeshalomig. In: GAÁL Gyula - HAUTZINGER Zoltán (szerk.): *Modernkori veszélyek rendészeti aspektusai*. Pécs, Magyar Hadtudományi Társaság, 2015, 275.

hosszú távra képes a világ civilizált megoldási javaslatokat megfogalmazni.⁴⁰⁹ A menekültek szembeni méltatlan bánásmódot vészjelzésnek is felfoghatjuk, amely az erkölcsi hanyatlásra figyelmeztet.

9.4. EU Fejlesztési politika és humanitárius segítségnyújtás

Az Európai Unió Afrika legjelentősebb pénzügyi támogatója. A fejlesztési együttműködés különböző pénzügyi eszközökön keresztül valósul meg. Ezek közül a legfontosabb a Cotonoui Megállapodáson (lásd: 8.2. *A Cotonoui Megállapodás*) alapuló Európai Fejlesztési Alap (EFA), amely nem képezi a közös uniós költségvetés részét.

A fenti pénzügyi struktúra megváltozhat a 2021–2028-as időszakra szóló új uniós többéves pénzügyi kerettel kapcsolatos tárgyalások eredményeként, amely tárgyalások 2018-ban kezdődtek és várhatóan 2019-ben vagy 2020 elején fejeződnek be. A 11. EFA költségvetése 29,1 milliárd euró: 24,3 milliárd eurót nemzeti és regionális együttműködési programokra, 3,6 milliárd eurót az AKCS-n belüli együttműködésre, 1,1 milliárd eurót pedig az Európai Beruházási Bank által kezelt AKCS-beruházási keretre fordítanak. Az EFA valamennyi olyan afrikai országot lefed, amely a Cotonoui Megállapodás aláíró fele, kivéve Dél-Afrikát, amelyre vonatkozóan az együttműködési alapok az EU közös költségvetésének részét képező Fejlesztési Együttműködési Eszközből származnak. A 2014–2020-ra vonatkozó új Fejlesztési Együttműködési Eszköz 845 millió eurót irányoz elő a pánafrikai program (PANAF) számára, amelyet az Afrika–EU közös stratégia és a kontinentális és transzkontinentális fellépések finanszírozására hoztak létre.⁴¹⁰

Az Afrikát érintő további finanszírozási eszközök közé tartozik az Európai Szomszédsági Eszköz Észak-Afrika számára, a Fejlesztési Együttműködési Eszközhöz tartozó tematikus programok („globális közjavak és kihívások” és „civil társadalom, helyi hatóságok”), valamint a demokrácia és az emberi jogok európai eszköze.

Észak-Afrika, Afrika szarva, valamint a Száhel-övezet és a Csád-tó régiója területén lévő számos ország javát fogja szolgálni az EU nemrégiben létrehozott afrikai szükséghelyzeti vagyongazdálkodási alapja. Az alap elindítása óta nőtt a három regionális ablak rendelkezésére álló finanszírozás teljes összege, amely megközelíti a 3,6 milliárd eurót.⁴¹¹

⁴⁰⁹ BOGNÁR Alexandra – DOMOKOS Andrea: Régi-új kihívások: szegénység, migráció, bűnözés migráció – menekültpolitika – büntetőjog – konfliktus – kriminalitás. *Pro Futuro* 2015/2, 97. Ehhez lásd még: RIXER Ádám: A magyar jogrendszer jellegzetességei 2010 után. Budapest, Patrocinium, 2012. 31-47.

⁴¹⁰ https://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/hu/FTU_5.6.6.pdf (2019.08.14.)

⁴¹¹ Fejlesztési együttműködés <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/hu/sheet/180/africa> (2019.08.14.)

9.4.1. Gyakorlati együttműködési intézkedések

Ebben az alfejezetben az aktualitásokról szeretnék írni, azaz a gyakorlati együttműködési intézkedésekről. Ezek közül a legfontosabb az Európai Unió migrációs politikája a 2019-2024-es időszakra szóló stratégiai menetrendben. Az Unió migrációs stratégiájáról már volt szó részletesen (lásd: 8.8. *Európai migrációs stratégia*), most csak az aktualításokat szeretném kiemelni.

Az uniós vezetők a 2019–2024-es időszakra szóló uniós stratégiai menetrend keretében egy teljes mértékben működőképes, átfogó migrációs politika továbbfejlesztésére szólítanak fel: *„Folytatni fogjuk és szorosabbra fogjuk fűzni az együttműködést a származási és tranzitországokkal az illegális migráció és az emberkereskedelem elleni küzdelem, valamint a visszaküldések eredményességének biztosítása érdekében. Ami a belső vonatkozásokat illeti, egyetértésre kell jutnunk egy hatékony migrációs és menekültügyi politikáról. Konszenzust kell elérni a dublini rendelethez vonatkozóan, hogy a felelősség és a szolidaritás egyensúlyára építve – a kutatási-mentési műveleteket követően a szárazföldre érkező személyek figyelembevételével – meg lehessen azt reformálni.”*⁴¹²

A fenti idézetből is jól láthatjuk, hogy a legfontosabb a migrációs politikában az együttműködés, ahogy azt egész dolgozatomban is láthattuk, együttműködés a származási és tranzitországokkal, tehát ez azt jelenti, hogy például Németországnak mint célországnak együtt kell működnie Magyarországgal mint tranzitországgal és az afrikai államokkal mint származási országokkal is. Vagy, ahogy dolgozatom fő témájában, Magyarországnak mint tranzitországnak együtt kell működnie Angolával mint származási országgal. A másik, amit a fenti nyilatkozat kiemel, a felelősség és a szolidaritás, amelyet szintén részletesen bemutattam a disszertációmban. (lásd: 9.3. *Szolidaritás és felelősségvállalás*)

9.5. Összeegyeztethetetlen érdekek a menekültkérdésben

Ahogy disszertációm eddigi részében is láthattuk, a migráció kérdését tanulmányozva számos összeegyeztethetetlen érdeket találunk: más a kibocsátó államok és más a tranzit- és befogadó államok érdeke, sőt még a befogadó államok között sincs egyetértés. Ezek alapján elmondhatjuk, hogy a migráció komoly problémát és politikai nézeteltérést okoz

⁴¹² Európai Tanács (2019): *A migrációs nyomás kezelése- intézkedések időrendben* <https://www.consilium.europa.eu/hu/policies/migratory-pressures/history-migratory-pressures/> (2019.08.21.)

Európában. A vonzási és taszítási tényezők folyamatosan működnek. A vonzási és taszítási tényezőket csak röviden szeretném ismertetni. A taszítási tényezők a következők:

- biztonság alacsony szintje,
- rossz egészségügy,
- nehezen hozzáférhetőek az alapvető életfeltételek és erőforrások,
- kevesek számára nyitott a biztos életszínvonal,
- nagyon nehéz továbbtanulni és elhelyezkedni,
- alacsony szintű technikai fejlettség,
- magas általános félelmi szint,
- magas családgyesítés.

A vonzási tényezők pedig a taszítási tényezőknek az ellentétjei, azaz:

- biztonság megléte,
- megfelelő, kiváló egészségügy,
- mindenki számára elérhető életfeltételek és erőforrások garanciája,
- (szinte) mindenki számára elérhető biztos életszínvonal,
- lehetséges, támogatott (tovább)tanulás és elhelyezkedés,
- magas szintű technikai fejlettség,
- alacsony vagy közepes az általános félelem szintje,
- lehetséges, alacsony családgyesítés.⁴¹³

A fentiek alapján elmondhatjuk, hogy a migrációt taszító (push) és vonzó (pull) tényezők alapján, illetve ezek aspektusaiból lehet vizsgálni.

A migrációt megfékezni lehetetlen. Ha a jövőbe tekintünk, láthatjuk, hogy az Európát érintő bevándorlás nem fog megszűnni, hanem csak fokozódni fog az elkövetkező években, esetleg évtizedekben. A migrációra erősítő hatással van az éghajlatváltozás, a vízkészletek apadása, az életkörülmények romlása, a háborúk és a terrorizmus. Az előbb felsorolt problémák is jelentős negatív hatást fognak kifejteni a jövőben globális és lokális szinten egyaránt.

A migráció többszereplős és komplex kérdéskör. Az Európai Unió jogalkotási folyamata hosszadalmas, a politikusok nehezen tudnak konszenzusra jutni. Erre megoldás lehet, hogy a tagállamok saját bevándorlási politikát folytassanak a harmadik országból érkező bevándorlók esetében. Fontos azonban a tagállamok közötti kommunikáció és a közös fellépés, hiszen a felépülő műszaki határzárak más EU-ország irányába terelhetik az

⁴¹³ RITECZ – SALLAI i.m. 11–15.

illegális bevándorlókat, akik a több ezer megtett kilométer után nem fognak visszafordulni, hanem minden lehetőséget megpróbálnak kihasználni, hogy az EU területére juthassanak. Az Európai Uniónak óriási szerepe lehetne a helyi konfliktusok megoldásában. A migráció kérdéskörét lokális, azaz helyi szinten (főleg az afrikai országokban) kell megoldani, a probléma gyökerénél, tehát az adott kibocsátó államban való stabilizáció során, az ottani életkörülmények javításával. Mivel ez egy hosszú folyamat, az időközben meginduló tömeget a humanitárius jognak megfelelően folyamatos ellenőrzés alatt kell tartani. Fontos lenne egy szűrőzóna létrehozása, mely problémamentesen működhet, figyelembe véve az etnikai sajátosságokat. Itt meg lehet állapítani, hogy az adott személyek valóban jogosultak-e a menekültstátusra. Szintén elengedhetetlen lenne, hogy a bevándorlók személyazonosságát és előéletüket megismerhesse a befogadó ország. Fontos lenne egy olyan intézményrendszer, mely figyelemmel kíséri a bevándorlók és menekültek integrációját.⁴¹⁴

9.6. Összefoglalás és következtetések

Disszertációm kilencedik fejezete a következő hipotézist támasztja alá:

1. Hipotézis: *Álláspontom szerint a problémát a gyökerénél kellene megpróbálni kezelni. A kibocsátó államokban nemzetközi összefogással folyamatos humanitárius segítyt kellene nyújtani. A háborús övezetekben elő kellene segíteni a béke megteremtését, ami egy idő múlva a gazdasági növekedésnek is teret adhat.*

A kibocsátó államokban nemzetközi összefogással folyamatos humanitárius segítyt kellene nyújtani. A háborús övezetekben elő kellene segíteni a béke megteremtését, ami egy idő múlva a gazdasági növekedésnek is teret adhat. Afrika tűzoltás jellegű menekültügye, ahogy azt láthattuk is a disszertáció ötödik fejezetében (lásd: 5. *Afrika diplomácia és migráció megoldásai*) a tapasztalatok szerint eddig semmi jóra nem vezetett, éppen ezért nemzetközi szinten kell kidolgozni egy olyan közös stratégiát, ami mindenki számára a lehető legjobb feltételeket tudja megteremteni.

Az Európai Uniónak – ahogy azt a migrációs stratégiájában is láthattuk (lásd: 8.5. *Gyakorlati együttműködési intézkedések*) együtt kell működnie mind a kibocsátó, mind pedig a tranzitországokkal. Az EU-nak az is a célja, hogy a világbékét és a globális stabilitást megvalósítsa, s ezért a kibocsátó országokban, leginkább Afrikában előmozdítsa

⁴¹⁴ BAK és mtsai, i.m. 46-63.

a demokráciát és az emberi jogok érvényesülését. Ezáltal lehetővé válik a béke megteremtése és elkezdődhet a gazdasági növekedés, így az emberek nem fognak kivándorolni az adott területről. Ezek alapján elmondhatjuk, hogy a migráció kérdéskörét lokális, azaz helyi szinten (az afrikai országokban) kell megoldani, a probléma gyökerénél, tehát az adott kibocsátó államban való stabilizáció során, az ottani körülmények javításával.

Ez a fejezet alátámasztja, azaz megerősíti újból az 1. hipotézisemet, azaz azt, hogy:

1. *A mai diplomácia törekvéseivel nem képes hatékonyan megoldani a migrációs problémákat, hiszen minden államnak más-más érdeke van ebben a témakörben. A diplomáciai tárgyalások során összeegyeztethetetlen érdekek merülnek fel.*

Ennek alapján elmondhatjuk, hogy a migráció többszereplős (kibocsátó-tranzit-befogadó állam) és összetett témakör. Nagyon fontos mind a három résztvevő állam és maguk a befogadó államok, azaz az Európai Unió tagállamai között is a kommunikáció és a közös fellépés, azaz a mai diplomácia helyett a preventív diplomácia alkalmazása a migrációban.

10. Kutatási interjúk

Angolában és Magyarországon is készítettem interjúkat, felkerestem diplomatákat. A teljes interjúkat a mellékletben közlöm. Ebben a fejezetben csak összefoglalom a lényegét. Angolai részről az Angolai Belügyminisztérium munkatársával, egy rendőrtábornokkal készítettem interjút, magyar részről pedig a Magyarországi Külgazdasági és Külügyminisztérium (KKM) bilaterális munkatársával, továbbá a Magyarország Luandai Nagykövetségének külgazdasági attaséjával is készítettem interjút az afrikai migrációról.

A korábbi években folyamatosan nőtt a bevándorlással és menedéjjoggal kapcsolatos kérdések társadalmi és politikai jelentősége, mivel világszerte, így Angolában is megnőtt a menedékkérők és menekültek száma. A 1990. évi VIII. (V.26) törvény értelmében az angolai állam garantálja a menekültek védelmét. A Belügyminisztérium, valamint a Segélyügyi és Szociális Reintegrációs Minisztérium folyamatosan dolgozik a menedékkérők és a menekültek ügyében. A menedékkérők és menekültek védelmével kapcsolatban elmondható, hogy a rendőrök és a határőrállomásra kiküldött köztisztviselők képzésben részesülnek kötelezettségeik jobb teljesítése érdekében. A rendőröknek és a köztisztviselőknek ismerniük kell a non refoulement elvét (a visszaküldés tilalma: a nemzetközi jog elve, amely megtiltja az államoknak, hogy egy embert kiutasítsanak olyan

területre, ahol életveszélynek lehet kitéve). Tekintettel kell lenniük különösen a kísérő nélküli gyermekek védelmére, és a nemzetközi egyezményeknek megfelelően biztosítaniuk kell a menekült család egységét is.

Arra a kérdésre, hogy van-e összefüggés a koronavírus és az új migrációs hullám között, az Angolai Belügyminisztérium munkatársa (rendőrtábornok) azt válaszolta, hogy nagymértékben van összefüggés az új koronavírus terjedése és a migráció között, mert az emberek folyamatosan vándorolnak, és a migráció jelenségét nem lehet teljesen leállítani. Az új koronavírus okozta Covid-19-járvány kihívást jelent a mai világ számára, ezért az angolai kormány is szükséges intézkedéseket tesz a ráruházott hatáskörében és erőforrásainak keretei között. A lakosság védelmében hozott korlátozó intézkedések biztosítják, hogy a külföldről érkezők (az angolai állampolgárok is) ellenőrzött formában térhessenek haza. Mivel néhány országban növekszik a koronavírus-fertőzöttség, meg kell akadályozni, hogy külföldről behozzák a vírust. A helyzet nehéz, de reménykedünk, hogy kikerülhetünk a járvány okozta válságból, mint amilyen állapotban előtte voltunk a migráció terén, amikor a külföldiek turistaként vagy befektetőként érkeztek az országba. De azt is kihangúlyozta, hogy optimistának kell lennünk, és törekednünk kell arra, hogy minden mielőbb visszatérhessen a normális kerékvágásba.

Arra a kérdésre, hogy Magyarország és Angola hogy tud együttműködni a migrációkezelés kapcsán, a Magyar Külgazdasági és Külügyminisztérium munkatársa (bilaterális referens), azt válaszolta, hogy tekintettel arra, hogy Angola és Magyarország is ki van téve a kívülről érkező migrációnak, az információ- és tapasztalatcsere, valamint a jó gyakorlatok átvétele eredményezhet kölcsönösen előnyös együttműködést a két ország között a migrációkezelés terén.

A magyar interjúalany beszámolt a 2013-ban bevezetésre került Stipendium Hungaricum ösztöndíjprogramról, amely Magyarország számára azért bír nagy jelentőséggel, mert a tapasztalatok szerint az itt végzett diákok tanulmányaik után nem veszítik el a kapcsolatot Magyarországgal és a későbbiekben részt vesznek a kétoldalú kapcsolatok fejlesztésében, ami üzleti előnyökkel is járhat. A fejlődő országoknak azért fontos az ösztöndíjprogram, mert tanulóik olyan magas színvonalú, versenyképes tudáshoz jutnak a magyar felsőoktatási intézményekben, melyre otthon nem tudnának szert tenni.

Nemcsak Európában, hanem Afrikában is súlyos népegészségügyi veszélyt jelent a koronavírus-járvány. A KKM munkatársa szerint a járvány ideje alatt szigorú határellenőrzést kell folytatni, csak indokolt esetben lehet engedélyezni az országok közötti mozgást.

Harmadik interjúalanyom, azaz a Magyarországi Luandai Nagykövetség külgazdasági attaséja szerint Európában lehetséges a migráció diplomáciai megoldása, azaz a problémát a menekültek származási országaiban kell megoldani, olyan módon, hogy a segítséget kell odavinni. A fejlett országok számára elő kellene írni, hogy GDP-jük bizonyos százalékát kötelezően a fejlődő országok felzárkóztatására fordítsák. Nem Európának kell kezelni a migrációkérdést. Többféle megoldás elképzelhető, viszont egy alapvető válaszvonalat húznék azon országok közé, amelyek korábban rendelkeztek gyarmatokkal, és azok közé, amelyek nem. Azon országok, amelyek korábban más országokat fosztottak ki, lakosait rabszolgaként eladta, kötelességük azon országokat segíteniük, melyeket korábban gyarmatként kezeltek. Azon országok, amelyek korábban gyarmatokkal nem rendelkeztek, így történelmi bűnnel sem, nincs mit jóvátenniük, azon országok számára ez az együttműködés véleményem szerint opcionális. Viszont amennyiben a menekültek származási országával jó kapcsolatokat akarnak ápolni, például kereskedni kívánnak velük, úgy véleményem szerint segíteniük kell ezen államokat.

11. Összegzés, következtetés

Ebben a részben zárásként összegzem az általam tett megállapításokat, következtetéseket. Disszertációm témája a migrációs diplomácia megoldásai Afrikában és Európában, különös tekintettel a menekültügyi együttműködések lehetőségeire. Igyekeztem kiemelni a diplomácia betöltött szerepét, törekvéseit a migráció kezelésében, Angola és Magyarország példáján keresztül.

Ahogy munkámban láthattuk, a mai diplomácia törekvéseivel nem képes hatékonyan megoldani a migrációs problémákat, hiszen minden államnak más-más érdeke van ebben a témakörben. A diplomáciai tárgyalások során összeegyeztethetetlen érdekek merülnek fel. Ahogy dolgozatomban is láthattuk: a migráció többszereplős (kibocsátó-tranzit-befogadó állam) és összetett témakör. Nagyon fontos mind a három résztvevő állam és maguk a befogadó államok, azaz az Európai Unió tagállamai között is a kommunikáció és a közös fellépés, azaz a mai diplomácia helyett a preventív diplomácia alkalmazása a migrációban. Dolgozatom első részében összefoglaltam a gondolataimat. Úgy vélem, hogy a globális kihívások közül a migráció kérdése határozza meg Afrika és Európa viszonyát, így a migrációs diplomácia nélkülözhetetlen eszközzé válik a két kontinens külpolitikájában. Értekezésem a migráció kezelésére fókuszál, előtte a migráció típusainak meghatározásával és a jellemzők feltárásának bemutatásával foglalkozott.

Munkám második fejezetében a szakirodalmat tekintetem át, amelyben először a migráció definíciójának összetettségével foglalkoztam. A migráció speciális esetein keresztül bemutattam a száműzötteket, menekülteket. Második alfejezetemben a migráció jelenségének osztályozása volt a témám. A migrációs jelenségeket Hutzinger és társai több aspektusból is osztályozta.⁴¹⁵ Megkülönböztethetünk külső (nemzetközi) és belső (országon belüli) migrációt, meghatározhatunk bevándorlást és az ellentétes irányú kivándorlást. Harmadik alfejezetemben a migráció jelenségkörével foglalkoztam. A migráció maga után vonja a kultúra változásait és áthagyományozódását. A negyedik alfejezetemben a migráció során bekövetkező pszichés átalakulásokkal foglalkoztam.

Disszertációm harmadik fejezetében Afrika migrációs diplomáciájának megoldásaival foglalkoztam. Megállapíthatjuk, hogy az afrikai lakosságra kis mértékben jellemző a migráció, annak ellenére, hogy a kontinensen évről évre jelentős népességnövekedés tapasztalható és az alacsony képzettségű munkaerő számára sincs biztosítva a megfelelő életminőség. Afrikát gyors demográfiai növekedés jellemzi, amelyet a munkahelyek száma nem képes követni, így a vándorlás az afrikai lakosság számára tulajdonképpen eleve elrendeltetett. Az afrikai migráció sokkal inkább a kontinensen belül zajlik, az afrikai vándorlók előszeretettel választanak egy észak-afrikai államot, mintsem hogy a kontinensen kívülre, más térségek irányába vándoroljanak. Évtizedek óta élnek a kontinensen kívül, sokuknak egyáltalán nincs kötődésük születésük bölcsőjéhez, Afrikához. Az észak-afrikai bevándorlók többségének elsődleges célállomása Európa, míg a szubzaharai régió lakosai a szomszédos országokban keresik boldogulásukat. A nyugat-afrikai, valamint a dél-afrikai migráció főként régióon belül zajlik, a déli migráció első állomása a Dél-afrikai Köztársaság. A kontinens fejletlensége miatt kevésbé vonzó a külföldi munkaerő számára, így szakképzett állampolgárait Európa és Észak-Amerika vonzza magához.

Az Afrikán belüli népességmozgások kiváltó okai egyrészt a különböző konfliktushelyzetekben, másrészt a magas államadósságban és a változó környezeti adottságokban (például az elsivatagosodásban) rejlenek, amelyek leginkább befolyásolják a migrációs folyamatokat. Ezenfelül a migrációnak gazdasági szempontja is létezik, amikor az egyének a jobb megélhetés érdekében vándorolnak. Afrika-szerte kiemelten fontos a regionális együttműködés, valamint a kontinens egészének kooperációja. Az afrikai országok többsége nem képes a globális versenyben részt venni, ezért a regionális

⁴¹⁵ HAUZINGER – HEGEDÜS – KLENNER i.m. 7-17.

integrációt használják megoldásként az erőforrások megfelelő felhasználására, illetve a tudás helyben tartására. Hosszú távon megoldásként szolgálhat Afrika számára, hogy a kontinensen található a legtöbb olyan közösség, amely regionális integrációra buzdít, a személyek szabad áramlását megvalósíthatónak tartja és a legális migrációt saját régióiban támogatja. A közeljövőben Afrikának vonzó kontinenssé kell válnia a képzett orvosok, tudósok, mérnökök, valamint az elvándoroltak számára.

A migrációval kapcsolatos kihívásokra gyors lépések és azonnali válaszok szükségesek, amelyet számos ágazatban – többek között az infrastruktúra, az energia, az egészségügy, az oktatás, a béke és biztonság elősegítése, a gazdasági növekedés, valamint a munkahelyteremtés területén – Afrikán kívül kimagasló mértékben támogat az Európai Unió. A 2015 novemberében megtartott vallettai csúcstalálkozón létrehozásra került az Afrika Sürgősségi Alap, amely számos cselekvési programot hirdetett a migráció csökkentése, a bevándorlók életkörülményének javítása, illetve az irreguláris migráció okainak kezelése érdekében.⁴¹⁶

A magyarországi határvédelmi szigorításokkal párhuzamosan az ország aktuális külpolitikai irányvonalai, a „Déli Nyitás és a „Keleti Nyitás” az afrikai térségek – különösen a szubszaharai országok – felé történő kapcsolat-újraépítést hivatottak elősegíteni.⁴¹⁷

A negyedik fejezet Angola migrációs folyamatainak kezelésével foglalkozik. Álláspontom szerint nagy fordulat még nem várható a jelenlegi migráció kezelése kapcsán felmerülő kérdésekben, sem az afrikai összefogás, sem a politikai diszkurzus vonatkozásában, mert a jogszabályok terén Angola számos végrehajtási nehézségekkel szembesül. Angolának tehát lehetséges megoldásokat kell kidolgoznia a jelenleg fennálló migrációs helyzet kezelésére, és ha a megoldások sikeresnek bizonyulnak, akkor megállapíthatjuk, hogy Angola hatékonyan és eredményesen kezeli a migrációs folyamatokat és a lakosság jóléti feltételeit egyaránt. Ahogy a világ legtöbb országában történt a koronavírus járvány miatt, Angolában is az emberek mindennapi életét korlátozó intézkedéseket vezettek be 2020 márciusában, amelyeket csak fokozatosan, a járványhelyzet javulásával oldanak fel. A gazdaság jelentősen visszaesett, és a migrációs tendencia is lelassult. A járvány megjelenése után, 2020. március 25-én országos veszélyhelyzetet hirdettek ki, amellyel különleges jogrend lépett életbe Angolában. Angola a Magyarországra való beutazás

⁴¹⁶ A migrációval foglalkozó vallettai csúcstalálkozó, 2015. 11. 11-12. <http://www.consilium.europa.eu/hu/meetings/international-summit/2015/11/11-12/>, (2018.04.25.)

⁴¹⁷ <http://delinyitas.hu/novemberben-rendezik-meg-a-2-budapest-afrika-forumot-budapesten/> (2018.04.25.)

tekintetében piros besorolású ország, ezért a visszatérni szándékozó magyar állampolgárok 14 napos karanténkötelezettség alá esnek. A főszabály az, hogy az a külföldi állampolgár, aki Angolából érkezik, Magyarországra nem léphet be. Megállapíthatjuk, hogy nagymértékben van összefüggés az új koronavírus terjedése és a migráció között, mert az emberek folyamatosan vándorolnak, és a migráció jelenségét nem lehet teljesen leállítani. Az új koronavírus okozta Covid-19-járvány kihívást jelent a mai világ számára, ezért az angolai kormány is megteszi a szükséges intézkedéseket a ráruházott hatáskörében és erőforrásainak keretei között. A lakosság védelmében hozott korlátozó intézkedések biztosítják, hogy a külföldről érkezők (az angolai állampolgárok is) ellenőrzött formában térhessenek haza. Mivel néhány országban növekszik a koronavírus-fertőzöttség, meg kell akadályozni, hogy külföldről behozzák a vírust.

Az ötödik fejezetben a rendszerváltás utáni magyarországi migrációs folyamatokkal foglalkoztam. Magyarország sem vonhatja ki magát a tömeges népmozgás, népvándorlás negatív és pozitív hatása alól. Az első alfejezetemben a délszláv válság hatására történt magyarországi migrációs folyamatokat írtam le. Az 1990-es évek elején Európában ismét előtérbe állította a menekültügy kérdését a volt Jugoszláviában dúló háború. A második alfejezetemben az EU-hoz való csatlakozásunk utáni magyarországi migrációs folyamatok volt a témám. Magyarország 2004. május 1-jén lett az Európai Unió tagja. Új kereteket, illetve új dimenziókat teremtett ez a tény a migráció kérdésének vizsgálatában. Harmadik alfejezetemben a bevándorlás okaival foglalkoztam.

Hatodik fejezetemben az európai menekültválság volt a témám. Első alfejezetemben a 2014-2015-ös nagy migrációs hullámmal foglalkoztam. Az utóbbi években hazánkban is kiemelkedő társadalmi érdeklődés kísérte a migrációt. A második alfejezetemben Magyarország helyzetét mutattam be a globális migráció rendszerében. A harmadik alfejezetemben a Magyarországon élő afrikai menekültek és menedékkérők migrációs tendenciáit mutattam be.

Magyarország sajátos helyzetbe került az Európai Unió többi országával összehasonlítva. 2015 egyes hónapjaiban Magyarország migrációs nyomásnak való kitettsége valóban Olaszorszáéhoz, Görögorszáéhoz volt mérhető, csak hogy eközben a menekülthullám által alig érintett kelet-európai tagállamokéhoz maradt hasonló minden más migrációs mutató.

Több fontos következmény is adódott ebből a sajátos, köztes helyzetből. A menekülthullám nem illeszkedett a migrációs folyamatokhoz, amelyeket a magyar társadalom korábban megtapasztalhatott. A menekültválság kapcsán keletkezett politikai

hisztéria valóságértelmező ereje és vártnál nagyobb hatása a társadalmi attitűdökre vezethető vissza. A kormány menekültügyi álláspontja Magyarország sajátos helyzete miatt nemzetközi szinten is fontossá vált.⁴¹⁸

Munkám hetedik fejezetében (lásd: 7. *A diplomácia mint eszköz a migráció kezelésében*) bemutattam, hogy a világtörténelem helyzetének változásával módosulnak az államhatalmak kapcsolatai, törekvései és főbb céljai. Míg az egyik oldalon a biztonságra való törekvést a fennálló problémák kezelésében, a másik oldalon a fenyegetettség kezelésében látják a nagyhatalmak. E kérdés többek között a korszak egyik lényeges problémájának, a migrációnak a kezelésében is érzékelhető.

Azáltal, hogy egymásnak ellentmondó álláspontok jelennek meg a migrációval kapcsolatban, az államok közötti kommunikációban konfliktushelyzetek alakulnak ki. A konfrontáció megelőzésében és csökkentésében mindenképp a diplomácia nyújthat segítséget. Az átalakuló világrend a diplomácia szintjén is változásokat eredményezett, amely összességében azzal magyarázható, hogy a mindenkori nemzetközi rend fejlődése a diplomáciára is hatást gyakorol. A változás egyrészt a diplomácia által betöltött funkciókban, másrészt e funkciók gyakorlásához kapcsolódó eszközök bővülésében nyilvánul meg. A migráció új kihívások elé állítja az államokat, így annak érdekében, hogy a kezelésében lényegi szerepet betöltő diplomácia megfelelő minőségben érvényesülhessen a gyakorlatban, szükséges az átalakulás.

A disszertáció azt a kérdéskört is vizsgálta, hogy az átalakuló világunkban miként játszik közre, s milyen szerepet tölthet be a diplomácia a migráció kezelésében. A dolgozat a rendelkezésre álló magyar, angolai és nemzetközi szakirodalom feldolgozásával e kérdéskört elemezte. A dolgozatban megállapításra került, hogy a világrend a hidegháború lezárását követően jelentős átalakuláson ment keresztül.

A nagyhatalmakat egymástól részben eltérő feladatok és problémák foglalkoztatják, így a közös kérdések megoldásában képviselt álláspontjuk sem feltétlenül azonos. Példaként az USA-nak a Migrációs Globális Kompakt (GCM) kidolgozási folyamatából történő kilépését említettem, amelynek következményeként a jövőben várhatóan több konfliktushelyzet fog kialakulni, például a szigorúbb migrációs politikát képviselők, valamint a migráció pozitív hatásait előtérbe helyező államok képviselői között.

Disszertációm nyolcadik fejezetében (lásd: 8. *A migrációs diplomácia jelentősége Afrika és Európa viszonylatában*) bemutattam, hogy az egész világ, főleg az Európai Unió egyre

⁴¹⁸. JUHÁSZ - MOLNÁR i.m. 277-278.

komolyabb biztonságpolitikai kihívásként szembesül az illegális migráció jelenségével, tekintettel arra, hogy évről évre jelentős számú illegális bevándorló érkezik Európába. Valós veszély az ellenőrizhetetlenség, továbbá a migrációhoz kapcsolódó, illetve az abból hasznot húzó cselekmény, mint az embercsempészet, az emberkereskedelem, a szervezett bűnözés, a hamis útlevél és személyi okmányok, illetve a korrupció megjelenése, továbbá a feketegazdaság növekedése, amelyek számos gazdasági, politikai és szociális feszültségforrás okozói. E probléma megoldásában a preventív diplomácián keresztül kiemelt szerepet kell vállalniuk az afrikai és európai országoknak.

Munkám kilencedik fejezetében ismertettem (lásd: *9. Menekültügyi együttműködések lehetőségei Afrika és Európa között*), hogy a migráció kezelésének egyik legmeghatározóbb alapkérdése a közös álláspontra törekvés, amely megalapozza a közös fellépést, így a diplomáciát is új feladatok elé állítja a konfliktusok megelőzése és kezelése során. A migrációs szabályozás hiánya miatt azt tapasztalhatjuk, hogy a menekültügy kérdése világszerte, elsősorban az Európai Unióban került előtérbe.

Napjainkban egyre nagyobb veszélyt jelent az államok számára a szabálytalan migráció, ami azt mutatja, hogy átfogó fellépésre van szükség. Ebben a globális fellépésben kiemelkedő szerepet tölt be a különböző nemzetközi szervezetek által folytatott diplomáciai közvetítés a tömeges migráció megelőzése és békés megoldása érdekében. Összességében megállapíthatjuk, hogy a migrációs válság minden államot fenyeget, amelyet egységes és céltudatos fellépéssel lehetne legyőzni, amennyiben egyhangúlag, határozattan és dinamikusan működne a diplomácia.

A migráció egyre fontosabb területe az államok kétoldalú és többoldalú diplomáciai kapcsolatainak, például a kormányközi megállapodások, amelyek célja a migrációs áramlások ösztönzése vagy korlátozása; a preferenciális elbánás kiterjesztése egyes külföldi állampolgárokra; vendégmunkás vagy más ideiglenes munkaerő-migrációs rendszerek létrehozása. A menekültügyi válság, valamint a kihívások és a lehetőségek közös kezelése érdekében kulcsfontosságú lesz, hogy Európa együtt tudjon működni Afrika országaival. Az államok gyakran migrációs diplomáciát folytatnak a nemzetközi szervezetekkel szemben. Tekintettel arra, hogy a következő évtizedekben valószínű, hogy a migráció csak az államok és politikai döntéshozók jelentőségét növeli, számos lehetőség és kihívás van Afrika és Európa migrációs politikájának további kutatására.

A tizedik fejezetben (lásd: *10. Kutatási interjúk*) összefoglaltam az általam Angolában és Magyarországon készített interjúkat. Az interjúk alapján megállapíthatjuk, hogy a migráció napjainkban elsősorban humanitárius és gazdasági kérdés, hiszen alapvetően ezekből a

megfontolásokból hagyják el a kivándorlók hazájukat, ugyanakkor politikai szinten kell rá megoldásokat találni. Legfőképpen tehát politikai kérdés, és nem is maga a migráció a probléma, hanem az adott politikai mozgalmak erre adott válaszai. Nem lehet a megoldás emberek egymás elleni uszítása, nem az árkok mélyítésére lenne szükség, hanem a betemetésükre.

Az angolai migrációs áramlásról megállapíthatjuk, hogy Angolában a kormányerők és az ellenzék között 27 évig tartó polgárháború zajlott, 1975-től 2002-ig, ami romba és szegénységbe döntötte az országot. A polgárháború után békés környezet jött létre. A békével számos lehetőség kínálkozik a külföldi befektetésekre és az idegenforgalomra, ezért sok külföldi állampolgár tekint Angolára célországként. A migrációkezelés a vízumkérelem elbírálásával és a határállomásokon végzett ellenőrzéssel kezdődik. Továbbá a külföldi állampolgárnak vízummal vagy érvényes tartózkodási engedéllyel kell rendelkeznie. 2018 és 2019 között Angola mintegy 3300 külföldi állampolgárt kiutasított, akik illegálisan tartózkodtak az országban. Azon angolai állampolgárokat, akik az illegális bevándorlást segítik, szintén büntetésekkel sújtják. A szabálytalan bevándorlás veszélybe sodorja Angola szuverenitását és gazdaságát.

A fentiek alapján záró gondolatként azt mondhatjuk, hogy a migráció volumenének és ütemének következményeként ma már nincs a világnak olyan országa, amelyet ne érintene a jelenség problémája. Így a migráció problematikája rendkívül összetett jelenség, s kezelése valódi politikai, jogi és diplomáciai törekvéseket igényel. A migráció területén szorosabbra kell fogni az afrikai és európai országok közötti együttműködést, mert a migrációs diplomácia a jelenség kezeléséhez, megelőzéséhez is hozzájárulhat.

Világszerte majdnem minden országra hatással van – egy-egy ország olykor egyszerre befogadó, kibocsátó és tranzitállam is. A globalizációval együtt járó gyorsabb információcsere és közlekedés arra ösztönöz, hogy a fejlődő országok állampolgárai egyre nagyobb számban hagyják el a vidéki területeket. A következő években a városi újratekérés érdekében rengeteg ember fogja elhagyni otthonát, ami azonban nem feltétlenül jelenti a magasabb életszínvonal lehetőségét.

Disszertációm rávilágított arra, hogy a szegénység és az egyenlőtlenség elleni küzdelem mindenekelőtt a fejlődő országokat, főleg az afrikai kontinenst érinti (lásd: *3. Afrika: A migrációs diplomácia megoldásai*). Az állandó gazdasági válság, a szegénység, az éhezés és a társadalmi egyenlőtlenségek növekedése mind azt erősíti, hogy a jobb életkörülmények lehetősége miatt emberek milliói keresik az új hazájukat. Az illegális

bevándorlókat mindenekelőtt a szegénység, valamint saját hátrányos helyzetük hajtja, amely a szélesedő jogszerű migrációs csatornák ellenére is megfékezhetetlen.

A migráció mint jelenség hosszú távon fejti ki hatását, lassú, de feltartóztathatatlan változásokat fog eredményezni, amelyre mind a kibocsátó, mind a befogadó országoknak figyelemmel kell lennie. Vélhető, hogy a bevándorlás intenzitása a jövőben tovább fog növekedni, ezért szükség van a népességmozgás humánus körülmények között történő szabályozására. Annak érdekében, hogy ez mindenki számára előnyös módon valósuljon meg, a menekültügyre a nemzetközi politikának kell figyelemmel lennie, a bevándorlásnak pedig a nemzeti hatáskörbe szükséges tartoznia.

Történelmi tapasztalat, hogy a bevándorlás felerősödését a bevándorlási politika szigorításának kell követnie. Azáltal, hogy egymásnak ellentmondó álláspontok jelennek meg a migrációval kapcsolatban, az államok közötti kommunikációban konfliktushelyzetek alakulnak ki. A konfrontáció megelőzésében és csökkentésében mindenekelőtt a diplomácia nyújthat segítséget. Az átalakuló világrend a diplomácia szintjén is változásokat eredményezett, ami összességében azzal magyarázható, hogy a mindenkori nemzetközi rend fejlődése a diplomáciára is hatást gyakorol. A változás egyrészt a diplomácia által betöltött funkciókban, másrészt e funkciók gyakorlásához kapcsolódó eszközök bővülésében nyilvánul meg.

A migráció új kihívások elé állítja az államokat, így annak érdekében, hogy a kezelésében lényegi szerepet betöltő diplomácia megfelelő minőségben érvényesülhessen a gyakorlatban, szükséges az átalakulás. Nem feledkezhetünk meg arról a tényről sem, hogy a migráció nem csupán európai, hanem közös globális ügy, így ebből fakadóan a probléma megoldásához átfogó, közös szolidaritáson alapuló rendszer létrehozása és kinyilvánítása szükséges. Mindemellett a probléma megoldásában vezető szerepet kell betöltenie a diplomáciának, a nemzetközi konfliktuskezelés hagyományosan kialakult szervezett tevékenységének. Ahhoz, hogy a közös EU migrációs politika valósággá válhasson, minden szereplőnek; a tagállamoknak, az uniós intézményeknek, a nemzetközi szervezeteknek, a polgári társadalomnak, a helyi hatóságoknak és a harmadik országoknak együtt kell működnie.⁴¹⁹

⁴¹⁹ SALVADOR NETO Luis: *Bevándorlásügy az Európai Unióban*. 2018.december 27. http://epa.oszk.hu/03500/03515/00002/pdf/EPA03515_kre-dIt_2018_02_15.pdf (2019.07.31.)

Összefoglalóan elmondhatjuk, hogy disszertációm hipotézisei helytállóak:

1. *A mai diplomácia törekvéseivel nem képes hatékonyan megoldani a migrációs problémákat, hiszen minden államnak más-más érdeke van ebben a témakörben. A diplomáciai tárgyalások során összeegyeztethetetlen érdekek merülnek fel.*

A diplomáciának olyan megoldási formák megtalálására szükséges koncentrálnia, amelyek az érintett felek számára (kibocsátó-, tranzit- és befogadó állam) a legkevesebb kárt és a legnagyobb hasznot jelentik. Nagyon fontos mind a három, migrációban résztvevő államfajta és maguk a befogadó államok, azaz az Európai Unió tagállamai között is a kommunikáció és a közös fellépés, azaz a mai diplomácia helyett a preventív diplomácia alkalmazása a migrációban. Európa lakossága folyamatosan csökken, egyre kevesebb az elérhető munkaerő. Európának munkásokra van szüksége, hogy a termelékenységét tovább tudja növelni és tartani tudja a versenyt a globális rendszer többi versenyzőjével. Azért fontos a migrációs diplomaták hálózata, hogy a nemzetközi migrációs helyzetből adódó tapasztalatokat az országok közösen meg tudják vitatni és megtalálják a megoldást a közös fellépéshez.

2. *Angola és Magyarország együtt tud működni a migráció kezelésében, az illegális bevándorlás kapcsán magyar tapasztalat adható Angolának (pl. határellenőrzés).*

3. *Angola és Magyarország kölcsönösen példa lehet egymásnak bevándorláspolitikájukat illetően, ugyanis Angola és Magyarország is sikeresen védte határait, és sikeresen szabott határt annak, hogy földjüket elárasszák a menekültek.*

A második és a harmadik hipotézis alapján elmondható, hogy a bevándorlás megállítható folyamat, amit Angola be is bizonyított azzal a rengeteg erőfeszítéssel, amelyet határainak védelmében tett. Angola mindent megtesz annak érdekében, hogy megőrizze gazdasági és biztonsági stabilitását. Angola egy olyan afrikai ország, amely nem kibocsátója az illegális bevándorlóknak, és tranzitútvonalként sem szolgál számukra. Ahogy azt a primer és szekunder kutatásomban is láthattuk, tekintettel arra, hogy Angola és Magyarország is ki van téve a kívülről érkező migrációnak, az információ- és tapasztalatsere, valamint a jó gyakorlatok átvétele eredményezhet a migrációkezelés terén kölcsönösen előnyös együttműködést a két ország között. Mindkét ország komoly tapasztalatokkal rendelkezik határainak megvédése kapcsán. A korábban megszerzett tapasztalatok kölcsönös cseréje értékes know-how tud lenni Angola és Magyarország számára is.

4. *Álláspontom szerint a problémát a gyökerénél kellene megpróbálni kezelni. A kibocsátó államokban nemzetközi összefogással folyamatos humanitárius segílyt kellene nyújtani. A háborús övezetekben elő kellene segíteni a béke megteremtését, ami egy idő múlva a gazdasági növekedésnek is teret adhat.*

Negyedik hipotézisem azért helytálló, mert az adott országban kell kezelni a migrációs okokat, jelen esetben a kényszermigráció okait (lásd: *Kényszermigráció*). A probléma kezelése akkor a leghatékonyabb, egyben legnépszerűbb a társadalom szemében, ha azt még a menekültek származási országaiban orvosolják. Mint ahogy azt dolgozatomban bemutattam, a modern kori vándorlás elsődleges okai biztonsági (háborúk, terrorizmus), humanitárius és gazdasági (szegénység) eredetűek. A származási országokkal egyeztetve Európának olyan átfogó fejlesztési programokat kell kidolgoznia, melyek hatékonyan orvosolják a migráció kiváltó okait. Európában úgy lehetséges a migráció diplomáciai megoldása, hogy a problémát a menekültek származási országaiban oldják meg, azaz a segítséget kell odavinni. A fejlett országok számára elő kellene írni, hogy GDP-jük bizonyos százalékát kötelezően a fejlődő országok felzárkóztatására fordítsák. Nem Európának kell kezelni a migrációkérdést. Többféle megoldás elképzelhető, viszont ha egy alapvető válaszvonalat tennénk azon országok közé, amelyek korábban gyarmatokkal rendelkeztek, illetve azok közé, amelyek nem, azzal működő stratégiát lehetne kidolgozni. Azon országok, amelyek korábban más országokat fosztottak ki, és lakosait rabszolgaként eladták, kötelességük azon országokat segíteniük, melyeket korábban gyarmatként kezeltek. Azon országok, amelyek korábban gyarmatokkal nem rendelkeztek, így történelmi bűnnel sem, nincs mit jóvátenniük, tehát azon országok számára ez az együttműködés véleményem szerint opcionális. Viszont amennyiben a menekültek származási országaival jó kapcsolatokat akarnak ápolni, például kereskedni kívánnak velük, véleményem szerint segíteniük kell ezen államokat.

A kibocsátó államokban nemzetközi összefogással folyamatos humanitárius segílyt kellene nyújtani. A háborús övezetekben elő kellene segíteni a béke megteremtését, ami egy idő múlva a gazdasági növekedésnek is teret adhat. Afrika tűzoltás jellegű menekültügye, ahogy azt láthattuk is a disszertáció harmadik fejezetében (lásd: *Afrika: A migrációs diplomácia megoldásai*), a tapasztalatok szerint eddig semmi jóra nem vezetett, éppen ezért nemzetközi szinten kell kidolgozni egy olyan közös stratégiát, ami mindenki számára a lehető legjobb feltételeket tudja megteremteni. Az Európai Uniónak – ahogy azt a migrációs stratégiájában is láthattuk (lásd: *9.4.1. Gyakorlati együttműködési intézkedések*) együtt kell működnie mind a kibocsátó, mind a tranzitországokkal. Az EU-

nak az is a célja, hogy a világbékét és a globális stabilitást megvalósítsa, s ezért a kibocsátó országokban, leginkább Afrikában előmozdítsa a demokráciát és az emberi jogok érvényesülését. Ezáltal megteremtődik a béke és elkezdődik a gazdasági növekedés, s az emberek nem fognak kivándorolni szülőhazájukból.

5. *A hagyományos diplomácia nem képes megoldani Afrika és Európa migrációs kérdéseit, ezen belül a menekültügyi problémákat sem.*

Ötödik hipotézisem azért helytálló, mert ahogy disszertációmban bemutattam, a hagyományos diplomácia helyett a preventív diplomácia az, amely képes megoldani Afrika és Európa migrációs kérdéseit. Ahogy munkámban azt részletesen be is mutattam, a preventív diplomácia lényege, hogy az esetleges társadalmi és politikai feszültségek csillapításával lehetetlenné tegye a konfliktus kialakulását, illetőleg megakadályozza a probléma súlyosabbá válását azzal, hogy megszünteti a konfliktus alapjául szolgáló okokat. A gyakorlati alkalmazás szempontjából lényeges elemnek tekinthető az időzítés, azaz a beavatkozást pontosan a megfelelő időben kell végrehajtani. (lásd: *A preventív diplomácia jelentősége az illegális migráció elleni fellépésben*). A legfontosabb elem azonban az úgynevezett bizalomépítő intézkedés, melynek eredményes végrehajtásához elengedhetetlenül szükséges a kölcsönös bizalom és a jóhiszeműség, mely jelentősen csökkentheti az államok közötti konfliktusok kialakulásának valószínűségét és a menekültügyi problémákat is. Ahogy azt a primer kutatásomban is láthattuk, Európában lehetséges a migráció diplomáciai megoldása, azaz a problémát a menekültek származási országaiban kell megoldani, úgy, hogy a segítséget kell odavinni. A fejlett országok számára elő kellene írni, hogy GDP-jük bizonyos százalékát kötelezően a fejlődő országok felzárkóztatására fordítsák.

Összességében kijelenthető tehát, hogy az együttműködés és a közös fellépés mind vonzóbb megoldást jelent a migráció kezelésére. Így a migráció szabályozásában létfontosságú a nemzetközi együttműködés, hogy az államok multilaterális keretek között érvényesíteni tudják azon érdekeiket, amelyeket globális módon nem tudnak. Emberi és jogi szemszögből alapvető kötelesség segíteni annak, aki segítséget kér, azonban a nemzetközi közösség jelenleg nem tesz meg mindent a migráció kezelésére. Mindent összevetve elmondható, hogy hosszabb távú gondolkodásra van szükség a migrációs probléma megoldásához. Amennyiben az említett kezelési módszereket hatékonyan és következetesen alkalmazzák, és mind Afrika, mind Európa szem előtt tartja saját biztonsági érdekeit, lényegesen csökkentheti a migrációs nyomást, illetve nagyobb hatékonysággal kezelheti a globális migráció területét érintő kérdéseket is.

Összefoglaló

Disszertációmban igyekeztem kiemelni a diplomácia betöltött szerepét, törekvéseit a migráció kezelésében, Angola és Magyarország példáján keresztül. A migrációs folyamat kiindulópontja a civilizáció megjelenésével egyidős. A migráció kérdésének átható történeti, politikai és gazdasági hatással van nemcsak Afrikára és Európára, de az egész világra is. Úgy vélem, hogy a globális kihívások közül a migráció kérdése határozza meg Afrika és Európa viszonyát, így a migrációs diplomácia nélkülözhetetlen eszközzé válik a két kontinens külpolitikájában. Tény, hogy a diplomácia jellege és szerepe folyamatosan változik. A diplomáciai kapcsolatokról szóló 1961. évi Bécsi Egyezmény preambuluma értelmében a diplomácia az államoknak a külpolitikájuk békés módon történő megvalósításáért kifejtett tevékenysége. A migrációs diplomácia megoldásaihoz mindenekelőtt kooperációra van szükségünk.

A disszertációban ismertetem és elemzem az 1951. évi Genfi Egyezményt és az 1967. évi New York-i Jegyzőkönyvet, amelyek a nemzetközi menekültvédelem alapját jelentik. Angolában a 2010. évi alkotmány menedékjogról szóló 71. cikkének 1) bekezdése az országukat elhagyni kényszerülők emberi jogainak és alapvető szabadságainak védelméről szól, figyelembe véve Angola nemzetközi kötelezettségeit. Magyarországon a menedékjogra vonatkozó alkotmányi szabályokat az Alaptörvény XIV. cikk (3) bekezdése szabályozza.

A migrációval kapcsolatos kihívásokra gyors lépések és azonnali válaszok szükségesek, amelyeket számos ágazatban – többek között az infrastruktúra, az energia, az egészségügy, az oktatás, a béke és biztonság elősegítése, a gazdasági növekedés, valamint a munkahelyteremtés területén – Afrikán kívül kimagasló mértékben támogat az Európai Unió.

A mai migrációkérdés mellett a jelenlegi új koronavírus járvány (Covid-19) jelent óriási kihívást Afrika és Európa gazdasága számára. A világ csak akkor lesz képes legyőzni az új koronavírusot és annak pusztító következményeit, ha közösen lépünk fel ellene, a szükséges egészségügyi óvintézkedések maradéktalan betartásával. Összefoglalóan elmondható, hogy a migrációs probléma megoldásában vezető szerepet kell betöltenie a diplomáciának, de a mai diplomácia törekvéseivel nem képes hatékonyan megoldani a migrációs kérdéseket, hiszen minden államnak más-más érdeke van ebben a témakörben.

Summary

In my dissertation, I have tried to highlight the role and efforts of diplomacy in the management of migration, using the examples of Angola and Hungary. The migration process has its origins in the emergence of civilisation. The issue of migration has a pervasive historical, political and economic impact not only on Africa and Europe, but also on the whole world. I believe that migration is one of the global challenges that define the relationship between Africa and Europe, making migration diplomacy an indispensable tool in the foreign policy of both continents. In fact, the nature and role of diplomacy is constantly changing. According to the preamble to the Vienna Convention on Diplomatic Relations of 1961, diplomacy is the activity of States in the peaceful conduct of their foreign policy. To find solutions to migration diplomacy, we need cooperation above all.

In this dissertation, I describe and analyse the 1951 Geneva Convention and the 1967 New York Protocol, which form the basis of international refugee protection. In Angola Article 71 paragraph (1) of the Constitution of 2010 on asylum provides for the protection of the human rights and fundamental freedoms of displaced persons, taking into account Angola's international obligations. In Hungary, the constitutional rules on the right to asylum are laid down in Article XIV of the Constitution. regulated by paragraph (3).

The challenges of migration require swift action and immediate responses, which, alongside Africa, the European Union is supporting in a number of sectors, including infrastructure, energy, health, education, peace and security, economic growth and job creation, to an outstanding extent.

In addition to today's migration issue, the current new coronavirus epidemic (Covid-19) poses a huge challenge to the economies of Africa and Europe. The world will only be able to defeat the new coronavirus and its devastating consequences if we act together to combat it, taking the necessary health precautions to the full. In conclusion, diplomacy must play a leading role in solving the migration problem, but today's diplomacy cannot effectively address migration issues, as each State has different interests in this area.

Felhasznált irodalom

ADEPOJU, Aderanti: Regional Organizations and Intra-Regional Migration in Sub-Saharan Africa: Challenges and Prospects. *International Migration*, 2011, vol. 39.

ANNELIESE, Baldaccini: The Return and Removal of Irregular Migrants under EU Law: An Analysis of the Returns Directive. *European Journal of Migration & Law* 11, No. 1, 2009.

ÁLVAREZ ACOSTA, María Elena - LÓPEZ LEÓN, Evelyn: Las migraciones africanas en la contemporaneidad: singularidades más relevantes. *Revista Política Internacional*, 2019, No. 3.

A migrációval foglalkozó vallettai csúcstalálkozó, 2015. 11. 11-12. <http://www.consilium.europa.eu/hu/meetings/international-summit/2015/11/11-12/>

ARBACHE, Jorge Saba – PAGE, John: How Fragile Is Africa's Recent Growth? *Journal of African Economies*, 2009/19.

Arquivo Histórico Nacional de Angola, 1997.

APÁTI Sándor: *Angola múlt, jelen, jövő*. Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1981.

Az Egészségügyi Világszervezet (WHO) 2020. március 11-én világvilágjárvánnyá nyilvánította a Covid-19-et <https://www.who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-covid-19---11-march-2020>

Az Egyesült Nemzetek Alapokmányának VI. fejezet 33. cikke <https://www.un.org/en/sections/un-charter/un-charter-full-text/>

Az Európai Tanács 2015. április 23-i rendkívüli ülése- Nyilatkozat <https://www.consilium.europa.eu/hu/press/press-releases/2015/04/23/special-euco-statement/>

Az Európai Unió Alapjogi Chartájának 18. cikke <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A12012P%2FTXT>

Az ENSZ megszavazta a globális migrációs csomagot https://index.hu/kulfold/2018/12/19/az_ensz_megszavazta_a_globalis_migracios_csomago_t/

Az EU Tanácsa (2018): A bevándorlási összekötő tisztviselők közötti koordináció javítása: a Tanács kialakította álláspontját <https://www.consilium.europa.eu/hu/press/press-releases/2018/11/14/improved-coordination-between-immigration-liaison-officers-council-agrees-its-position/>

BAK Pál - HANGÁCSI Ádám – POLÁK Attila – SZABÓ Márk – VERES Eszter Adrienn: Az Európát érintő fő migrációs útvonalak és a bevándorlás alakulása. *Honvédelmi Szemle* 2018/5. szám

BAKEWELL, Oliver – DE HAAS, Hein – KUBAL, Agnieszka: Migration system, pioneers and the role of agency. *IMI Working Papers*, No. 48, International Migration Institute, University of Oxford, 2011.

BAKOS Ferenc: *Idegen szavak és kifejezések szótára*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1972.

BERNARDINO, Luís: *A Posição de Angola na Arquitectura da Paz e Segurança Africana: Análise da função estratégica das Forças Armadas Angolanas*. Coimbra, Editora Almedina Edições, 2013.

BESENYŐ János: Magyar katonák tevékenysége az angolai ENSZ-békeműveletekben. *Hadtudomány* 2014/3–4.

BIEDERMANN Zsuzsánna: A szubszaharai Afrikából Európába irányuló migráció kiváltó okai. *Műhelytanulmányok* 113. 2016. június. MTA MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont, Világgazdasági Intézet, 2016.

BODEN, Peter - REES, Phil: *New Migrant Databank: Concept, development and preliminary analysis*. Paper presented at the QMSS2 seminar on Estimation and Projection of International Migration. University of Southampton, 17-19 September 2008.

BERRY, John W.: A Psychology of Immigration. *Journal of social issues*, 2001/3.

BERRY, John W. – PHINNEY, Jean S. – SAM, David L. – VEDDER, Paul (eds.): *Immigrant Youth in Cultural Transition Acculturation, Identity, and Adaptation Across National Contexts*. Mahwah, Lawrence Erlbaum Associates, 2006.

BOGNÁR Alexandra – DOMOKOS Andrea: Régi-új kihívások: szegénység, migráció, bűnözés migráció – menekültpolitika – büntetőjog – konfliktus – kriminalitás. *Pro Futuro* 2015/2.

BOGYAI Katalin: *A multilaterális és kulturális diplomácia szerepe a nemzetek közötti párbeszédben*. Bogyay Katalin ENSZ- nagykövet diszelőadása a Honoris Causa cím átvétele alkalmával, Kőszegi Kampusz, Pannon Egyetem, 2016. március 9. http://www.kx.hu/kepek/iask/egyeb_anyagok_hirekhez/honors_causa.pdf

BOLERATZKY Lóránd: AZ ökumenikus kérdés egyházjogi vonatkozásai. *Iustum Aequum Salutare* III. 2007/1.

BRAUN, Katherine: Decolonial Perspectives on Charitable Spaces of “Welcome Culture” in Germany. *Social Inclusion*, 2017, Vol. 5. No. 3.

BROADHEAD, William: Rome’s migration policy and the so-called *ius migrandi*. *Cahiers Glotz*. XII. 2001. 69. http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/ccgg_1016-9008_2001_num_12_1_1544.

BRUBAKER, Rogers: The ‘diaspora’ diaspora. *Ethnic and Racial Studies*. 2005. Vol. 28, No. 1.

BRUHÁCS János: *Nemzetközi jog II. Különös rész.* Budapest, Dialóg Campus, 2009.

BÚR Gábor: *Miért szegény Afrika?* http://publikon.hu/application/essay/168_1.pdf

BÚR Gábor - TARRÓSY István: *Az afrikai vándorlás hátteréről és jellemzőiről.* In: TARRÓSY István - GLIED Viktor - KESERŐ Dávid (szerk.): *Új népvándorlás. Migráció a 21. században Afrika és Európa között.* Pécs, IDResearch Kft./Publikon Kiadó, 2011.

BUZNA Viktor: *Új korszak jöhet hazánk és Afrika kapcsolataiban,* 2019. <https://magyarnemzet.hu/kulfold/uj-korszak-johet-hazank-es-afrika-kapcsolataiban-5826128/>

CAEIRO, Domingos: *Globalização Económica.* In: CARMO, Hermano: *Problemas Sociais Contemporâneos.* Lisboa, Universidade Aberta, 2001.

CASTLES, Stephen – DE HAAS, Hein – MILLER, Mark J.: *The Age of Migration. International Population Movements in the Modern World.* 5th Edition. London, Palgrave Macmillan, 2004.

CASTLES, Stephen: The Forces Driving Global Migration. *Journal of Intercultural Studies*, 2013, Vol. 34. No. 2.

CSERESNYÉS Ferenc: *Migráció az ezredfordulón. A népességmozgások társadalmi és politikai következményei Közép-Európában.* Budapest–Pécs, Dialóg Campus Kiadó, 2005.

COELHO, Virgílio: A classificação etnográfica dos povos de Angola (1.^a parte). *Mulemba Revista Angolana de Ciências Sociais*, 2015, 5 (9).

COLLELO, Thomas (ed.): *Angola: A Country Study.* Washington D.C., Area handbook series 550. No. 59. 1991.

Cotonoui Megállapodás <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hu/sheet/180/afrique>

CUPATA, Jacob Lussento: *Representações sociais dos angolanos sobre os imigrantes cubanos: o caso do Sumbe.* Lisboa, Dissertação apresentada para obtenção de Grau de Mestre em Relações Interculturais, 2014.

CURTO, José C. – GERVAIS, Raymond R.: *The Population History of Luanda during the Late Atlantic Slave Trade 1781-1844.* African Economic History, University of Wisconsin Press, 2001, N° 29.

CZENE Gréta: *Az Európai Unió konfliktus- és válságkezelő intézményrendszere, valamint gyakorlati alkalmazásai.* Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 2014.

DAVIS, Yuval Nira–WEMYSS, Georgie–CASSIDY, Kathryn: Everyday bordering, belonging and the reorientation of British immigration legislation. *Sociology*, 2017, 52 (2).

DEÁK Péter (szerk.): *Biztonságpolitikai kézikönyv.* Budapest, Osiris Kiadó, 2007.

DE BEER, Joop - RAYMER, James - VAN DER ERF, Rob - VAN WISSEN, Leo: Overcoming the Problems of Inconsistent International Migration data: A New Method Applied to Flows in Europe. *European Journal of Population*, 2010/26.

DE HAAS, Hein: Trans-Saharan Migration to North Africa and the EU: Historical Roots and Current Trends. NOvember 1, 2006. <https://www.migrationpolicy.org/article/trans-saharan-migration-north-africa-and-eu-historical-roots-and-current-trends>

DE HAAS, Hein: Euro-Mediterranean migration futures. The cases of Morocco, Egypt and Turkey. In: BOMMES, Michael–FASSMANN, Heinz – SIEVERS, Wiebke (eds.): *Migration from the Middle East and North Africa to Europe. Past Development, Current Status and Future Potentials*. Amsterdam University Press, 2014.

DE HAAS, Hein: Turning the tide? Why development will not stop migration. *Development and Change*, 2007, vol. 38, no. 5.

DELGADO WISE, Raul: A Critical Overview of Migration and Development: The Latin American Challenge. *Annual Review of Sociology*, 2014/40.

DINH, Nguyen Quoc – DAILLIER, Patrick – PELLET, Alain – KOVÁCS, Péter: Nemzetközi közjog. Budapest, Osiris Kiadó, 2003.

DÚLL Andrea: *A környezetpszichológia alapkérdései- Helyek, tárgyak, viselkedés*. Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2009.

DÚLL Andrea - LÁSZLÓ János - HORVÁTH – M. Tünde: A helyveszteség vizsgálata migrációban lévő magyar fiatalok körében - kutatási beszámoló. *Magyar Pszichológiai szemle*, 2006, (61) 1.

Earny Warning System <https://www.preparecenter.org/topics/early-warning-systems>

Eötvös József Tudományegyetem: Több egyetemista érkezhethet Angolából <https://www.elte.hu/content/tobb-egyetemista-erkezhethet-angolabol.t.15948>

EU Emergency Trust Fund For Africa, https://ec.europa.eu/europeaid/sites/devco/files/eu-emergency-trust-fund-africa_en.pdf

EU Budget for the Future. A Modern Budget for a Union that Protects, Empowers and Defends The Multiannual Financial Framework for 2021-2027 https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/communication-modern-budget-may_2018_en.pdf

EUNAVFOR MED operation SOPHIA, 2017. https://eeas.europa.eu/csdp-missions-operations/eunavfor-med_en

Európai Tanács: A migráció kiváltó okainak kezelése. <http://www.consilium.europa.eu/hu/policies/migratory-pressures/countries-origin-transit/root-causes-migration/>

Európai migrációs stratégia: az elért eredmények konszolidálása
https://ec.europa.eu/hungary/news/20171117_migrationstrategy_hu

Európai Tanács (2019): *A migrációs nyomás kezelése- intézkedések időrendben*
<https://www.consilium.europa.eu/hu/policies/migratory-pressures/history-migratory-pressures/>

Európai Unió: Migráció és menekültügyi politika. Közérthetően az Európai Unió szakpolitikáiról. Luxembourg, Az Európai Unió Kiadóhivatala, 2014.

FÁBIÁN Adrián: *Közigazgatás és szakigazgatás (A szakigazgatás fogalma, jelentősége)*. In: Lapsánszky András: *Közigazgatási jog. Fejezetek szakigazgatásaink köréből*. I. kötet. Budapest, Complex Kiadó, 2013.

FAIST, Thomas: Cross-Border Migration and Social Inequalities. *Annual Review of Sociology*, 2016, 42 (1).

FARKAS Marcell: Afrikai menekültek az Európai Unióban és Magyarországon. *Magyar rendészet*, XVII. évfolyam, 2017/1. szám

FASSIN, D.: *Humanitarian Reason. A Moral History of the Present*. Berkeley, Los Angeles, London, University of California Press, 2012.
<https://www.sss.ias.edu/files/Reason-Seminar.pdf>

FEHÉR Lenke: *Nemzetközi migráció, embercsempészet, emberkereskedelem*. In: PÓCZIK Szilveszter – DUNAVÖLGYI Szilveszter (szerk.): *Nemzetközi migráció – Nemzetközi kockázatok*. Budapest, HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó Kft., 2008.

FEISCHMIDT Margit: *Szolidaritás és társadalmi reflexió a menekültek önkéntes segítőinek elbeszéléseiben*, 2018
https://socio.hu/uploads/files/2018_1szalai/27_feischmidt.pdf

Fejlesztési együttműködés <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/hu/sheet/180/africa>

FLAHAUX, Marie - Laurence – DE HAAS, Hein: African migration: trends, patterns, drivers. *Comparative Migration Studies*. 2016, Vol. 4, No. 1.

FLEISCHER Tamás: A migráció és társadalmi-gazdasági összefüggései. *Tér és Társadalom*, 2017, 31. évfolyam, 1. szám

FORBATH, Péter: *The River Congo. The discovery, exploration and exploitation of the world's most dramatic river*. New York, Harper & Row, 1977.

FÜLÖP Márta - SEBESTYÉN Nóra: Kulturális sokk? Kulturális különbségek Budapesten tanuló amerikai egyetemisták szemével. *Pszichológia*, 2011, (31) 2.

FRANCIS, David J.: Linking Peace, Security and Developmental Regionalism: Regional Economic and Security Integration in Africa. *Journal of Peacekeeping & Development*, 2006, Vol. 2, No. 3.

FRANCO, Manuel: *Estratégia e Segurança na África Austral*. Lisboa, Fundação Luso-América, 1ª Edição, 2007.

GELB, Alan – MEYER, Christian – RAMACHANDRAN, Vijaya: Development as Diffusion – Manufacturing Productivity and Africa’s Missing Middle. In: MONGA, Célestin – LIN, Justin Yifu (eds.): *The Oxford Handbook of Africa and Economics, Volume I. Context and concepts*. Oxford, Oxford University Press, 2015.

GEORGE, Edward: *The Cuban intervention in Angola, 1965-1991: from Che Guevara to Cuito Cuanavale*. London - New York, Frank Cass, 2005.

GLICK SCHILLER, Nina–SALAZAR, Noel B.: Regimes of Mobility Across the Globe. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 2013. Vol. 39, No. 2.

GOMES CRAVINHO, João: *Visões do Mundo. As Relações Internacionais e o Mundo Contemporâneo*. Lisboa, Imprensa de Ciências Sociais, 2002.

GÖRBE ATTILÁNÉ Zán Krisztina: *A magyarországi migráció helyzete, kezelésének feltételei és lehetőségei*. Doktori (PhD) értekezés. Budapest, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Kossuth Lajos Hadtudományi Kar Hadtudományi Kar Hadtudományi Doktori Iskola, 2010.

GOULDEN, Marisa – FEW, Roger (2011): *Climate Change, Water and Conflict in the River Niger Basin*. International Alert – University of East Anglia. http://www.international-alert.org/sites/default/files/ClimateChange_WaterConflictNigerRiver_EN_2011.pdf

GOUVEIA, Jorge Bacelar: O Constitucionalismo de Angola e a sua Constituição de 2010. *Revista de Estudos Constitucionais, Hermenêutica e Teoria do Direito*, 2017.

GRIGG, D. B.: E. G. Ravenstein and the „laws of migration”. *Journal of Historical Geography*, 1977/3.

GROIZARD, José Luis – LLULL, Joan: Skilled Migration and Growth. Testing Brain Drain and Brain Gain Theories. *DEA Working Papers 20*, University of the Balearic Islands, Department of Applied Economics, 2006.

GYENEY Laura: *Legális bevándorlás az Európai Unióba, különös tekintettel a családi élet tiszteletben tartásának jogára*. Doktori értekezés, Budapest 2011. 148-150. <https://jak.ppke.hu/uploads/articles/12332/file/Gyenyey%20Laura%20Phd.pdf>

GYURIS Ferenc - SZABÓ Pál: Afrika: Fiatalos népesség, régi problémák, <http://www.geopolitika.hu/hu/hatter/afrika/>

GYUROK János: Jugoszláviai menekültek Magyarországon. *Regio – Kisebbség, politika, társadalom*, 1994, 5. évf., 4. szám, <http://epa.oszk.hu/00000/00036/00020/pdf/04.pdf>

HALÁSZ Iván: *A nemzetközi migráció és közigazgatás*. Budapesti, Corvinus Egyetem, 2011.

HARRIS, J.–TODARO, M.: Migration, Unemployment & Development: A Two-Sector Analysis. *American Economic Review*, March 1970, 60 (1).

HÁRS, Ágnes – SIMONOVITS, Bori – SÍK, Endre: The Labour Market and Migration: Threat or Opportunity? The Likely Migration of Hungarian Labour to the European Union. *TÁRKI Social Report Reprint Series*, 2005, No. 15.

HAUTZINGER Zoltán: *Szemelvények a migráció szabályozásáról*. Pécs, AndAnn Kft. 2016.

HAUTZINGER Zoltán – HEGEDŰS Judit – KLENNER Zoltán: *A migráció elmélete*. Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 2014.

HATTON, Timothy J. – WILLIAMSON, Jeffrey G.: *Global migration and the world economy. Two centuries of policy and performances*. Massachusetts, The MIT Press Cambridge, 2005.

HEALY, Claire: How are the war in Syria and the refugee crisis affecting human trafficking? 2016. www.icmpd.org/fileadmin/ICMPD-Website/Anti-Trafficking/Policy_Brief_War_in_Syria_affecting_human_trafficking.pdf

HEGEDŰS Éva: Angola és Magyarország kétoldalú kapcsolatai 1975 és 1993 között. *Külvilág* V. évfolyam. 2008/1.

IOM International Organization for Migration (2015): Addressing human trafficking and exploitation in times of crisis. publications.iom.int/system/files/addressing_human_trafficking_dec2015.pdf

IOM (2015): Mediterranean Migrant Arrivals, Deaths at Sea Soar, <https://www.iom.int/news/mediterranean-migrant-arrivals-deaths-sea-soar> (2019.07.30.)

IOM - Word Migration Report 2018, http://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr_2018_en.pdf

JENNI Marsh: Afro-chinese marriages boom in Guangzhou: but will it be 'til death do us part'? <http://www.scmp.com/magazines/post-magazine/article/1521076/afro-chinese-marriages-boom-guangzhou-will-it-be-til-death?page=all>

JUHÁSZ Attila - MOLNÁR Csaba: Magyarország sajátos helyzete az európai menekültválságban. *Társadalmi riport*, 2016, 13. évfolyam, 1. szám

KAGAN, Robert: *Édenkert és hatalom*. Budapest, Zrínyi Kiadó, 2007.

KASIMIS, Demetra Fannie: *Drawing the Boundaries of Democracy: Immigrants and Citizens in Ancient Greek Political Thought*. *Dissertation Publishing*. Illinois, Northwestern University, 2010.

KESERŰ Dávid – RADICS M. Péter: *Urbanizáció és vándorlás – afrikai útvonalak az Európai Unióba*. In: TARRÓSY István - GLIED Viktor - KESERŰ Dávid (szerk.): Új

népvándorlás. Migráció a 21. században Afrika és Európa között. Pécs, IDResearch Kft./Publikon Kiadó, 2011.

KIS Katalin: A Kelet-afrikai Közösség belső kereskedelmére ható tényezők. *Világ gazdasági Szemle*, LXIV. évf., 2017. szeptember.

KIS Katalin: Integrációs tendenciák az afrikai kontinensen az Egyesült Államokkal folytatott kereskedelem tükrében. *Nemzet és Biztonság*, 2017/5. szám

KISS Zoltán László – TÓTH Szilvia: Módszertani alapismeretek In: KISS Zoltán László (szerk.): Bevezetés a Szociológiába. Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2019.

KOMÁROMI Sándor: *Demográfia és biztonságpolitika a globalizálódó világban*. <https://epa.oszk.hu/00400/00462/00034/cikka1f1.html>

Közös bevándorláspolitikai Európa számára <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:jl0001&from=HU>

KOVÁTS Daniella: *Pszichoszociális nehézségek és krízishelyzetek migránsok körében*. In: HEGEDŰS Judit (szerk.): A migráció pszichológiája. Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 2014.

KOVÁTS Daniella: *Katasztrófa helyzetek traumatikus következményei*. In: CSERNYIKNÉ PÓTH Ágnes (szerk.): *Katasztrófapszichológia*. Budapest, Rendőrtiszti Főiskola, 2007.

LACINA, Bethany – GLEDITSCH, Nils Petter: Monitoring Trends in Global Combat: A New Dataset of Battle Deaths. *European Journal of Population* 21 (2-3), 2005.

LAKATOS Csilla: Az erdélyből magyarországra áttelepültek lelki egészsége. *Keresztény Magvető*, 2008, 114. évf. 3. sz.

LAUFER Balázs: *Az észak-afrikai migráció és politikai kételyek Európában*, In: TARRÓSY István - GLIED Viktor - KESERŰ Dávid (szerk.): Új népvándorlás, Migráció a 21. században Afrika és Európa között. Pécs, IDResearch Kft./Publikon Kiadó, 2011.

Ld. EESC opinion, COM (2010) 379 final – 2010/0210 (COD). www.eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2011:218:0097:0100:EN:PDF

LOESCHER, Gil – BETTS, Alexander – MILNER, James: UNHCR: *The politics and practice of refugee protection into the 21st century*. New York, Routledge, 2008.

LOPES, Carlos M.: Reforçar a gestão de dados sobre as migrações em Angola: Avaliação e recomendações. *Observatório ACP das Migrações*, 2013.

LOLOWICZ, H. F. – NICHOLAS, B.: *Historical Introduction to the Study of Roman Law*. Cambridge University Press, 1972.

LOPES, Carlos M.: *Tema de Reflexão: O Impacto da Migração para o Desenvolvimento Desafios e Oportunidades para Angola, Agenda Global de*

Desenvolvimento pós 2015. Luanda, Organização Internacional para as Migrações (OIM), 2015.

Magyarország Külgazdasági és Külügyminisztériuma: Rendkívüli és meghatalmazott nagykövetek <http://www.kulugyminiszterium.hu/dtweb/Nagykovetek.aspx>

MASLOW, A. H.: Elmélet az emberi motivációról. *Psychological Review*, 1943.

MASÁT Ádám: *A berlini fal és a menekültkérdés* c. Doktori disszertáció. Budapest, Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar, 2014.

MATIAS DA SILVA, Antônio Carlos: Angola: história, luta de libertação, independência, guerra civil e suas consequências, *Neari em Revista*, V.4 N.5, 2018.1.

MELEGH Attila: Magyarország a nemzetközi migráció rendszerében. <https://www.eszmelet.hu/melegh-attila-magyarorszag-a-nemzetkozi-migracio-rendszerben/>

Migráció Európa, 2017.
<http://www.europarl.europa.eu/news/hu/headlines/society/20170629STO78632/migracio-europaba>

MILAGRES, Simão – SANTOS, Lutina: *Fluxos migratorios em Angola*. Luanda-Sul, Mayamba Editora, 2013.

MOHAY Ágoston: *A nemzetközi népességmozgás jogi szabályozásának lehetőségei – A legális migráció Európai Unió szabályozásának példája*. In: TARRÓSY István - GLIED Viktor - KESERŰ Dávid (szerk.): Új népvándorlás, Migráció a 21. században Afrika és Európa között. Pécs, IDResearch Kft./Publikon Kiadó, 2011.

MASSEY, Douglas S. – ARANGO, Joaquin – HUGO, Graeme – KOUAOUCI, Ali – PELLEGRINO, Adela – TAYLOR, J. Edward: *Theories of international migration: A Review and Appraisal. Population and Development Review* 1993 September. In: SÍK Endre (szerk.): *A migráció szociológiája*. Budapest, ELTE TáTK, 2012.

McKinsey Global Institute: Lions on the move: The progress and potential of African economies,
https://www.mckinsey.com/~media/McKinsey/Global%20Themes/Middle%20East%20and%20Africa/Lions%20on%20the%20move/MGI_Lions_on_the_move_african_economies_full_report.ashx

Migrációkutató Intézet (2017): Figyelmeztető jel Magyarország számára az USA kilépése az ENSZ jövő évi migrációs párbeszédéből.
<https://www.migraciokutato.hu/hu/2017/12/29/figyelmezteto-jel-magyarorszag-szamara-az-usa-kilepese-az-ensz-jovo-evi-migracios-parbeszedebol/>

Migration Policy Centre (2013): *Libya: The Demographic-Economic Framework of Migration, The Legal Framework of Migration, The Socio-Political Framework of Migration*, http://www.migrationpolicycentre.eu/docs/migration_profiles/Libya.pdf

Review and Appraisal. Population and Development Review 1993 September. In: SÍK Endre (szerk.): *A migráció szociológiája*. Budapest, ELTE TáTK, 2012.

MIKÓ Eszter: A magyar migráció alakulása az 1800-as évektől napjainkig, jövőbeli kitekintéssel. *Valóság*, 60. évfolyam, 7. szám, 2017.

MILLER, Arlene Michaels – WANG, Edward – SZALACHA, Laura A. – SOROKIN, Olga: Longitudinal changes in acculturation for immigrant women from the Soviet Union. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 2009/40.

MOITA, Madalena: Portugal nas operações de apoio à paz em Angola, https://www.janusonline.pt/arquivo/2005/2005_4_3_6.html#dados

MOLNÁR Tamás: *A nemzetközi jog és a magyar jog viszonya*. In: JAKAB András – FEKETE Balázs (szerk.): *Internetes Jogtudományi Enciklopédia* (Alkotmányjog rovat, rovatszerkesztő: BODNÁR Eszter - JAKAB András), 2018. <http://ijoten.hu/szocikk/a-nemzetkozi-jog-es-a-magyar-jog-viszonya>

MÓRÉ Sándor – SZILVÁSY György Péter: A menekültügy jogi, szervezeti és eljárási keretei Magyarországon. *Jogtudományi Közlöny*, 2017/2.

Napi Turizmus: Újranyílt a magyar nagykövetség Angolában <http://skytravel.hu/ujranyilt-a-magyar-nagykovetseg-angolaban/>

New York Declaration for Refugees and Migrants. www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/71/L.1

NYUSZTAY László: A diplomácia néhány vonása az új világrendben. *EU Working Papers*, 2/2009, 3.

OLÁH Judit – HALASI György – BALOGH Péter – KŐMÍVES Péter Miklós – POPP József: A migráció megítélése a felsőoktatásban részt vevő hallgatók véleménye alapján. *Vezetéstudomány*, 49. évfolyam, 2. szám, 2018.

PAP András László: *Mozgásszabadság. Alkotmányjogi és nemzetközi jogi alapok*. Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2009.

PAIN, Rachel: Place, social relations and the fear of crime: a review. *Progress in Human Geography*, 2000, (24) 3.

Parnell, Susan – Pieterse, Edgar (szerk.): *Africa's Urban Revolution*. London – New York, Zed Books, 2014.

PERÉNYI Zsigmond – REMETE Balázs: *V4 – Visegrád az EU-n belül*. In: Balaskó Angéla (szerk.): *A Visegrádi Négyek jelentősége, struktúrája és értékei*. Budapest, Külügyi és Külgazdasági Intézet, 2018.

PLIEZ, Olivier: *De l'Immigratoir au Transit? La Libye dans l'Espace Migratoire Euro-Africain*. In: PLIEZ, Olivier (ed.): *La Nouvelle Libye: Sociétés, Espaces et Géopolitique au Lendemain de l'Embargo*. Paris, Editions Karthala-Iremam, 2004.

PÉROUSE DE MONTCLOS, Marc-Antoine: Humanitarian Aid, War, Exodus and Reconstruction of Identities: A Case Study of Somali "Minority Refugees" in Kenya". *Nationalism and Ethnic Politics*, 2008, 14 (2).

PESCHKA Vilmos: *Jogforrás és jogalkotás*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1965.

PÓCZIK Szilveszter – DUNAVÖLGYI Szilveszter: *Nemzetközi migráció – nemzetközi kockázatok*. Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 2008.

PORTES, Alejandro: *Migration and Development: A Conceptual Review of the Evidence*. In: CASTLES, Stephen – DEGLADO WISE, Raul (eds.): *Migration and Development: Perspectives from the South*. International Organization for Migration (IOM), 2008.

PRIES, Ludger: *Circular Migration as (New) Strategy in Migration Policy? Lessons from Historical and Sociological Migration Research*. In: NADLER, Robert–KOVÁCS, Zoltán–GLORIUS, Birgit–LANG, Thilo (ed.): *Return Migration and Regional Development in Europe. Mobility Against the Stream. New Geographies of Europe*. Palgrave Macmillan, 2016.

RAISZ Anikó: Az emberi jogok amerikai közeli védelme. Miskolc, *Sectio Juridica et Politica*, Tomus XXVIII., 2010.

RICARDO LUIS, Roger: *Prepárense a vivir: Crónicas de Cuito Cuanavale*. Havana, Editora Política, 1989.

ROGALY, Ben: Spaces of work and everyday life: labour geographies and the agency of unorganised temporary migrant workers. *Geography Compass*, 2009, 3 (6).

RYSZARD, Cholewinski: The EU Acquis on Irregular Migration: Reinforcing Security at the Expense of Rights. *European Journal of Migration & Law*, 2. évfolyam, 3-4. szám, 2000.

Regional Summaries Europe
http://reporting.unhcr.org/sites/default/files/gr2017/pdf/06_Europe.pdf

Reuters: *U.S. has no plan to "Americanize" Somalia conflict*. Reuters, 13 March 2010, <http://www.reuters.com/article/idUSTRE62B47J20100312>.

RITECZ György: A migráció trendjei – és ami mögötte van. *Regio*, 2016, 24. évf. 2. szám

RITECZ György – SALLAI János: *A migráció trendjei, okai és kezelésének lehetősége*. Budapest, Hanns Seidel Alapítvány, 2015.

RIXER Ádám: *A mai közigazgatás a jó állammal szembeni elvárások tükrében*. In: SZIGETI Szabolcs – FRIVALDSZKY János (szerk.): *A jó kormányzatról: Elmélet és kihívások*. Budapest, L' Harmattan Kiadó, 2012.

RIXER ÁDÁM (ed.): *Migrants and Refugees in Hungary. A Legal Perspective*. Budapest, Károli Gáspár University of the Reformed Church in Hungary, 2016.

RIXER Ádám: A magyar jogrendszer jellegzetességei 2010 után. Budapest, Patrocinium, 2012.

RIXER Ádám: *The Refugee Issue in Sciences and Arts in Contemporary Hungary*. In: RIXER Ádám (szerk.): *Migrants and Refugees in Hungary: A Legal Perspective*. Budapest, Károli Gáspár University of the Reformed Church in Hungary, 2016.

RIXER Ádám: *A köz természete. Új irányok a magyar közigazgatásban és közigazgatástudományban*. Budapest, Patrocinium, 2013.

SALVADOR NETO Luis: A diplomáciai menedékjog elemzése. In: MISKOLCZI Bodnár Péter (szerk.) *Jog és Állam 22. szám, XII. Jogász Doktoranduszok Országos Találkozója, 2017*. Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem Állam-és Jogtudományi Kar, 2018.

SALVADOR NETO Luis: *Bevándorlásügy az Európai Unióban*. 2018. december 27. http://epa.oszk.hu/03500/03515/00002/pdf/EPA03515_kre-dIt_2018_02_15.pdf

SALVADOR NETO Luis: *A nemzetközi menekültvédelem dilemmái*. KRE-DIT 2018/1, 2018. május 16. http://epa.oszk.hu/03500/03515/00001/pdf/EPA03515_kre-dit_2018_1_17.pdf (2019.06.14.)

SANEY, Issac: African Stalingrad: The Cuban Revolution, Internationalism and the end of Apartheid. *Latin American Perspectives, Vol. 33, No. 5*. Setembro 2006.

SÁRI János: *Alapjogok. Alkotmánytan*. Budapest, Osiris Kiadó, 2003.

SCHILD Marianna: A migráció pszichológiai vetületei. *Hadtudományi szemle*, 2016, 9. évfolyam, 1. szám

Seymour, Richard: Libya's spectacular revolution has been disgraced by racism, *The Guardian*, 30 August 2011, <http://www.theguardian.com/commentisfree/2011/aug/30/libya-spectacularrevolution-disgraced-racism>

SEN, Amartya: *Desenvolvimento com liberdade*. São Paulo, Companhia das Letras, 2000.

SÍK Endre (szerk.): *A migráció szociológiája 1. E-tankönyv*. Budapest, ELTE TáTK, 2012 http://old.tarki.hu/hu/about/staff/sb/Migracio_Szociologiaja_1.pdf.

SÍK Endre: A társadalmi előnyök rekonverziója a menekülés során. *Szociológiai Szemle*, 1992/1.

SILVA, Sérgio Vieira da: A intervenção cubana em Angola revisitada. *Edições Universitárias Lusófonas. ResPublica: Revista Lusófona de Ciência Política, Segurança e Relações Internacionais n° 12/2012*.

SIPOS Szandra: A migráció főbb pszichológiai megállapításai. *Nemzetbiztonsági Szemle*, 4. évfolyam, 1. szám, 2016.

SZALKAI Attila: A kényszermigráció biztonságpolitikai kockázata a 21. század elején. *Nemzet és Biztonság*, 2010/3.

SZÉP Árpád: A védett beléptetési eljárás kudarca. A diplomáciai menedékjog vége? *Iustum Aequum Salutare*, VIII. 2012/1.

SZABÓ Lóránd: *Afrika felosztása? Az 1884-1885-ös berlini Kongo-konferencia.* In: SZABÓ Loránd – ÖLBEI Tamás – WILHELM Zoltán (szerk.): *Anyországok és (volt) gyarmataik 1.* Pécs, PTE Afrika – Amerika – Ázsia Universitas Munkacsoport, 2002.

SZÉP Árpád: *A menedékkérők hozzáférése az államterülethez. Elérhető-e az egyensúly a menedékjog és az illegális migrációval szembeni küzdelem között?* Ph.D. értekezés. Budapest, Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar Jog- és Államtudományi Doktori Iskola, 2017.

SZÉP Árpád: A védett beléptetési eljárás kudarca. A diplomáciai menedékjog vége? *Iustum Aequum Salutare*, VIII. 2012/1.

SZUHAI Ilona: Migráció és emberkereskedelem a válság idején – A szíriai konfliktus és a kiszolgáltatottság kapcsolatának dinamikája. *Magyar Rendészet*, 2017/3.

TARJÁN Gábor: Hol a határ? A menekültkérdés etikai dimenziói Rösztől Hegyeshalomig. In: GAÁL Gyula - HAUTZINGER Zoltán (szerk.): *Modernkori veszélyek rendészeti aspektusai.* Pécs, Magyar Hadtudományi Társaság, 2015.

TARRÓSY István: Afrikaiak a világban, afrikaiak Magyarországon – Elhanyagolt diaszpóra? *Modern Geográfia*, 2017./4.

TARRÓSY István: *Afrikai migrációs folyamatok.* In: TARRÓSY István - GLIED Viktor - VÖRÖS Zoltán (szerk.): *Migráció a 21. században.* Pécs, ID Research Kft./Publikon Kiadó, 2016.

TARRÓSY István: *Afro-ázsiai dinamikák – Tanulmányok ázsiai államok afrikai szerepvállalásáról.* Pécs, IDResearch Kft./Publikon Kiadó, 2016.

TARRÓSY István: *Afrikai migránsok a fejlett világban – Migrációs trendek, integráció, tapasztalatok.*

http://www.okri.hu/images/stories/OKRISzemle2009/OKRISzemle_2011/009_tarrosy.pdf

TARRÓSY István – GLIED Viktor – VÖRÖS Zoltán: *Migrációs tendenciák napjainkban.* Pécs, Publikon Kiadó, 2014.

TARRÓSY István: Afrikaiak a világban, afrikaiak Magyarországon – Elhanyagolt diaszpóra? *Modern Geográfia*, 2017./4.

TARRÓSY István: *Magyarország Afrika-politikája a kommunista korszakban és a posztszovjet érában.* In: MARSÁI Viktor – NAGYNÉ Rózsa Erzsébet (szerk.): *Magyarország és Afrika 2018-2025.* Budapest, Ludovika Egyetemi Kiadó, 2020.

The Joint Africa-EU Declaration on Migration and Development, 2006
https://www.iom.int/jahia/webdav/shared/shared/mainsite/microsites/rcps/igad/african_md_declaration_2006.pdf

The 1969 OAU Convention Governing the Specific Aspects of Refugee Problems in Africa. <https://www.refworld.org/docid/3ae6b36018.html>

Theories of International Migration: A Review and Appraisal. Population and Development Review, Volume 19, Number 3, September, 1993.

TODARO, Michael P.: *Migration and economic development: a review of theory, evidence, methodology and research priorities*. Institute for Development Studies, University of Nairobi, 1976.

TOMCSÁNYI Pál: *Általános kutatómódszertan. Az ismeretalkotás –és közlés tudományszaktól független elmélete és gyakorlata*. Gödöllő - Budapest, Szent István Egyetem, 2000.

TOMLINSON, Andrew: Putting the Pieces Together: Towards a Unified Approach to Prevention at the United Nations. In: WENNMANN, Achim (ed.) 20 Years of 'An Agenda for Peace': A New Vision for Conflict Prevention? *Geneva Peacebuilding Platform*, 2012, Paper No. 5.

TÓTH Miklós: *Afrikai menekültproblémák nemzetközi kezelése. Az UNHCR tevékenységének korlátai a kenyai szomáli menekültprobléma tükrében*. Grotius e-könyvtár, 2010.
http://www.grotius.hu/doc/pub/OEDFYS/2010_152_toth_miklos_szakdolgozat.pdf

TÓTH Pál Péter: *Népességmozgások Magyarországon a XIX. és a XX. században* In: LUKÁCS Éva –KIRÁLY Miklós (szerk.): *Migráció és Európai Unió*. Budapest, Szociális és Családügyi Minisztérium, 2001.

TURAY Alfréd: *Az ember és az erkölcs. Alapvető etika Aquinói Tamás nyomán*, <https://mek.oszk.hu/08700/08783/html/etika.htm>

UNHCR IN 2018 UNHCR GLOBAL APPEAL 2018-2019
http://reporting.unhcr.org/sites/default/files/ga2018/pdf/Chapter_Overview.pdf

UNHCR Global Trends 2018,
<https://www.unhcr.org/statistics/unhcrstats/5d08d7ee7/unhcr-global-trends-2018.html>

UNHCR: 6 steps towards solving the refugee situation in Europe
<https://www.unhcr.org/uk/news/briefing/2016/3/56d96de86/unhcr-6-steps-towards-solving-refugee-situation-europe.html>

UNCHR (2016): *Menekültügyi egyezmény* <https://www.unhcr.org/hu/237-huinformacioforrasokegyezmenyekmenekultugyi-egyezmeny-html.html>

UNHCR (2011): Update on the humanitarian situation in Libya and the neighbouring countries, <http://www.unhcr.org/4d7788729.html>

UNFPA (2012): Status Report – Adolescents and Young People in Sub-Saharan Africa – Opportunities and Challenges, <http://www.prb.org/pdf12/status-report-youthsub-Saharan-Africa.pdf>

United Nations: Sixty-fifth General Assembly Informal Thematic Debate AM & PM Meetings, 19 May 2011. www.un.org/News/Press/docs/2011/ga11080.doc.htm

URBÁN Ferenc: *Az afrikai kontinens migrációs sajátosságai*. In: TARRÓSY István - GLIED Viktor - KESERŰ Dávid (szerk.): Új népvándorlás, Migráció a 21. században Afrika és Európa között. Pécs, IDResearch Kft./Publikon Kiadó, 2011.

Valletta Summit, 11-12 November 2015 – Action Plan, http://www.consilium.europa.eu/media/21839/action_plan_en.pdf

VÁRADI Monika Mária: *Elméleti kaleidoszkóp – a migrációs tapasztalatok értelmezési lehetőségei*. VÁRADI Monika Mária (szerk.): Migráció alulnézetből. Budapest, MTA KRTK Regionális Kutatóintézete, Argumentum Kiadó, 2018.

VARGA János: Embercsempészek kontra Európai Unió és Magyarország. *Magyar Rendészet*, 2017/3.

VIEIRA DA SILVA, Sérgio: A Intervenção Cubana em Angola Revisitada, *ResPublica*, n° 12, 2012.

VINES, Alex: A Decade of African Peace and Security Architecture. *International Affairs*, 2013, Vol. 89, No. 1.

WENNMANN, Achim (ed.) 20 Years of ‘An Agenda for Peace’: A New Vision for Conflict Prevention? *Geneva Peacebuilding Platform*, 2012, Paper No. 5.

WILKINSON, Annie – LEACH, Melissa: Briefing: Ebola – Myths, Realities, and Structural Violence. *African Affairs*, 2014, Vol. 114, No. 454.

ZAU, Filipe: *Educação em Angola: Novos trilhos para o desenvolvimento*. Luanda, Movilivros Edições, 2009.

ZETTER, Roger: *Protection in Crisis: Forced Migration and Protection in Global Era*, 2015. www.migrationpolicy.org/research/protection-crisis-forced-migration-and-protection-global-era

ZOHRY, Ayman: Migration and Development in Egypt. In: BOMMES, Michael–FASSMANN, Heinz–SIEWERS, Wiebke: *Migration from the Middle East and North Africa to Europe. Past Development, Current Status and Future Potentials*. Amsterdam University Press, 2014.

18/2009. sz. különjelentés - A regionális gazdasági integrációra nyújtott EFA-támogatás eredményessége Kelet-Afrikában és Nyugat-Afrikában https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR09_18/SR09_18_HU.PDF

<https://www.dw.com/pt-br/projeto-de-biden-prop%C3%B5e-legalizar-11-milh%C3%B5es-de-imigrantes-nos-eua/a-56624708>

<http://www.embangola.at/dados.php?ref=visto-privilegiado>

<https://www.sme.gov.ao/download/lei-13-19-de-23-de-maio-sobre-o-regime-juridico-dos-cidadaos-estrangeiros-na-republica-de-angola/>

https://sme.gov.ao/wp-content/uploads/2019/03/Decreto-Presidencial-108_11_Aprova-o-Regulamento-sobre-o-Regime-Jur%C3%ADdico-de-Estrangeiros..pdf (2020.08.03.)

http://www.angop.ao/angola/pt_pt/noticias/politica/2018/2/13/SME-cria-condicoes-para-isencao-simplificacao-vistos,4c122667-6cbf-47cf-bb45-8c2d3fed80fc.html

<https://op.europa.eu/webpub/eca/special-reports/eutf-for-africa-32-2018/hu/>

<http://delinyitas.hu/novemberben-rendezik-meg-a-2-budapest-afrika-forumot-budapesten/>

<https://www.who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-covid-19---11-march-2020>

http://www.angop.ao/angola/pt_pt/noticias/saude/2020/2/12/Angola-regista-dois-casos-positivos-coronavirus,e2d738cc-b8be-446e-bc17-36bc4b513d0c.html

<http://jornaldeangola.sapo.ao/politica/decreto-presidencial-prorroga-o-estado-de-emergencia>

<https://osszkep.hu/2019/06/felmillio-magyar-el-nyugat-europaban-jo-ez-nekunk/>

<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ao.html>

International Monetary Fund, <http://statisticstimes.com/economy/countries-by-gdp.php>

<https://pt.euronews.com/2020/06/09/governo-angolano-diz-que-ja-gastou-64-milhoes-de-euros-no-combate-a-pandemia>

<http://jornaldeangola.sapo.ao/politica/decreto-presidencial-1>

<https://www.governo.gov.ao/VerLegislacao.aspx?id=2422>

<https://vs.hu/kozelet/osszes/menekultvalsag-anno-26-eve-nyilt-meg-a-hatar-az-ndk-sok-elott-0910#!s0>

<https://www.dw.com/pt-002/covid-19-cerca-sanit%C3%A1ria-em-luanda-prolongada-at%C3%A9-9-de-agosto/a-54086113>

https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/thb_overview_hungary_hu_pdf.pdf

<https://plataformamedia.com/2020/08/08/covid-19-angola-aumenta-para-1-572-infecoes-34-novos-casos-e-70-obitos/>

<https://konzulizsolgalat.kormany.hu/afrika?angola>

<https://jornaleconomico.sapo.pt/noticias/covid-19-mais-de-250-medicos-cubanos-chegaram-a-angola-para-reforco-no-combate-a-pandemia-574377>

<https://pt.euronews.com/2020/12/13/angola-regista-27-casos-novos-e-cinco-mortes>

<https://www.naih.hu/eurodac-rendszer.html>

<https://www.origo.hu/gazdasag/20210104-vilag-legnagyobb-szabadkereskedelmi-zona-mukodes.html>

<http://www.europarl.europa.eu/news/hu/headlines/priorities/koltsegvetes-2017/20161129IPR53614/elfogadtak-a-2017-es-eu-koltsegvetest-tobb-forras-a-fiataloknak-a-novekedesnek>

https://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/hu/FTU_5.6.6.pdf

<https://nepad.org/news/towards-agenda-2063-africa-we-want>

<http://www.europarl.europa.eu/factsheets/hu/sheet/180/africa>

<https://www.dw.com/pt-002/agenda-2063-da-ua-envolta-em-d%C3%BAvidas/a-49486666>

<https://istoe.com.br/operacao-carlota-a-maior-campanha-militar-de-fidel-castro/>

https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/AO_881222_TripartiteAgreement%28esp%29.pdf

https://index.hu/belfold/2019/06/20/parndorfi_halalkamion_furgon_71_halott_menekult_masodfoku_itelet_embercsempeszet/?token=592e44ba1b92502e36a3630697e8b719

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/ALL/?uri=CELEX%3A32004R0377>

<https://www.consilium.europa.eu/hu/press/press-releases/2019/02/18/immigration-liaison-officers-council-presidency-and-european-parliament-reach-provisional-agreement/>

https://index.hu/belfold/2019/02/27/jogerosen_eliteltek_a_halalkamion_embercsempeszeivel_egyutt_dolgozo_bolgar_ferfit/

https://index.hu/belfold/2018/06/14/itelet_71_menekult_halala_furgon/

<http://www.angonoticias.com/Artigos/item/7329/angola-castro-revela-que-retirada-aconteceu-sob-pressao-sovietica>

http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/hu/displayFtu.html?ftuId=FTU_4.2.3.html
Word Bank report: Leveraging Migration for Africa: Remittances, Skills, and Investments. Washington, 2011.

www.siteresources.worldbank.org/EXTDECPROSPECTS/Resources/476882-1157133580628/AfricaStudyChapter1.pdf

www.euronews.com/2016/03/21/bunosnek-talalta-a-haborus-bunokkal-vadolt-volt-kongoi-alenokot-jean-pierre-bembat-a-hagai-nemzetkozi-buntetobirosag

World Migration Report 2015, http://publications.iom.int/system/files/wmr2015_en.pdf

Angolai jogszabályok

2010. évi angolai alkotmány (2010. február 5.)

1990. évi VIII. törvény a menedékjogról

13/19 (V.23.) törvény a külföldi állampolgárokról

2/07 (VIII. 31.) törvény a külföldiek jogi keretéről

81/20 (III.25) elnöki rendelet a veszélyhelyzet kihirdetéséről

97/20 (IV.9) elnöki rendelet veszélyhelyzet meghosszabbításáról

98/20 (IV. 9) elnöki rendelet a világjárvány által okozott negatív gazdasági és pénzügyi hatások enyhítéséről

121/20 (III.24) Az Igazságügyi és Emberi Jogok Minisztériumának kormányrendelete egyes szolgáltatások felfüggesztéséről a járvány ideje alatt

122/20 (III.24) A Közigazgatási, Munkaügyi és Társadalombiztosítási Minisztérium kormányrendelete a készenléti terv készítéséről és alkalmazásáról a járvány ideje alatt

82/20 (III.26) elnöki törvényerejű rendelet a veszélyhelyzet kivételes intézkedésekről

86/20 (IV.1.) elnöki rendelet a rendkívüli kiegészítő pénzügyről a járvány ideje alatt

128/20 (IV.1.) A Pénzügyminisztérium kormányrendelete a készenléti terv készítéséről és alkalmazásáról a járvány ideje alatt

1/20 (III. 18) ideiglenes elnöki törvényerejű rendelet a munkavállalók munkahelyi távollétéről a járvány ideje alatt

96/20 (IV. 9) elnöki rendelet az állami költségvetéséről a járvány ideje alatt

141/20 (IV. 9) kormányrendelet a Belügyminisztérium szervezeteire vonatkozó kivételt és ideiglenes intézkedésekről a járvány ideje alatt

142/20 (V.25) elnöki rendelet az egészségügyi veszélyhelyzetről

143/20 (IV.9) A Gazdasági és Tervezési Minisztérium kormányrendelete a kereskedelmi tevékenységekről a járvány ideje alatt

Magyar jogszabályok

Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)

278/2017. (IX. 22.) Korm. rendelet

281/2017. (IX. 22.) Korm. rendelet

1698/2013. (X. 4.) Korm. határozat

1989. évi 15. törvényerejű rendelet a menekültek helyzetére vonatkozó 1951. évi július hó 28. napján elfogadott egyezmény valamint a menekültek helyzetére vonatkozóan az 1967. évi január hó 31. napján létrejött jegyzőkönyv kihirdetéséről

1035/2012. (II. 21.) Korm. határozat

162/1999. (XI. 19.) Korm. rendelet a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatalról

61/2016. (XI. 29.) Korm. rendelet a Bevándorlási és Menekültügyi Hivatalról

126/2019. (V. 30.) Korm. rendelet az idegenrendészeti szerv kijelöléséről és hatásköréről

285/2013. (VII. 26.) Korm. rendelet a Stipendium Hungaricumról

341/2020. (VII. 12.) Korm. rendelet a járványügyi készültségi időszak utazási korlátozásairól

Európai Uniós jogszabályok

2004/114/EK irányelv

2016/801/EU irányelv

377/2004/EK Tanácsi rendelet

2005/687/EK rendelet

Az Európai Unió Alapjogi Chartájának 18. cikke

Nemzetközi jogszabályok

Az 1945. évi ENSZ Alapokmánya

1951. évi Genfi Menekültügyi Egyezmény és 1967. évi kiegészítő Jegyzőkönyv

1961. évi Bécsi Egyezmény a diplomáciai kapcsolatokról

A szerző értekezéséhez kapcsolódó publikációi

Salvador Neto Luis (2018): *A nemzetközi menekültvédelem dilemmái*. In: KRE-DIT 2018/1 2018. május 16.

http://epa.oszk.hu/03500/03515/00001/pdf/EPA03515_kre-dit_2018_1_17.pdf

Salvador Neto Luis (2018). *Bevándorlásügy az Európai Unióban*. 2018.december 27.

http://epa.oszk.hu/03500/03515/00002/pdf/EPA03515_kre-dit_2018_02_15.pdf

Salvador Neto Luis: *A multilaterális diplomácia szerepe a modern világban*, In: Dr. KESERŐ Barna Arnold PhD (szerk.): *Doktori Műhelytanulmányok 2017*, Kiadja: Széchenyi István Egyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Győr, 2017. 297 – 305. ISSN 2064-1788

Salvador Neto Luis: *A diplomáciai menedékjog elemzése*, In: MISKOLCZI Bodnár Péter (szerk.): *Jog és Állam*, 22. szám, XII. Jogász Doktoranduszok Országos Szakmai Találkozója 2017, Kiadja: A Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kara, Budapest, 2018. 354 – 369. ISSN 1787-0607

Salvador Neto Luis: *A migráció kezelésének újabb modelljei*, In: RIXER Ádám (szerk.): *A JÓ KORMÁNYZÁS c. Glossa Iuridica Folyóirat, Új folyam 2018 V. évfolyam 1-2. szám*, Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2018. 285.- 312. ISSN 2064-6887

Salvador Neto Luis: *Migráció és közigazgatás Afrikában. Az afrikai migráció hatása az Európai Unióra*, In: Dr. SZÜCS LÁSZLÓNÉ Dr. Siska Katalin (szerk.): *A nemzetközi kapcsolatok jogának időszerű kérdései c. konferencia kiadvány*, Debreceni Egyetem Állam - és Jogtudományi Kar Praetor Szakkollégium, Debrecen, 2018. 114. -129. ISBN 978-963-490-035-1

Salvador Neto Luis: *A szegénység kérdése, mint jogi és társadalmi kihívás a kényszer migráció tükrében*, In: FEJES Zsuzsanna (szerk.) *Jog és kultúra c. Tanulmánykötet*, Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Szeged, 2018. 137. – 144. ISSN 2063-3807

Salvador Neto Luis: *Diplomáciai mentesség és joghatóság*, In: MISKOLCZI Bodnár Péter (szerk.): *Jog és Állam*, 23. szám, XIII. Jogász Doktoranduszok Országos Szakmai

Találkozója c. Tanulmánykötet, Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2018. 224. – 234. ISSN 1787-0607 ISBN978-615-5961-00-7

Salvador Neto Luis: *A diplomácia és a jog kapcsolata, különös tekintettel a diplomáciai menedékjogra*, In: MISKOLCZI Bodnár Péter (szerk.): *Jog és Állam*, 24. szám, XIV. Jogász Doktoranduszok Országos Szakmai Találkozója c. Tanulmánykötet, Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2019. 355 – 362. ISSN 1787-0607 ISBN 978-615-5961-02-1

Salvador Neto Luis: *A globális migráció, mint szabályozandó jelenség*, In: FEJES Zsuzsanna (szerk.), Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola kiadványa, Szeged, 2018. 323 – 328. ISBN: 978-963-306-640-9 ISSN 2063-3807

Salvador Neto Luis: *Az állam és a diplomáciai jog összefüggései*, In: Erdős Csaba (szerk.): *Doktori Műhelytanulmányok 2019*, Széchenyi István Egyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Gondolat Kiadó, Budapest, 2019, 320 – 336. ISSN 2064-1788

Salvador Neto Luis: *Bevándorlás és államhatár, az európai unió migrációs politikájának tükrében*, Miskolci Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Miskolci Doktoranduszok Jogtudományi Tanulmányai, 18. sz. / 2019, 221-233. ISSN 1588-7901

Salvador Neto Luis: *Jó állam és hatékony állam. Afrikai modellek a migráció kezelésében*, In: RIXER Ádám (szerk.): *A JÓ KORMÁNYZÁS* c. Glossa Iuridica Folyóirat, V. évfolyam, 3-4. szám, Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2019. 239.- 270. ISSN 2064-6887

Salvador Neto Luis: *A menedékjog nemzetközi vetületei*, In: SSKA Katalin, TALABOS DÁVIDNÉ LUKÁCS Nikolett (szerk.): *A jog tudománya, a mindennapok joga II.*, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Debrecen, 2019. 80 – 98. ISBN 978-963-490-124-2

Salvador Neto Luis: *A Roger Pinto-ügy a diplomáciai menedékjog tükrében*, In: ERDŐS Csaba (szerk.): *Doktori Műhelytanulmányok 2019*, Széchenyi István Egyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Gondolat Kiadó, Budapest, 2019, 102- 111. ISSN 2064-1788

Salvador Neto Luis: *A kényszermigráció és a menedékjog szoros kapcsolata*, In: BIHARI Erika – MOLNÁR Dániel – SZIKSZAI - Németh Ketrin, Tavaszi Szél – Spring Wind 2019, Doktoranduszok Országos Szövetsége, Budapest, 2020, 325 – 336. ISBN 978-615-5586-52-1

Salvador Neto Luis: *Menekültügy és nemzetközi humanitárius jog*, In: MISKOLCZI Bodnár Péter (szerk.): Jog és Állam, 29. szám, XVI. Jogász Doktoranduszok Országos Szakmai Találkozója c. Tanulmánykötet, Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2020, 249. –256. ISSN 1787-0607 ISBN 978-615-5961-27-4

Salvador Neto Luis: *Menedékjog és erkölcs*, In: MISKOLCZI Bodnár Péter (szerk.): Jog és Állam, 29. szám, XVII. Jogász Doktoranduszok Országos Szakmai Találkozója c. Tanulmánykötet, Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2020, 233. – 242. ISBN 978-615-5961-30-4 ISSN 1787-0607

Salvador Neto Luis: *Az afrikai migrációkezelés, mint komplex folyamat*, II. évfolyam – 1. szám – 2020. május, Külügyi Műhely a Külügyi Műhely Alapítvány Tudományos Folyóirata, 7 – 26. ISSN 2677-0288.

Luis Salvador Neto: *Challenges of asylum law in the European Union*, In: HAFFNER Tamás (szerk.): IV. Fiatalok Európában Konferencia Tanulmánykötet, Sopianae Kulturális Egyesület Kiadó, Pécs, 2018. 291 – 303. ISBN 978-615-80444-9-3

Luis Salvador Neto: *Analysis of the economic relations between the european union and the developing countries*, In: GLAVANITS Judit (szerk.): Impacts of the EU law on national legislation Conference proceedings of the “Days of EU Law” International Scientific Conference held in Győr, November 2017. Kiadja a Széchenyi István Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Karának Nemzetközi Köz- és Magánjogi Tanszéke, Győr, 2018. 59 – 67. ISBN 978-615-5837-16-6

Luis Salvador Neto: *Theoretical and practical questions of preventive diplomacy*, Miskolci Doktorandusz Konferencia Tanulmánykötet, Kiadja: Miskolci Egyetem Deák Ferenc Állam-és Jogtudományi Doktori Iskola, Miskolc, 2018. 134 – 139. ISBN 978-963-358-163-6

Luis Salvador Neto: *The essence of the good state in modern scandinavian societies*, In: MASÁT, András – MÁDL, Péter (Ed.): Skandinavisztikai füzetek, Papers in Scandinavian Studies 12, Kiadja: ELTE Germanisztikai Intézet, Budapest, 2019. 153 – 158. ISSN 0236-6010

Luis Salvador Neto: *The challenges of the african migration*, KRE-DIT 2020/1, 2020. augusztus 11. <http://www.kre-dit.hu/tanulmanyok/luis-salvador-neto-the-challenges-of-the-african-migration/>

Melléklet

Kutatási interjúk

1. kutatási interjú

Interjúkészítő: Salvador Neto Luis	Interjúalany: Kapitány Dániel
Intézmény: Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola	Intézmény: Külgazdasági és Külügyminisztérium
Beosztás: Doktorjelölt	Beosztás: Bilaterális referens

A történelem során az emberek folyamatosan vándoroltak. Miért vándorolnak az emberek napjainkban is?

A modernkori vándorlás elsődleges okai biztonsági (háborúk, terrorizmus), humanitárius és gazdasági (szegénység) eredetűek.

Hogyan tud Európa együttműködni a menekültek származási országaival?

A származási országokkal egyeztetve Európának olyan átfogó fejlesztési programokat kell kidolgoznia, melyek hatékonyan orvosolják a migráció kiváltó okait.

Ön szerint manapság a migrációkérdés inkább humanitárius, politikai vagy gazdasági kérdés? Miért?

Véleményem szerint a migráció napjainkban elsősorban humanitárius és gazdasági kérdés, hiszen alapvetően ezekből a megfontolásokból hagyják el a kivándorlók hazájukat, ugyanakkor politikai szinten kell rá megoldásokat találni.

Manapság a hagyományos diplomácia eltér az alapfunkcióitól a migrációkérdés miatt. Miért avatkozik be a diplomácia a migrációkérdésbe?

A diplomáciának az a rendeltetése, hogy közvetítsen a kormányok között és elősegítse az egységes álláspont kialakítását, ezért elengedhetetlen a szerepe a migráció ügyében is.

Ön szerint Európában melyek a lehetséges migrációs diplomáciai megoldások?

Mindenekelőtt Európának meg kell határoznia, hogy gazdaságilag mennyi bevándorlóra van szüksége és mennyit tud befogadni, majd ennek mentén kell közösen gondolkodnia a kibocsátó országokkal a lehetséges megoldásokról.

Miért fontos a migrációs diplomaták hálózata?

A migrációs diplomaták hálózata révén részletesebb képet kaphatnak az állami döntéshozók az egyes országokban zajló migrációs folyamatokról és hatékonyabban tudják felügyelni a migrációkezelésre biztosított támogatások felhasználását.

Magyarország és Angola hogy tud együttműködni a migrációkezelés kapcsán?

Tekintve, hogy Angola és Magyarország is ki van téve a kívülről érkező migrációnak, az információ- és tapasztalatcsere, valamint a jó gyakorlatok átvétele eredményezhet kölcsönösen előnyös együttműködést a két ország között a migrációkezelés terén.

2015-ben indult Európába egy óriási menekült hullám. Azóta milyen menekültügyi kihívásokkal küzd Európa?

2015-ben felkészületlenül érte Európát a migrációs roham. Akkor a kialakult helyzet kezelése, jelenleg a menekültek társadalmi beintegrálása jelenti a legnagyobb kihívást.

Napjainkban az Európába való legális bevándorlás lehetősége meglehetősen korlátozott, ezért sokan igyekeznek illegálisan eljutni Európába. Mi az oka az illegális bevándorlásnak?

Az illegális bevándorlás hátterében főként a háborúk és a szegénység miatti menekülési kényszer áll. Többnyire azok az emberek indulnak útnak, akik veszélyben érzik az életüket.

Ön egyetért-e azzal az állítással, hogy a szabályos migráció a bevándorlók és az európai társadalom hasznára válik? (miért ért egyet vagy miért nem ért egyet?)

Egyetértek. A csökkenő születési ráta által előidézett munkaerőhiány és a külföldi szakértelem bevonása miatt Európának szüksége van bizonyos mértékű szabályos migrációra.

Magyarország példamutató programot hozott létre az oktatás terén: Stipendium Hungaricum ösztöndíjprogram. Ez az ösztöndíjprogram 2013-as bevezetése óta rendkívül dinamikus fejlődött. Miért fontos ez a program mind Magyarországnak, mind a fejlődő országoknak?

Magyarország számára azért bír nagy jelentőséggel a Stipendium Hungaricum ösztöndíjprogram, mert a tapasztalatok szerint az itt végzett diákok tanulmányaik után nem veszítik el a kapcsolatot Magyarországgal és a későbbiekben részt vesznek a kétoldalú kapcsolatok fejlesztésében, ami üzleti előnnyel is járhat. A fejlődő országoknak azért fontos az ösztöndíjprogram, mert tanulók olyan magas színvonalú, versenyképes tudáshoz jutnak a magyar felsőoktatási intézményekben, melyre otthon nem tudnának szert tenni.

Hány külföldi hallgató vesz részt ebben az ösztöndíjprogramban?

Hozzávetőlegesen 10.000 külföldi hallgató vesz részt az ösztöndíjprogramban.

Nem csak Európában, Afrikában is a koronavírus-járvány súlyos népegészségügyi veszélyt jelent. Ön szerint a járvány miatt hogyan működne hatékonyan a határellenőrzés?

Megítélésem szerint a járvány ideje alatt szigorú határellenőrzést kell folytatni, csak indokolt esetben kéne engedélyezni az országok közötti mozgást.

2. Kutatási interjú

Interjúkészítő: Salvador Neto Luis	Interjúalany: Gil Famoso da Silva
Intézmény: Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola	Intézmény: Angola Belügyminisztériuma
Beosztás: Doktorjelölt	Beosztás: rendőr tábornok

Mi a feladata a Migrációs és Idegenrendészeti Szolgálatnak? (SME: Serviço de Migração e Estrangeiros)

A Migrációs és Idegenrendészeti Szolgálat (SME) az Angolai Köztársaság Belügyminisztériumának szerve, amelynek feladatai a következők: biztosítja Angola szárazföldi, tengeri, folyami és légi határainak sérthetetlenségét és biztonságát. Ellenőrzi a külföldiek beutazását, tartózkodását és távozását. Küzd a szabálytalan migráció ellen és együttműködik a hazai és a nemzetközi hatóságokkal. Továbbá biztosítja a törvényben előírt közigazgatási eljárások alkalmazását a migrációs téren. Különböző osztályokkal rendelkezik, és mindegyik a kihívásokra való válaszadás érdekében végzi munkáját.

Jelenleg milyen a migrációs áramlás Angolában és hogyan kezelik?

Angolában a kormányerők és az ellenzék között 27 évig tartó polgárháború zajlott, 1975-től 2002-ig, ami romba és szegénységbe döntötte az országot. A polgárháború után békés környezet jött létre. A békével számos lehetőség kínálkozik a külföldi befektetésekre és az idegenforgalomra, ezért sok külföldi állampolgár Angolára célországként tekint. A migrációkezelés vízumkérelem bírálásával és a határállomásokon végzett ellenőrzéssel kezdődik. Továbbá a külföldi állampolgárnak *vízummal* vagy *érvényes tartózkodási engedéllyel* kell rendelkeznie. 2018 és 2019 között Angola mintegy 3300 külföldi állampolgárt kiutasított, akik illegálisan tartózkodtak az országban. Az angolai állampolgárokat is büntetésekkel sújtják, azokat, akik az illegális bevándorlást segítik. A szabálytalan bevándorlás veszélybe sodorja Angola szuverenitását és gazdaságát.

Röviden hogyan jellemzi az új külföldi állampolgárokról szóló jogszabályt?

A 13/19 (V.23.) törvény szabályozza a külföldi állampolgárok Angola területére történő belépésének, kilépésének és tartózkodásának jogát. Az új törvény hatályon kívül helyezte a külföldiek jogi keretéről szóló 2/07 (VIII. 31.) törvényt. Ez az új jogi szabály része az új migrációs politikának és egy új vízumkiadási rendszernek, amely a vízumok kiadására vonatkozó adminisztratív eljárások egyszerűsítését eredményezte. Az új törvény újdonsága a vízumok típusában mutatkozik meg. A belépési vízumok a következők: diplomáciai, hivatalos és udvariassági vízum, konzuli vízum és területi vízum.

Mi a kapcsolat az SME és a diplomáciai képviseltek között?

A Belügyminisztérium állandó kapcsolatot tart fenn a Külügyminisztériummal és a külföldön dolgozó angolai diplomatákkal. A migrációs áramlások kezelésének intézkedéseként javaslatot tettünk az SME összekötő tisztviselőinek Angola diplomáciai és konzuli képviselteire való kiküldésére, hogy biztosítsák a kellő technikai segítséget a migrációs eljárásokkal kapcsolatos kérdésekben.

Veszélyt jelent-e a szabálytalan bevándorlás Angolában?

A szabálytalan bevándorlás minden ország számára veszélyt jelent, mert destabilizálja a társadalom normális működését. Továbbá a szabálytalan bevándorlás aggodalomra ad okot, de a szabálytalan bevándorlás elleni küzdelem nem csak az SME vagy a Belügyminisztérium más szerveinek felelőssége, hanem minden angolai állampolgár felelőssége is. Nem elég a jogi eszköz alkalmazása, meg kell érteni és fel kell ismerni, hogy együtt kell működnünk a szabálytalan bevándorlás elleni küzdelemben.

Milyen következményei vannak a szabálytalan bevándorlásnak?

A szabálytalan bevándorlás más bűncselekményeket hoz magával, például: emberkereskedelem, fegyverkereskedelem, kábítószer-kereskedelem, korrupció, prostitúció, stb. A szabálytalan bevándorlás az ország gazdasági és társadalmi instabilitását okozhatja.

Milyen intézkedéseket hoz az SME a bűncselekmények megelőzése érdekében?

Több intézkedést is hozott az SME, például: a fent említett bűncselekményeket elkövető külföldiek kiutasítását. Folyamatosan ellenőrzi a külföldiek migrációs státuszát. Megnövelte az ellenőrzési intézkedéseket és megerősíti a migrációs kérdésekben folytatott nemzetközi együttműködést, főként a szomszédos országokkal. Illetve további intézkedés az, hogy felhívja a társadalom figyelmét a szabálytalan bevándorlás következményeire.

Milyen előnyei vannak a szabályos bevándorlásnak?

A szabályos bevándorlásnak számos előnye van. Vannak olyan országok, amelyek a bevándorlásnak köszönhetően nagy fejlődést tapasztaltak meg, például az Egyesült Államok. Angolában elismerjük azoknak a bevándorlóknak a pozitív oldalát, akik befektetni jönnek és hozzájárulnak hazánk fejlődéséhez. Sok külföldi szakember az oktatás, az egészségügy, az építőipar, az olajipari vállalatok és a szolgáltatások területén dolgozik.

A hazatelepítésen kívül vannak-e más szankciók?

A hazatelepítés az alábbiak szerint történik: azon külföldieket azonosítjuk, akik tartózkodása meghaladta a megengedett időtartamot, és azokat, akiknek még az országban sem engedélyezik a tartózkodást, mivel illegálisan léptek be. Ha az illegális bevándorló önként nem hagyja el az országot, az igazságügyi szervekhez fordulunk. Nem hajtunk végre hazatelepülést a származási ország azonosítása nélkül. Vannak esetek, amikor a közigazgatási döntés mellett bírósági döntés alapján is hazatelepítés is történik. Ezek olyan helyzetek, amikor a bevándorlók bűncselekményekbe keverednek.

Milyen a menedékkérők és menekültek helyzete Angolában?

A korábbi években folyamatosan nőtt a bevándorlással és menedéjjoggal kapcsolatos kérdések társadalmi és politikai jelentősége, mivel világszerte, így Angolában is megnőtt a menedékkérők és menekültek száma. A 1990. évi VIII. törvény értelmében az angolai állam garantálja a menekültek védelmét. A Belügyminisztérium, valamint a Segélyügyi és Szociális Reintegrációs Minisztérium szorosan dolgozik a menedékkérők és a menekültek

ügyében. A menedékkérők és menekültek védelmével kapcsolatos a rendőrök és a határőrállomásra kiküldött köztisztviselők képzésben részesülnek a kötelezettségeik jobb teljesítése érdekében. A rendőröknek és a köztisztviselőknek ismerniük kell a non refoulement elvét (a visszaküldés tilalma - a nemzetközi jog elve, amely megtiltja az államoknak, hogy egy embert kiutasítsanak olyan területre, ahol életveszélynek lehet kitéve). Tekintettel kell lenniük különösen a kísérő nélküli gyermekek védelmére, és a nemzetközi egyezményeknek megfelelően biztosítaniuk kell a menekült családi egységét is.

Ön szerint van összefüggés az új koronavírus terjedése és a migráció között?

Véleményem szerint nagy mértékben van összefüggés az új koronavírus terjedése és a migráció között mert az emberek folyamatosan vándorolnak, és a migráció jelenségét nem lehet teljesen leállítani. Az új koronavírus okozta COVID-19-járvány kihívást jelent a mai világ számára, ezért az angolai kormány is szükséges intézkedéseket tesz a ráruházott hatáskörében és erőforrásainak keretei között. A lakosság védelmében hozott korlátozó intézkedések biztosítják, hogy a külföldről érkezők még az angolai állampolgárok is ellenőrzött formában térhessenek haza. Mivel néhány országban növekszik a koronavírus-fertőzöttség, meg kell akadályozni, hogy külföldről behozzák a vírust. A helyzet nehéz, de reménykedünk, hogy kikerülhetünk a járvány okozta válságból, mint amilyen állapotban előtte voltunk a migráció téren, amikor a külföldiek mint turisták érkeztek az országba, vagy mint befektetők. Optimistának kell lennünk, és törekednünk kell arra, hogy minden mielőbb visszatér a normális kerékvágásba.

3. Kutatási interjú

Interjúkészítő: Salvador Neto Luis	Interjúalany: Fazekas András
Intézmény: Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola	Intézmény: Magyarország luandai Nagykövetsége
Beosztás: Doktorjelölt	Beosztás: Külgazdasági attasé

Miért vándorolnak az emberek?

Egy új, szebb élet reményében. A modern média és az internet egyre több fejlődő országban elérhető, ahol ezen országok lakossága megismeri a fejlett országokban lévő életszínvonal minőségét. Továbbá a fejlődő országok társadalma rendkívül merev, az átjárás az egyes társadalmi osztályok között marginális. Ezen okból kifolyólag a fejlődő

országos szegény sorsú, viszont szorgalmas állampolgárai azon államokban próbálnak szerencsét, ahol az egyéni érdem többet nyom a latba, mint a származás vagy örökölt vagyoni helyzet.

Hogyan tud Európa kezelni a menekültkérdést? Megoldások?

Ezt a kérdést nem Európának kell kezelni. Többféle megoldás elképzelhető, viszont egy alapvető válasz vonalat tennék azon országok között, amelyek korábban gyarmatokkal rendelkeztek, illetve amelyek nem rendelkeztek. Azon országok, amelyek korábban más országokat fosztottak ki, lakosait rabszolgaként eladta, kötelességük azon országokat segíteniük, melyeket korábban gyarmatuként kezeltek. Azon országok, amelyek korábban gyarmatokkal nem rendelkeztek, így történelmi bűnnel nem rendelkeznek, nincs mit jóvá tenniük, azon országok számára ez az együttműködés véleményem szerint opcionális. Viszont, amennyiben a menekültek származási országaival jó kapcsolatokat akarnak ápolni, akár kereskedni akarnak velük, véleményem szerint segíteniük kell ezen államokat.

A migrációkérdés inkább humanitárius, politikai vagy gazdasági kérdés? Miért?

Legfőképpen politikai kérdés, nem is maga a migráció a probléma, hanem adott politikai mozgalmaknak az erre adott válaszaik. Nem hiszem, hogy a megoldás emberek más emberek elleni uszítása, nem az árok mélyítésére lenne szükség, hanem a betemetésükre.

Miért avatkozik be a diplomácia a migrációkérdésbe?

A társadalom megoldást vár a kormánytól, hogy a migráció kérdését rendezze. A probléma kezelése akkor a leghatékonyabb, egyben legnépszerűbb a társadalom szemében, ha azt még a menekültek származási országaiban orvosolják.

Ön szerint Európában melyek a lehetséges migrációs diplomáciai megoldások?

Támogatom a magyar kormány elképzelését arról, hogy a problémát a menekültek származási országaiban kell megoldani, úgy hogy a segítséget kell odavinni. A fejlett országok számára elő kellene írni, GDP-jük bizonyos százalékát kötelezően a fejlődő országok felzárkóztatására kellene fordítaniuk.

Miért fontos a migrációs diplomaták hálózata?

Azért, hogy a nemzetközi migrációs helyzetből adódó tapasztalatokat az országok közösen meg tudják vitatni és megtalálják a megoldást a közös fellépéshez.

Magyarország és Angola hogy tud együttműködni a migrációkezelés kapcsán?

Mindkét ország komoly tapasztalatokkal rendelkezik határainak megvédése kapcsán. A korábban megszerzett tapasztalatok kölcsönös cseréje értékes know-how tud lenni mindkét ország számára.

2015-ben indult Európába egy óriási menekült hullám. Azóta milyen menekültügyi kihívásokkal küzd Európa?

2015 óta folyamatos a menekültek vándorlása Európa felé. Az, hogy a 2015-ös helyzet nem ismétlődött meg még egyszer, csupán annak köszönhető, hogy Európa komoly összegeket fizet Törökországnak, a szíriai menekültek feltartóztatásáért cserébe.

Napjainkban az Európába való legális bevándorlás lehetősége meglehetősen korlátozott, ezért sokan igyekeznek illegálisan eljutni Európába. Mi az oka az illegális bevándorlásnak?

Az illegális bevándorlás azon személyek számára megoldás, akik más úton nem jutnának el Európába. Ezen emberek a legtöbb esetben alacsony iskolázottsággal rendelkeznek és rendkívül kilátástalan helyzetben élnek. Ezen személyeket a média hamar meg tudja győzni arról, hogy Európában egy sokkal kellemes, kiszámíthatóbb élet vár rájuk. Európának viszont nincs szüksége képzetlen emberek tömegére, mely tömeg csakis a szociális rendszerre akasztana hatalmas terhet, kiváltva ezzel a társadalom haragját.

Ön egyetért-e azzal az állítással, hogy a szabályos migráció a bevándorlók és az európai társadalom hasznára válik? (miért ért egyet vagy miért nem ért egyet?)

Igen, Európa lakossága folyamatosan csökken, egyre kevesebb az elérhető munkaerő. Európának munkásokra van szüksége, hogy a termelékenységét tovább tudja növelni és tartani tudja a versenyt a globális rendszer többi versenyzőjével.

Magyarország példamutató programot hozott létre az oktatás terén: Stipendium Hungaricum ösztöndíjprogram. Ez az ösztöndíjprogram 2013-as bevezetése óta rendkívül dinamikusán fejlődött. Miért fontos ez a program mind Magyarországnak, mind a fejlődő országoknak?

Magyarország számára fontos, hogy a fejlődő országok tehetséges fiataljai számára kitörési pontot tudjon adni. Fontos hazánk számára, hogy jó hírneve a világban mindenhova eljusson. A fejlődő országok számára pedig a magyar egyetemeken végzett fiataljai értékes tudást tudnak hazavinni, amellyel az otthoni helyzetet tudják hatékonyan javítani.

Nem csak Európában, Afrikában is a koronavírus-járvány súlyos népegészségügyi veszélyt jelent. Ön szerint a járvány miatt hogyan működne hatékonyan a határellenőrzés?

Véleményem szerint, csakis a szükséges egészségügyi előírások betartásával, kötelező szűrő vizsgálatok elrendelésével lehet a járvány idején kellő hatékonysággal szervezni a határvédelmet. A határőrök számára minden elérhető egészségügyi felszerelést, védelmet biztosítani kell, hogy az állomány mértéke ne csökkenjen drasztikusan a megbetegedéseknek köszönhetően.

Károli Gáspár Református Egyetem

Károli Gáspár University of the Reformed Church in Hungary
Állam- és Jogtudományi Kar | Faculty of Law

NYILATKOZAT

Alulírott Salvador Neto Luís (Neptun kód: T648W3) nyilatkozom, hogy állam- és jogtudományok tudományágban nincs folyamatban fokozatszerzési eljárásom, illetve fokozatszerzési eljárásra való jelentkezésemet két éven belül nem utasították el, továbbá két éven belül nem volt sikertelenül zárult doktori védésem.

Nyilatkozom tovább, hogy nem állok doktori fokozat visszavonására irányuló eljárás alatt, illetve öt éven belül nem vontak vissza tőlem korábban odaítélt doktori fokozatot.

Budapest, 2021. május 7.

.....
aláírás

Károli Gáspár Református Egyetem

Károli Gáspár University of the Reformed Church in Hungary
Állam- és Jogtudományi Kar | Faculty of Law

NYILATKOZAT

Alulírott Salvador Neto Luís ezennel kijelentem, hogy a doktori fokozat megszerzése céljából benyújtott értekezésem kizárólag saját, önálló munkám eredménye. A benne található – másoktól származó – nyilvánosságra hozott vagy közzé nem tett gondolatok és adatok eredeti lelőhelyét a hivatkozásokban (lábjegyzetekben), az irodalomjegyzékben, illetve a felhasznált források között hiánytalanul feltüntettem.

Kijelentem továbbá, hogy a benyújtott értekezéssel azonos tartalmú értekezést más egyetemen nem nyújtottam be tudományos fokozat megszerzése céljából.

E kijelentésemet büntetőjogi felelősségem tudatában tettem.

Budapest, 2021. május 7.

.....
aláírás